

T.C.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

**KÖY ENSTİTÜLERİ PROJESİ VE BİR ÖRNEKLEM OLARAK
PAZARÖREN KÖY ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TALİP KURŞUNCU

DANIŞMAN

DOÇ. DR. İSMAİLAKBAL

AKSARAY 2018

**AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**KÖY ENSTİTÜLERİ PROJESİ VE BİR ÖRNEKLEM OLARAK
PAZARÖREN KÖY ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TALİP KURŞUNCU

**DANIŞMAN
DOÇ. DR. İSMAİL AKBAL**

AKSARAY 2018

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren(....) ay sonra fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Talip

Soyadı : KURŞUNCU

Bölümü : Kamu Yönetimi

İmza :

Teslim Tarihi : 05.09.2018

TEZİN

Türkçe Adı: Köy Enstitüleri Projesi ve Bir Örneklem Olarak Pazarören Köy Enstitüsü

İngilizce Adı: Pazarören Village Institute As a Village Institute Project And a Samples

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Talip KURŞUNCU

Yazar Adı Soyadı:

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Talip KURŞUNCU tarafından hazırlanan “Köy Enstitüleri Projesi ve Bir Örneklem Olarak Pazarören Köy Enstitüsü” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Kamu Yönetimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. İsmail AKBAL
Siyaset ve Sosyal Bilimler, Aksaray Üniversitesi
Üye: Doç. Dr. Mehmet AKINCI
Siyaset ve Sosyal Bilimler, Aksaray Üniversitesi
Üye: Doç. Dr. H. Alpay KARASOY
Yönetim Bilimleri, Selçuk Üniversitesi

İMZA

.....

.....

.....

Tez Savunma Tarihi: 30/11/2018

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun 20/12/2018 tarih ve 2018/57-4... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Öğrencinin
Talip KURŞUNCU

İmza

.....

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Yrd. Doç. Dr. Sevilay USLU DİVANOĞLU

İmza

.....

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimim boyunca bilgisiyle, tecrübesiyle ve şahsiyetiyle her daim örneğim, maddi ve manevi destekçim ve yol göstericim olan sevgili danışmanım Doç. Dr. İsmail AKBAL'a teşekkürü borç bilirim.

Fotoğraf desteği sebebiyle Pazarören Anadolu Lisesi müdürü Hayrettin ACET, Pazarören Köy Enstitüsüve Köy Enstitüleri hakkındaki tartışmaları ve fotoğraf desteği için Mimar Ali SALMAN'a, 1947 yılı Pazarören Köy Enstitüsü mezunu değerli Rasim PEHLİVANOĞLU'na sohbetlerinden dolayı teşekkür ederim.

Çalışmam sırasında maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen sevgili arkadaşlarım Yaşar ACAR, A. Kadir YUMUŞAK ve Furkan AHİ'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bana inançlarını hiçbir zaman yitirmeyerek benimde inancımı ve azmimi diri tutan sevgili ailemin üyeleri; annem Fatma KURŞUNCU, abilerim Turan, Mustafa Kemal ve Bahadır KURŞUNCU ile ikizim Şahin KURŞUNCU'ya ne kadar teşekkür etsem azdır.

Son olarak ise en büyük destekçim, bu yola girmemde ve bu yolun hakkını vererek sonuna kadar gelmemde en çok pay sahibi olan sevgili Kader KARACABEY'e teşekkürlerimi sunarım.

**KÖY ENSTİTÜLERİ PROJESİ VE BİR ÖRNEKLEM OLARAK
PAZARÖREN KÖY ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Talip KURŞUNCU
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

ÖZET

Devletlerin ve toplumların gelişmeleri ve hayatta kalmaları eğitimle ve eğitimin kalitesiyle yakından alakalıdır. Dolayısıyla eğitim, geçmişten geleceğe devletlerin ve toplumların üzerinde kafa yorduğu bir alan olmuştur ve olacaktır. Eğitimin kalitesi ise dönemsel şartlar ve ihtiyaçlar ölçeğinde belirlenmektedir. Dönemsel şartlar altında ihtiyaçların ne derece karşılanabildiği burada önem taşımaktadır.

Osmanlı Devleti'nde modernleşme ihtiyacı oluşana kadar eğitim din temelli olmuş ve Sıbyan mektepleri ile Medreseler aracılığıyla verilen bu eğitim yeterli görülmüştür. Ancak bu eğitim şeklinin özellikle Batının Osmanlı Devleti'ne üstünlük kurduğu dönemlerde yeterli olmadığının, toplumu ve devleti geliştirici özelliğini yitirdiğinin farkına varılmıştır. Bu farkındalık eğitimde modernleşme ve yenileşme çabalarını beraberinde getirmiştir. Islahat ismiyle anılan bu yenileşme çabaları ilköğretim ve öğretmen yetiştiriciliği alanlarında da kendini göstermiştir. Bu iki alana yönelik yapılan yenileşme hareketleri modern eğitimi verebilecek öğretmen yokluğunun giderilmesi ve eğitimin ilk aşamasından başlayarak halledilmesi amaçlarından dolayıdır. Milli Mücadele kazanılıp yeni devlet kurulana ve Cumhuriyet ilan edilene kadar bu ıslahatlar hiçbir zaman istenilen ölçüde başarı getirmemiş ve istenilen hedeflere ulaşamamıştır.

Tanzimat ile başlayan dönemde köylünün eğitimi sorunu fark edilmiş, Milli Mücadele döneminde mücadeleye katılmak için Anadolu'ya geçen aydın kesim köylerin birçok yönden olduğu gibi eğitim yönünden de ihmal edildiğinin bizzat şahidi olmuştur. Bunun sonucunda Cumhuriyet döneminde Anadolu köylüsünün eğitimi meselesinin özenle üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda ülke nüfusunun yüzde 75'inin köylerde yaşaması köylülerin eğitilip köylerin kalkındırılması meselesine öncelik verilmesine neden olmuştur. Bir diğer ifade ile köylülerin eğitilmesi ve köylerin kalkındırılması meselesi ihtiyaç halini almıştır. Bu doğrultuda köylerde görev yapacak ve köylüye köyle ilgili her konuda örnek olacak tipte öğretmen yetiştirilmesi fikriyle hareket edilmiştir. Bu fikirle birlikte köylüyü

eğitmesi için birçok kurum devreye sokulmuştur. şüphesiz bu kurumların en önemlisi 1940 yılında açılan Köy Enstitüleri olmuştur.

Köy Enstitüleri köye ve köylüye dair sorunların tamamına çözüm üretilmesi için bir sistem olarak meydana getirilmiş, eğitim-ğretim programları buna göre düzenlenmiş ve işleyiş şekilleri ile vazifeleri buna göre belirlenmiştir. lkeye 14 sene hizmet eden bu kurumlar nihayetinde siyasete bulaştırılmış, ğrenci ve öğretmenler siyasi çekişmelere alet olmuş ve bu kurumlar birçok yönden eleştirilerek 1954 yılında kapatılmıştır. Çalışmanın ana konusunu bahsi geçen Köy Enstitüleri'ne gelineen sürecin ve Köy Enstitüleri'nin incelemesi oluşturmuştur. Köy Enstitüleri içerisinden bir örnek olarak ise Pazarören Köy Enstitüsü ele alınmıştır.

Bilim Kodu :117111

Anahtar Kelimeler: Öğretmen Yetiştiriciliği, İlköğretim, Köy Enstitüleri, Pazarören

Sayfa Adedi :255

Danışman : Doç. Dr. İsmail AKBAL

**PAZARÖREN VILLAGE INSTITUTE AS A VILLAGE INSTITUTE
PROJECT AND A SAMPLES
MASTER'S THESIS**

Talip KURŞUNCU

**AKSARAY UNIVERSITY
SOCIAL SCIENCES INSTITUTE**

ABSTRACT

The development and survival of states and societies are closely related to the quality of education and training. Education, therefore, has become and will be a field of thought for the past and future of states and societies. The quality of education is determined by periodic conditions and needs scale. It is important here that the requirements can be met under periodic conditions.

Until the need for modernization was established in the Ottoman State, education was based on religion, and this training given through medicines and lectures was considered sufficient. However, it was realized that this form of education was not enough, especially during periods when Bat was superior to the Ottoman State, that it lost its social and state-building qualities. This awareness has brought along efforts to modernize and innovate in education. These reform efforts, which are called as Islahat, have also shown themselves in the fields of primary education and teacher training. The renewal movements in these two areas are due to the elimination of the lack of teachers who can provide modern education and the purpose of starting from the first stage of education. Until the National Struggle was won and the new state was established and the Republic was declared, these reforms never brought success to the desired scale and the desired targets could not be reached.

The education problem of the villagers was noticed during the period beginning with the Tanzimat, and the intellectuals who passed Anatolia to participate in the struggle during the National Struggle period became witnesses that many of the villagers were neglected in terms of education as well. As a result, the education issue of the Anatolian peasantry was carefully emphasized during the Republican period. At the same time, 75 per cent of the population of the country is living in the villages, leading to the priority of educating the villagers and improving the peasants. In other words, the issue of educating the villagers and the development of the villagers became a necessity. In this direction, the idea of educating teachers is to act in the villages and to be an example for every issue related to the villagers and the villagers. With this idea, many institutions have been introduced to train the peasantry. Undoubtedly, the most important of these institutions was the Village Institutes opened in 1940.

The Village Institutes have been brought to the market as a system for the solution of all the problems related to the villagers and the villagers and the education programs have been arranged accordingly and their working styles and duties have been determined accordingly. These institutions, which served the country for 14 years, were finally infected with politics and students and teachers became tools for political controversy, and these institutions were closed down in 1954, criticized in many ways. The main topic of the work was the examination of the process and the Village Institutes that came to the Village Institutes. As an example from the Village Institutes, the Village Institute of Pazarören was discussed.

Science Code :117111

Key Words : Teacher Training, Primary Education, Village Institutes, Pazarören

Page Number :255

Consultant : Assoc. Prof. Dr. İsmail AKBAL

TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablo 1. Fatih Sultan Mehmet'in Öğretmen Olmak İsteyen Öğrencilere Okutulmasını İstedığı Dersler.....	9
Tablo 2. Açılan ilk Rüştiyeler: Mekteb-i Maarif-i Adliye ve Mekteb-i Ulûm-i Edebiye'de Gösterilen Dersler	16
Tablo 3. 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesine Göre Rüştiyelerde Okutulacak Dersler....	16
Tablo 4. 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi Sonrası Sıbyan Mektepleri Okutulan Dersler.....	19
Tablo 5. Dârümuallimîn-i Rüşdi Ders Programı	24
Tablo 6. Dârümuallimîn-i Sıbyan İlk Ders Programı	26
Tablo 7. Dârümuallimîn-i Sıbyan 1877 Yılı Ders Programı	26
Tablo 8. 1869 Nizamnamesine Göre Dârümuallimîn Kebîr Programı	27
Tablo 9. İstanbul Dârümuallimîni Ders Programı	28
Tablo 10. Dârümuallimînlerde Bir Günlük Zaman Çizelgesi.....	29
Tablo 11. 1869 Nizamnamesine Göre Dârümuallimâtta Okutulan Dersler.....	30
Tablo 12. 1870 Yılında Dârümuallimâtta Fiilen Okutulan Dersler	30
Tablo 13. 1892 Yılında İstanbul ve Kasaba İptidaiye Ders Programı	33
Tablo 14. 1892 Yılında Köy İlkokulları Ders Programı	33
Tablo 15. 1904 Yılı Tüm İptidaiye Mektepleri İçin Hazırlanan Program	34
Tablo 16. 1903-1904 Öğretim Yılı Dârümuallimînin Şubelerinde Okutulan Dersler.....	35
Tablo 17. Taşra Dârümuallimînlerinde Okutulan Dersler	36
Tablo 18. 1877-1878 Yıllarında Dârümuallimâtında Okutulan Dersler.....	37
Tablo 19. 1898 Yılında İstanbul Dârümuallimâtında Okutulan Dersler	37
Tablo 20. 1913-1914 İptidaiye Mektepleri Ders Programı.....	40
Tablo 21. 1915 Nizamnâmesine Göre Dârümuallimîn-i İptidai de Okutulacak Dersler	42
Tablo 22. 1915 Nizamnâmesine Göre Dârümuallimât-ı İptidai de Okutulacak Dersler	43
Tablo 23. Ana Muallime Mektebinde Okutulan Dersler	48
Tablo 24. 1924 İlkokullar Müfredat Programı.....	58
Tablo 25. 1924 Senesi İlkokullara Öğretmen Yetiştiren Dârümuallimînler ve Dârümuallimâtların haftalık Ders Programı	67
Tablo 26. Köy Muallim Mektebi Dersleri	70
Tablo 27. Köy Eğitim Kurşları Dersleri.....	72
Tablo 28. Eğitim Kurşları ile Alakalı Sayısal Veriler	73
Tablo 29. Cumhuriyet Dönemi Nüfus İstatistikleri	79
Tablo 30. Açılan Köy Enstitüleri ve Çevreleri	84
Tablo 31. Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmene Verilen Asgari-Azami Sayılarına Göre Malzemeler Listesi.....	96
Tablo 32. Köy Enstitüleri'nde Okutulan Ziraat Ders ve Çalışmaları	105

Tablo 33. Köy Enstitüleri'nde Okutulan Kültür Dersleri	105
Tablo 34. Köy Enstitüleri'nde Okutulan Sanat Dersleri ve Atölye Çalışmaları.....	106
Tablo 35. 1943-1947 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde Uygulanan Kültür Dersleri Haftalık Programı.....	107
Tablo 36. 1943-1947 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde Uygulanan Ziraat Ders ve Çalışmaları Haftalık Programı	107
Tablo 37. 1943-1947 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde Birinci Sınıflara Uygulanan Teknik Ders ve Çalışmaları Haftalık Programı	108
Tablo 38. 1943-1947 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde İkinci, Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Sınıflarda ki Sanat Gruplarında Erkeklerle Mahsus Uygulanan Teknik Ders ve Çalışmaları Programı	108
Tablo 39. 1943-1947 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde İkinci, Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Sınıflarda ki Sanat Gruplarında Kızlara Mahsus Uygulanan Teknik Ders ve Çalışmaları Programı	108
Tablo 40. 1947-1953 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde Uygulanan Derslerin Haftalık Programı.....	109
Tablo 41. Yüksek Köy Enstitüsü Bölümlerinde Okutulacak Dersler	112
Tablo 42. 1946 yılı sonrası Köy Enstitüleri'nin Kapatılış Süreci.....	122
Tablo 43. Köy Enstitüleri ile Alakalı Bazı Sayısal Veriler.....	125
Tablo 44. Pazarören Köy Enstitüsü'nde Görev Yapan Müdürler ve Görev Tarihleri	143
Tablo 45. 1943 Yılına Kadar Pazarören Köy Enstitüsü İçerisinde Verilen Kültür (Genel Bilgi) Dersleri	148
Tablo 46. 1943 Yılına Kadar Pazarören Köy Enstitüsü İçerisinde Verilen Tarım Ders ve İşleri	148
Tablo 47. 1943 Yılına Kadar Pazarören Köy Enstitüsü İçerisinde Verilen Teknik Ders ve Çalışmalar	149
Tablo 48. 1943-1947 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde Uygulanan Kültür Dersleri Haftalık Programı.....	150
Tablo 49. 1943-1947 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde Uygulanan Ziraat Ders ve Çalışmaları Haftalık Programı	150
Tablo 50. 1943-1947 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde Birinci Sınıflara Uygulanan Teknik Ders ve Çalışmaları Haftalık Programı	151
Tablo 51. 1943-1947 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde İkinci, Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Sınıflarda ki Sanat Gruplarında Erkeklerle Mahsus Uygulanan Teknik Ders ve Çalışmaları Programı	151
Tablo 52. 1943-1947 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde İkinci, Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Sınıflarda ki Sanat Gruplarında Kızlara Mahsus Uygulanan Teknik Ders ve Çalışmaları Programı	151
Tablo 53. 1947-1953 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde Uygulanan Derslerin Haftalık Programı.....	152
Tablo 54. Arifiye Köy Enstitüsü'nün Bir Günlük Zaman Çizelgesi	154
Tablo 55. Pazarören Köy Enstitüsü'nde 01.01.1946-29.12.1946 Tarihleri Arasında Yapılan Eşya Çeşidi ve Sayısı.....	155
Tablo 56. Pazarören Köy Enstitüsü'nün Mezun Olup Göreve Başlayan Öğretmenlere Verdiği Kitaplar	157
Tablo 57. 1943-1952 Yılları Arası Pazarören Köy Enstitüsü'nden Mezun Olanların İsimleri.....	166
Şekil 1. Köy Eğitim Sistemi Matrisi	99

KISALTMALAR LİSTESİ

CHF	:Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	:Cumhuriyet Halk Partisi
DP	:Demokrat Parti
İTC	:İttihat ve Terakki Cemiyeti
İTF	:İttihat ve Terakki Fırkası
KEK	:Köy Enstitüleri Kanunu
KEKA	:Köy Eğitimcileri Kanunu
KOETK	:Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu
MTDK	:Maarif Teşkilatına Dair Kanun

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	Error! Bookmark not defined.
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	6
OSMANLI'DA İLKÖĞRETİM VE ÖĞRETMEN YETİŞTİRİCİLİĞİ.....	6
1.1. Tanzimat Öncesi Dönem (1299-1839).....	6
1.2. Tanzimat Dönemi (1839-1876)	13
1.2.1. İlköğretim	14
1.2.2. 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi	18
1.2.3. Öğretmen Yetiştiriciliği ve Öğretmen Okulları	21
1.3. Mutlakıyet Dönemi (1876-1909).....	31
1.3.1. İlköğretim	31
1.3.2. Öğretmen Yetiştiriciliği ve Öğretmen Okulları	35
1.4. Meşrutiyet Dönemi	38
1.4.1. İlköğretim	39
1.4.2. Öğretmen Yetiştiriciliği ve Öğretmen Okulları	40
1.5. Osmanlı'da Dârümuallimînler ve Dârümuallimât Dışında Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Genel Bir Bakış	44
1.5.1. Medrese-i Muallimin	45
1.5.2. Menşe-i Muallimin	45
1.5.3. Ana Muallime Mektebi.....	46

İKİNCİ BÖLÜM.....	49
MİLLİ MÜCADELE VE CUMHURİYET DÖNEMİNDE İLKÖĞRETİM, ÖĞRETMEN YETİŞTİRME DENEMELERİ.....	49
2.1. Milli Mücadele Dönemi.....	49
2.2. Cumhuriyet Dönemi.....	53
2.2.1. Cumhuriyet Devrimleri ve Temel Eğitim Meselesi.....	54
2.2.1.1. İlköğretim	57
2.2.1.2. Millet Mektepleri (Ulus Okulları)	60
2.2.1.3. Türk Ocakları ve Öğretmen Birlikleri.....	62
2.2.1.4. Halkevleri ve Halkodaları	63
2.2.2. Öğretmen Yetiştiriciliği	65
2.2.2.1. Köy Muallim Mektepleri.....	69
2.2.2.2. Eğitim Kursları ve İlköğretmen Okulları.....	70
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	74
KÖY ENSTİTÜLERİ	74
3.1. Köy ve Köylünün Durumu	74
3.2. Köy Enstitüleri'nin Kuruluşu	76
3.2.1. Köy Enstitüsü Uygulamaları.....	83
3.2.2. Köy Enstitüleri Amaçları ve Sistemi	85
3.2.2.1. Enstitülerine Öğrenci ve Öğretmen Seçimi	87
3.2.2.2. Köy Enstitüsü Sistemine Göre Köy İlköğretim Oluşumu	89
3.2.2.3. Mezun Öğretmenlerin Görev ve Sorumlulukları.....	90
3.2.2.4. Köye ve Köylüye Yüklenen Sorumluluklar	93
3.2.2.5. Köy Enstitüleri'nin Sorumlulukları.....	95
3.2.2.6. Enstitü Sisteminin Genel Haritası	98
3.3. Köy Enstitüleri'nde Uygulanan Eğitim Programları	102
3.4. Yüksek Köy Enstitüsü.....	110
3.5. Köy Enstitüleri'nin Kapatılması Süreci.....	113
3.5.1. Enstitülere Yapılan Suçlamalar ve Eleştiriler.....	114
3.5.2. Köy Enstitüleri'ne Yönelik Yapılan Eleştirilere Cevaplar	116
3.5.3. Enstitülerin Kapatılışı	121
3.6. Köy Enstitüsü Projesi ve Gerçekleştirdikleri	123
3.7. Köy Enstitüleri ve Siyaset.....	125
3.8. Enstitülerin Olumlu ve Olumsuz Yanları	127
3.9. Köy Enstitüleri İle Alakalı Kanunlar ve Mahiyetleri	129

3.10.	Hasan Âli Yücel ve Köy Enstitüleri	133
3.11.	İsmail Hakkı Tonguç ve Köy Enstitüleri	135
3.12.	İsmet İnönü ve Köy Enstitüleri	136
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM		139
BİR ÖRNEKLEM OLARAK PAZARÖREN KÖY ENSTİTÜSÜ		139
1.1.	Pazarören Beldesi	139
1.2.	Köy Enstitüsü Olarak Pazarören	141
1.2.1.	Pazarören Köy Enstitüsünün Kuruluşu	142
1.2.2.	Pazarören Köy Enstitüsü Fiziksel Çevresi	144
1.2.3.	Eğitim-Öğretim Programları	147
1.2.4.	Pazarören Köy Enstitüsü'nde Bir Gün	153
1.2.5.	Pazarören Köy Enstitüsünün Yaptıkları, Pazarören Köyüne, Bölgesine ve Diğer Enstitülere Etkileri	155
1.2.6.	Pazarören Köy Enstitüsü İçerisinden Çıkan Eleştiri Sesi Sabri Kolçak	159
1.2.7.	Kapatılışı	160
1.3.	Pazarören Köy Enstitüsü ve Siyaset	161
1.4.	Hasan Âli Yücel ve Pazarören Köy Enstitüsü	163
1.5.	İsmail Hakkı Tonguç ve Pazarören Köy Enstitüsü	165
1.6.	Pazarören Köy Enstitüsü Mezunları	165
1.7.	Pazarören Köy Enstitüsünün Kapatılışından Günümüze Kadar Okulun Durumu	167
SONUÇ ve GENEL DEĞERLENDİRME		169
KAYNAKÇA		178

GİRİŞ

Devletler insanlar gibidir. Hafızaları vardır, yaptıklarını ve yapılanları unutmazlar; doğrusu ve yanlışıyla tecrübe edinirler. Bu durum politikalarla yakından alakalıdır. Politikalar ise ihtiyaçlarla üst düzey bir ilişki içerisinde. İhtiyaçlar ise devletin ve toplumun ihtiyaçları olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak eğitim ihtiyacı hem toplumun hem de devletin ortak ihtiyacıdır. Eğitim aracılığı ile devlet kendisine nitelikli eleman yetiştirirken toplumsal kalkınma ve gelişmişlikte sağlanmaktadır.

Eğitim olgusu aslında bir süreci ifade etmektedir. Bu sürecin sürekli şekilde ilişki içerisinde bulunan üç temel ögesi vardır. Bahsi geçen üç temel öge; öğrenci, öğretmen ve program olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir eğitim sisteminin etkilive verimli olması bu üç ögenin belirlenen hedef doğrultusunda koordinasyonlu bir şekilde ilerlemesi ile alakalıdır. Eğitim sisteminin işleyişinin kusursuz veyahut maksimum faydalı olabilmesi için bir diğer ifade ile sistemin sekteye uğramaması için öğrenci, öğretmen ve programdan herhangi birinde bir bozukluk, yanlışlık veya yetersizlik olmamalıdır. Üç ögenin üçü de eğitim sistemi için ayrı önemlere sahiptir. Ancak öğretmen ögesi üzerinde özenle durulması gereken bir konudur. Sebebi ise diğer iki ögenin öğretmenin yapabildikleri ile yakından ilgili olmasıdır (Abazaoğlu, Yıldırım, & Yıldızhan, 2016:144).

Devlet hafızası ile ilişkilendirildiğinde öğretmen yetiştirilmesi ve eğitim meselesi en başından ele alınmalıdır. Ele alınırken de dönemsel ihtiyaçlar, öncelikler ve gereklilikler ile imkânlar göz önünde tutulmalıdır. Öğretmen yetiştiriciliği, ilköğretim ve Köy Enstitüleri üzerine yapılan kaynak taramasında bu konuların en başından yani Osmanlı Devleti'nden itibaren başlayarak inceleyen çalışma sayısının bir elin parmak sayısından daha az sayıda olduğu tespiti yapılmıştır. Bu doğrultuda bakıldığında bahsi geçen konuların anlamsal ve tarihsel bütünlüğünün gözler önüne serilmesi literatürde bulunan kaynak eksikliğine bir katkı sağlayacaktır. Bu durum aynı zamanda Köy Enstitüleri'nin, Enstitülere gelen sürecin ve bu süreçte yapılanların daha anlaşılır olması ve bütünsel bir kaynak ortaya konabilmesi için önem arz etmektedir.

Öğretmen yetiştiriciliği ve eğitim konusuna dönemlerin gerektirdiği ihtiyaçlar ve imkânlar göz önüne alınarak bakıldığında elde edilen sonuç,Tanzimat Fermanı (Gülhane Hatt-ı Hümayunun ya da Tanzimat-ı Hayriye) ile başlayan Tanzimat dönemine kadar öğretmenliğin bir meslek olarak görülmemesidir.Öğretmenin yapacağı işleri imamlar ya da müezzinler yapmıştır. Okullar ise ya camiler olmuş ya da camilerin köşesinde yapılan bir göz oda olmuştur. Bahsi geçen dönemin ihtiyaçları dini yönden eğitim şeklinde olmuş ve eğitimler bu doğrultuda verilmiştir. Bir diğer ifade ile dönemin eğitimsel ihtiyaçlarına dini eğitimle cevap vermek yeterli görülmüştür.

Dünya düzeninin ve şartlarının değişmesi ile eğitim yönünden de birtakım değişim ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Tanzimat dönemi ile birlikte geleneksel eğitim modeli olarak algılanan dini ağırlıklı eğitimin, artık yetersiz hale geldiği, eğitimin boyut atladığı ve öğretmenlik mesleğinin başka bir mesleğin gölgesi altında sürdürülmemesi gerektiği anlaşılmıştır. Bir diğer ifade ile bu dönem öğrencilerin Kur'an okuması ve Arapçayı elinden geldiğince yazabilmesinin yeterli olmadığını, devlete eğitim yoluyla nitelikli insanlar yetiştirilmesi gerekliliğinin meydana çıktığı bir dönemdir. Bu ihtiyacın karşılanması için ise eğitimin temelden yani ilköğretimden başlanarak halledilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda Tanzimat döneminde Rüştiye Mektepleri ismi ile modern ilkokullar açılmıştır.

Öğretmenlik mesleğinin ayrı bir meslek grubu olarak algılanması ile modern eğitim kurumları ve modern programlar aracılığıyla öğretmen yetiştirme çabaları başlamıştır. Çabaların sonucunda ilk öğretmen okulları olan Dârülmuallimînler ve Dârülmuallimâtlar açılmıştır. Ancak yeni kurumların ve programların uygulanması çabası eski ile yeninin çatışmasına dönüşmüştür. Bu çatışmanın etkisi ile öğretmen yetiştiriciliği de eğitim kurumları da eğitim sistemi de bir türlü istenilen seviyeye gelememiş ve istenilen sonuçları ortaya koyamamıştır.

Cumhuriyet'in kurulmasına kadar eğitim sistemi, öğretmen yetiştiriciliği ve ilköğretim birçok yeniliğe ve ıslahata uğramıştır. Bu ıslahatlar neticesinde birçok yeni kurum (öğretmen yetiştiren ve ilkokul niteliğinde), eğitim-öğretim programları denenmiş ve tecrübe edinilmiştir. Cumhuriyet'e değin Mutlakıyet ve II. Meşrutiyet dönemlerinde yeni ve eskinin savaşı gölgesinde birçok nizamname çıkartılmış, yasal düzenleme yapılmış, modern eğitim fikirleri ortaya atılmış ve bu fikirlerin bir kısmı denenmiştir. Milli Mücadele döneminde ise eğitimin ve öğretmenin öneminden, kutsallığından bahsetmenin ötesine geçilememiştir. Elbette ki bunun en büyük nedeni, savaş durumu ve bu durumun ortaya çıkardığı imkânsızlıklardır.

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise geçmişte yapılan yenilikler, ortaya atılan fikirler, uygulama alanı bulan ilkokullar ve öğretmen yetiştiren kurumlar tecrübe olarak kullanılmış ve eğitim sorununun kökten çözülmesi adına adımlar atılmıştır. Bu atılan adımlar geçmişten edinilen tecrübelerin yanı sıra Cumhuriyet'in getirdiklerini ve gerekliliklerini de dahline almıştır. Cumhuriyet dönemi eğitim alanında yapılan yenilikler ve eğitim sorununun ortadan kaldırılması çalışmalarının temel hedefini köyler oluşturmıştır. Köylere yönelik eğitime ağırlık verilmesinin en bariz sebepleri ise geçmiş tecrübelerden yola çıkarak eğitim işlerinin halkın en altına yani tabanına indirilememesi ve nüfusun yüzde 75'inin yaşadığı köylerin eğitilmeden ülke çapında kalkınmanın gerçekleşmeyeceği inancıdır. Özetle tarım ülkesi olmanın getirdiği bir yükümlülükle Cumhuriyet dönemine kadar eğitimden bir şekilde yoksun bırakılmış olan ülkenin yüzde 75'lik kısmını yani köylüyü, eğiterek memleket kalkınması içerisine dâhil etmek gerekmektedir.

Köylünün eğitimi konusu ise başlı başına ayrı bir konu ve alanı meydana çıkarmaktadır. Sebebi ise köylerin okulsuz ve öğretmensiz olmasıdır. 40 bin köyün ve ortalama 12 milyonluk nüfusun dâhil edildiği bu konu devlet için aynı zamanda yeni bir gider kalemi, bütçeye yeni bir külfettir. Yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bu meseleyi halletmesi içinse çok yönlü bir proje ortaya koyması gerekmektedir. Ortaya birçok proje çıkmış ve bu projelerin bir kısmı uygulama alanı bulmuştur. Bu proje ve fikirler köye özel öğretmen yetiştirmek üzerine kurulmuştur. Bunun sebebi geçmiş tecrübelerin gösterdiği şekli ile şehir görmüş öğretmenlerin köylü ile anlaşamaması, köylere alışamayıp ayak uyduramaması ve öğretmenlerin köylerde durmamasıdır.

Köyün ve köylünün eğitilmesi için ilk olarak Köy Öğretmen Okulları açılmıştır. Açılan bu okulları askerliğini onbaşı ve çavuş olarak yapanların köylerinde öğretmen olarak görev yapmaları için eğitilmesi izlemiştir. Bu kişilerin eğitilmesi için açılan kurumlar Eğitim kurslarıdır. Bu kursların başarılı ama yetersiz olması durumu Köy Enstitüleri projesinin ortaya çıkması ve uygulanması için kaynak teşkil etmiştir.

Çalışmanın ana konusunu oluşturan Köy Enstitüleri yeni bir fikir olarak geçmişin tecrübesi ve dönemin ihtiyaçları (köylünün okuma yazma öğrenmesi, öğretmenin köyünde kalması ve köylüye örnek olarak zirai eğitim ile bir sanat eğitimi vermesi; bu doğrultuda her köyün ülke ekonomisine katkısını en üst düzeyde yapması ve sonucunda ülkesel ve toplumsal kalkınmanın gerçekleşmesi) ışığında ortaya çıkmıştır. Bu konu bir inceleme konusu niteliğindedir. Bu bağlamda sorulacak ve cevabı aranacak sorular şunlardır: Eğitim politikalarının oluşturulmasında ki etmenler nelerdir? Bu etmenlerin değişkenliği

karşısında eğitim politikalarının ve toplumun cevabı ne olmuştur? Yaşanan siyasal ve toplumsal olayların, beklentilerin ve hedeflerin eğitim politikaları ve eğitim kurumları üzerinde ki etkileri nelerdir?

Bahsi geçen soruların cevapları verilirken dönemsel temelde ilköğretim ve öğretmen yetiştiriciliği ile eğitim kurumları ele alınacak ve öğrenci, öğretmen, program üçlüsü üzerinden inceleme yapılacaktır.

Özetle günümüzde de bir eğitim problemi olarak görülen öğretmen yetiştirmenin tarihçesi Osmanlı Devleti'ne kadar uzanmaktadır. Bu sebeple o dönemde ki öğretmen yetiştirme çaba ve çalışmalarını incelemek önemli ve gereklidir (Duman, 1999:306). Çalışma Köy Enstitülerine gelen sürecin bir tablo gibi ortaya konması dolayısıyla Köy Enstitülerinin neden ve nasıl kurulduğunun açıklanmasını amaç edinmiştir. Bu amaç doğrultusunda Osmanlı döneminde (kuruluşundan yıkılışına kadar ki süreç) ilköğretim ve öğretmen yetiştiriciliği tarihsel gelişim süreci içerisinde ele alınacaktır. Bu amaç doğrultusunda ortaya çıkan zorluklar ve değişim aşamaları dönemsel şartlar göz önünde bulundurularak değerlendirilecektir. Daha sonra ise Cumhuriyet'in ilanı sonrası yani Cumhuriyet dönemi ilköğretim ve öğretmen yetiştiriciliği, bu alanların köyü ana hedef seçme sebepleri, yapılanlar ve yapılamayanlarla yapılması hedeflenenler ele alınmıştır. Böylece Köy Enstitüleri'nin tarihsel ve fikrîsel arka planı verilmiş olacaktır. Arka planın ortaya konması Köy Enstitüleri'nin anlaşılmasını ve doğru değerlendirilmesini kolaylaştıracaktır. Daha sonra ise çalışmanın ana konusu olan Köy Enstitüleri sistemi; ayrıntılı bir şekilde ele alınacak, incelenecek ve değerlendirilecektir. Çalışmanın son konusu ise Köy Enstitüleri sisteminin bir örneğini oluşturan Pazarören Köy Enstitüsü'nün incelenmesi olacaktır.

Kısacası, Köy Enstitüleri'ne gelen süreçte ilköğretim ve öğretmen yetiştirme meselelerinde neden bu kadar geri kaldığını anlamak adına öncelikle birinci bölüm olan Osmanlı'da ilköğretim ve öğretmen yetiştiriciliği Tanzimat Öncesi Dönem, Tanzimat Dönemi, Mutlakîyet Dönemi ve Meşrutîyet Dönemi olmak üzere dört başlıkta incelenecektir. Ayrıca Osmanlı'da Öğretmen Yetiştiren Kurumlar bir başlık altında genel hatları ile incelenecektir. Tanzimat dönemi, Köy Enstitüleri projesinin fikrî temellerinin oluşmaya başladığı dönemdir.

İkinci bölümde ise Milli Mücadele dönemi ve Cumhuriyet dönemi ilköğretim ve öğretmen yetiştiriciliğine bakılacaktır. Bu bölümde geçen Milli Mücadele dönemi, savaş şartları sebebi ile eğitim alanında çok fazla hareket edilemediği bir dönemdir. Cumhuriyet dönemi

ise Köy Enstitüleri projesinin fikri temellerden çıkarak kendisine Eğitim kursları adı altında uygulama alanı bulduğu dönemdir. Dolayısıyla Enstitü yapısına ve işleyişine benzer uygulamalara burada rastlanacaktır.

Üçüncü bölümde ise Köy Enstitüleri'ne geçilecektir. Bu bölüm Köy Enstitüleri'nin fikri temellerinin, kuruluşunun, işleyişinin, programlarının, Enstitülere yapılan eleştirilerin ve Enstitülerin kapatılış sürecinin ayrıntısı ile ele alınacağı bölümdür.

Son bölüm ise Köy Enstitüleri içerisinde bir örnek olarak ortaya çıkan Pazarören Köy Enstitüsü'nün incelenmesini içermektedir. Burada değinilecek konular ise Pazarören beldesi, bu beldenin neden Enstitü kurulması için seçildiği, Pazarören Köy Enstitüsü'nün kuruluşundan kapatılışına kadar ki yaptıkları, bölgesine etkileri ve programıdır. Bahsi geçen konuların açıklığa kavuşturulması için konu ile alakalı kişilerle sohbetler yapılmış, Pazarören Köy Enstitüsü'ne ziyaret gerçekleştirilmiş ve birtakım belgeler incelenmiştir.

Sonuç kısmında ise çalışmadan elde edilen bilgiler değerlendirilmiş, kaynağa ve literatüre fikri zenginlik katması açısından bazı öneriler dile getirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI'DA İLKÖĞRETİM VE ÖĞRETMEN YETİŞTİRİCİLİĞİ

1.1. Tanzimat Öncesi Dönem (1299-1839)

Osmanlı Devleti'nde amaçları bakımından dört tür eğitimden bahsetmek mümkündür. Bunlar en kısa hali ile yönetici kadrosunu yetiştiren Enderun Mektebi, bürokrat yetiştirmeye yönelik eğitim veren Küttab¹, tasavvuf ehillerini yetiştiren Dergâh eğitimi ve bilim adamlarının yetişmesini sağlayan Medreselerdir²(Şen, 2013:480).

Osmanlı Devleti'nde ilkokullar³ “Sıbyan Mektebi” ya da “Mahalle Mektebi” olarak adlandırılmıştır. Sıbyan okullarına “Mekteb”, yoksul çocuklar için açılanlara da “Mekteb-i Sebil” denilmiştir (Ergün, 2000:735). Bu okullara zamanla “Darüttalim”, “Muallimhane”, “Mekteb-i ibtidâiyye” ve “Darülm” de denilmiştir(Baltacı, 2004:5). Halk arasında ise bu mektepler “Mahalle Mektebi” olarak adlandırılmıştır (Akyüz, 2007:88). Bu adlandırmanın sebebi hemen hemen her mahallede bulunmasından ileri gelmektedir. Taş bina olarak inşa edildiği için ise Taşmektep de denilmektedir(Demirtaş, 2007:174).Osmanlı'da eğitim temelde Sıbyan Mektepleri ile başlamaktadır. Sıbyan Mektepleri ise Medreselere öğrenci yetiştirmişlerdir (Şen, 2013:480).

¹Ergün'e göre Sıbyan Mekteplerine de “Küttab” denmektedir. Yoksul çocuklar için açılanlara ise “Küttab-ı Sebil” de denmektedir (Ergün, 2000:735). Küttab ise kâtip demektir (Dikmen, 2014:229).

²Osmanlı Devleti Medrese kurumunu Selçuklulardan devralmıştır (Akyüz, 1978:25). Ayr. bkz. “Medrese”. *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, Milliyet, İstanbul 1986 (15). Ayr. bkz. “Medrese”. *Dictionnaire Larousse (Ansiklopedik Sözlük)*, Milliyet, İstanbul 1993 (4). Ayr. bkz. Bozkurt, Nebi., İpşirli, Mehmet., Birişik, Abdülhamit., Orman, İsmail. “Medrese”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık, İstanbul 2003 (28), 323-340.

³Askeri ve mülki kadrolara yönetici yetiştirmek üzere Hristiyan tebaadan alınan yetenekli çocukları yetiştiren ve Topkapı Sarayı içerisinde bulunan Enderun Mektebi ve şehzadelerin ilköğretimine özel *Şehzadegân* mektebi de okullar arasındadır (Ürekli, 2002:382). Yine 1535 yılından itibaren verilmeye başlanan kapitülasyonlardan istifade edilerek kurulan yabancı okullarda vardır (Ürekli, 2002:384). Yabancı okulları için bkz. Tozlu, Necmettin (1991). “*Kültür ve Eğitim Tarihinde Yabancı Okullar*”, Ankara: Akçağ Yayınları.

Sıbyan Mektepleri, genellikle özel evlerde ve cami kenarlarında yer bulmuştur (Ergün, 2000:735). Bu okullar devlet tarafından yaptırılmamış; padişah, sadrazam ve vezirler gibi devletin üst kademesinde görev yapanlar, maddi gücü iyi olanlar tarafından yaptırılmıştır. Okulu yaptıranlar genellikle okulun ihtiyaçlarını karşılaması için gelir kaynağını da sağlamışlardır (Demirtaş, 2007:175). Sağlanan gelir kaynakları okulun devamını temin için vakfetmek şeklinde olmuştur (Doğan, 1997:413). Köylerde yer alan mahallelerde ise halk, elbirliği ile bu mektepleri yapmıştır (Akyüz, 2007:88). Halkın okul yapması ilerde göreceğimiz Köy Enstitüleri Döneminde ilkokulların yapılması ile aynı yöntemdir.

Genel olarak 4-5 yaşına gelen çocukların “Âmin Alayı⁴” denilen özel bir törenle başladığı (Doğan, 1997:414) Sıbyan Mektepleri, okuma-yazma, bazı dini bilgiler ve temel hesap işlemlerinin öğretildiği ilkokullardır. Bu okullar örgün eğitimin ilk basamağını oluşturmaktadır. Okuma-yazmanın yanı sıra ahlaki terbiye verilmesi de amaçlanmıştır (Demirtaş, 2007:174). Akyüz’e göre bu okullar kısmen anaokulu, kısmen de yüzeysel ilköğretim eğitimi vermeye çalışan kurumlardır (Akyüz, 2006:19). Sıbyan Mekteplerinin programlarında öğretimin temelini Kur’an oluşturmuştur. Öğrenciler Kur’an’ı üç yıl içerisinde ezberlemişler ya da hatim yapmışlardır. İbadet şekillerini öğrenmişlerdir. Programın bir özelliği ise içerisinde yazı, şiir ve atasözleri olmasıdır. Bunun yanı sıra derslerde hikâyeler ve aritmetik bilgisi de öğretilmiştir. On yaşına kadar Kur’an’ı ezberleyen ya da hatmeden öğrenciler, istekleri doğrultusunda daha sonra kelime bilgisi, hitabet, dilbilgisi, edebiyat, tarih gibi alanlarda üç yıl daha çalışabilme imkânına sahip olmuşlardır (Ergün, 2000:735-736; Demirtaş, 2007:176). Sınıfta ceza yöntemi ve disiplini sağlamak için ise azarlama, kulak çekme, sopayla vurma ve falaka uygulanmaktadır. Bu öğretmenin disiplini sağlama ve otorite kurma yöntemidir (Çelik, 2007:133). Dönemde ailenin ve hocanın anlayışları bu durumun normal ve meşru olmasına neden olmuştur.

Okullarda sabah erken saatlerde derse başlanmakta, öğlen yemek arası verilmekte, ikindiye doğru ders bitirilmektedir (Çelik, 2007:131). Sıbyan Mekteplerinde Perşembe öğleden sonraları ve Cuma günleri tatil günleridir (Ergün, 2000:736; Demirtaş, 2007:176).

⁴Bkz. Öcal, Mustafa, “Âmin Alayı”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık, İstanbul 1991 (3), 63. Ayr. bkz. Çelik, Abbas (2007). “Hatıralarla Sıbyan Mektepleri”. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (27), 127-130.

Sıbyan Mekteplerinin birçoğunda ücretleri belirlenmiş bir muallim (öğretmen), bir kalfa (öğretmen yardımcısı) ve bir tane de bevvap (okul hizmetçisi) bulunmaktadır⁵(Şimşek, 2014:81).AncakSıbyan Mekteplerinin özel olarak yetiştirilen öğretmenleri yoktur (Ergün, 2000:735). Medreselerde az çok okuma-yazma öğrenmiş, Arapça bilgisi ve dini bilgiler edinmiş, genellikle bir caminin imamı ya da müezzini olan kişiler öğretmenlik yapmışlardır. Bu kişilerin yetişmesi için özellikle bir meslek alanı söz konusu değildir (Aksoy, 2008:68). Ayrıca bazı durumlarda ölen Sıbyan Mektebi öğretmeninin yerine uygun durumda ise oğlu öğretmen olarak atanmıştır.Tarihimizde öğretmene ve bilim adamına değer verildiğini gösteren atasözleri mevcuttur. Örneğin bir Uygur atasözü; “*çocuğunu öğretmene ver, ondan alıp saraya ver*” demiştir (Akyüz, 2006:19-20). Bu atasözünden bir öğretmenin çocuğa kazandırabileceği mertebenin ve statünün en yüksek yerler olacağı anlaşılmaktadır (Gurbetoğlu, 2015:78).Fakat Sıbyan Mekteplerinde, imam ya da müezzinin öğretmenlik mesleğini icra etmesi ve ölen Sıbyan Mektebi öğretmeni yerine oğlunun geçebilmesi öğretmenliğin ayrı bir meslek olarak görülmediğini ve önem verilmediğini göstermektedir.

Dikkat çekilmesi gereken bir nokta ise Fatih Sultan Mehmet’in öğretmen yetiştirilmesi konusunda bir uygulama yapmasıdır. Fatih Sultan Mehmet, Sıbyan Mekteplerinde öğretmen olmak isteyen medrese öğrencilerine farklı derslerin okutulmasını istemiş ve öğretmen olmak isteyenlere, örneğin fıkıh dersinin okutulmasını gereksiz ve faydasız görmüştür (Altın, 2011:12; Akyüz, 2007:93). Fatih Sultan Mehmet’in öğretmen olmak isteyenlere öngördüğü programa göre öğrenciler Tablo 1’deki dersleri okuyacaklardır⁶.

⁵Bu uygulama gelenek olarak devam etmiş olmakla birlikte 1847 tarihli bir Talimatname ile resmîyete dökülmüştür. Talimatnameye göre Sıbyan Mekteplerindeki öğretim heyeti, Elifba, Kur’an, Tecvit, İlmihal ve Harekeli Türk-i Lisan-i Ahlakîye okutacak bir öğretmen, öğretmene yardımcı olacak bir kalfa ve imkân bulunursa bir de yazı hocasından ibarettir. (bkz. Akyüz, 1994; Şimşek, 2014:81).

⁶Fatih Sultan Mehmet ilköğretim öğretmeninde bulunması gereken özellikleri dile getirirken “*Muallim çok iyi bir mizaca ve karaktere sahip olacak, Tanrı’yı hoşnut etmek amacıyla davranacak, çocukları eğitmek için gayret gösterecek, yardımcısı da onun çocuklara öğrettiklerini tekrar ve müzakere ettirecek, görevini ağır bulup, sevmemezlik etmeyecek ve çocuklara bilmedikleri konuları güzellikle ve yumuşaklıkla anlatacak*” demiştir(Duman, 1999:306; Akyüz, 2007:93).

Tablo 1: Fatih Sultan Mehmet’in Öğretmen Olmak İsteyen Öğrencilere Okutulmasını İstedığı Dersler

-Arapça	-Adâb-ı Muhasebe ve Usul-i Tedris ⁷
-Sarf ve Nahiv	-Münakaşalı Akâid (İlm-i Kelâm)
-Edebiyat (Mâni, Beyan, Bedi)	-Riyaziyat (Hendese ve Heyet)
-Mantık	

* Hesap dersi Hendese içerisinde, Coğrafya dersi Heyet (Sema ve Arz) içerisinde, Tarih dersi ise Edebiyat içerisinde

Kaynak: Akyüz, 2006:20

Fatih Sultan Mehmet’in ortaya koyduğu bu program bir süre sonra kaldırılmış ve Sıbyan Mektebine öğretmen yetiştirme yöntemi yüzyıllarca geleneksel şekilde devam etmiştir (Demirtaş, 2007:175). Bu geleneksel yapının devam etmesi ise dönemsel ihtiyaç ve şartlara cevap verebilmesindendir.

Medrese öğrencileri *Cer* denilen bir nevi öğreticilik stajı ile yetişmektedirler. *Cer*, öğrencilerin kutsal olan Recep, Şaban ve özellikle Ramazan aylarında⁸ ülkenin çeşitli bölgelerine –köylerine kadar- gitmesi, oralarda namaz kıldırıp vaaz vermesi geleneğidir. Bu bir öğreticilik stajıdır. Aynı zamanda hocası ve okulu olmayan köylere etki edebilmenin de bir yöntemidir. Çeşitli bölgelere ve köylere giden öğrencilerin ihtiyaçlarını ise bölge halkı yani yerel halk imece usulü ile karşılamış, öğrenciler dönecekleri zaman ise halk çeşitli hediyeler ve para vermiştir. Diğer bir açıdan bakıldığında ise *Cer*, dilencilik olarak nitelendirilmiştir. Ancak *Cer*, ülkenin aydın kesimi olarak yetişen kısımla eğitimden yoksun halkın bir araya gelmesinin bir aracı olarak da görülmektedir (Başgöz & Wilson, 1968:27).

Vakıf aracılığı ile çalışan Sıbyan Mekteplerinde öğretmenler belirli bir ücret karşılığı çalışmışlardır. Vakıf yoluyla çalışmayan Sıbyan Mekteplerinde ise öğretmenler geçimini öğrencilerin ve velilerin getirdikleri hediye ve ücretlerle sağlamışlardır (Akyüz, 2006:20). Bu da gösteriyor ki okulların yapımı gibi öğretmenlerin ücretleri de halk tarafından karşılanmaktadır. Çıkarılacak en önemli sonuç ise devlet bütçesinin okullara ve öğretmenlere bütçe ayırmamış olması ve bu işi hayır işleri şeklinde yürütmüş olmasıdır.

⁷Adâb-ı Muhasebe-Tartışma Kuralları, Usûl-i Tedris-Öğretim Yöntemleri dersidir (Duman, 1999:306; Akyüz, 2007:92).

⁸Recep, Şaban ve Ramazan aylarını ifade etmek için “üç aylar” tabiri kullanılmaktadır. Bkz. Yaşaroğlu, M. Kâmil, “Üç Aylar”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık, İstanbul 2012 (42), 276.

Tanzimat öncesi dönemde Osmanlı'da ilköğretimi ve öğretmen yetiştiriciliğine baktığımızda duraklama dönemine kadar çağın gereklerine cevap verebildiğini söylemek mümkündür. Osmanlı Devleti duraklama dönemine gelindiğinde ise birçok kurumda başlamış olan bozulma eğitimde de kendisini göstermiştir. Özellikle Osmanlı'da eğitimin temelini teşkil eden –öğretmenlerinde yetiştiği- medrese kurumu bozulmuş ve zamanla ilim yuvası olma özelliğini yitirmiştir (Altın, 2011:12). Diğer bir ifade ile 16. yüzyıl sonlarına kadar öğretmenleri ve öğretimi iyi olan medreseler, zamanla *öğretim, yöntem ve disiplin bakımından yozlaşmaya* başlamıştır. Bunun sebebi ise akli ve müspet ilimler terk edilip yalnızca şer-i bilimlerle ilgilenmeleridir (Akyüz, 1978:25-26).

Medreselerin öğretim esası akademik rekabet üzerine kurulmuştur. Bu hali ile kişisel başarılar ve sağlanan imkânlar medreseler için önem kazanmaktadır (Aydın, 1987:323). Yani imkânları sağlayamayan medreseler ve bu imkân yoksunluğu halinde başarı sağlayamayan öğrenciler medresenin bozulmasının kanıtı demektir. Bu haliyle medreseleri imkân yoksunluğuna düşüren ve başarısızlığa sürükleyen etkenlere bakmak gerekmektedir. Bu konu hakkında Uzunçarşılı;

“Daha evvelki tarihlerde müderrislik kanununa aykırı tek tük yapılan usulsüzlükler istisna edilecek olursa bilhassa XVI. asır sonlarına doğru hem müderris kalitesi itibarıyla hem de tedrisat ve talebe cihetiyle medreseler bozulmaya başlamış ve seneler geçtikçe bu bozukluk artmak suretiyle devam etmiştir” demiştir (Uzunçarşılı, 2014:75).

Yani bozulma usulsüzlükler eşliğinde hem öğretmende hem öğretimde hem de öğrencide meydana gelmiştir. Sorulması gereken soru ise: Bu bozulmalara neler sebep olmuştur? Uzunçarşılı bu sorunun cevabını usulsüzlükler diyerek vermiştir⁹. Bu usulsüzlükleri ele almakta bozulmayı anlamak açısından fayda vardır. Ona göre bozulmanın beş sebebi vardır. İlk sebep, medreselerde aklî ilimlerin (matematik, kelâm, felsefe gibi) terk edilmesi ve bunların yerine naklî ilimlerin okutulmasıdır (Uzunçarşılı, 2014:75). Aydın'ın da dediği gibi *“medreselerde, aklî, naklî ve şerî ilimler bir arada okutulmakla birlikte daha çok şerî ilimlere ağırlık veriliyordu. Bu nedenle medrese denince akla ilk defa şer-î ilimler geliyor. Ama bu oralarda müspet ve aklî ilimlerin okutulmadığı anlamına gelmemektedir.”* (Aydın, 1987:323). Fakat medreselerde okutulan derslerin tamamen naklî ilimlere dönmesi bozulmanın birinci sebebinin oluşturmaktadır.

⁹Muhammed Şevki Aydın'a göre bozulma 16. Yüzyılda başlamıştır ve bozulmanın iki sebebi vardır. 1) İlmi zihniyetin ölmesi, 2) Yönetimdeki bozulmalar (Aydın, 1987:324-325). Diğerleri için bkz. Sarıkaya, Yaşar (1999). “Osmanlı Medreselerinin Gerilemesi Meselesi: Eleştirel Bir Değerlendirme Denemesi”. *İslâm Araştırmaları Dergisi*, (3), 23-39.

İkinci sebep ise medreseler kanununa aykırı yapılan işlemlerdir. Bu işlemlere örnek olarak öğretmenlerin tayin işlemlerinde yolsuzlukların yapılması, iltimas (ayrıcalık tanıma), büyük ulemanın çocuklarının kayrılması, öğretimde ihmalkâr davranma vs. verilebilir. Diğer bir ifade ile yaşı gelmeyen, gerekli dersleri almayanların müderris (medrese öğretmeni) olması medreselerin bozulmasının ikinci sebebini oluşturmaktadır (Uzunçarşılı, 2014:76). Müderris olma ehliyetine sahip olmayan kişilerin müderrislik kadrolarına gelmeleri ve bu görevi icra etmelerinin yalnızca medreselerin, eğitim ve öğretimin bozulduğunun değil, devlet düzeninin ve diğer teşkilatlarının da bozulduğunu göstermektedir.

Medreselerin bozulmasında ki üçüncü sebep ise talebe olmak isteyenlerden yüksek mevkilere bağlı olan bazılarının bu mevkideki kişilerin koruyuculuğu ile medreselerde mürettep tahsilini tamamlamadan ya da görmeden ilmiye yoluna girmesidir (Uzunçarşılı, 2014:78-79).

Dördüncü sebep ise ilim ehlinin ve cahilin birbirinden ayırt edilememesi; değer ve kıymetlerinin bilinmemesidir (Uzunçarşılı, 2014:79). Koçi Beyin söylemiyle “*âlim ve cahil temyiz olunmamaya (ayrılmamaya)*” başlanmıştır (aktaran Akyüz, 1978:26).

Beşinci sebep rüşvettir (Uzunçarşılı, 2014:79). Rüşvet, diğer sebeplerin gerçekleşmesindeki araçlardan birisidir. Bu hali ile bakıldığında özellikle ikinci ve üçüncü sebeplerin gerçekleşmesindeki araç, rüşvettir.

Medreseler, o dönemin öğretmen yetiştiren kurumlarından birisi olmakla birlikte ortaya çıkan bozulmalar yetiştirecekleri öğretmenler içinde elbette geçerli olacaktır. Sonuç itibarı ile bozulma medrese hocalarında, eğitimde ve öğrencide gerçekleşmiştir. Medresede öğrenci olarak yetişen bazı kişilerin mezun olduktan sonra hoca (öğretmen) olarak görev yaptığı düşünülünce Osmanlıda ilköğretim, “*balık baştan kokar*¹⁰” atasözü ile özdeşleşmiş bir vaziyete gelmiştir. Aynı zamanda Medrese mezunu kişiler, verdikleri vaazlar ile halkı etkilemiş ve Batı kaynaklı yenilikleri küçümseyerek ve kötüleyerek yenileşme karşısında yer almışlardır (Akyüz, 1978:27).

Medresede müderris denen hocalar (öğretmenler) yetişmiş olmasına karşın Osmanlı Devleti’nde öğretmen yetiştirmek için okul açma fikrinin ortaya çıkması Tanzimat dönemine rastlamaktadır (Öztürk, 1993a:551). Akyüz’e göre de çağdaş anlamda öğretmen

¹⁰Bir işte aksaklığın başta olanlardan kaynaklandığını anlatan bir söz (www.tdk.gov.tr).

yetiştirme ve öğretmenlik mesleği Tanzimatdöneminden itibaren ortaya çıkmıştır (Akyüz, 2006:18). Aynı şekilde Sıbyan Mekteplerinin yetersiz kalması ile yeni ilköğretim sisteminin ortaya çıkışı da Tanzimat dönemine denk gelmektedir.Öğretmen yetiştirme konusunu bir sorun olarak gündeme getiren ilk kişi Münif Paşa¹¹ olmuştur. Münif Paşa, 1862’de Sıbyan Mekteplerinin öğretim yöntemlerinin geliştirilmesinin ve iyi öğretmenler yetiştirilmesinin gerekliliğini dile getirmiştir. Yine Münif Paşa’ya göre iyi bir öğretim yöntemi bulma işi, iyi öğretmenlerin yetiştirilmesine oranla çok daha basit ve kolaydır¹²(Akyüz, 1978:39). Osmanlı Devleti’nde ilköğretimin 1824 yılında II. Mahmut tarafından yayınlanan 1824 Fermanı¹³ ile sadece erkek çocukları için İstanbul’da, 1826’da ise tüm ülkede zorunlu olması, amaca uygun olarak öğretmen okullarının açılmasının gündeme gelmesinde etkili olmuştur(Abazaoglu, Yıldırım, & Yıldızhan, 2016:145; Tekeli & İlkin, 1999:62).Fakat II. Mahmut’un Yeniçeri Ocağını kaldırma ile ilgili uğraşı, Rus ve Mısır Savaşları gibi nedenlerden dolayı ilkokulun zorunluluğu kuralı 1839 tarihine kadar yeterince uygulanamamıştır. Ayrıca 1824 yılında yayınlanan ferman, ilkokullarda dini zaruretlerin öğretilmesi konusunu sınırlarına sıkıştırmıştır (Demirtaş, 2007:176).

Son tahlil de Osmanlı Devleti Medreselerden yetişen hocaların çalıştığı Sıbyan Mektepleri aracılığı ile ilköğretim işini götürmüştür. Sıbyan Mektepleri ve Medreseler, Osmanlı Devleti için gerekli niteliklere sahip insan yetiştirmeyi başarmıştır. Bu durum devlet içerisinde bozulmaların yaşandığı duraklama dönemine kadar devam etmiş, bozulmaların eğitim alanına yansımaları ve eğitimde ki bozulmalar fark edilmiştir. Bunun yanı sıra Sıbyan Mekteplerinin programlarının çağın gereklerine cevap veremediği anlayışı yavaş yavaş Osmanlı eğitimci ve aydınlarının kafasında yer bulmuştur. Ortaya çıkan bozulma ve gerilemeye çözüm olabileceği düşüncesi ile birçok alanda yenileşmeyle ilgili maddeler içeren Tanzimat Fermanı (Gülhane Hatt-ı Şerif-î ya da Gülhane Hatt-ı Hümayunun) ilan edilmiş ve sivil alanda da modernleşme, yenileşme sürecine girilmiştir.Osmanlı Devleti’nin 17. yüzyıl sonlarından itibaren askeri yenilgiler almaya başlaması bu duruma çareler aranmasına sebep olmuştur. Bu çerçevede aranan ilk çareler askeri alandaki

¹¹Münif Paşa’nın hayatı ve düşünsel katkıları için bkz.Batır, Betül (2004). “Türk Eğitim Reformunda Bir İsim: Mehmet Tahir Münif Paşa”. *Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2). 11-24.

¹²Münif Paşa 1862 yılında yetenekli öğretmenlerin yetiştirilmesi konusuna değinmiş olsa da 1891 yılında Nezaretten ayrılmadan önce taşrada bulunan idari makamlara çektiği telgrafla imamların öğretmenlik yapması gerektiğini söylemiş, hatta imamlık mesleği ile öğretmenlik mesleğini birleştirmiştir (Akyüz, 1978:56-57). Bu durumun nedeni bilinmemekle birlikte açılan öğretmen okullarının öğretmen ihtiyacını karşılamaktan çok uzak olmasının onu bu yola itmiş olma olasılığı yüksektir.

¹³Akyüz bu fermanın günümüz Türkçesi ile özetini Türk Eğitim Tarihi kitabında vermiştir.

bozulmaların düzeltilmesine yönelik olmuştur. Bu doğrultuda bazı askeri teknik ve ihtisas okulları açılmıştır¹⁴(Şen, 2013:481).Tanzimat Fermanı'nda eğitim ile alakalı maddelere yer verilmemiştir (Türk, 2006:335; Akyüz, 2007:159).Ancak Tanzimat sonrası yenileşme hareketleri birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da kendisini göstermiştir. Bir başka deyişle Tanzimat, maarif ismi altında eğitimin çağdaş bir çizgide yol almasını sağlamıştır (Baytal, 2000:24).Bu doğrultuda Tanzimat dönemi Osmanlı'da ilköğretim ve öğretmen yetiştiriciliği incelenecektir.

1.2. Tanzimat Dönemi (1839-1876)

Tanzimat dönemi, Tanzimat Fermanının (Gülhane Hatt-ı Hümayununa da Tanzimat-ı Hayriye)¹⁵ ilan edildiği 3 Kasım 1839 tarihi ile 1876 yılında II. Abdülhamit'in tahta çıktığı dönemi kapsamaktadır. Bu zaman diliminde ilköğretim ve öğretmen yetiştiriciliği alanında yapılan yenilikler, yayınlanan talimatlar ve açılan yeni kurumlar incelenecektir.

Bu dönem, Osmanlı Devleti'nin yeniden canlanması ve ayağa kalkmasının artık direk olarak Batılılaşma sayesinde gerçekleşeceği fikrinin yerleştiği bir dönemdir (Şen, 2013:483). Osmanlı Devleti'nde meydana gelen gerileme ve bozulma sonrasında özellikle 18. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan ve belirginleşen yenileşme ve modernleşme çabaları devletin kurtarılması amacını gütmüştür (Bozaslan & Çokoğullar, 2015:311).Eğitim ve öğretim işleri de şekil ve içerik açısından tamamen Batıya göre düzenlenmiştir (Şen, 2013:483).

Tanzimat ve onun daha öncesinde ki yönetici kesim de toplumun ve devletin daha ileri götürülmesi için eğitimin önemini anlamış ve Batılılaşma adına yeni okullar açmıştır. Batılılaşmanın etkisi ile öncelikle askeri okullar açılmıştır(Akyüz, 1978:33). Askeri okulların açılması Vaka-i Hayriye olarak nitelendirilen Yeniçeri Ocağının kaldırılması ile yakından ilgilidir. Yeni bir ordu örgütlenmesinin gereği olarak Batı tarzı askeri okullar açılmıştır (Tekeli & İlkin, 1999:60). Yine bu doğrultuda öğretmen okulları açılmaya

¹⁴Bu okullar Mühendishâne-i Bahrî-i Humâyun, Mühendishâne-i Berrî-i Humâyun, Tıbhâne-i Âmire ve Cerrahhâne-i Ma'mûre, Mekteb-i Ulûm-ı Harbiye, Mızıkâ-yı Humâyun Mektebi'dir (Şen, 2013:481-483). Günümüz Türkçesi ile Deniz Mühendis Okulu (1773), Kara Mühendis Okulu (1793), Askeri Tıbbiye (1827), Harbiye (1834) (Akyüz, 1978:33) ve Bando Okulu'dur (1828). Ayr. bkz. Akyüz, Yahya (2007). "*Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000 – M.S. 2007*", Ankara: Pegem A Yayıncılık.

¹⁵Tanzimat Fermanı Sultan Abdülmecit Han döneminde Sadrazam Mustafa Reşit Paşa tarafından hazırlanmış ve Gülhane Parkında okunmuştur. Bu sebeple Gülhane Hatt-ı Hümayunda denilmektedir. Fermanın amacı ise Osmanlı Devleti'nin sosyal, siyasi ve ekonomik yapısını Batılı devletlerin benimsediği ölçülere uygun hale getirmektir (Çetinoğlu, 2008ç:3026).

başlanmıştır (Akyüz, 1978:33). Yalnızca öğretmen yetiştiren okullar değil aynı zamanda ilköğretim -ortaokul- bazında sayılabilecek okullarda açılmıştır.

1.2.1. İlköğretim

Tanzimat döneminde, Sıbyan Mekteplerinin yetersiz olduğu anlaşıncı, 1838 yılında Sıbyan Mekteplerinin ıslah edilmesi tercih edilmiştir. 1847 tarihinde “Sıbyan Mekâtibi Hâce Efendilerine İta Olunan Talimatname¹⁶” Tanzimat sonrasında Sıbyan Mekteplerinin derslerini ve ceza yöntemlerini göstermektedir. Bu talimatnameye göre; Türkçe Lügat, Yazı ve Kıraat (okuma) dersleri dışında dini dersler gösterilmekte yani din derslerinin ağırlığı devam etmektedir (Akyüz, 1978:34). Bu Talimatnameye kadar Yazı Dersi, Sıbyan Mekteplerinde çok nadir gösterilen derslerdendir. Talimatname, Sıbyan Mekteplerinin amaçları arasına çocuklara okuma yanında yazı yazmanın öğretilmesini de eklemiştir (Akyüz, 2007:161). Fakat Tanzimat döneminde de Sıbyan Mektebi eğitiminin temelinde din yer almıştır (Akyüz, 1978:44). 7 yaşına gelmiş her çocuğun 4 yıllık Sıbyan Mektebine devamı zorunlu kılınmıştır. Ayrıca ceza yöntemi olarak şeriatta yer almadığı gerekçesi ile falaka yasaklanmıştır. Öğretmen yalnızca ailesinin izni ile öğrenciyi falakaya yatırabilmektedir. Azarlama ve sopayla hafifçe dövme cezaları devam etmektedir. Bunların yanı sıra ödüllendirme adına çalışkan öğrencileri öğretmenin yanına oturtması ödüllendirme yöntemi olarak ortaya çıkmıştır. Son olarak, bu talimatname sayesinde Sıbyan Mekteplerine küçük siyah taş tahta ve divit gelmiştir (Akyüz, 1978:35).

Islah hareketinin yanı sıra Sıbyan Mekteplerinin üzerinde, Sınıf-ı Sani Mekteplerinin açılmasına karar verilmiştir. Fakat padişah, bu okulların ismini daha sonra Rüştîye olarak değiştirmiştir¹⁷ (Demir Görür, 2015:312). Rüştîyelerin ortaya çıkışı II. Mahmut dönemine rastlamaktadır. II. Mahmut dönemine kadar açılan askeri okullar ile Sıbyan Mektepleri arasında her hangi bir öğretim kademesi olmamıştır. Askeri okullarda Arapça ve Farsça dışında dillerde de eğitim gösterilmektedir. Sıbyan Mektepleri ise yabancı diller bir yana, yeterli Türkçe ve matematik eğitimi açısından da açığı kapatamamaktadır.

¹⁶Talimatnamenin tam ismi şudur: “Eftâlin Tâlim ve Tedris ve Terbiyelerini Ne Veçhile İcra Eylemeleri Lazım Geleceğine Dair Sıbyan Mekâtibi Hâce Efendilerine İta Olunan Talimatname”. Ayr. bkz. Akyüz, Yahya (1994). “İlköğretimin Yenileşme Tarihinde Bir Adım: Nisan 1847 Tâlimatı”, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi(OTAM)*, (5). 01-47.

¹⁷Bu mekteplerin isminin Rüşdiye olarak değiştirilmesinin sebebi öğrencilerin bu mekteplerde reşit yaşa gelene kadar öğrenim görececek olmalarıdır (Memioğlu, 2003:244; Ürekli, 2002:389; Tekeli & İlkin, 1999:62). Rüştîye ismini aynı sebeple II. Mahmut vermiştir (Akyüz, 2007:148; Tekeli & İlkin, 1999:62).

Dolayısıyla Sıbyan Mekteplerinden askeri okullara gelen öğrencilere Türkçe ve hesap dersi vererek öğretime başlanmaktadır (Memioğlu, 2003:243). Akyüz'e göre Sıbyan Mekteplerine bu yönde bir yenilik getirmek Medreselerin tepkisini çekecektir (Akyüz, 2007:148). Diğer bir ifade ile Rüştîye Mektepleri ile eski halini sürdüren Sıbyan Mektepleri üzerinde modern bir ortaöğretim sistemi kurulmak istenmiştir (Öztürk, 2005:9). Cevdet Paşa'ya göre bu, işin ortasından başlamaktır (aktaran Öztürk, 2005:9). Yine tam da bu sebepten olacak ki ilerleyen yıllarda, 1862'den itibaren Sıbyan Mektepleri yerine usul-ü cedide¹⁸ yöntemlerine göre eğitim yapan İptidaiye Mektepleri kurulmaya başlanacaktır¹⁹ (Tekeli & İlkin, 1999:67). Aynı zaman da Sıbyan Mekteplerinden yeterli ve gerekli bilgi ile donatılmamış öğrencilerin askeri okullara başlaması, hedeflenen öğretimi geciktirmiş ve eğitimde başarıyı azaltmıştır. Askeri okullar ile Sıbyan Mektepleri arasındaki köprüyü kurmadüşüncesi de Rüştîye Mekteplerinin kurulmasında etkili olmuştur (Akyüz, 2007:148). Rüştîyelerin kurulması ve işletilmesi için Mekatib-i Rüşdiyye Nezareti kurulmuştur. Fakat Batı tarzı orta öğretim kurumları açılmamıştır. Bürokrasiye memur yetiştirmek için Mekteb-i Maarif-i Adliye²⁰ (1838) ve Mekteb-i Ulûm-i Edebiyenin²¹ (1839) kurulmuştur (Öztürk, 2008:301; Ürekli, 2002:389). Fakat açılan bu iki tür Rüştîyeden Mekteb-i Ulûm-i Edebiye eğitim öğretim hayatına devam etmemiştir (Şen, 2013:483). Açılan ilk Rüştîyeler: Mekteb-i Maarif-i Adliye ve Mekteb-i Ulûm-i Edebiyede okutulan dersler Tablo 2'deki gibidir.

¹⁸Yeni eğitim yöntem ve teknikleri. Usul-ü cedideye göre İlkokullar medreseden ayrılmalıdır ve İlkokulların kendine özgü öğretmenleri olmalıdır. İlkokullar mahalle imamı ve karısının öğretiminden kurtarılacaktır. Öğretmen hediye değil aylık almalıdır. Eğitim yöntemi olarak ise Okuma-yazma öğretiminde heceleme usulü terk edilmeli ve usul-ü saftiye veya "meddiye" denilen yeni usul okuma getirilmelidir. Bu usul, her harfi ayrı ayrı değerlendirerek harf üzerinden okuma öğretmek demektir. Usul-ü cedidenin eskiden ayrılan diğer bir özelliği ise yalnız okuma öğretimine önem vermemesidir. Yazma öğrenimine de önem veren usul-ü cedide, kızlara da yazı öğretilmesine önem verilmesini istemekte ve kız çocukları için ayrı ilkokullar açılması istemektedir. Yine ortaya çıkan yeni tekniklere ve her yaşa göre kitaplar yazılması da usul-ü cedidenin gereklerindendir (Demirtaş, 2007:180-181).

¹⁹İptidaiye Mektepleri ileride bir kez daha ele alınacak ve incelenecektir.

²⁰II. Mahmut'un mahlası "adli" olduğu için bu ismi almıştır. Hukuk işleri ve eğitimi ile bir ilgisi yoktur (Akyüz, 2007:148; Tekeli & İlkin, 1999:63).

²¹Halka ve Memur olacılara yanlış yapmadan yazı yazabilme ve gerektiği takdirde bir konu hakkında yazı yazabilme eğitimi vermek için kurulmuştur (Akyüz, 2007:149).

Tablo 2: Açılan ilk Rüştiyeler: Mekteb-i Maarif-i Adliye ve Mekteb-i Ulûm-i Edebiye’de Gösterilen Dersler

-Arapça	-Türkçe İnşa
-Sarf ve Nahiv	-Hat
-Nuhbe-i Vehbi	-Lügat
-Farsça	-Ahlak.
-Tuhfe-i Vehbi	

Kaynak:Akyüz, 2007:148

Öğrenciler bu derslerde belirli bir düzeye geldikten sonra onlara Fransızca Gramer, Tarih ve Coğrafya kitapları okutulmuştur (Akyüz, 2007:148-149). Yani Rüştiyelerin programlarında din ve ahlak gibi geleneksel derslerin ağırlığı devam etmektedir.Yalnızca Türkçe İnşa vb. yenilikler eklenmiştir. Programın yanı sıra Rüştiyelerin getirdikleri asıl yenilikler; öğrencilerin sıralara oturması, Sıbyan Mekteplerindeki gibi öğrencilerin teker teker değil kısımlara ayrılarak yani gruplar halinde dersleri görmeleri olmuştur (Tekeli & İlkin, 1999:63).1846 yılında Mekatib-i Umumiye Nazırlığı²²kurulmuş ve bu Nazırlık Rüştiyelerin sayısını artırmıştır (Akyüz, 1978:33). Diğer bir ifade ile Genel Rüştiyeler, 1846 tarihinden itibaren açılmaya başlamıştır. Kızlar içinse ilk Rüştiye 1859 yılında Cevri Kalfa İnas Rüştiyesi ismi ile açılmıştır. Bu Rüştiye Sultanahmet Kız Rüştiyesiolarak da bilinmektedir (Akyüz, 2007:164).1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesine göre erkek rüştiyeleri ile kız rüştiyelerinde okutulacak dersler Tablo 3’deki gibidir.

Tablo 3: 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesine Göre Rüştiyelerde Okutulacak Dersler

Erkek Rüştiyeleri	Kız Rüştiyeleri
-Lisan-ı Osmanî kavâid-i (Osmanlıca ve Gramer)	-Lisan-ı Osmanî kavâid-i (Osmanlıca ve Gramer)
-Mebâdi-i ulûm-i diniye (Dini ilimler)	-Mebâdi-i ulûm-i diniye (Dini ilimler)
-Tertib-i cedit üzere kavâid-i Arabîye ve Farişîye (Yeni düzen ile Arapça ve Farsça dersi)	-Mebâdi-i kavâid-i Arabîye ve Farişîye (Arapça ve Farsça giriş dersleri)
-Mebâdi-i hendese (Zorunlu matematik, geometri)	-Müntehabat-ı edebiye (Edebi eserler dersi)
-Tersim-i hutut (Yazı ve resim dersi)	-İmlâ ve İnşa
-Tarih-i Umumî	-Tedbir-i Menzil (Çocuklara karşı hareket ve davranışların nasıl olması gerektiği ve ev idaresi ile ilgili konuları ele alan ders)
-Tarih-i Osmanî	-Muhtasar Tarih ve Coğrafya (Kısa, özet tarih ve coğrafya dersi)
-Coğrafya	-Hesap ve Defter tutmak usulü
-Jimnastik	-Nakış işlemeye yardımcı olacak kadar Resim
-Defter tutmak usulü	-Ameliyât-ı hiyatiye (Bıçkı-Dikişdersi)
-Mektebin bulunduğu yerde en çok kullanılan dil	-Musikî (Mecburi değil)
-Ticaret merkezlerinde zeki öğrencilerden istekli olanlara 4. Yılda Fransızca	

Kaynak:Akyüz, 2007:165; Öztürk, 2008:302

²²Mekatib-i Umumiye Nazırlığı genel müdürlük düzeyindedir. Maarif Nezareti 1857’de kurulmuştur ve ilk Maarif Nazırı Sami Paşa olmuştur (Akyüz, 1978:33).

Tanzimat dönemi eğitim sisteminin ve eğitim politikasının temelini Rüştiyeler oluşturmuştur(Kodaman, 1999:93). Rüştiyelerin gelişimini etkileyen ilk belge 1847 Talimatnamesi olmuştur. Sıbyan Mekteplerine getirilen yeniliklerin yanı sıra Talimatname Rüştiyeleri de kapsayan kurallar içermektedir. 4 yıllık Sıbyan Mektebinin ardından öğrencilere 2 yıl Rüştiyeye devam etme zorunluluğu getirilmiştir. Yani 6 yıllık zorunlu eğitim, ilk kez 1847 Sıbyan Mekâtibi Hâce Efendilerine İta Olunan Talimatnamesi ile getirilmiştir. Gerekçe olarak ise Sıbyan Mekteplerinde dünya ve ahiret için yeterli bilginin verilememesi gösterilmiştir. Sıbyan Mekteplerinde kullanılan ceza yöntemleri Rüştiyeler içinde geçerli olmuştur (Akyüz, 2007:162). 1847 Talimatnamesi, eğitimde Batılılaşma ilkesinin sivil ayağını oluşturmuş ve daha sonra yapılacak yenilik ve kurallar açısından bir çıkış, başlangıç noktası olmuştur.Bunun bir örneği de öğretmenleri denetlemek ve gerektiğinde rehber olmak adına kurulan Muîn-i Mekâtîp Müfettişlikleridir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin durumu ve geçimi eski şekilde -mahalleliden alınacak ücretle- sağlanmaktadır. Yalnızca durumu olmayan kişilerden para alınmayacak, öğretmenler bahşiş ve kömür parası kabul etmeyecektir (Akyüz, 2007:162).1847 Sıbyan Mekâtibi Hâce Efendilerine İta Olunan Talimatnamesi ile eğitimin zorunluluğu ve 6 yıla çıkarılması ve hatta böyle bir talimatname ile yeniliğin düşünülmesi eğitimin, artık öncelikle toplumun, toplum vasıtası ile de devletin geliştirilmesinin anlayış olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Bu anlayış açısından 1847 Talimatnamesine yeterli diyememekle birlikte bir çıkış noktası oluşturması açısından önemine vurgu yapılmaktadır. 1847 Talimatnamesinde parmak basılması gereken bir husus vardır. Sıbyan Mekteplerinde yüzyıllar boyunca kız ve erkek çocuklar bir arada okumuşken 1847 Talimatnamesi Sıbyan Mekteplerinde kız erkek ayrımına gitmiştir (Akyüz, 1978:44). Kız erkek ayrımına gidilmesinin sebebi bilinmemekle birlikte, tek tek oturan öğrencilerin 1847 Talimatnamesi ile birlikte gruplar halinde ders görmeye başlayacak olmaları etkili olmuş olabilir.

1847 ve 1848 yıllarında Sıbyan Mekteplerine siyah taş tahta, divit vs. sokulurken medrese zihniyetinin tepkisi ile karşılaşılması için bunların Mekke ve Medine’de kullanıldığı belirtilmiştir.Fakat sıra, harita ve kara tahta gibi bazı araç gereçlerin temini için Arabistan’da kullanıldığına dair örnek verilememiştir (Akyüz, 1978:44). Bu yenilikler için öncülük eden Selim Sabit Efendi, okuluna sıra, kara tahta, harita temin etmiştir. Bu durum bazı Sıbyan Mektepleri ve İptidaiye Mekteplerine’de sıra, harita vs. girmesine sebep olmuştur. Fakat Selim Sabit Efendi’ye gelen tepkiler “*sıra üzerinde ayak sallanarak Kur’an öğrenilmez*” şeklinde olmuştur (Tekeli & İlkin, 1999:67). Buradan hareketle

medrese zihniyetinin eğitimde yenileşme, yeni metot, araç-gereç ve yöntemlerine karşı olduğunu ve bunu da din üzerinden haklı gösterme çabalarının olduğunu açıkça görmekteyiz. Bu durum aslında medrese zihniyetinin, gerileme ve batının üstünlüğüne karşı herhangi bir çaba göstermeden beklediklerinin de bir göstergesidir. Çünkü bu zihniyet yüzyıllar önce uygulanan geleneklerin hala uygulanması taraftarıdır, böyle bir sistemin taraftarı olmak aynı zamanda bu sistemin doğru olduğunu düşündüklerini göstermektedir.

1856 yılında ilan edilen Islahat Fermanı'nda²³ Avrupa'nın eğitim, bilim ve sermayesinden yararlanılacağına belirtilmesi özellikle eğitim alanında Batılı tarzda düzenlemelere daha fazla eğilmeye sebep olmuştur. Akyüz Islahat Fermanı'nın eğitimle ilgili yönlerini 4 maddede toplamıştır:

- 1) Halkın cehaleti giderilmeli, eğitimi sağlanmalıdır.
- 2) Her düzeyde eğitim ve mesleki eğitim ele alınmalıdır.
- 3) Din ve dünya için geçerli bir eğitim verilmelidir.
- 4) Okullar ülkenin uygun olan her yerinde açılmalıdır (Akyüz, 2007:159-160).

1869 yılına gelindiğinde ise eğitim tarihimiz ve eğitim sistemimiz açısından kanunlaştırma ve sistemleştirmenin ilk adımı sayılabilecek, maarif idare ve teşkilatını kanuni bir hükme bağlayan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi yayınlanmıştır (Demir Görür, 2015:312). Maarif-i Umumiye Nizamnamesi aynı zamanda yenileşme hareketlerine hız getirmiş, yalnızca kanunlaştırma etkisi olmamış, pedagojik²⁴ etkiler ve gelişmelerde sağlamıştır. Sağlanan bu yenilikler Islahat Fermanı'nda bahsi geçen eğitim amaçları çerçevesinde olmuştur. Bu doğrultuda 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesini ve ortaya çıkardıklarını kısaca incelemek yerinde olacaktır.

1.2.2. 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi

1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi²⁵ Kırım Savaşı sonrası meydana gelen süreçte Fransız etkisinin bir eseri olarak ortaya çıkmıştır²⁶(Soysal, 1996:183-184).Öyle ki Fransız

²³Islahat Fermanı'nda Gayrimüslimlerin ve cemaatlerin okul açma özgürlüğü yer almıştır. Bu Avrupa Devletleri ve misyonerlik açısından bulunmaz bir fırsat olarak ortaya çıkmıştır (Tozlu, 1991:29-30).

²⁴Eğit bilimsel, eğitimsel, eğitsel.

²⁵Bayram Kodaman Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi kitabında Maarif-i Umumiye Nizamnamesi için farklı yerlerde 1868 ve 1869 olmak üzere iki farklı tarih almıştır.

politikacı Victor Duruy'un hazırlamış olduğu bir nizamname taslağı üzerinde Recaizade Mahmut Ekrem, Dadyan Artin Efendi, Mehmet Mansur Efendi, Ebüzziyâ Tevfik Bey ve Dragan Cankov Efendi'nin görüşleri alındıktan sonra Maarif Nazırı Saffet Paşa, Mekatib-i Askeriye Nazırı Sadullah Paşa ve Şura'yı Devlet Maarif Şubesi Reisi Kemal Ahmet Paşa'nın yaptıkları düzenlemelerle Maarif-i Umumiye Nizamnamesi son halini almıştır (Somel, 2015:6).

1869 Nizamnamesi, Osmanlı Devleti'nin sahip olduğu eğitim sistemini çoklu ve dağınık yapıdan kurtararak yapılacak olan yenilik hareketlerinin de parça parça değil bütün ve planlı bir şekilde yapılmasını sağlamıştır. Bu Nizamname öncesinde Osmanlı eğitim sistemi düzensiz ve problemlidir. Örneğin; Sıbyan Mekteplerinin devamı niteliğinde açılan Rüştîyeler ile Sıbyan Mekteplerinin bağlı oldukları kurumlar farklıdır. Sıbyan Mektepleri Evkaf Nezaretine bağlı iken Rüştîyeler Maarif Nezaretine bağlıdır²⁷(Altın, 2008:272-273). Bu düzensiz ve parçalı yapı ilk kez 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile daha tutarlı ve genel bir hal almıştır. Eğitim kurumlarının büyük bir kısmı tek bir sistem halinde tanımlanmış, ortaokul ve lise yani orta öğretim düzeyi (İdadi Mektebi) kavramları ilk kez bu Nizamname ile duyulmuştur.

Bir diğer düzenleme ise Sıbyan Mekteplerine yönelik olmuştur. Sıbyan Mektepleri programına din ve ahlak derslerinin dışında Yazı Talimi, Osmanlı Tarihi, Coğrafya, Aritmetik gibi dersler eklenmiştir(Somel, 2015:5). Sonuç olarak ortaya çıkan ders programı Tablo 4'deki gibi olmuştur.

Tablo 4: 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi Sonrası Sıbyan Mektepleri Okutulan Dersler

-Usul-ü Cedide Veçhile Elifba	-Yazı Talimi
-Tevvit	-Fenn-i Hesap
-Kur'an-ı Kerim	-Coğrafya
-İlm-i Hal	-Tarih-i Osmanî
-Ahlâka Mûteallik Resail	-Malûmat-ı Nafia

Kaynak:Kodaman, 1999:63

Yine bu Nizamname ile azınlık ve yabancı okulları devlet denetimi altına girmiş, ilköğretimin zorunluluğu tekrarlanmış, okul sayısının artırılması hedefi dile getirilmiştir. Okul sayısının artırılması ve eğitim öğretim giderlerinin karşılanması adına halkın yardım

²⁶1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi üzerinde ki Fransız etkisinin örneği olarak bu nizamnamede öngörülen okullar ve sistemlerine bakmak gerekmektedir. Bu sistem Fransızlardan örnek alınmıştır. Sistem için bkz. Kodaman, Bayram (1999). "*Abdilhamid Devri Eğitim Sistemi*", Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 24.

²⁷Maarif-i Umumiye Nizamnamesi 5 bölüm ve 198 maddeden oluşmaktadır. Eğitim ile alakalı hemen hemen her konuya değinmiş bir kanun metnidir (Altın, 2008:274).

etmesi için tedbirler de alınmıştır(Altın, 2008:274-276). Nizamnameye göre,her köy veya kasabaya (500 ev bulunan yerler) Rüştîye Mektebi, her kente (1000 ve üzeri ev bulunan beldelede) Sivil İdadi ve her vilayet merkezine Fransız liselerini örnek alan Sultaniadlı okullar kurulmasına karar verilmiştir. Bu okullardan yetişen bireylerin idari ve askeri kadrolara yerleşerek devleti çöküntüden kurtarabilecek, çözüm sunabilecek yetenek ve niteliğe sahip olacakları varsayımı ile hareket edilmiştir (Bozaslan & Çokoğullar, 2015:314; Altın, 2008:275). Bu doğrultuda1869 Nizamnamesi 51 madde ile en çok Darülfünuna²⁸ yer vermiş ve Darülfünunu düzenlemiştir (İhsanoğlu, 1993:522).

Nizamname içerisinde düzenlenen alanlardan birisi de öğretmen yetiştirilmesi için açılacak öğretmen okullarıdır. Öğretmen okulları da Darülfünun yani Yüksek Okul olarak sınıflandırılmıştır. Nizamnameye göre okulların çeşitli kademelerine öğretmen sağlamak için İstanbul'da büyük bir Dârümuallimîn kurulmasına, bu Dârümuallimîn'in de Rüştîye, İdadi ve Sultani olmak üzere üç şubesinin olmasına karar verilmiştir²⁹(Altın, 2008:276). Yine kız ilkokulları ve kız rüştîyelerine kadın öğretmen yetiştirmek için Dârümuallimât açılması bu Nizamnamede öngörülmüştür (Akyüz, 2007:182). Öğretmenlerin ve müdürlerin maddi durum ve maaşları ile terfi sistemleri de bu Nizamname de yer bulmuş ve düzenlenmiştir (Altın, 2008:278).

Son olarak 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnameside1847 Sıbyan Mekâtibi Hâce Efendilerine İta Olunan Talimatnamesi gibi kızlar ve erkekler için ayrı okullar açılmasını öngörmüştür (Akyüz, 1978:44).Bu nizamname, bazı değişikliklerle birlikte 1913 yılına kadar yürürlükte kalmıştır (Somel, 2015:6).

Kısacası 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi eğitim öğretimin bütünleştirilmesi ve sistemleştirilmesi, okullara yönelik program hazırlanması, yeni yöntem, araç ve gereçlerin eğitim hayatına sokulması, öğretmen yetiştirilmesi, eğitim öğretimin maddi yüklerinin hafifletilmesi ve yabancı, azınlık okullarının durumu, denetimi gibi birçok alan üzerine düzenleme yapmıştır.

Rüştîye Mekteplerinin birçok bölge ve şehirde açılması düşünülmüş olsa da büyük çoğunluğu İstanbul'da açılmıştır. 1874 yılında yapılan bir tespate göre İstanbul'da 18 Rüştîye vardır ve bu rakam eğitim görmesi gereken kesimin çok az bir kısmına

²⁸Medrese dışında kurulan yeni yükseköğretim kurumudur. Darülfünun Edebiyat Bölümünden mezun kişiler öğretmenlik yapabileceklerdir (İhsanoğlu, 1993:523).

²⁹İlk Dârümuallimîn 16 Mart 1848 tarihinde kurulmuştur. 1869 Nizamnamesinde yer alması sebebi ile İstanbul'da büyük bir Dârümuallimîn kurulmuştur. Bu Dârümuallimîn'in şubeleşmesine dikkat ediniz.

ulaşabilmektedir. Sayısal eksiklik dışında nitelik bakımından da eksik kalan Rüştîyeler yerine yeni arayışlarda olmuştur. Bu doğrultuda Tanzimat döneminde Mahrec-i Eklam³⁰ isminde bir okul kurulmuştur (Tekeli & İlkin, 1999:64-65). Yine orta öğretim yani Rüştîye Mekteplerinin bir ileri seviyesi olarak Galatasaray Sultanisi³¹ (1868) ve Darüşşafaka³² (1872) kurulmuştur³³. Ayrıca Rüştîye Mekteplerinin üzerinde Sultanilerin altında sayılan İdadi adında okullarda 1872 yılında kurulmaya başlamıştır³⁴(Akyüz, 1978:34). Tanzimat döneminde Osmanlı Eğitim Sistemi'nin belirli bir düzene ve sistematığa oturtulması için birçok düzenleme yapılmış olmasına karşın eğitim kurumları açısından karmaşanın devam ettiği açılan okullar ve kademe belirsizliğinden görülmektedir.

1.2.3. Öğretmen Yetiştiriciliği ve Öğretmen Okulları

Tanzimat döneminde öğretmen yetiştirme uğraşı ve çalışmaları da olmuştur. 1839 yılında açılmaya başlanıp sayıları zamanla artan Rüştîye Mekteplerinin iyi ve etkili bir eğitim verebilmesi için iyi yetişmiş öğretmenlerin yetişmesi sorunu ortaya çıkmıştır (Akyüz,1978:37). Medreselerin durumu ortadayken iyi ve kaliteli öğretmen yetiştirmek için yeni bir okulun açılması düşüncesi canlanmıştır. Diğer bir ifade ile yeni kurulan sistemi eski sistemin etkisinden kurtarmak için yeni öğretmen okullarının kurulması gereği anlaşılmıştır(Tekeli & İlkin, 1999:66). Yine Öztürk'e göre geleneksel Osmanlı eğitim sisteminin dışında yeni bir eğitim ve öğretim sisteminin doğmaya başlaması; bu tarihe kadar okulların öğretmen ihtiyacını karşılayan medreselerin dışında, öğretmen yetiştiren

³⁰Bu okul Rüştîyelerden sonra devam edilmek üzere bir yıllık eğitim için kurulmuş, daha sonra ise eğitim süresi üç yıla çıkartılmıştır (Tekeli & İlkin, 1999:65).

³¹Galatasaray Sultanisi hem Osmanlı Devleti dış ilişkilerini hem de Osmanlılık fikrini simgelemek açısından tam bir Tanzimat okuludur. Sultan Abdülaziz Fransa'yı ziyaret ettikten sonra İstanbul'da Fransızca ile eğitim veren lise düzeyinde bir okulun açılmasına izin vermiştir. Okul yönetimi Fransız Hocalardadır. Dersler Fransızca işlenmiş, Coğrafya, Edebiyat, Tarih, Riyaziyat (Matematik, Hesap, Geometri), Ulumu Tabiye (Fen İlimleri) dersleri programda yer almıştır. Türkçe, Arapça Farsça, Yunanca ve Latince Fen alanındaki okumaların kolaylaşması için ayrı olarak okutulmuştur. Galatasaray Sultanisi farklı milletlerden öğrenci barındırarak milletler arası eşitlik ilkesini uygulamıştır. Bu sayede Osmanlı bütünlüğünün gerçekleşeceği düşünülmüş fakat bu olmamıştır. En büyük kanıtı ise Galatasaray Sultanisinden mezun olanlar arasından Bulgar bağımsızlık hareketinin ünlü kişileri çıkmıştır (Tekeli & İlkin, 1999:65). Kısacası Galatasaray Sultanisi, değişik ırk ve dinden olan çocukları Osmanlılık ideolojisi etrafında birleştirmeyi hedefleyen bir okul olarak kurulmuştur (Baytal, 2000:26).

³²Darüşşafaka fakir Müslüman-Türk çocuklarına eğitim vermek amacıyla kurulmuştur (Baytal, 2000:26).

³³İlhan Tekeli ve Selim İlkin Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü kitabında Galatasaray Sultanisinin kuruluşunu 1867, Darüşşafakanın kuruluşunu 1873 olarak vermiştir (Tekeli & İlkin, 1999:65).

³⁴1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesinden II. Abdülhamit'in tahta geçişine kadar kurulan okullar için bkz. Şen, Adil (2013). "Osmanlı'dan Günümüze Modernleşme Çabaları", *EKEV Akademi Dergisi*, (57), 485.

yeni bir kurumun açılmasını kaçınılmaz hale getirmiştir (Öztürk, 2005:208). Bu durum aynı zamanda yenileşme ve batılılaşmanın tam manası ile gerçekleşmesi için gerekli görülmüştür.

Tanzimat döneminde öğretmen yetiştiren kurumlar denince akla ilk gelen kurum Dârülmuallimîndir. Nitekim dönemin en temel öğretmen yetiştiren -genel ismi ile öğretmen okulu diyebileceğimiz- kurumu Dârülmuallimîndir.

Rüştiye Mekteplerinin açılması aynı zamanda bu mekteplerde görev alacak öğretmen sorununu da doğurmuştur. İyi öğretim yapabilmek için iyi yetişmiş öğretmenlere ihtiyaç vardır. İyi öğretmen yetiştirilmesi ise ancak Medrese dışında, sadece öğretmen yetiştirmeye yönelik açılacak bir kurumla olacaktır (Akyüz, 2007:177). Bu doğrultuda eğitim tarihimizde yalnızca öğretmenlik mesleğine yönelik açılan ilköğretmen okulu sayılan; ortaöğretim okulları için öğretmen yetiştirmek üzere düşünülmüş olan Dârülmuallimîn-i Rüşdi 16 Mart 1848³⁵ tarihinde, medrese etkisinin ve saltanatının merkezi olan İstanbul Fatih'te açılmıştır (Akyüz, 1978:37). Dârülmuallimîn-i Rüşdi'nin açılması aynı zamanda Tanzimat dönemi yöneticilerinin öğretmensiz eğitim olmayacağını, diğer bir ifade ile modern eğitim ve öğretimin medrese geleneğine bağlı kişilerin değil, ancak ve ancak öğretmenlik mesleğinin gereklerine bağlı olarak yetiştirilenlerin öğretmen olarak atanmaları ile gerçekleşeceğini anladıklarını göstermektedir (Kodaman, 1999:145). Öyle ki Öztürk'ün Türkiye'de Dünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar isimli kitabında bir kısmınayer verdiği 25 Temmuz 1847 (11 Şaban 1263) tarihli bir Meclis-i Maarif-i Umumiye³⁶ Mazbatası bu durumu şöyle anlatmaktadır:

“Mekâtib-i Sıbyana mahsus olan derslerin etfâle talim ve tefhimini verilen talimata tevfi kan mevcud bulunan hocalar icra edebilirler ise de; Mekâtib-i Rüştiyede okutulacak Ulûm-ı Arabîye Lûgat-ı Fârisiye derslerini bâhusus Hesab ve sair fenleri tâlim ve tefhim edebilecek âdem, şimdiki mektep hocalarında bulunmayacağından...; şimdiki hâlde tefrik ve tesis olunacak Mekâtib-i Rüştiye için usul-i talimiyeyi bir hüsn-i zabıta tahtına koymak lâzım-ı hâl ve maslahattan olmasıyla, zikr olunan Mekâtib-i Rüştiye'de istihdam olunacak hocaların mektep ve menşei olmak ve Meclîs-i Maarif tarafından bitteemmül kaleme alınacak talimatlar mûcibince şâkirdâna tahsil ettirilecek ulûm ve fûnûnu ve hüsn-i ifade ve tedris usulünü onda öğrenip ol veçhile etfâle talim ve tedriseylemek üzere, Dârülmuallimîn nam ve unvanıyla bir mahal tahsisi ... (gerekmektedir)” (Öztürk, 2005:208).

³⁵ Tekeli ve İlkın Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü kitabında bu tarihi 1847 olarak vermiştir (Tekeli & İlkın, 1999:66). Bu okul İstanbul Fatih'te açılmıştır (Akyüz, 1978:37) ve 16 Mart tarihi günümüzde kapatılmış olan “Öğretmen Liselerinde” günümüze değin kutlanıla gelmiştir.

³⁶ Cumhuriyet döneminde Maarif Vekâleti olarak isimlendirilen, günümüz Milli Eğitim Bakanlığı.

Dârümuallimînin kurulmasındaki bir diğer amaç ise öğretmen yetiştirmede belirli bir standardı yakalamaktır. Bu sebeple nizamnamede öğretmenlik mesleğinin şartı olarak Dârümuallimîn mezunu olmak gösterilmiştir. Birbirinden farklı kurum ve programlar aracılığı ile öğretmen olarak yetiştirilen kişilerin ülkenin her yanındaki çocuklara aynı hayalleri kurdurarak, aynı hedef ve idealleri vermesi beklenmeyecek bir durumdur. (Gurbetoğlu, 2015:80). Diğer bir ifade ile eğitimde birlik ve aynı düşüncenin ürünü öğrenci ve öğretmen toplulukları aynı zamanda vatan ve millet bilincinin oturmasına, toplumsal birliğin sağlanmasında önemli bir etken olarak ortaya çıkmıştır.

Dârümuallimîn-i Rüşdi’de Müdür, Öğretmenler ve Hizmetliler olmak üzere üç farklı kadroya mensup kişiler çalışmıştır. Üç adet öğretmenin görev yaptığı bu okulda öğretmenler dönüşümlü olarak muallim (öğretmen), muid (yardımcı öğretmen) ve şakird (stajyer) olarak adlandırılmıştır. Muallimlik sırası müdür huzurunda gerçekleştirilen bir uygulama dersi ile belirlenmiştir. Hizmetliler ise okulun güvenlik ve temizlik işlerine bakan bir odacı ve bir bekçiden oluşmaktadır (Öztürk, 2005:210).

Dârümuallimîn-i Rüşdi açıldıktan hemen sonra Yahya Efendi isminde bir müdür atanmış, 1850 yılında ise müdürlüğe Ahmet Cevdet Paşa getirilmiştir. Ahmet Cevdet Paşa bu okula müdür olduktan sonra 1851 yılında³⁷ okulun ilk nizamnamesini hazırlamıştır (Öztürk, 2005:209-210; Akyüz, 2006:31). Bu nizamnamede Dârümuallimînin idari ve mali teşkilatının yanında okulagiriş şartları, burada okutulacak dersler ve mezunların durumu ele alınmıştır (Öztürk, 1993a:551). Nizamnameye göre nitelikli öğretmen yetiştirmek ve öğretmen olacak kişilerin saygınlığını koruması adına burs miktarını yani maddi durumunu yükseltmek adına öğrenci sayısı 30’dan 20’ye indirilmiştir. Bu durum Ahmet Cevdet Paşa’nın öğretmenin saygınlığı üzerine düşündüğünü, dikkat çektiğini ve öğretmenin kendisini geliştirmesi, mesleğine kendisini tam anlamıyla vermesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Akyüz, 2006:34). Bir başka ifade ile mevcut ihtiyaç karşısında öğrenci sayısının düşürülmesi düşüncesi bile nicelikten çok yetiyecek öğretmenlerin niteliğine önem verildiğinin göstergesidir (Gurbetoğlu, 2015:80).

Nizamname okula alınacak öğrencilerin sınavla alınması gerektiğini, aynı zamanda Arapçayı anlayabilecek derecede bilmeleri gerektiğini belirtmiştir. Yine nizamname

³⁷Öztürk İslam Ansiklopedisi için yazdığı Dârümuallimîn maddesinde Nizamnamenin yürürlüğe girdiği tarih olarak 21 Mayıs 1852 tarihini vermiştir. Türkiye’de Düünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar kitabında ise 1 Mayıs 1851 tarihli Nizamname olarak bahsetmektedir (Öztürk, 1993a:551).

okulun öğrenim süresini üç yıl olarak göstermiştir(Akyüz, 2007:178; Akyüz, 2006:33).Okulun ders programı ise günümüz Türkçesiile Tablo 5’deki gibidir.

Tablo 5: Dârümuallimîn-i Rüşdi Ders Programı³⁸

-Ders Verme ve Öğretim Yöntemi	-Alan Ölçümü
-Farsça	-Astronomi
-Aritmetik	-Coğrafya
-Geometri	-Arapça Mükâleme (İlk ders programında yok, ilerleyen zamanlarda eklenmiştir.)

Kaynak:Akyüz, 2007:178

Bu programda bir öğretim yöntemi dersinin nizamnamede en başta yer alması önemli bir ayrıntıdır (Akyüz, 2007:178).Giriş için Arapçayı belirli bir seviyede biliyor olmak şartı sebebi ile ders programında Arapça dersi yer almamıştır. Ancak ilerleyen zamanlarda öğrencilerin mezun olduklarında Arapçanın anadil olduğu ülkelerde Arapçayı güzel konuşamaları ve Rüştiye Mekteplerinin bu sebeple buralarda başarısız olması bahanesi ile Arapça Mükâleme (Arapça Konuşma) dersi eklenmiştir (Öztürk, 2005:214).Program, yeni bir öğretmen tipi ortaya çıkararak yeni açılan okulları medrese karşısında yer edinmesini sağlamak üzerine yapılmıştır (Ergün, 2000:11).Programda yer alan; yeni yöntemlerin öğrencilere öğretilmesine yönelik derslerin olması medrese etkisinden kurtulma çabası olduğunu ortaya koymaktadır.

Medrese etkisinden uzak bir öğretim yapılması planlanmış –en azından istenmiş- olsa bile medrese etkisi devam etmiştir. Bu etkinin devamında rol alan en önemli etkenlerden birisi öğrenci ihtiyacının medreselerden karşılanmasıdır (Kodaman, 1999:145). Diğer bir etken ise Dârümuallimîn-i Rüşdide görev yapan öğretmenlerinde medrese kökenli olmasıdır. Ancak fen dersleri için bazı subayların öğretmen olarak görevlendirildiği unutulmamalıdır (Öztürk, 2005:210).

Nizamnamenin bir diğer önemli özelliği ise öğrencilerin mezun olduktan sonra atamaları ile ilgili kararlarda içermesidir. Bu kararlara göre mezunlar ne zaman ve nereye atanırlarsa atansınlar, verilen görevi kabul etmek zorundadırlar. Öğrenciler bu durumu verecekleri birer senetle garanti etmişlerdir (Öztürk, 2005:213).Yine nizamnameye göre; mezun olarak öğretmenlik yapmaya hak kazanan öğrenciler, öğretmenlik mesleği konusunda tecrübe kazanmaları için öncelikle muid, yani yardımcı öğretmen olarak görevlendirilecektir. Bu uygulama günümüz stajyer öğretmenlik uygulamasının aynısıdır (Öztürk, 2005:215).

³⁸Akyüz Türkiye’de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri (1848-1940) kitabında okulun ders programını şöyle vermiştir: Arapça, Farsça, Geometri, Astronomi, Tarih, Coğrafya. Ayrıca pedagoji dersi olarak “Usul-ü Tedris” dersinin ilk kez 1879 yılında girdiğini yazmıştır.

Yapılacak atamalar ise mezuniyet sıralamalarına göre olacaktır. Ayrıca Rüştîye Mektebinde öğretmenlik yapmayı kabul etmeyenlerin ise ellerinden diplomaları alınacak ve bir daha eğitim alanında görev alamayacaklardır (Akyüz, 2007:181). Bu durumdan öğretmenlik mesleğini seçen ya da seçecek olan kişilerin kendilerini bu mesleğe adanmaları şartı ile seçmeleri gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Dârümuallimîn-i Rüşdi, 1874 yılında kurulan Dârümuallimîn-i Kebîr çatısı altına girene kadar eğitim-öğretim hayatını sürdürmüştür (Öztürk, 2005:213). Bu okul, ilk olması sebebi ve öğretmenliğe katkıları ile eğitim tarihimizde çok önemli bir yer edinmiştir.

1868 yılına kadar Dârümuallimîn-i Rüşdi dışında herhangi bir öğretmen okulu açılmamıştır. 1862 yılından sonra Sıbyan Mektepleri usul-ü cedide yöntemlerinin uygulanabilmesi için İptidaiye Mektepleri adı altında açılmaya başlamıştır. Açılan bu okulların usul-ü cedide yöntemlerine göre ders verecek öğretmen ihtiyaçlarını karşılamak için 1868 yılında Dârümuallimîn-i Sıbyan kurulmuştur (Kodaman, 1999:146). İstanbul'da kurulan Dârümuallimîn-i Sıbyana İptidaiye Mekteplerine öğretmen yetiştirme görevi yanında, illerde kurulması planlanan diğer öğretmen okullarına öğretmen yetiştirmesi ve ilçelerde görev yapan ilkokul öğretmenlerine kısa zamanda usul-ü cedide yöntemlerini öğretme görevi de verilmiştir (Akyüz, 2007:181). Bu durum öğretmen olarak atanmış kişilere de usul-ü cedide yöntemlerinin daha sonradan öğretilmesi gerekliliğinin anlaşıldığını göstermektedir. Günümüz meslek içi eğitimine benzetebileceğimiz bu durum aynı zamanda öğretmenlerin kendilerini geliştirip, yeniliklere açık olması gerektiğinin de bir mesajıdır.

Usul-ü cedide yöntemlerinin öğretilmesi ve yeni tip öğretmen yetiştirilmesi için açılan Dârümuallimîn-i Sıbyan da Dârümuallimîn-i Rüşdi gibi medrese etkisi altında kalmış bir okuldur. Öğretmenlerin ve öğrencilerin çoğunluğu medrese kökenli olmakla birlikte cerre çıkmak gibi medreseden kalma alışkanlıkları da beraberlerinde getirmişlerdir. Yine okulun ilk müdürü Mehmet Cevdet Efendi yeni bir alfabe yöntemi geliştirdiği için medreselilerinde kışkırtması ile veliler tarafından boykot edilmiş ve okul 1871 yılında kapatılmıştır. Tekrar açılması ise 1872 yılında olmuştur (Akyüz, 1978:38-39). Medrese etkisi sebebi ile oluşan dönemin havasını ise Darülfünun müdürü Tahsin Efendinin şu beyti açıkça anlatmaktadır:

*Cehalet mültezem, kesb-i kemâldir cünhamız, bildim.
İlahî, cürm-ü tahsil-i ilimden tövbeler olsun!
(Suçumuz olgunluk kazanmakmış, oysa bize cehalet gerek, anladım;
Tanrım, bilim öğrenme suçundan tövbeler olsun!)*(aktaran Akyüz, 1978:46).

Dârümuallimîn-i Sıbyan'ın öğrenim süresi iki yıldır³⁹(Öztürk, 1993a:551; Kodaman, 1999:146). Ders programı ise Tablo 6'daki gibidir.

Tablo 6: Dârümuallimîn-i Sıbyan İlk Ders Programı

-Ulûm-u Diniye (din bilimleri)	-İmlâ ve İnşa (kelimeleri doğru yazma, bir
-İlm-i Mahariç ve Tecvit (Arapça metinleri doğru ve ahenkli okuma bilimi)	metin kaleme alabilme)
-Hesap	-Güzel Yazı
-Tarih	-Türkçe Gramer
-Coğrafya	-Usulü Cedide üzere tehecci (yeni yönteme göre heceleme)

Kaynak:Akyüz, 1978:38

Ancak bu okul muhaliflerin de etkisi ile 1871 yılında kapatılmıştır. Tekrar açılması ise 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile 1872 yılında olmuştur (Öztürk, 1993a:551).

Dârümuallimîn-i Sıbyan kurulduğu 1868 tarihinden, örgütsel olarak Dârümuallimîn-i Âliye ile birleşeceği 1877 yılına kadar bir müdür, iki öğretmen ile yönetilmiştir. Bu okulun 1877 yılında ki okutulan dersleri ise Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: Dârümuallimîn-i Sıbyan 1877 Yılı Ders Programı

-Lisan-ı Osmanî	-Coğrafya
-Farisî	-Rik'a
-Hendese	-Fenn-i Hesap
-Hesap	-İmla
-Tarih	-Usul-i Tedris

Kaynak:Öztürk, 2005:14

Osmanlı İmparatorluğu eğitim sisteminin yeni okullar için öğretmen yetiştirmedeki amacı, yeni bir öğretmen tipi ortaya çıkarmak ve bu yeni öğretmen tipi ile yeni okulların medrese karşısında tutunmasını sağlamaktır. Açılan Batı tarzı yeni okulların sayısı en başlarda sınırlı olduğu için nicel açıdan öğretmen yetiştirmek sorun olmamıştır (Ergün, 2000:11). Ancak Dârümuallimîn-i Rüşdi'nin açılması Rüştiye Mekteplerinin sayısında hızlı bir artışa sebep olmuştur. Bu durum, senede 20-30 mezun veren Dârümuallimîn-i Rüşdi'nin Rüştiye Mekteplerinin öğretmen ihtiyacını karşılamasına engel olmuştur(Öztürk, 2005:209).Ayrıca Dârümuallimîn-i Rüşdi yalnızca erkek öğrencilerin devam ettiği ve okutulduğu bir kurum olmuştur. Yani kızlar için 1859 yılında açılmaya başlanan Rüştiye Mekteplerine bayan öğretmen yetiştirecek bir kurum henüz yoktur (Şanal, 2009:221). Dârümuallimîn-i Rüşdi'nin yetersiz kalması ve kızlar için açılan okullara bayan öğretmen yetiştirilmemesi sorunu 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin konuları arasında yer almıştır.

³⁹Kodaman ve Öztürk Dârümuallimîn-i Sıbyanların öğrenim sürelerini iki yıl verirken, Akyüz Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri (1848-1940) kitabında ve Türk Eğitim Tarihi kitabında Dârümuallimîn-i Sıbyanların öğrenim sürelerinin başlangıçta bir yıl olduğunu söylemektedir. "Başlangıçta" ifadesinden bu okulun öğrenim süresinin ikinci açılışı olan 1872 yılında iki yıl olarak belirlendiğini söyleyebiliriz.

1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesine göre Rüştiye Mektepleri, İdadiler ve Sultaniler için öğretmen yetiştirmek üzere bu isimlerde şubelerden meydana gelecek ve her şube Edebiyat ile Ulûm-u Fünun isimli iki bölümden oluşacak şekilde İstanbul'da büyük bir Dârümuallimîn kurulacaktır (Akyüz, 1978:38). Ayrıca Dârümuallimîn-i Sıbyan'da bu büyük okulun bir parçası olacaktır (Akyüz, 2007:181). Açılacak olan bu Dârümuallimîn, Dârümuallimîn Kebîr ismi altında büyük bir öğretmen okulu olarak açılacaktır(Kodaman, 1999:146). 1869 Nizamnamesine göre okulun öğrenim süresi ve ders programı Tablo 8'deki gibi olacaktır.

Tablo 8: 1869 Nizamnamesine Göre Dârümuallimîn Kebîr Programı

A. RÜŞTİYE ŞUBESİ (3 Yıl)⁴⁰	
Ulûm-u Fünun Bölümü Dersleri	Edebiyat Bölümü Dersleri
-Tersim-i hutut	-Türkçe Kitabet ve İnşa
-Hesap	-Arabî
-Defter Tutma Usulü	-Farisî
-Hendese	-Her cemaatin kendi lisani
-Mesaha	-Tarih-i Umumi
-Cebir	
B. İDADİ ŞUBESİ (2 Yıl)	
Ulûm-u Fünun Bölümü Dersleri	Edebiyat Bölümü Dersleri
-İlm-i Mevalid	-Arabî
-Hendese-i Resmiye ve Menazır	-Farisî
-Cebir Hikmet-i Tabiiye	-Türkçe Şiir ve İnşa
-Kimya	-Fransızca
-Resim	-Kavanin-i Osmanîye
	-İlm-i Servet
C. SULTANİYE ŞUBESİ (3 Yıl)	
Ulûm-u Fünun Bölümü Dersleri	Edebiyat Bölümü Dersleri
-Müsellesat-ı Müsteviye ve Kureviye	-Türkçe İnşa ve Eş'ar
-Cebir'in Hendeseye Tatbiki	-Arabî
-Cerr-i Eskal	-Farisî
-İlm-i Heyet	-Mani
-Kimya	-Türkçe ve Fransızca Tercümeler
-İlm-i Mevalid	-Hukuk-u Milel
-Jeoloji	
-Fenn-i Tahtit-i Arazi	
-Resim	

Kaynak:Kodaman 1999:146

1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi İstanbul'da açılması planlanan Dârümuallimîn-i Kebîr için Tablo 7. deki şube, bölüm ve programı öngörmüştür. Ancak 1869 Nizamnamesinde yer alan bu okul ve okul ile ilgili öngörüler1874 yılına kadar kâğıt

⁴⁰Dârümuallimînin Rüştiye şubesi 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi gereği Müslim ve Gayr-ı Müslimler için ayrı sınıflara ayrılmıştır (Kodaman, 1999:24). 1869 Nizamnamesi Dârümuallimattan yetişecek öğretmenlerinde Müslüman ve Gayr-ı Müslim okullarına göre ayrı ayrı yetiştirilmesini öngörmüştür. Diğer bir ifade ile Dârümuallimat içerisinde yer alan sıbyan şubesi ve rüştiye şubesi aynı zamanda kendi aralarında Müslim ve Gayr-ı Müslim kısımlarına ayrılmışlardır. Ancak maddi güçlükler sebebi ile Gayr-ı Müslim kısmının açılmasından vazgeçilmiştir (Şanal, 2009:225-226). Bu durum Müslümanlar ve Gayr-ı Müslimler için ayrı Rüştiye Mektepleri açılmasından dolayıdır. Ülke genelinde açılan Rüştiye Mekteplerinde dahi dini ayrıma gidilmesi ortak ve tek bir eğitimin olmadığı, dolayısıyla eğitimde eşitlik ve adaletin bulunmadığının en büyük göstergesidir.

üzerinde kalmıştır. 1874 yılında ise Sıbyan Şubesi, Rüştîye Şubesi ve İdadi Şubesinden oluşmak üzere İstanbul Dârülmuallimîni açılmıştır⁴¹(Kodaman, 1999:147). Büyük Dârülmuallimîn olarak da bilinen İstanbul Dârülmuallimîninde Sultaniye Şubesinin açılmaması ve örgütsel açıdan bağlanması düşünülen Dârülmuallimîn-i Sıbyan'ın Sıbyan Şubesi olarak yer alması 1869 Nizamnamesinde yer alan okul şeklinin değişikliğe uğradıktan sonra açıldığını göstermektedir.

Nihayetinde 1874 yılında Sıbyan, İdadi ve Rüştîye Şubeleri ile İstanbul Dârülmuallimîni açılmıştır. Okul şubelerinin ders programları ve öğrenim süreleri Tablo 9'daki gibidir.

Tablo 9: İstanbul Dârülmuallimîni Ders Programı

DÂRÜLMUALLİMİN-İ SİBYAN (2 Yıl)	DÂRÜLMUALLİMİN-İ RÜŞDİ (3 Yıl)	DÂRÜLMUALLİMİN-İ İDADİ (3 Yıl)
-Usul-i Tedrisiye	-Maa Tercüme Arabî	-Hesap
-Lisan-ı Türki ve İmla	-Farisî	-Muamelât ve Usul-i Defteri
-Tenasübe kadar Hesap	-Hesap	-Cebir
-Muhtasar Tarih-i Osmanî	-Cebir	-Mantık
-Muhtasar Coğrafya	-Hendese	-Tarih-i Umumi ve Osmanî
-Mebâdi-i Hendese ve Mesaha	-Tarih	-Lisan-ı Ecnebi
-Farisî	-Coğrafya	-Hüsn-i Hat
-Yazı	-İmla	-Resim
	-İnşa	-İnşa-i Türki
	-Rika	-İlm-i Belagat
	-Resim	-Hendese
	-Usul-i Tedris (1876 Kanun-i Esasi ile programa dâhil edilmiştir)	-Müsellesât-ı Müsteviye
	-Mecelle (1879 yılında programa dâhil edilmiştir)	-Kozmografya
	-Kanun-ı ticaret (1879 yılında programa dâhil edilmiştir)	-Mebâdi-i Ulum-i Tabiiye
		-Hıfzıssıhha

Kaynak: Akyüz, 2007:182; Öztürk, 1993a:552

1874 yılında açılan bu okul için yeni öğretim tekniklerinin uygulamalı öğretilmesi açısından aynı sene birde Numune Mektebi açılmıştır (Öztürk, 1993a:551). Uygulamalı öğretim ve mesleki gelişim açısından günümüz staj öğretimine benzeyen bu uygulama dönemin şartları açısından son derece önemli bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır.

⁴¹Akyüz Türkiye’de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri (1848-1940) kitabı içerisinde 1871 yılında İstanbul Dârülmuallimînin üç şubesinde toplamda 200 öğrenci olduğunu söylemektedir (Akyüz, 1978:39). Buradan hareketle, Kodaman’ın bahsettiği gibi okulun açılış yılı 1874 değil 1871 ile 1869 yılları arasında olması gerekmektedir. Öztürk İslam Ansiklopedisi Dârülmuallimîn maddesinde İstanbul Dârülmuallimînin 1870 senesinde yalnızca Rüştîye Şubesinin açıldığını, 1874 senesinde ise İdadi Şubesinin açıldığını ve Sıbyan Şubesinin de aynı yıl İstanbul Dârülmuallimînine bağlandığını söylemektedir (Öztürk, 1993a:551). Yine Öztürk’ün Türkiye’de Düünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar kitabında İdadi Şubesinin kuruluş hazırlıklarına 1874 senesinde başladığını, ancak 1877 senesinde Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin öngördüğü şekli ile eğitime başladığını ve bu sebeple 1877 yılının da Dârülmuallimîni İdadinin kuruluş yılı sayılabildiğini söylemektedir (Öztürk, 2005:224).

Öğretmen okullarının taşra bölgelerinde açılmasına ise başta Konya, Girit ve Bosna olmak üzere 1875 yılından sonra başlanmıştır(Öztürk, 1993a:551). Yatılı olan Dârümuallimînler için yalnızca okutulan dersler öğrencinin eğitim hayatını etkilememektedir. Aynı zaman da bir gün içerisinde neler yapıldığı ve öğrencilerin nasıl vakit geçirdiği de önemlidir. Öğrencilerin günlük program çizelgeleri tablo 10'daki gibi olmuştur.

Tablo 10: Dârümuallimînlerde Bir Günlük Zaman Çizelgesi

Saat	Yapılacaklar
6:30	Uyanmak
7:00	Mütalaa ve yoklama
8:00	Birinci ders
9:00	Ders arası
9:15	İkinci ders
10:10	Ders arası
10:20	Üçüncü ders
11:20	Yemek, öğle namazı, teneffüs
12:50	Dördüncü ders
13:50	Terbiye-i bedeniye, spor oyunları, resim, el işleri, gına ve musiki, ziraat uygulamaları, dördüncü senenin beşinci dersi, namaz
18:00	Mütalaa
19:00	Yemek ve namaz
20:00	Mütalaa
22:00	Teneffüs ve namaz
22:30	Yatmak

Kaynak:Sakaoğlu, 2003:135

Tanzimat dönemi ile birlikte toplumsal kalkınmanın gerçekleşmesi için erkek nüfusun yanında kadın nüfusunun da eğitilmesi gerektiğinin farkına varılmıştır. Bu doğrultuda kız rüştiyeleri açılmıştır. Ancak kız rüştiyelerinde istihdam edilmek üzere kadın öğretmen bulunamaması sorunu ortaya çıkmıştır. Bu sorun kızların okula gitmesi gibi alışık olunmadık bir dönemde kendisine yer bulmuştur (Öztürk, 2005:43-44). Bir diğer açıdan bakılacak olursa kızların okullara gitmesi ve eğitim görmesi toplumsal açıdan zor bir süreç olmuştur. Öyle ki bu okullar da çalışacak öğretmenler yaşlı erkekler içerisinde, ahlaki açıdan güvenilir kişiler arasından seçilmiştir (Şanal, 2009:225). Dolayısıyla hem toplumsal bir gerek olarak hem de öğretmen ihtiyacının karşılanması açısından kadın öğretmen yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin de öngördüğü, kız ilkokullarına ve kız rüştiyelerine kadın öğretmen yetiştirilmesi amacı ile 1870 yılında İstanbul'da Dârümuallimât, bir diğer ismi ile Dârümuallimât-ı Âliye açılmıştır. Dârümuallimât, Sıbyan şubesi ve Rüştiye şubesi olmak üzere iki şubeden oluşturulmuştur. Sıbyan şubesinin öğretim süresi iki yıl, Rüştiye şubesinin öğretim süresi ise üç yıldır (Akyüz, 1978:38; Öztürk, 2005:44; Öztürk, 1993b:549).

1870 yılında Dârümuallimât iki öğretmen ve elli öğrenci ile açılmıştır. Ancak 1869 Nizamnamesine göre okulun bir müdiresi, yeterli sayıda öğretmeni ve ustası ile iki hizmetlisi bulunacaktır. Birçok güçlük ve maddi külfet sebebi ile bu hükümler tam anlamıyla yerine getirilememiştir (Öztürk, 2005:45-47). Yine 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesine göre Dârümuallimâtta okutulan dersler Tablo 11’deki gibidir.

Tablo 11: 1869 Nizamnamesine Göre Dârümuallimâtta Okutulan Dersler

Sıbyan Dersler	Şubesi’nde Okutulan Dersler	Rüştiye Şubesi’nde Okutulan Dersler
-Mebâdî-i Ulûm-ı Diniye	-Mevadd-ı Ulûm-ı Diniye	
-Kavâid-i Lisan-ı Osmanî ve Kitabet	-Kavâid-i Lisan-ı Osmanî ve İnşa	
-Usul-i Talim	-Arabî ve Fârisî	
-Her Cemaatin Kendi Lisanı	-Her Cemaatin Kendi Lisanı	
-Dikiş ve Nakış	-İlm-i Ahlâk	
-Risâle-i Ahlâk	-Tedbir-i Menzîl	
-Hesap ve Defter Tutma Usulü	-Tarih ve Coğrafya	
-Tarih-i Osmanî ve Coğrafya	-Mebâdî-i Ulûm-ı Riyaziye ve Tabiiye	
-Malumat-ı Nafia	-Resim	
-Musiki	-Musiki	

Kaynak: Şanal, 2009:231

Ancak 1869 Nizamnamesinde öngörülen Dârümuallimâtta uygulanacak programın tamamı okulun açıldığı sene uygulanamamıştır. 1870 yılında uygulanan programa göre ilk ders yılında okutulan dersler Tablo 12’deki gibidir.

Tablo 12: 1870 Yılında Dârümuallimâtta Fiilen Okutulan Dersler

-Mebâdî-i Ulûm-ı Diniye ve Ahlâk	-Resim
-Kavâid-i Lisan ve İnşa	-Hatt-ı Sülûs ve Nesih
-Hesap	-Tarih-i Osmanî
-Nakış ve Ameliyat-ı Hiyatiye	-Coğrafya

Kaynak: Şanal, 2009:232

Dârümuallimâtta okutulan dersler zamansal olarak açılışından kapatılışına kadar ufak değişikliklere tabi tutulmuştur.

Dârümuallimât, 1870 yılından 1924 yılına kadar öğretime devam etmiştir. Dârümuallimât üzerinde yaşanan gelişmeler aşağıda yer alanlar dönemler nezdinde incelenecektir.

Tanzimat dönemi Osmanlı Devleti’nde ilköğretim ve öğretmen yetiştiriciliği konusuna ve yenilik hareketlerine genel hatları ile baktığımızda eski kurumların üzerine veya eski kurumlarla bir arada çalışacak şekilde oluşturulmaya çalışıldığı için medrese zihniyeti ve etkisi devam etmiştir (Baytal, 2000:25). Bu zihniyetin ise en büyük etkisi, sorunlara çözüm olacak yeni kurum, kuruluş, düşünce ve fikirlere büyüme fırsatı vermeden önüne geçmesidir. Ancak bu dönemde yeni araç gereçler (sıra, masa, harita vs.) eğitim sistemimize dâhil olmuş, yeni yöntemler ile eğitim yapılması düşüncesi özellikle

düşünürlerin kafasında yer etmiş ve eğitim bilimi kitapları yazılmaya başlanmıştır. Yine eğitim sisteminin ilk, orta ve yüksek şeklinde kademelendirilmesi, öğretmenliğin ayrı bir meslek olarak kabul görmesi ve öğretmenlik okullarının, özellikle kız öğretmen okulunun açılması bu döneme denk düşmektedir (Akyüz, 2007:157-159). Amaç olarak görülen Avrupa'ya ait bilim ve bilim tekniklerinin ülkeye sokulması çabası yapılan bu yeniliklere rağmen başarılı olmamıştır. Oluşturulmaya çalışılan modern eğitim sistemi tam manası ile yerine getirilememiştir. Yine tek tip öğretmen aracılığı ile milli bir eğitim oluşturulmaya çalışılsa da sistem içerisinde medrese yanlıları ve Tanzimatçılar karşı karşıya gelmiş, bu durum toplumsal çatlağı daha da genişletmiştir (Baytal, 2000:27-28).

Kısacası Türk eğitim tarihi açısından Tanzimat dönemi aynı zamanda ilkler dönemidir. Yapılan yenilikler başarılı olma noktasında noksan kalsalar dahi girilecek bir yol açmaları açısından çok önemli ve değerlidirler. Bu dönemde yapılan veya yapılmaya çalışılan düzenlemeler II. Abdülhamit döneminden Meşrutiyet dönemine, oradan da Cumhuriyet dönemine kadar temel teşkil etmiştir.

1.3. Mutlakıyet Dönemi (1876-1909)

Mutlakıyet dönemi II. Abdülhamit'in tahta çıkış yılı, aynı zamanda I. Meşrutiyet ve Kanun-ı Esasi'nin kabul edildiği yıl olan 1876 yılından iki sene sonra; yani I. Meşrutiyet gereği açılan Osmanlı Parlamentosunun 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı dolayısıyla kapatıldığı yıl olan 1878 de başlamış ve II. Meşrutiyet'in ilanına kadar yani 1909'a kadar devam etmiştir. Ancak Mutlakıyet dönemi I. Meşrutiyet döneminden başlanarak ele alınacaktır.

1.3.1. İlköğretim

23 Aralık 1876 tarihinde II. Abdülhamit, tahta çıkmadan önce söz verdiği için I. Meşrutiyeti ilan etmiş ve yine söz verdiği için aynı gün Anayasayı; yani Kanun-i Esasi'yi ilan etmiştir (Çetinoğlu, 2008ç:3527). Kanun-i Esasi'nin maddeleri arasında eğitimle ilgili maddelerde yer almıştır(Kodaman, 1999:28). 19 Mart 1877 tarihinde ilk Osmanlı Meclis-i Mebusanı açılmış ve aynı tarihte ilk toplantısını yapmıştır (Çetinoğlu, 2008a:762). Meclis-i Mebusanın açılış töreninde yenileşme hareketlerinin her alanda başarıya ulaşması ve tamama ermesinin ancak ve ancak eğitimle olacağı vurgulanmıştır. Buradan yola çıkarak

eğitim alanında ıslahat yapılmadan diğer alanlarda yapılan ıslahatların başarıya ulaşmayacağı gerçeğinin kabul edildiği söylenebilir(Kodaman, 1999:28).

Kanun-i Esasi etkisi ile eğitim alanında bir takım düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin Maarif Nezareti teşkilatı içerisinde, her öğretim derecesi için genel müdürlükler ve müfettişlikler oluşturulmuş, her il merkezinde birer Maarif Müdürlüğü ve Maarif Meclisi meydana getirilmiştir. Yine sancak ve kazalarda maarif meclisi şubeleriacılmış ve illerde görev yapan müfettiş sayıları arttırılmıştır. Ortaya çıkarılan bu teşkilatlanma aracılığı ile ilköğretim ve ortaöğretim kurumları ile öğretmen okullarının taşra bölgelerinde sayılarının artırılması ve yaygınlaşmaları bu dönemde olmuştur (Baytal, 2000:29). Yine Kanun-i Esasi ile Osmanlı halkına kız erkek ayrımı olmaksızın ilköğretim mecburi kılınmıştır. Bu zorunluluğun bir sebebi ise orta ve üst düzey eğitimin gelişmesi için onlara öğrenci yetiştirecek olan ilköğretimin nicelik ve nitelik yönünden belirli bir seviyeye çıkması gerekliliğidir(Kodaman, 1999:67-68).

II. Abdülhamit dönemi eğitim politikalarının önemli bir yönü ise ilköğretimde çift başlılığı gidermeye yönelik çalışmalardır. Daha önce bahsettiğimiz gibi ilköğretim, medrese ve eski yöntemlerin etkisi altında olan Sıbyan Mektepleri ve Tanzimatçılar ile yeni yöntemlerin etkisi altında olan İptidaiye Mektepleri olarak iki kutba ayrılmıştır. Maarif Nezareti bu ikiliğin ortadan kalkması için ağırlığı İptidaiye Mekteplerine vermiştir (Kodaman, 1999:69). Bu kutuplaşma görünüşte Sıbyan Mektebi ve İptidaiye Mektebi olsa da temelde usul-ü atika⁴² ve usul-ü cedide kutuplaşmasıdır (Kodaman, 1999:68; Öztürk, 2005:10). Öyle ki yeni açılan okullara İptidaiye Mekteplerinin yanı sıra usul-ü cedide mektepleride denmiştir. II. Abdülhamit döneminde bu okullar Maarif Nezaretine bağlanmış ve öğrenim süreleri 3 yıl olarak belirlenmiştir. Yine taşrada yer alan köy mekteplerinde ise öğrenim süresi 4 yıl olarak belirlenmiştir. Eski okullar olan Sıbyan Mekteplerine ise usul-ü atika mektepleri denmiştir. Sıbyan Mektepleri Evkaf Nezaretine bağlı kalmaya devam etmiş, yapılan yenilik hareketleri bu okullar nezdinde kabul görmemiş ve bu okullar tarafından engellenmeye çalışılmıştır(Akyüz, 2007:226-227; Demirtaş, 2007:180). Ortaya çıkan iki başlı eğitim sistemi toplumun yenilikçileri ve gelenekçilerinin savaş sahası olmuştur. Durum bu iken eğitimin iyileştirilmesi ve toplumu daha ileri bir seviyeye taşıması elbette ki temelsiz bir düşünce olarak kalmıştır. Ancak eğitim alanında yapılan bu başarılı

⁴²Eski öğretim yöntem ve teknikleri.

başarısız yenilik girişimlerini ilerleyen dönemlerde oluşturulacak eğitim sistemi açısından bir tecrübe kaynağı olarak görmek mümkündür.

1892 yılında yayınlanan bir talimatnameye göre 3 yıllık İstanbul ve kasabalardaki İptidaiye Mekteplerinin ders programları Tablo 13’de, 4 yıllık köy okullarının ders programları ise Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 13: 1892 Yılında İstanbul ve Kasaba İptidaiye Ders Programı

Dersler	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf
-Elifba	12	-	-
-Kur’an-ı Azimüşşan	12	6	5
-İlm-i Hal	2	3	3
-İmla	3	3	2
-Kıraat	3	2	1
-Hesap	1	2	2
-Hüsn-ü Hat	1	2	2
-Tecvit	-	2	2
-Ahlak	-	2	2
-Muhtasar Coğrafyayı Osmanî	-	2	2
-Sarf-i Osmanî	-	-	2
-Mülâhhas Tarih-i Osmanî	-	-	2

Kaynak:Akyüz, 2007:227

Tablo 14: 1892 Yılında Köy İlkokulları Ders Programı

Dersler	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf
-Elifbayı Osmanî	12	-	-	-
-Eczayı Şerife	12	-	-	-
-Hesap	6 (zihni)	2 (zihni)	3	3
-Kur’an-ı Kerim	-	6	5 (Tecvit ile)	5 (Tecvit ile)
-İlm-i Hal	-	3	3	3
-Kıraat	-	3	3	3
-Hat	-	2	2 (Hat ve İmla)	2 (Hat ve İmla)

Kaynak:Akyüz, 2007:227

1892 yılında yayınlanan bir talimatname ile yapılan bu program İptidaiye Mekteplerinin ilk kapsamlı müfredat programıdır. Hazırlanan bu programla din ve ahlak derslerinin saatleri artırılmış, Osmalı Tarihi ve Osmanlı Coğrafyası dersleri önce köy okullarından daha sonraları ise bütün programlardan çıkartılmıştır (Gözütok, 2003). Milli kültür açısından ziyadesiyle öneme sahip bu iki dersin bütün programlardan çıkartılması 1904 yılında olmuştur (Budak & Budak, 2014:382). Talimatname bu okulların yalnızca programını düzenlememiştir. Aynı zamanda bu okullara öğretmen olabilmek için Dârümuallimîn-i İptidaiden mezun olmak yada bir sınavla yeterliliğin ispat edilmesi şartı getirmiştir (Öztürk, 2005:10; Akyüz, 2007:226). Talimatnamede dile getirilen bu kural, yeni yöntemlerin kullanılacağı okullar açısından öğretmenin yeterliliğinin ön planda tutulduğunun göstergesidir.

1904 yılında Maarif Nazırı Haşim Paşa döneminde ise bütün İptidaiye Mektepleri için tek bir program hazırlanmıştır. Bu program Tablo 15'deki gibidir.

Tablo 15: 1904 Yılı Tüm İptidaiye Mektepleri İçin Hazırlanan Program

1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf
-Elifba	-Kur'an-ı Kerim	-Kur'an-ı Kerim
-Kıraat	-İlm-i Hal	-Tecvit
-Eczayı Şerife	-Kıraat	-İlm-i Hal
-Yazı	-Hesap	-Kavaid ve İmla
-İlm-i Hal	-Yazı	-Hesap
		-Muhtasar Tarih-i Osmanî
		-Ahlaki Kıraat

Kaynak:Akyüz, 2007:228

İptidaiye Mektepleri usul-ü cedit üzere eğitim gören kurumlar olarak adlandırılırsa ders programlarına bakıldığında dini ağırlıklı bir programın hakim olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Sıbyan Mektepleri ile İptidaiye Mekteplerinin ayrıldıkları nokta olarak öğretim tekniklerini ön planda tutmak gerekmektedir. Bu doğrultuda usul-ü cedit hareketi içerisinde yer alan öğretmenlerden Abdi Kamil Efendi'nin 1898 yılında yayınlanmış Elifba kitabında verdiği okuma parçası eski ve yeni usul öğretim yöntem ve tekniklerinin karşılaştırılması niteliğindedir. Akyüz bu parçaya Türk Eğitim Tarihi kitabında yer vermiştir. Parçada iki öğrenci aralarında konuşmaktadır. Bu konuşma aşağıdaki gibidir.

-“Mektebimizin hocaları pek hiddetli adamlar. Karşılarında bizi düşman zannederek daima başımıza bağıyorlar. Biz dahi korkudan söylediğimizi söyleyeceğimizi büsbütün şaşıyoruz. Sonra dersi bilenler, çalışmayan çocuklar sırasında (gibi) dayak yiyor. İşte bu sebepten zihnime durgunluk geldi, günden güne hevesim azalıyor, mektepten soğumaya başladım.”

Diğer çocuğun cevabı ise şu şekildedir.

-“İnsanlar dahi dayak yer mi? Bizim mektepte kabahat işleyene evvela güzel güzel nasihatler ederler. Sonra güzelce takdir ederler. Olmazsa arkadaşları yanında utandırırılar. Yine olmazsa, kazanmış olduğu mükâfatları elinden alırlar. Artık pek haddini tecavüz edip (aşır) ve arsız olur da kendini tembellik ve fenalıktan alamaz ise o çocuğu insan sıfatında bir hayvandır diye ilan ederler de sonra eline birkaç değnek vururlar. Lakin güzel okuyup rahat duranlara dahi o kadar güzel muamele ederler ki sevincinden insanın adeta çıldıracağı gelir.” (aktaran Akyüz, 2007:230)

1895 İstanbul İlkokulları Talimatnamesinde yer alan, program dışında hiçbir kitabın okutulmaması, okutan öğretmen olursa açığa alınacağı hükmü eğitimin dar bir kalıba sığdırılması anlamını taşımaktadır ve dönemin sadrazamı Sait Paşa'ya göre bu durum eğitimin zararına bir uygulamadır (Akyüz, 1978:61). Usul-ü cedit üzere eğitim yaygınlaştırılmaya çalışılsa da bu gibi bazı uygulamalar eğitim ve öğretimin ilerlemesine set oluşturmaktadır.

1.3.2. Öğretmen Yetiştiriciliği ve Öğretmen Okulları

Mutlakıyet döneminde öğretmen okullarında da bir takım yapısal değişiklikler meydana gelmiştir. 1880 senesinde İstanbul Dârülmuaallimîn-i İdadi Şubesi kapatılmıştır (Kodaman, 1999:148; Öztürk, 2005:224). Ancak 1890 yılında idadi şubesi tekrar açılmıştır. (Öztürk, 1993a:552). İdadi şubesinin tekrar açıldıktan sonra 1891 yılında hazırlanan ve yürürlüğe giren Dârülmuaallimîn-i Âliye Nizamnamesi ile okul İptidai, Rüştîye ve Âliye şubeleri olmak üzere yeniden düzenlenmiştir. Şubelerin hepsinin öğrenim süresi 2 yıl olarak belirlenmiştir. Ancak Âliye şubesinin Ulûm-u Fünun ve Edebiyattan oluşan iki bölümü 1894-1895 yılında birleştirilerek 1900-1901 yılına kadar öğrenim süresi üç yıl olmuştur (Öztürk, 2005:225). Âliye şubesinin açılma sebebi, İstanbul ve diğer illerde idadi Mekteplerinin sayısındaki artışa karşın öğretmen bulunamaması üzerine hem İdadi Mekteplerinde, hem de Sultanilere öğretmen yetiştirilmesi amacıdır (Kodaman, 1999:148).

Mutlakıyet döneminin sonlarına doğru başlayıp II. Meşrutiiyete kadar Dârülmuaallimîn şubelerinde okutulan dersler Tablo 16'daki gibidir.

Tablo 16: 1903-1904 Öğretim Yılı Dârülmuaallimîn şubelerinde Okutulan Dersler

İptidai Şubesi	Rüştîye Şubesi	Âliye Şubesi
		Edebiyat Kolu
-Kur'an-ı Kerim	-Ulum-ı Diniye	Fünun (Fen) Kolu
-Tecvit ve Fıkıh	-Kavaid ve İmla	-Belagat-ı Arabî
-Türkçe Kavaid ve İmla	-Usul-i Tedris ve Terbiyeyi Ahlaki Etfal	-Belagat-ı Türkiye
-Usul-i Tedris	-İnşa	-Coğrafya
-İnşa	-Arabî ve Mantık	-Tarih
-Arabî Sarf ve Nahiv	-Farisî	-Kavanin
-Kavaid-i Farisî	-Hesap	-Belagat-ı Farisî
-Fransızca	-Fransızca	-Kitabet-i Resmiye
-Hesap	-Usul-ü Defter	
-İlm-i Eşya	-Cebir	
-Coğrafya-yı Umumi Osmanî	-Hendese	
-Tarih-i İslam	-Hikmet	
-Hüsn-ü Hat	-Mevalid	
-Ziraat	-Coğrafya	
	-Tarih	
	-Hüsn-ü Hat	
	-Resim	
	-Ziraat	

Kaynak:Kodaman, 1999:149

Bu ders programında ziraat dersinin yer alması, bazı köylerde görev alacak öğretmenlerin, toplumun ve ülkenin kalkınmasına katkıda bulunacak şekilde yetiştirilmeleri gerektiğine dair düşüncenin ortaya çıkması ve uygulanması açısından oldukça önemlidir (Öztürk, 2005:38-39). Ziraat dersinin programda yer alması aynı zamanda öğretmenin ve öğretmenlik mesleğinin görevinin yalnızca okuma yazma öğretmek olmadığını, ülke ve

toplum kalkınmasının da birer parçası olduğunun en büyük göstergesidir. Öğretmen, halka örnek olması gereken kişi olarak benimsenmektedir.

Mutlakıyet döneminde, 1882 yılından itibaren taşrada Kosova, Sivas, Amasya, Bursa, Selânik, Aydın, Halep, Elazığ, Van ve Musul vilâyet merkezlerinde Dârümuallimîn açılmasına devam edilmiştir (Öztürk, 1993a:552; Kodaman, 1999:152). Taşrada bu tarz okulların açılmaya başlanması eğitimin ülke çapına yayılması çabasının olduğunun göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Taşrada Dârümuallimînlerin açılması ve yayılmasına gayret gösterilmesi önemli bir gelişmedir. Ancak açılan bu öğretmen okulları nicelik yönünden eksik ve yetersiz kalmışlardır (Kodaman, 1999:153). Öğretim süresi iki yıl olan bu okullarda okutulan dersler Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17: Taşra Dârümuallimînlerinde Okutulan Dersler

-Kur’an-ı Kerim ve Tecvit	-Tarih
-Arabî	-Coğrafya
-Kavaid-i Türkî ve İmla	-Hat
-Hesap	

Kaynak:Kodaman, 1999:154

Okutulan bu derslerden yola çıkarak hem hedeflenen öğretmen profilinin taşra bölgelerinde yetiştirilemediği hemde bu okulların nicelik yönünden eksik oldukları söylenebilmektedir.

Mutlakıyet döneminde Dârümuallimînlerde olduğu gibi Dârümuallimâtlarda da birtakım gelişmeler yaşanmıştır.1892 yılında Dârümuallimât ile İhtiyat Kısımına Mahsus Talimat yayınlanmıştır. Bu talimata göre Dârümuallimât, Mekatib-i İptidaiye yani İptidaiye Mektepleri ve Rüştîye Mekteplerine öğretmen yetiştirmek üzere çalışacaktır ve öğrenim süresi 3 yıldır. Yine aynı talimata göre Dârümuallimât içerisinde İhtiyat Kısmı denilen bir okul açılacaktır. Bu okul günümüz hazırlık sınıfı niteliğindedir. 3 yıl olan İhtiyat Kısmı Rüştîye Mekteplerine denk sayılacaktır. Böylelikle Dârümuallimât 6 yıl olmuştur (Şanal, 2009:229).

Dârümuallimâtlar için 1895 yılında bir talimatname daha yayınlanmıştır. 1895 Dârümuallimât Talimatnamesi 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde belirtilen; Dârümuallimâtlarda kadın müdür, yani müdire bulunması gerekliliğini tekrar etmiştir. 1895 Talimatnamesine göre görevlendirilecek kadın müdür, okulun dış işlerine ve yazışmalara karışmayacak, okulun iç işlerinde ise erkek müdürün onayı olmaksızın hiçbir işe girişmeyecektir (Akyüz, 2007:249). 1895 Talimatnamesi toplumsal açıdan erkeklerin baskın olarak kabul edilisinin bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Kız öğretmen okulunda

görev alacak müdirenin bu denli yönetimden elinin çektilmesini aynı zamanda medrese etkisi olarak görmekte mümkündür. Ancak kadınlara olan bu önyargılı bakış ve güvensizlik ile kadın öğretmen yetiştirme çabası arasındaki uyumsuzluk kayda değer bir durum ve tezatlık oluşturmaktadır.

Mutlakıyet döneminde Dârümuallimâtlarda okutulan derslerde zaman zaman ufak değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişikliklerin anlaşılabilmesi açısından 1877-1878 yıllarında Dârümuallimâtlarda okutulan dersler Tablo 18’de, 1898 yılında okutulan dersler ise Tablo 19’da arka arkaya verilecektir.

Tablo 18: 1877-1878 Yıllarında Dârümuallimâtında Okutulan Dersler

Birinci Sınıf	İkinci Sınıf	Üçüncü Sınıf
-Ulum-ı Diniye	-Arabî	-Arabî
-Arabî	-Farisî	-Farisî
-Kıraat-i Türkiye	-Coğrafya	-Hesap
-Farisî	-Hesap	-İmlâ ve İnşa
-Lisan-ı Osmanî	-Tarih-i Osmanî	-Tarih-i Osmanî
-İmlâ	-İmlâ	-Rik’a
-Hesap	-Türkî Kavaid	-Makina
-Resim	-İnşa	-Coğrafya
-Sülüs	-Resim	
-Rik’a	-Sülüs	
-Dikiş	-Rik’a	
	-Makina	

Kaynak: Şanal, 2009:227

Tablo 19: 1898 Yılında İstanbul Dârümuallimâtında Okutulan Dersler

1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf
-Kur’an-ı Kerim ve Tecvîd	-Kur’an-ı Kerim ve Tecvîd	-Kur’an-ı Kerim ve Tecvîd
-Ulum-ı Diniye	-Ulum-ı Diniye	-Ulum-ı Diniye
-Arabî	-Arabî	-Arabî
-Kavaid-i Osmaniye ve Müntahabat	-Kavaid-i Osmaniye ve Müntahabat	-Kavaid-i Osmaniye ve Müntahabat
-Kitabet ve Tatbikatı	-Kitabet ve Tatbikatı	-Kitabet ve Tatbikatı
-Hüsn-ü Hat	-Hüsn-ü Hat	-Hüsn-ü Hat
-Farisî	-Ahlak	-Ahlak
-Usul-i Tedris (Usul-i Talim ve İdare-i Mekatip)	-Mevalid ve Ulum-i Tabiiye	-Mevalid ve Ulum-i Tabiiye
-İlm-i Eşya	-Hıfzıssıhha	-Hıfzıssıhha
-İdare-i Beytiye	-Farisî	-Farisî
-Hendese	-Usul-i Tedris (Usul-i Talim ve İdare-i Mekatip)	-Usul-i Tedris (Usul-i Talim ve İdare-i Mekatip)
-Hesap	-İlm-i Eşya	-İlm-i Eşya
-Resim	-İdare-i Beytiye	-İdare-i Beytiye
-Coğrafya	-Hendese	-Hendese
-Tarih	-Hesap	-Hesap
-Musiki	-Resim	-Resim
-El Hünnerleri	-Coğrafya	-Coğrafya
	-Tarih	-Tarih
	-Musiki	-Musiki
	-El Hünnerleri	-El Hünnerleri

Kaynak: Akyüz, 2007:249

Mutlakıyet döneminde Dârümuallimâtta okutulan derslerdeki değişime baktığımızda ıseusul-i tedris dersinin dönemin başında olmadığını görürüz. Tablo 18. de yer alan 1877-1878 senesinde okutulan dersler modern eğitime geçişin bir çabası olarak yorumlanabilir, ancak yeterli olmadığı düşüncesi ile olmalı ki modern eğitim için gerekli bir çok ders 1898 yılı programında gözümüze çarpmaktadır.

İstanbul ve taşrada açılan ve öğretmen yetiştiren Dârümuallimînler ve Dârümuallimâtlar Tanzimat döneminde olduğu gibi Mutlakıyet döneminde de yeterli sayıda mezun verememişlerdir. Bu doğrultuda öğretmen okulları dışında farklı kaynaklardan da öğretmen ihtiyacının karşılanması yoluna gidilmiştir. Bu kaynaklar ağırlıkla medrese kökenli kimseler olmuştur. Medreseliler dışında yine imam ve müezzinlerden de faydalanılmıştır. Fen ve sosyal bilimler dersleri için ise subaylardan, yabancı dil dersleri için gayri müslimlerden faydalanılmıştır. Zaman zaman ise ihtiyaç doğrultusunda mesleği öğretmenlik olmayan ancak niteliksel açıdan yeterli olan devlet memurlarında öğretmenlik yapmışlardır (Kodaman, 1999:154).

Mutlakıyet dönemi öğretmen okulları, dönemin siyasi çekişmeleri ile de yakından alakalı olmuştur. Bunun en büyük örneği ise Selanik'te İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne alınacak üyelerin yemin ettirildikleri yerin Selanik Dârümuallimîni olmasıdır. Ayrıca öğretmen okullarından yetişen öğretmenlerin çoğunluğu medrese zihniyetli olsa da gizliden hürriyet hareketlerine ve dönemin muhalif cemiyetlerine katılan öğretmenlerin sayısı da küçümsenmeyecek seviyededir. Öyle ki öğretmen yetiştiriciliğinde medrese zihniyetinin yanı sıra yetiştirilen yenilikçi ve özgürlükçü öğretmenlerin yetiştirdiği gençler II. Meşrutıyet'i getirmişlerdir(Akyüz, 1978:65-66).

Mutlakıyet dönemi genel olarak usul-ü cedide üzere olan okulların ve öğretmen okullarının yaygınlaştırıldığı bir dönem özelliği taşımaktadır. Okulların yaygınlaştırılmasındaki en önemli etken ise dönemin başında bahsettiğimiz her il merkezinde açılan Maarif Meclisleri olmuştur(Şimşek, 2014:90). Son tahlilde Mutlakıyet dönemi eski okulların devam ettiği, yeni okulların ve bu okullarda görev yapacak öğretmenlerin sayısının artırılmaya çalışıldığı bir dönemdir.

1.4. Meşrutıyet Dönemi

23 Temmuz 1908 tarihinde II. Abdülhamit Meclis-i Vükelâ mazbatasını imzalayarak Kanun-i Esasi'yi tekrar yürürlüğe koymuş ve Meşrutıyet'i ilan etmiştir (Çetinoğlu,

2008c:2056). Meşrutiyet dönemi, ilan edilen bu II. Meşrutiyet ile başlayıp 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Mütarekesi ile son bulmaktadır.

Meşrutiyet dönemi siyasi hareket ve fikir akımları açısından çeşitliliğin yaşandığı bir dönem olmuştur. Döneme, sırası ile Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük akımları damga vurmuştur(Şahin & Tokdemir, 2011). Dönem, birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da hareketliliklere sahne olmuştur. Ortaya çıkan siyasi hareketler ve fikir akımları eğitim üzerinde de etkisini göstermiş ve eğitim politikaları bu fikir ve siyasi akımlara göre şekillenmiştir. Bu durumun ilköğretim okulları ve öğretmen yetiştiriciliği üzerine etkileri temel alınarak ilköğretim okulları ve öğretmen yetiştiriciliği incelenecektir.

1.4.1. İlköğretim

Meşrutiyet dönemi ilköğretim alanında en önemli gelişmelerden birisi 1913 yılında çıkartılan Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-i Muvakkati (İlköğretim Geçici Kanunu) olmuştur. Bu kanun zaman zaman değişikliklere uğramış olsa da 1961 yılında çıkartılan İlköğretim Eğitim ve Öğretim Yasası'na kadar 48 yıl boyunca omurga görevi görmüştür (Budak & Budak, 2014:383). Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-i Muvakkati, öğrencilerin okula kayıt olmasından, devamsızlık işleri, sınavları ve sınıf geçmeleri, disiplin işleri, çalışanların durumu, yıllık plan ve eğitim programlarına kadar düzenlemiştir (Buluç, 1997:39). Bu kanun, ilköğretime dair yeni program, örgütsel yapıda değişiklikler ve yeni uygulamalar ortaya koymuştur. Bu kanunla ilköğretimin zorunluluğu ve devlet okullarında parasız şekilde verilmesini hükme bağlamıştır. Parasız eğitim ilk kez bu kanunda yer almıştır (Akyüz, 2007:268). Parasız ve zorunlu eğitim ile 7-13 yaşları arasındaki çocukların okullara kazandırılması amaçlanmıştır. Bu yaş sınırı bazı özel durumlar için 7 - 16 olmuştur (Çelik, 2008:360). 1913 kanunu bize devletin artık halkın tamamının eşit ve adil şekilde eğitilmesi görevini üstlendiğini göstermektedir.

Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-i Muvakkatinin bir diğer önemli değişikliği ise İptidaiye ve Rüştîye Mekteplerini birleştirerek ilköğretimi 6 yıl yapmasıdır. Altı yıllık ilköğretim ikişer yıllara bölünerek Devre-i Ula (İptidaiye), Devre-i Mutavassıta (Vasıtiye) ve Devre-i Âliye şeklinde devreye ayrılmıştır (Akyüz, 2007:268; Buluç, 1997:39). Devrelere ayrılarak öğretim yapma sistemi günümüz ilköğretim sistemini andırmaktadır.

Yine bu kanunla ilköğretim okulları için yeni bir ders programı da hazırlanmıştır. Bu kanuna uyularak hazırlanan 1913-1914 yılına ait program Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20: 1913-1914 İptidaiye Mektepleri Ders Programı

Dersler	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf
Elifba	12	-	-	-	-	-
Kur'an-ı Kerim, Malumat-ı Diniye	1	4	4	4	3	3
Musahabat-ı Ahlakiye (Ahlak Sohbetleri)	3	2	2	1	1	1
Kıraat	3	3	2	2	2	2
Ezber (İnşaat, tarihi temsiller)	1	1	1	1	1	1
Hesap	4	3	2	2	2	2
Eşya Dersleri	4	2	2	2	2	2
Ziraat	2	2	2	2	2	2
El İşleri	2	2	2	2	2	2
Resim	1	1	1	1	2	2
Musiki	1	1	1	1	1	1
Terbiye-i Bedeniye	2	2	2	2	2	2
İmla	-	1	1	1	1	1
Yazı (Sülüs ve Rika)	-	-	1	1	1	1
Sarf ve Nahiv (Dil Bilgisi)	-	2	2	1	1	1
Tahrir (Yazı)	-	1	1	2	2	2
Tarih	-	2	2	2	2	2
Coğrafya	-	1	1	2	2	2
Hendese (Geometri)	-	-	1	1	1	-

Kaynak:Budak & Budak, 2014:383-384

1913 tarihli Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-ı Muvakkatinde (İlköğretim Geçici Kanunu) yer alan Coğrafya ve Tarih derslerigenel kültür oluşturma hedefinin yanı sıra bir Osmanlı vatandaşlığı bilinci oluşturmak amacıyla programa eklenmiştir. Öğretim programına dâhil edilen bu dersler ile ortak bir Osmanlılık kimliği çevresinde bütünleşme sağlamaya çalışılmıştır(Çelik, 2008:360). Yine Tarih ve Coğrafya gibi derslerle çocuklara Vatan ve Millet sevgisi aşılanmaya çalışılmıştır (Budak & Budak, 2014:377). Bu durum II. Meşrutiyet ve yönetimde bulunan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin etkisi ve politikaları ile paralel olarak ortaya çıkmıştır.

1.4.2. Öğretmen Yetiştiriciliği ve Öğretmen Okulları

Öğretmen yetiştirme meselesi Meşrutiyet döneminde önemle üzerinde durulan bir konudur. Dolayısıyla öğretmen okulları ile ilgili birçok değişiklik dönem içerisinde gerçekleştirilmiştir. II. Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra, 1908 yılında Dârülmualimîn-i Âliye'de bazı önemli değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklerden ilki İptidai şubesi okuldan ayrılmış ve bağımsız bir hal kazandırılmıştır. Yine Dârülmualimîn-i Âliye için yeni bir program hazırlanmış; öğrencilerin bir kısım dersleri Darülfünunda görmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Burada önemli bir ayrıntı ise öğrencilerin talepleri

üzerine okulun müdürlüğüne İsmail Hakkı (İzmirli) getirilmesidir (Öztürk, 2005:225). İsmail Hakkı Bey'in müdürlüğe getirilmesinin önemli olmasının sebebi öğrencilerin artık eğitim hayatında söz sahibi konumuna geçmelerinin bir örneği olmasıdır. Bu haliyle öğrencilerin artık birer değer olarak görüldüğü çıkarılabilir.

1909 yılında yapılan değişiklik ile Âliye şubesi lağvedilerek öğrencilerin tamamı Darülfünuna aktarılmış, ancak bir yıl sonra tekrar açılmış ve Dârülmuallimîn-i İptidai ile birleştirilerek okulun 1908 yılındaki yapısına dönmüştür (Öztürk, 2005:225; Akyüz, 2007:279).

1909 yılından sonra Satı Bey'in Dârülmuallimîne müdür olarak tayin edilmesi ile devrim niteliğinde sayılabilecek yenilikler silsilesine başlanmıştır. Satı Bey, öncelikle öğrencileri sınava tabi tutarak eleme yoluna gitmiş ve öğretmen kadrosunu yenilemiştir. Bunun yanı sıra, Usul-ü Tedris üzerine çalışmalar yaparak öğrencileri bilgilendirmiş; bilgilerin teoriden öteye geçmesi amacı ile de bir Tatbikat Mektebi (Uygulama Okulu) açtırmıştır. Böyle bir okulun varlığı Dârülmuallimîn'in başarılı olması açısından önemlidir (Akyüz, 2007:279-280). Satı Bey, yaptığı yeniliklerle birlikte devrimci ve toplumu ileri seviyelere taşıyacak nitelikte öğretmenler yetiştirmeyi amaçlamıştır. Ancak kırsal yerlerde öğretmenlik yapacakların kırsal bölge halkının ihtiyaçlarına uygun bilgi ile donatılamaması ve öğretmenlerin işine yarayacak bilgileri program gereği alamamaları sonucu Satı Bey'in hayalindeki öğretmenler çok fazla yetişmemiştir (Akyüz, 1978:79-80). Köy Enstitüleri'ne giden yolda edinilen tecrübelerden biriside tam bu nokta olacaktır.

Öğretmen yetiştirilmesi üzerine öğretmen okullarını ve öğretmenlerin durumunu düzenleyen 1915 Dârülmuallimîn ve Dârülmuallimât Nizamnamesi büyük önem taşımaktadır. Nizamnamede Dârülmuallimînlerin teşkilatı ve idari yapısı, okula kabul şartları, idare ve muallimler ve dersler ile ilgili önemli birçok değişiklik yapılmıştır (Yetişgin & Dumanoglu, 2017:1088). İstanbul Dârümuallimîn-i Âliye, bu nizamname ile İptidai (Başlangıç), İhzari (Hazırlık) ve Âli (Yüksek) olmak üzere dereceli biçimde kısımlara ayrılmıştır (Cücük, Bay, & Doğan, 2017:146). Bu kısımlardan İptidainin öğretim süresi dört, İhzarinin iki, Âlininki ise üç yıldır. Âli kısmı aynı zamanda kendi içerisinde Edebiyat, Tabiiyat ve Riyaziyyat şubelerine ayrılmıştır. Ayrıca Âli kısmının son senesi tamamen uygulamaya ayrılmıştır (Öztürk, 2005:227). Uygulamalı eğitim düşüncesi günümüze değin bir tecrübe olarak aktarılacaktır.

1915 Nizamnâmesine göre Dârümuallimîn-i İptidai de verilecek dersler Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21:1915 Nizamnâmesine Göre Dârümuallimîn-i İptidai de Okutulacak Dersler

-Malumat-ı Diniye (İçerisinde: Kur’an-ı Kerim ve Tecvit, İbadetler, Siret-i Nebeviye)	-Hayvanat
-Türkçe (İçerisinde: Sarf, Nahiv, Kıraat ve İmla, Ezber ve İnşat, Tahrir, Kavaid-i Edebiye ve Kıraat, Usul-ü Tahrir)	-Nebatat
-Hat	-Tabakat
-Lisan-ı Ecnebi	-Teşrih ve Fizyoloji-i Beşer ve Hıfzıssıhha
-Hesap	-Hıfzıssıhha-i Mekatip
-Cebir	-Ziraat
-Resmi Hattı, Hendese, Fenn-i Mesaha	-Fenn-i Terbiye
-Kozmografya	-Musiki ve Gına
-Usul-ü Defteri	-El İşleri ve Terbiye-i Bedeniye
-Coğrafya	-Resim
-Tarih	-Ahlak, Malumat-ı Medeniye ve Hukukiye
	-Tatbikat
	-Fizik
	-Kimya

Kaynak:Akyüz, 2007:221

Ziraat dersinin programda yer alması Cumhuriyet dönemi eğitim politikası ve özellikle Köy Enstitüleri için bir fikri temel oluşturmaktadır (Akyüz, 2007:296). Yine bu programda Arapça ve Farsça derslerin olmaması devrim niteliğinde bir uygulama olduğunun göstergesidir. Bunun yanı sıra fen derslerine ağırlık verilmesi ve uygulama dersinin olması Batılı tarzda eğitim programı olduğunun en büyük kanıtıdır.

1915 Dârümuallimîn ve Dârümuallimât Nizamnamesine göre,ders programı ve okulun yapısında yapılan düzenlemeye ek olarak öğretmen adaylarının görevlerine dair düzenlemelerde yapılmıştır. Buna göremezun olup diploma alan öğretmen adayları mezuniyet tarihinden itibaren sekiz yıl süresince her nereye atanırlarsa atansınlar görev yapacaklarına dair bir sözleşme imzalamalı ve okula teslim etmelidirler (Cücük, Bay, & Doğan, 2017:144). Bu uygulama ilerde göreceğimiz hali ile Köy Enstitüleri’ne hatta ve hatta günümüze kadar aktarılmış bir uygulamadır ve öğretmenlerin görev yapmaktan kaçındıkları bölgelere eğitimin ulaşması için yapılmıştır; ancak günümüzde bu durum öğretmenlerin ailevi problemlerine sebep olmaktadır.

1915 Nizamnamesi Dârümuallimâtlar içinde aynı yapıyı öngörmüştür. Yani Dârümuallimâtta İptidai, İhzari ve Âli kısımlarına ayrılmıştır. Dârümuallimînden farklı olarak Dârümuallimâtlarda İptidai kısmının öğrenim süresi beş yıldır; İhzari kısmının iki, Âli kısmının ise üç yıldır. Ayrıca Âli kısmı Edebiyat, Tabiiyat ve Riyaziyat şubelerine ayrılmıştır.İptidai kısmından mezun olanlar İptidaiye Mekteplerine öğretmen olarak atanmaktadırlar; İhzari kısmının mezunları Dârümuallimât-ı İptidailere öğretmen ve

müfettiş olmaktadır. Âli kısmından mezun olanlar ise orta ve yükseköğretim okullarında öğretmen olmaktadır(Akyüz, 1978:78).Yine süresi bir yıl olan Ana Muallime Mektebi ve buna bağlı bir Ana Mektebi (Ana Okulu) de Âli kısmına bağlanmıştır (Şanal, 2009:230-231; Öztürk, 1993b:550). Ana Muallime Mektebi, Osmanlı Devleti içerisinde Müslüman ve Türk halk için ilkokul öncesini kapsayacak şekilde öğretmen yetiştiren ilk açılan öğretmen okulu olduğu için ilerleyen bölümlerde tekrar ele alınacaktır.

Taşrada öğretmen yetiştirme meselesi bu dönemde genel sorunları arasında yer almıştır. 1908 yılından hemen sonra taşrada toplam 30 adet Dârümuallimîn açılmış, 1913-1914 eğitim öğretim yılında ise bunların 21 tanesi kalmıştır. Ancak bu okullar öğretmen ve müdür eksikliğinden dolayı yüzeysel eğitim vermişlerdir. Satı Bey döneminde yetişen öğretmenler buralarda görev almışlar ve birazda olsa eğitime hareketlilik katmışlardır (Akyüz, 2007:282). Her hali ile taşra bölgelerinde öğretmen yetiştirme işi bir sorun teşkil etmiştir.

1915 Nizamnamesi İstanbul Dârümuallimât-ı İptidai kısmında okutulacak dersleri Tablo 22'deki gibi düzenlemiştir.

Tablo 22: 1915 Nizamnâmesine Göre Dârümuallimât-ı İptidai de Okutulacak Dersler

-Kur'an-ı Kerim ve Malumat-ı Diniye ve Siyer	-Malumat-ı İktisâdiye ve İdare-i Beytiye
-Fenn-i Terbiye ve Usul-ü Tedris ve İlmi	-Malumat-ı Ahlâkîye ve Medeniye ve Hukukiye
Ahvâl-i Ruh	-Teşrih
-Türkçe	-Fizyoloji-i Beşerî ve Hıfzıssıhha
-Kıraat ve İnşat	-Yazı
-Ezber	-Resim
-Elsine-i Ecnebiye	-Musiki ve Gına
-Tarih (Osmanî ve Umumi)	-El İşleri
-Coğrafya	-Terbiye-i Bedeniye
-Kozmografya	-Tatbikat-ı Dersiye
-Riyaziyat	-Malumat-ı Ziraîye ve Tatbikatı
-Malumat-ı Tabiiye	-Usul-ü Defteri

Kaynak:Şanal, 2009:239-240; Öztürk, 1993b:550

Dârümuallimînlerde olduğu gibi Dârümuallimâtların ders programları da tam anlamıyla Batılı tarzda eğitim ve öğretim sağlanmasına yönelik yapılmıştır. Bu yönüyle 1915 Nizamnamesi daha sonraki açılacak olan öğretmen okullarına faydalı bir tecrübe kaynağı olmuştur.

I. Dünya Savaşı yıllarında Dârümuallimînlerle ve Dârümuallimâtlara savaşın olumsuz etkileri sebebiyle rağbet azalmış, okulların giderleri karşılanamamış, milli mücadele döneminde ise durumlar giderek ağırlaşmış ve savaştan sonra ülke sınırları dışında kalan

okullar kendiliğinden kapanmıştır (Öztürk, 1993b:550; Öztürk, 1993a:552; Yetişgin & Dumanoglu, 2017:1088).

Kısacası Meşrutiyet dönemi siyasal açıdan birçok fikrin ortaya çıktığı, Cumhuriyet dönemi eğitimi açısından kanuni tecrübelerin yaşandığı, özellikle 1915 Nizamnamesi ve Satı Bey önderliğinde artık niceliğin değil niteliğin ön plana alındığı bir dönem olmuştur.

1.5. Osmanlı'da Dârümuallimînler ve Dârümuallimât Dışında Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Genel Bir Bakış

Osmanlı Devletinde öğretmen yetiştirmek için kurulan okullar Dârümuallimînler ve Dârümuallimâtтан ibaret değildir. Bu okullar dışında da bir takım okullar çeşitli kurumlara öğretmen yetiştirmek için açılmıştır. Bu durum Dârümuallimînler ve Dârümuallimâtlar ile birlikte öğretmenliğin artık meslek olarak kendisine imamlıktan ve müezzinlikten ayrı bir yer bulduğunun göstergesidir. İmparatorluk döneminde öğretim kademelerine göre öğretmen yetiştiren okulların açılış sıraları şu şekildedir:

- 1) 1848'de Ortaöğretim Okulları için Öğretmen Okulu (Dârümuallimîn-i Rüşdi),
- 2) 1868'de Erkek İlk Okulları için Öğretmen Okulu (Dârümuallimîn-i Sıbyan),
- 3) 1870'de Kız Öğretmen Okulu (Dârümuallimât) (Abazaoğlu, Yıldırım, & Yıldızhan, 2016:145),
- 4) 1875'de Askeri Mektepler için Öğretmen Okulu (Menşe-i Muallimin) (Altın, 2011:13),
- 5) 1891'de Yüksek Öğretmen Okulu (Dârümuallimîn-i Âliye)(Abazaoğlu, Yıldırım, & Yıldızhan, 2016:145),
- 6) 1906'da Köy İdadileri için Öğretmen Okulu (Medrese-i Muallimin)(Altın, 2011:22),
- 7) 1914'de Ana Okulları için Öğretmen Okulu (Ana Muallime Mektebi) açılmıştır (Abazaoğlu, Yıldırım, & Yıldızhan, 2016:145),
- 8) 1915'de Kız İdadileri ve Kız Öğretmen Okulları için Öğretmen Okulu (İnas Darülfünunu) (Altın, 2011:21).

Sırasıyla ve genel hatlarıyla Dârümuallimînler ve Dârümuallimât dışında kalan Medrese-i Muallimin, Menşe-i Muallimin, Ana Muallime Mektebi incelenecektir. Ayrıca İnas

Darülfünunu ve amaçları arasında öğretmen yetiştirmek olan Musiki Muallim Mektebi de öğretmen yetiştiren diğer kurumlar olmuştur.

1.5.1. Medrese-i Muallimin

II. Meşrutiyet döneminde açılması planlanan ve öğretmen yetiştirmeye hizmet eden kurumlardan birisidir. Medrese-i Muallimlerin açılmasındaki amaç, Köy İptidaiye Mekteplerine öğretmen sağlamaktır (Altın, 2011:22). Burada ki yöntem ise medrese binalarından, müderris yani medrese öğretmeni ve medrese öğrencilerinden istifade ederek öğretmen yetiştirmektir (Öztürk, 1993a:552). Devletin bir amacı ise Dârülmualimîn'lere gitmek istemeyen öğrenci kitlesini bu okullara çekerek taşradaki öğretmen sayısını artırmaktır. Açıldığı bilinen tek Medrese-i Muallimin 1906 yılında Bursa'da açılan Hamidiye Medrese-i Muallimindir. Bu okulun açılması ile Dârülmualimîn-i İptidaikapatılmış ve dağıtılmıştır (Altın, 2011:22-23). Dikkat çekilmesi gereken husus ise köye öğretmen yetiştirme adına ortaya çıkmış bir kurum olmasıdır.

1.5.2. Menşe-i Muallimin

Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. yüzyıla kadar öğretmenliği ayrı bir meslek olarak görüp yetiştirecek kurumlar açılmamıştır. Bu durum mesleki ve teknik öğretim içinde geçerli bir durum olmuştur. Tanzimat sonrasına kadar sivil meslekler ve bu mesleğin erbabı olacak kişiler usta çırak ilişkisi içerisinde mesleği öğrenmiş ve yetişmiştir (Öztürk, 2005:349).

Tanzimat'tan sonra Askeri Mektepler İkinci Nazırı Süleyman Paşa döneminde subaylar askeri mekteplerde öğretmenlik mesleği icra ettikleri için asıl işlerine odaklanamadığı ve geri kaldıkları gerekçesiyle askeri mekteplere öğretmen yetiştirilmesi için okul açılması gündeme gelmiştir (Altın, 2011:13). Bu doğrultuda mesleki ve teknik eğitimi için öğretmen yetiştirilmesi amacıyla ilk olarak 1864 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebi içerisinde İdadilere ve Harbiye Mektebine öğretmen yetiştirmek için Harbiye Mektebi'nden sonra 3 yıl devam edilmek üzere özel sınıf açılmıştır. Özel sınıf, iki dönem mezun verdikten sonra kapatılmıştır (Öztürk, 2005:349). Fakat bu denemenin öğretmen sorununu çözmediği ortadadır.

Askeri okulların öğretmen sorunlarının çözülmesi için 1875 yılında Menşe-i Muallimin açılmıştır (Tekeli & İlkin, 1999:68-69). Menşe-i Mualliminin amacı askeri okullara

mesleki ve teknik öğretmeni yetiştirmektir(Öztürk, 2005:349).Okulun öğrenci kaynağını ise medresenin yetenekli ve zeki öğrencileri sağlamıştır. Bu okul İdadi ve Yüksek⁴³ seviyeli olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. İdadi kısmı 4 senedir. 5. sınıfa geçildiğinde ise Edebiyat ve Fen olarak iki şubeye ayrılmaktadır. İdadi kısmını bitirenlerin Yüksek seviyeye geçebilmesi için sivil idadilerden mezun olanlarında girebildiği bir sınava girerek başarılı olması gerekmektedir. Yüksek kısmı ise öğrenim süreleri 2 ile 4 yıl arasında değişen 11 şubeden oluşmaktadır. Bu şubeler şunlardır: 1)Topografya Şubesi, 2)Edebiyat-ı Türkiye Şubesi, 3)Tarih Şubesi, 4)Coğrafya Şubesi, 5)Riyaziye-i Adiye Şubesi, 6)Riyaziye-i Adiye Tatbikatı Şubesi, 7)Riyaziye-i Âliye Şubesi, 8)Riyaziye-i Âliye Tatbikat Şubesi, 9)Ulûm-ı Tabiiye Sınıfı, 10)Sınıf-ı Sani Ressamlığı, 11)Sınıf-ı Evvel Ressamlığı.Menşe-i Muallimin mezunu öğrenciler, iki yıl öğretmen yardımcılığının ardından yabancı dilde tercüme yapmaktalar ve bunda başarılı olanlar öğretmen olmaktadır (Altın, 2011:13-17).Bu durum geleneksel usta-çırak yönteminin devam ettiğini ortaya koymaktadır.

Menşe-i Muallimin, II. Abdülhamit'e Süleyman Paşa'nın meşrutiyet yanlısı olduğu ve orduya fesat sokmak için Menşe-i Muallimini açtığı jurnalinin gelmesi sebebi ile kapatılmıştır. Kapatılış tarihi tam olarak bilinmemektedir (Altın, 2011:17).

1.5.3. Ana Muallime Mektebi

Osmanlı Devleti'nde okul öncesi eğitime baktığımızda, 1908 yani II. Meşrutiyet'in ilanından önce bazı illerde anaokulları açılmıştır. Ancak açılan bu okullar resmi okullar değildir (Öztürk, 2005:58; Akyüz, 2007:267). Resmi Anaokullarının açılması 1913 yılında çıkartılan Tedrisat-ı İptidaiye Kanunu Muvakkati (İlköğretim Geçici Kanunu) ile olmuştur.Muvakkati (geçici) başlığı taşımasına rağmen birçok maddesi Cumhuriyet yıllarında da yürürlükte kalmıştır (Genç, 2007:125; Akyüz, 2007:268). Bu kanun içeriği bakımından okul öncesi ve okul sonrası hayata dair düzenlemelerde getirmiştir(Tekeli & İlkin, 1999:86). Bu kanunla birlikte 1915 yılında yayınlanan Ana Mektepleri Nizamnamesinin de etkisi ile İstanbul'da ve diğer büyük kentlerde Anaokulları

⁴³İdadi kısmının dersleri 4 seneye bölünmüş ve programlanmıştır. Yüksek kısmının ise 11 şubesinin ayrı ayrı ders programı vardır. Programlar için bkz. Altın, Hamza (2011). "Osmanlı Son Döneminde Muallim Okulları Dışındaki Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Genel Bir Bakış",*Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 11-23.

açılmıştır⁴⁴(Akyüz, 2007:268). Fakat eğitimle ilgili birçok yenilik işinde olduğu gibi bu iş de hazırlıksız olarak başlanmıştır. Açılan Anaokulları için Türk öğretmenler olmadığı için bu görevleri gayrimüslim öğretmenler, özellikle Ermeni ve Yahudi öğretmenler yürütmüştür (Öztürk, 2005:58: Akyüz, 2007:267). Bu durumun bir sebebi de 1910 yılına kadar diğer millet ve dinden olanların Anaokulları olmasına karşın, Türk ve Müslüman halkın Anaokulunun olmamasıdır (Altın, 2011:18).

Anaokulları Tedrisat-ı İptidaiye Kanununda şöyle tanımlanmıştır:

“Ana Mektepleri ve küçük çocuk sınıfları, çocukların sinlerine mütenasip olarak faideli oyunlar ve tenezzüh, elişleri ve ilahiler ve vatani manzumelere, ders eşyaya müteallik mukamele ve musahabeler ve eşkâl-i resmiye ve mabadi-i kıraat gibi eşgâl ile nemayı ruhi ve bedenîyesine hizmet eden müesseselerdir. Bu mektepler dört yaşından yedi yaşına kadar olan çocuklara mahsus olarak tesis edilir(Altın, 2011:18).”

Kısacası Anaokulları 4 ile 7 yaş aralığındaki çocukların ruhunun ve bedeninin gelişimi için açılmış kurumlardır.

Türk ve Müslüman Anaokulları için öğretmen açığı varken Maarif Nazırı Ahmet Şükrü Bey’in de katkısı ile 1914-1915 eğitim öğretim yılında ilk Ana Muallime Mektebi açılmıştır(Altın, 2011:18). Açılan bu Ana Muallime Mektebi İstanbul Dârümuallimâtına bağlı bir şube olarak kurulmuş, Ana Muallime Mektebi yanında ise bir tane Ana Mektebi (Ana Okulu) açılmıştır. Ana Mektebi, uygulama alanı oluşturmak için açılmıştır (Öztürk, 2005:58-59). Uygulama alanı olarak bir okulun açılması Anaokulu öğretiminin teorik bilgidan öte uygulama alanı geniş bir iş olduğunun ve öğretmenin buna göre yetiştirilmesi gerektiğinin farkında olunduğunun ve bu durumun önemsendiğinin bir göstergesidir.

Ana Muallime Mektebine girmek için 17 yaşından küçük 24 yaşından büyük olmama şartı aranmaktadır. Dârümuallimâtın İptidaiye şubesinin ikinci sınıfını bitirenler sınavsız olarak Ana Muallime Mektebine kabul edilmektedir. Yine İptidaiye şubesi ikinci sınıfını bitirenler, derecesinde bilgili olduğunu sınavla kanıtlayanlarda Ana Muallime Mekteplerine girebilmektedir. Bu mektebin eğitim süresi bir yıldır (Altın, 2011:19).

Ana MuallimeMektebinde okutulan dersleriseTablo 23’deki gibidir.

⁴⁴Açılan Anaokullarının bir kaç şunlardır: Kadıköy Osmanlı İttihat Mektebi, Beşiktaş İttihat ve Terakki Mektebi, Menba-ı Füyûzât Mektebi, Şark Mektebi, İzmir Hadika-i Maarif Mektebi (Altın, 2011:18).

Tablo 23: Ana Muallime Mektebinde Okutulan Dersler

-Ulûm-ı Diniye	-Hendese
-İlm-i Ruh	-Gınâ ve Piyano
-Fenn-i Terbiye	-Tarih-i Osmanî
-Frobel Usulünde Tedrisat ve El İşlerinin Nazarî Kısmı	-Türkçe
-İmlâ	-Coğrafya
-Kıraat	-Terbiye-i Bedeniye
-Ulûm-i Tabiiye	-Resim
-Hıfzıssıhha	-Tatbikat
	-Hesap

Kaynak: Öztürk, 2005:60; Altın, 2011:19-20; Öztürk, 1993b:550; Şanal, 2009:239; Güler & Öztürk, 2003:266

Ana Muallime Mektebibirkaç sene ihtiyacın üzerinde öğretmen yetiştirmiştir. Bu durum okulun kendisini lağvetmesine sebep olmuştur (Öztürk, 2005:61). Okul 1914-1915 eğitim öğretim yılından kapandığı 1919 yılına kadar geçen dört yılda 370 öğrenciye diploma vermiştir (Altın, 2011:20; Öztürk, 2005:61).

Anaokulu deneyiminden anlaşılacağı üzere Osmanlı İmparatorluğu eğitimin her düzeyinde yenilik yaparak, batılı yöntemleri kullanmaya gayret etmiştir. Bu durum, bireylerin çocuk yaştan eğitilerek toplumu ileriye taşıyacağı düşüncesinin bir tezahürüdür. Dolayısıyla özellikle Tanzimat sonrası dönemde eğitimin öneminin çok daha iyi kavrandığını söylemek mümkündür.

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLİ MÜCADELE VE CUMHURİYET

DÖNEMİNDE İLK ÖĞRETİM, ÖĞRETMEN YETİŞTİRME

DENEMELERİ

Milli Mücadele döneminde savaş, eğitim işlerinin önüne geçmiştir. Ancak bilinmesi gerekir ki yoğun savaşın yaşandığı yıllarda dahi eğitim üzerine düşünülmüş ve memleketin gelecek planlaması eğitim üzerinden yapılmaya başlanmıştır. Savaşlar sona erdikten sonra kurulan yeni devletin toplumsal ve iktisadi ilerleme kaydetmesi üzerine hareket edilmiştir. Cumhuriyet dönemi, içerisinde eğitim alanı üzerine birçok fikir ve girişim barındırmaktadır. Aşağıda inceleyeceğimiz bu dönem ülke nüfusunun büyük çoğunluğunun kırsalda yani köylerde yaşadığı ve cehaletin hüküm sürdüğü dikkate alınarak okunmalı ve değerlendirilmelidir. Esasen açılan yeni kurumlar ve izlenen politikalarda köylünün eğitilmesi ve kalkındırılması aracılığıyla ülkenin kalkınması adınadır. Bu doğrultuda, öncelikli olarak Milli Mücadele dönemi eğitim ele alınacak; daha sonra ise Cumhuriyet dönemine geçilerek bu dönem incelenecektir.

2.1. Milli Mücadele Dönemi

I. Dünya Savaşının ardından 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Mütarekesi Osmanlı Devleti'nin tasfiyesini gerektirmiştir. Bu mütareke hükümlerine dayandırılarak

ülkenin dört bir yanı işgal edilmeye başlanmıştır (Akbal & Hacifettahoğlu, 2010:137). Buna karşın Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde, halkın desteği ve katılımıyla Milli Mücadele dönemi başlamıştır. Bu dönem başlatılan bu mücadele ile devletin şeklinin Cumhuriyet olarak belirlendiği ve ilan edildiği 29 Ekim 1923 tarihini kapsamaktadır (Çetinoğlu, 2008ç:2982). Bu dönem olağanüstü bir dönem olduğu için ilköğretim ve öğretmen yetiştiriciliği ayrı başlıklar altında incelenmeyecektir.

Bu dönem, Osmanlı İmparatorluğu'nun aydın kesimi ile Anadolu halkının sorunlarını karşı karşıya geldiği bir dönem olmuştur. Öyle ki tutunacak hiçbir dalı kalmayınca son dayanaklarının Anadolu halkı olduğunu gören Osmanlı aydınları, Anadolu halkı ile aralarındaki uçurumun farkına varmıştır. Bu farkındalığın etkisi ile Milli Mücadele döneminde kurulan Eğitim Bakanlığı, eğitimi dini temeller üzerinde millileştirme ve köylere kadar yayma politikasını benimsemiş olsa da ilk Eğitim Bakanı Rıza Nur, Milli Mücadeleden galip çıkana değin bunların yapılamayacağını söylemiştir (Başgöz & Wilson, 1968:58-60). Anadolu halkının eğitimsiz ve sefalet içerisinde kaldığının farkına varılması ve köylere kadar okul götürülmesi fikri bu dönemde telakki edilse de savaşın getirdiği imkânsızlıklar bütün yokluğuna rağmen elinde kalan son şey olan canını Milli Müdafaaya adayan bu halka, hizmeti de geciktirmiştir.

Milli Mücadele dönemi, savaş ve işgaller sebebiyle eğitim ve öğretimde yeniliklerin yapılamadığı bir dönemdir. Ancak bunun yanında eğitim camiasının Milli Mücadeleye katkıları olmuştur. Yine bu dönemde İstanbul hükümeti, işgal altında olduğu için birçok yönden Milli Mücadeleye karşı hareket etmiştir. Bu karşı hareketleri kısaca İttihat ve Terakki Partisine üye öğretmenlerin görevlerinden azledilmesi ve Dârülmualimîn mezunlarının Milli Mücadele saflarına katılmamaları için atamalarının Anadolu'ya yapılmaması durumları oluşturmaktadır (Akyüz, 2007:318-319). Şunu da belirtmek gerekir ki bu tarz uygulamalar, eğitimcilerin yani öğretmenlerin Milli Mücadelede etkili olacakları korkusuyla yapılmıştır. Öyle de olmuştur; birçok yerde öğretmenler halkın bilinçlenmesini ve Milli Mücadeleye destek vermesini sağlamıştır. Bunun en büyük örneklerini ise hayatının bir kısmında öğretmenlik yapmış olan Halide Edip Adıvar⁴⁵ ve Mehmet Akif Ersoy⁴⁶ oluşturmaktadır.

⁴⁵ Halide Edip Adıvar'ın en meşhur konuşması Sultanahmet Mitingi olarak tarihe geçen, İzmir'in işgalini protesto için binlerce kişinin katıldığı gösteride olmuştur.

⁴⁶ Mehmet Akif Ersoy çeşitli camilerde vaazlar vererek Milli Mücadeleyi desteklemiştir. En meşhur vaazı ise Kastamonu Nasrullah Paşa Camiinde verdiği ve Sevr Antlaşması'nı anlattığı vaazdır.

İlkokulları işgal altında olan bölgelerdeki ilkokullar ve işgal altında olmayan bölgelerdeki ilkokullar olarak ayrı ayrı değerlendirmek gerekmektedir. Bu doğrultuda işgal altındaki bölgelerde yer alan okullar, işgalciler tarafından ya kapatılmış ya da müfredat ve eğitim programları değiştirilerek Milli Mücadele aleyhinde propagandalar yürütülmüştür. Özellikle Yunanlar, işgal ettikleri bölgelerdeki okullara Yunanca dersini zorunluluk olarak getirmişlerdir (Akyüz, 2007:319). Yunanca dersinin eklenmesi bölge halkına orada daim olduklarına dair mesaj vermek, halkın direncini kırmak ve kültürel yozlaşmayı başlatmak amacıyla yapılmıştır.

İşgal dışı bölgelerde yer alan ilkokulların geliştirilmesi için ise öğretmen okullarının ıslahı düşüncesiyle hareket edilmiştir (Öztürk, 2005:63). İlkokulların geliştirilmesi için öğretmen yetiştiren okulların, dolayısıyla öğretmenlerin geliştirilmesi fikri, artık nicel değil niteliksel açıdan ilerlemenin gerekliliği ile hareket edildiğini göstermektedir. Ancak Milli Mücadele dönemi yaşanan savaşlar ve maddi yetersizlikler sebebiyle öğretmen okullarının, yani Dârülmualimînlerin ve Dârülmualimâtların durumları da giderek kötüleşmiştir. Bir kısmı kapatılmak zorunda kalmış; kalanların ise fiziki şartları eğitim ve öğretime elverişsiz bir hale gelmiştir. Ancak 1921 yılında bazı yerel yönetimlerin gayreti ile yeni öğretmen okulları açılmış, 1923 yılında ise işgalden kurtulan yerlerdeki öğretmen okullarının yeniden faaliyete geçirilmesi ve faaliyetteki okulların niteliklerinin artırılması yoluna girilmiştir (Öztürk, 2005:63-65). Milli Mücadele ve yönetici kadrosu varoluş mücadelesi verirken dahi eğitimi, yani ilerisini düşünerek hareket etmiştir. Bütün varlığını savaşa bağlayan bir milletin, savaş sırasında dahi eğitim konularını ele alması kayda değer bir durumdur. Bunun en önemli örneğini ise 15-21 Temmuz 1921 tarihlerinde gerçekleştirilen Maarif Kongresi (Milli Eğitim Şurası) ve savaşın en çetin zamanlarında Mustafa Kemal Atatürk'ün bu kongrede konuşma yapması oluşturmaktadır (Aysal, 2005:268). Ankara'da gerçekleştirilen Maarif Kongresine, memleketin her yanından gelen 250'den fazla kadın ve erkek öğretmen katılmıştır. Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi bu kongre ve Mustafa Kemal Atatürk hakkında şunları yazmıştır: *"Mustafa Kemal Pasa, üçüncü Yunan taarruzunun en ateşli zamanında muallim ordusunun gelecek vazifesi ile meşgul bulunuyor. Bu asil ve yüce örnek Türk tarihinin benzeri ender bulunan kıymetli hatıralarından biri olacaktır."* (Kaplukan, 2012:174-175). Kütahya-Eskişehir Savaşları'ndaki mağlubiyetin ardından Sakarya Savaşı'na hazırlık döneminde yapılan Maarif Kongresi'nde (Kaplukan, 2014:125) Atatürk'ün yaptığı konuşmanın tamamına yer vermek, onun eğitime ve eğitimciye her ne şartta olursa olsun verdiği değeri göstermesi açısından önemlidir.

Konuşma 21 Temmuz 1921 tarihli Hakimiyet-i Milliye gazetesinde verilmiş ve Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri kitabına aşağıda ki gibi aktarılmıştır.

“Muhterem Hanımlar, Efendiler! Harbi umumî memleketimize bir mağılûbiyet tevcih etti. Düşmanlarımız bunu vesile ittihaz ederek milletimizi tamamen imha etmek istediler. Buna karşı vukua gelen galeyana milliye Ankara muazzam bir sahne oldu. Bizi yaşatmamak isteyenlere karşı yaşamak hakkımızı müdafaa etmek üzere toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi, burada, Ankara'da in'ikad etti. Bugün Ankara Millî Türkiye'nin Millî Maarifini kuracak olan Türkiye muallime ve muallimler kongresinin in'ikadına sahne olmak mazhariyetiyle de müftehirdir. Asırların mahmul olduğı derin bir ihmali idarînin bünyei devlette vücuda getirdiğı yaraları tedaviye masruf olacak himmetlerin en büyüğünü hiç şüphesiz irfan yolunda ibzal etmemiz lâzımdır. Gerçi bugün maddî manevî menabii kuvvamızı, hududu milliyemiz dâhilindeki memleketlerimizde müstevli bulunan düşmanlara karşı istimal etmek mecburiyetindeyiz. İrfanı memleket için tahsis edilebilen şey müstakbel maarifimize mabihilistina olacak bir temel kurmağı kâfi değildir. Ancak vâsi ve kâfi şerait ve vesaite malik oluncaya kadar geçecek eyyamı cidalde dahi kemali dikkat ve itina ile işlenip çizilmiş bir millî terbiye programı vücuda getirmeğı ve mevcut maarif teşkilâtımızı bu günden müsmir bir faaliyetle çalıştıracak esasları ihzar etmeğı hasrı mesai eylemeliyiz. Şimdiye kadar takip olunan tahsil ve terbiye usullerinin milletimizin tarihi tedenniyatında en mühim bir amil olduğı Kanaat'ındayım. Onun için bir millî terbiye programından bahsederken, eski devrin hurafatından ve evsafı fitriyemizle hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, şarktan ve garptan gelebilen bilcümle tesirlerden tamamen uzak, seciyei milliye ve tarihiyemizle mütenasip bir kültür kastediyorum. Çünkü dehayı millîmizin inkişafı tamı ancak böyle bir kültür ile temin olunabilir. Lâalettâyin bir ecnebi kültürü Şimdiye kadar takip olunan yabancı kültürlerin muhrip neticelerini tekrar ettirebilir. Kültür (Haraseti fikrîye) zeminle mütenasiptir. O zemin, milletin seciyesidir. Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara bilhassa mevcudiyeti ile hakkı ile birliğı ile tearuz eden bilûmum yabancı anasırla mücadele lüzumunu ve efkârı milliyeyi kemali istiğrak ile her mukabil fikre karşı şiddetle ve fedakârane müdafaa zarureti telkin edilmelidir. Yeni neslin bütün kuvayı ruhiyesine bu evsaf ve kabiliyetin zerki mühimdir. Daimî ve müthiş bir cidal şeklinde tebarüz eden hayatı akvâmın felsefesi, müstakil ve mesut kalmak isteyen her millet için bu evsafı kemali şiddetle talep etmektedir. Teferruatını tamamen erbabı ihtisasına bırakmak istediğim bu mesele hakkındaki umumî nikatı nazarımı ikmalen ifade için yeni neslin teşhiz olunacağı evsafı mâneviye meyanında kuvvetli bir aşkı fazilet ve kuvvetli bir fikri intizam ve inzibattan da bahsetmek zaruretindeyim. İşte biz, bu kongrenizden yalnız, çizilmiş eski yollarda alelâde yürümenin tarzı hakkında müdavelei efkâr etmeğı değil, belki serdettiğim şeraiti haiz yeni bir sanat ve marifet yolu bulup millete göstermek ve o yolda yeni nesli yürütmek için rehber olmak gibi mukaddes bir hizmet bekliyoruz. Maarif Vekâlet'inin halkı tanımış, muhiti ve memleketi takdir etmiş, muallim ve mütehassislardan mürekkep bir ilim ve irfan kongresini Ankara'da toplamağı düşünmüş olmasını ve bugünkü şeraiti müşküleye rağmen bu teşebbüsünde muvaffak olmuş bulunmasını kemali takdir ile yâd ederim. Huzurunuzda ve huzuru millette millî maarifimiz hakkındaki noktai nazarımı ifadeye imkân bahş olan bu vesileden bilistifade, halâsı müstakbelimizin pişvayı mükerreremleri olan Türkiye muallime ve muallimleri hakkındaki hissiyatı hürmetkâranemi tezkâr etmek isterim. İstikbal için hazırlanan evlâdı vatana, hiçbir müşkül karşısında serfûru etmeyerek kemali sabır ve metanetle çalışmalarını ve tahsildeki çocuklarımızın ebeveynine de yavrularının ikmalî tahsil için her fedakârlığı ihtiyardan çekinmemelerini tavsiye ederim. Büyük tehlikeler önünde uyanan milletlerin ne kadar sebatkâr oldukları tarihen müsbettir. Silâhiyle olduğı gibi dimağıyla de mücadele mecburiyetinde olan milletimizin, birincisinde gösterdiği kudreti ikincisinde de göstereceğine asla şüphem yoktur. Milletimizin saf seciyesi istidat ile mâlidir. Ancak

bu tabii istidadı inkişaf ettirebilecek usullerle mücehhez vatandaşlar lâzımdır. Bu vazife de sizlere teveccüh ediyor. Hükûmeti milliyemizin kemali ciddiyet ve samimiyetle arzu ettiği derecede, Türkiye muallime ve muallimlerinin hayat ve refahını henüz temin edememekte olduğunu bilirim. Fakat milletimizi yetiştirmek gibi mukaddes bir vazifeyi deruhte eden heyeti mübeccelenizin bugünün vaziyetini nazarı itibara alacağından ve her müşkülü iktiham ile bu yolda gayet metinane yürüyeceğinden şüphem yoktur. Vazifeniz pek mühim ve hayatidir. Bunda muvaffak olmanızı Cenabı Haktan temenni ederim.” (Arsan, 2006: 18-19)⁴⁷.

Atatürk’ün varoluş mücadelesi olarak görülen bir savaşın ortasında böyle bir kongreyi toplaması ve katılarak açılış konuşmasını yapması, eğitim ve öğretim işlerini en az varoluş mücadelesi kadar önemli gördüğünü, öğretmenleri toplayarak bu kongreyi yapması ise öğretmenlere verdiği değeri ortaya koymaktadır. Eğitime verilen bu önem Cumhuriyet dönemi içinde geçerlidir. Dolayısıyla konuşmada da belirtildiği gibi milletin yani toplumun ve devletin geri kalmasının sebeplerinden birisi olarak uygulanan eski eğitim yöntemlerinin ve şimdiye dek uygulanan eğitim sistemlerinin görülmesi Cumhuriyet dönemine de yansiyacaktır. Bu doğrultuda Cumhuriyet dönemi; eğitim, ilköğretim ve öğretmen yetiştiriciliği incelenecektir.

2.2. Cumhuriyet Dönemi

Milli Mücadele döneminden başarıyla çıkıldıktan sonra 29 Ekim 1923 tarihinde devletin şekli Cumhuriyet olarak ilan edilmiştir (Çetinoğlu, 2008ç:2982). Cumhuriyet’i yalnızca yeni bir rejim olarak görmemek gerekmektedir. Cumhuriyet dönemi ulus-devlet yapısının ön plana çıktığı, bu doğrultuda yeni bir hukuki, toplumsal, siyasi ve ideolojik zemin oluşturulduğu bir dönemdir. Yine bu dönemin amacı yeni bir toplum ortaya çıkarmaktır (Çolak, 2010:219). Yeni bir toplum ortaya çıkarmak köklü değişikliklerle yani devrimlerle yapılabilir; Cumhuriyet döneminde bu devrimler yapılmıştır. Ancak bu devrimlerin ve değişikliklerin halka öğretilmesi, benimsetilmesi zorunluluk arz etmektedir. Tam da bu noktada Maarif Vekâleti (Milli Eğitim Bakanlığı) ve eğitimciler bu görevi üstleneceklerdir. Yapılan devrimlerin ve bu devrimlerin halka benimsetilmesinin yanı sıra Cumhuriyet Dönemi eğitim alanının bir sorununu da ülkenin sosyal ve ekonomik durumuna uygun bir eğitim sisteminin bulunması oluşturmuştur. Bu doğrultuda yabancı uzmanlar ve Türk eğitimciler çeşitli fikirler yürütmüşlerdir. Bu fikirlerin ilk oluşumları İzmir İktisat Kongresine yansımış ve bu kongrede ülke ekonomisi tarıma dayalı olduğu için köylünün

⁴⁷ Konuşmanın günümüz Türkçesi ile düzenlenmiş hali “<http://www.atam.gov.tr/ataturkun-soylev-ve-demecleri/egitim-kongresini-acarken>” adresinde mevcuttur.

temel eğitimi ve ziraat eğitimi noktasında kararlar alınmıştır. Bu kararlar genelde köylüye ziraat eğitimi verilebilmesi için okullar açılmasına yöneliktir (Başgöz & Wilson, 1968:124-125). Dolayısıyla Cumhuriyet döneminde eğitim politikalarının köye ve köylüye yönelik olması tesadüf değildir.

Yeni bir toplumun ortaya çıkartılması doğrultusunda öncelikle Cumhuriyet dönemi devrimler kısaca olmak üzere;ilköğretim, halkın eğitim seviyesi ve öğretmenlerin durumu incelenecek; Köy Enstitüleri'ne giden süreç yani Köy Enstitüleri'ne neden ihtiyaç duyulduğu ve programlarının neye göre yapıldığı, okulların nasıl kurulduğu gibibirçok soru cevap bulacak ve açıklanacaktır. Bu bölümde ilkokul kelimesinden yani Cumhuriyet dönemi ilköğretimden anlaşılması gereken bütün halka temel eğitimin verilmesi yani okuma yazmanın, vatandaşlık bilgilerinin, basit hesabın ve bir takım sağlık bilgilerinin öğretilmesidir. Dikkat edilmesi gereken husus ise yalnızca çocuklara değil yetişkinlere de bu eğitimin verilmesidir. Dolayısıyla Cumhuriyet dönemi, ilköğretim genellemesi adı altında Millet Mektepleri (Ulus Okulları), Türk Ocakları, Öğretmen Birlikleri, Halkevleri ve Halkodalarının da ayrı başlıklar altında kısaca üzerinde durulacaktır. Aynı zamanda bu kurum ve kuruluşlara öğretmen yetiştiren ve ilerleyen dönemde de yer alacak olan sırasıyla Öğretmen Okulları, Eğitim Kursları ve Köy Enstitüleri ele alınacaktır.

2.2.1. Cumhuriyet Devrimleri ve Temel Eğitim Meselesi

Cumhuriyetin ilanından sonra Mustafa Kemal Atatürk'e ve kurulan Cumhuriyet Halk Fırkasına muhalefet eden kesim halifeyi sembol olarak kullanmış, cumhurbaşkanına karşı dengeleyici güç olarak görmüştür. İngiliz sömürsü altında olan Hindistan'da ki Müslümanların halife yanlısı muhalefeti desteklemeye kalkması siyasete ayrı bir boyut katmaya yetmiştir. Durum bu iken Mustafa Kemal'in amacı ülke sınırları dışarısında ki krizlerin içine girmemektir. Halifelik ve eski dini kurumlar varlığını devam ettirdikçe eski rejim taraftarı muhalefetin bunları kullanması olağan olarak görülmüştür. Mustafa Kemal, İslam'ı siyasi araç olmaktan çıkarılarak yüceltileceğini söylemiştir. Bu doğrultuda 3 Mart 1924'te Halifelik kaldırılmış, saray üyelerinin Türkiye'ye girmesi yasaklanmıştır. Cumhuriyet'ten önce 1 Kasım 1922'de Saltanatın kaldırılması da eski kurumların ortadan kaldırılması ve eskiden kopuşa bir örnektir (Ahmad, 2016:70-71). Halifeliğin kaldırılması ayrıca laiklik yolunu seçen devletin amaçları doğrultusunda olmuştur (Aydemir, 2011:155). Bu olaya, oluşturulacak yeni ulus için yapılacak çalışmalar önündeki bir

engelin kaldırılması gözüyle bakarsak yeni ulus oluşturulması için yapılmış bir girişimdir diyebiliriz. Halifeye ve saltanata bağlılığı devam eden ve ordu üzerinde nüfuza sahip bazı generaller, o dönemde mebuslukta yapmaktaydılar. Ordu üzerinde etkili bir muhalefet grubu elbette ki Mustafa Kemal Atatürk'ün ulus yaratma çalışmaları açısından engel teşkil etmiştir. Bu durumu ortadan kaldırmak adına 19 Aralık 1923 tarihinde bir yasa çıkartılmıştır. Askerlik mesleği ve mebusluğun aynı anda idaresini yasaklayan bu kanun sayesinde mecliste Mustafa Kemal'e muhalefet etmek isteyen askerler askerlik görevinden istifa etmiştir. Dolayısıyla ordu ile bağları kesilmiştir. Yani yapılacak radikal reformlar karşısında muhalefetin etkisi azaltılmıştır (Ahmad, 2016:73-74).

Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte ilk yapılan işlerden birisi eğitimde birliği sağlamak olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat dönemi sonrası görülen laiklik kırırdanmaları ve reformlar dini tabanlı okulların değiştirilmesi noktasında hareket edememiştir. Bunun yanında yeni kurulan okullar (sivil ve askeri) dini makamların etkisinden uzak tutulabilmiştir. Ancak yeni okullar ve eski okulların bir arada yaşaması birbirinden farklı, hatta birbirine karşıt iki nesil ortaya çıkarmıştır. Reform hareketlerinin tam anlamı ile başarıya ulaşamaması halkın medrese etkisinden kurtulamamasına sebep olmuştur. Bu farklı ve iki kutupta bulunan eğitim kurumlarının birleştirilmesi ve çok başlılığın ortadan kaldırılması girişimleri ilk olarak İttihat ve Terakki Partisi tarafından Ziya Gökalp'in fikirlerine dayandırılarak yapılmaya çalışılmıştır (Başgöz & Wilson, 1968:80). Ziya Gökalp bu konuda şunları söylemiştir:

“Memleketimizde iki bakanlık var ki birbirleriyle işbirliği yapmadan eğitimle uğraşıyorlar: Evkaf ve Eğitim Bakanlıkları. Oysa idarede ve eğitimde birlik ilkeleri Evkaf Bakanlığının kendine has okulları olmasına manidir. Evkafın idaresindeki okulları teftiş ve denetlemeye imkân yoktur. Çünkü devlet örgütü Eğitim Bakanlığına bu salahiyeti vermemiştir.”(aktaran Başgöz & Wilson, 1968:80).

İttihat ve Terakki Partisi'nin 1916 yılında toplanan kongresinde Evkaf Bakanlığı'nın elindeki ilkokullar Eğitim Bakanlığı'na bağlanmış olmasına karşın medreseler Evkaf Bakanlığı'ndan alınarak Bab-ı Meşihat isimli başka bir dini kuruma bağlanmıştır (Başgöz & Wilson, 1968:80). Özetle medreselerin durumunun çok fazla değişmemesi dini okulların durumunda köklü birtakım değişikliklerin gerçekleştirilmediğinin en büyük göstergesidir.

Çift başlı eğitim sisteminin birleştirilmesi konusuTevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkartılması ile çözüme kavuşmuştur.3 Mart 1924 tarihinde Evkaf Bakanlığı'nın kaldırılmasını içeren kanun kabul edildikten sonra Tevhid-i Tedrisat Kanunu görüşülmüş

ve kabul edilmiştir (Arı, 2002:187). Bu Kanun ile birlikte Şer'îye ve Evkaf Bakanlığına bağlı okullar ve bu bakanlığın bütçesi Maarif (Eğitim) Bakanlığı'na devredilmiştir.

Cumhuriyet dönemi eğitim alanında yapılan bir diğer yenilik ve devrim ise Latin Harflerinin kabulü noktasında olmuştur. Arap alfabesinin değiştirilmesi ile alakalı tartışmaların başlangıcı 1860'lı yıllara denk düşmektedir. Bunun sebebi ise Tanzimat devrinde yetişmeye başlayan Türk aydınının bilgi ve fikirlerini halka ulaştırmak için basın yayın konusuna önem vermesidir. Basın yayın hayatının ortaya çıkışı ülkedeki okuma yazma, dil ve hars meselelerini ön plana çıkarmış, aydınların bu konudaki en önemli araç olan alfabe ve dil konusunda tartışmalarına neden olmuştur (Tongul, 2004:105). Yine Tanzimat döneminde ortaya çıkan bazı güçlükler alfabe değişikliği konusunun gündeme gelmesine sebep olmuştur. Bu güçlüklerin başında öğrencilerin yıllarca okula gitmesine rağmen okumayı ve yazmayı tam anlamı ile öğrenememesi gelmektedir. Bu durum; eğitim yöntemi, Osmanlıca dilinin zor olması gibi faktörlerle birlikte Arap harflerinin zorluğundan da kaynaklanmaktadır. Arap alfabesinin reforma tabi tutulması veya tamamen Latin alfabesine geçilmesi konusu 1860'lı yıllarda tartışılmaya başlanmış olsa da o dönemde dini ve siyasi birtakım faktörler ortaya atılarak konu üzerine gidilememiştir (Başgöz & Wilson, 1968:112-113). Yaşanan tartışmalar Arap alfabesinin ıslahı veya Latin alfabesine geçiş noktasında zıt görüşlerin çatışmalarıyla harf devrimine kadar sürmüştür⁴⁸. 1 Kasım 1928 tarihi geldiğinde Mustafa Kemal Atatürk, TBMM açılış konuşmasında *“Büyük Millet Meclisinin kararıyla Türk harflerinin katiyet ve kanuniyet kazanması, bu memleketin yükselme mücadelesinde başlı başına bir geçit olacaktır”* demiş ve aynı gün Latin harfleri temeline dayanan yeni Türk alfabesi kabul edilmiştir (Çetinoğlu, 2008ç:3008).

Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve Latin harflerine geçiş ülkede halk eğitimi sürecini hızlandırmıştır. Özellikle devrimlerin ve yenin sistemle birlikte yeni harflerin halka öğretilmesi ve benimsetilmesi için birçok kurum ve kuruluş seferber olmuştur. Bu doğrultu da Cumhuriyet dönemi İlköğretimincelendikten sonra eğitim davasını göğüslemek için uğraş veren Millet Mektepleri (Ulus Okulları), Türk Ocakları, Öğretmen Birlikleri, Halkevleri ve Halkodaları ile Öğretmen Okulları, Eğitim Kursları ve Köy Enstitüleri ele alınacaktır. Köy Enstitüleri ayrı bir genel başlık altında ayrıntıları ile incelenecektir.

⁴⁸ Çalışmanın temel konusunu teşkil etmediği için harf devrimine kadar yaşanan süreçteki tartışmalara girilmeyecektir. Ancak dileyenler bu konu ile alakalı olarak şu makaleye bakabilirler: 1)Tongul, Neriman (2004). “Harf İnkılâbı”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (33-34), 103-130.

2.2.1.1. İlköğretim

Cumhuriyet döneminde ilköğretim alanında genellikle program ve dersler üzerinde değişiklikler ve yenilikler olmuştur. Bunu sebebi ise yeni rejimin getirdikleri ve fikirsel arayışların bulunmasıdır. Cumhuriyet dönemi Enstitülere kadar genellikle düşünsel açıdan gelişmelerin yaşandığı, bu düşünsel gelişimlerle doğru orantıda yeniliklerin denendiği ancak bir takım imkânsızlıklar sebebiyle sorunlara tam anlamıyla çarenin bulunamadığı bir dönemdir. Bu sorunların en basit örneği olarak öğretmen ve okul eksikliğini göstermek mümkündür. Köy Enstitüleri dönemine kadar okul ve öğretmen noktasında sıkıntılar devam etmiştir ki bu sıkıntıların sonucu olarak Köy Enstitüleri meydana gelecektir. Cumhuriyetin kurucuları yani lider kadronun da bildiği gibi eğitim olmaksızın kazanılan hiçbir zaferin anlamı yoktur; zafer kazanıldıktan sonra toplumsal ve kültürel gerekli gelişimin gösterilmesi eğitim sayesinde olacaktır. Bu gelişim gösterilmediği sürece var olma mücadelesini kaybetmek kaçınılmaz olacaktır.

Cumhuriyet dönemi eğitimin amaçları 15 Temmuz 1923 tarihinde toplanan I. Heyet-i İlmiye Kongresi'nde alınan kararlarda belirtilmiştir. I. Heyet-i İlmiye Kongresi aynı zaman da eğitim öğretim, hem modern hem de milli temeller üzerine kurulması çalışmaları için önem arz etmektedir. Kongre, Cumhuriyetin ilk Milli Eğitim Bakanı olan İsmail Safa Bey (Özler) başkanlığında toplanmış ve sürdüğü bir ay boyunca hepsi milli değer ve ölçütler temel alınarak, maarif-i umumiye icraat programı, kültür, önemli başvuru kitaplarının Türkçe çevrilerinin yapılması, Türkçe sözlük ve dilbilgisi, müzik, dil ve edebiyat, tarih kitaplığı, hazine-i evrak (arşiv), tarih ve coğrafya enstitüleri, müze, etnografya müzesi, Ankara'da yüksek dereceli dersler verilmesi, ilkokul programında değişiklikler, ilkokuldan sonra hayata hazırlık programı ve öğretmen yetiştiren okullar olan Dârülmuaallimîn ve Dârülmuaallimât ile alakalı bir takım konular tartışılmış ve kararlar alınmıştır. Bu kongrenin ardından İsmail Safa Bey Misak-ı Maarif isminde bir genelge yayınlamıştır (Okur, 2005:206-207). Bu genelge Mustafa Kemal Atatürk'ün bilgisi dâhilinde –belki de emriyle- yayınlanmıştır (Akgün & Uluğtekin, 1989:287). Bu haliyle Atatürk'ün politik hedeflerinin ve bu hedeflere izlenilecek yolun içerisine sindirildiği bir genelge olmuştur. Dolayısıyla Cumhuriyet dönemi içinde bir harita niteliği taşımaktadır.

Misak-ı Maarife göre, eğitimin amaçları kısaca şu şekildedir: Milliyetçi, halkçı, inkılâpçı, lâik ve cumhuriyetçi vatandaşlar yetiştirmek; ilköğretimi ülke geneline yayarak okuma

yazma oranını yüzde yüz yapmak, gelecek nesilleri ekonomik ve toplumsal hayatta ayakta durabilmelerini sağlayacak bilgilerle yetiştirmek (Okur, 2005:207). Bu doğrultuda Eğitim meselesi temel düzeyden halledilmeye çalışılmıştır. Yapılan ilk iş ise 1924 Anayasası Madde 87’de ilköğretimin parasız olduğunun tekrarlanmasıdır. Yine 1924 yılında yapılan II. Heyet-i İlmiye toplantısının ardından ilkokullar için bir müfredat programı hazırlanmıştır. Bu program Tablo 24’deki gibidir.

Tablo 24: 1924 İlkokullar Müfredat Programı

DERSLER	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Alfabe	12	-	-	-	-
Kıraat (İnşat ve Temsil)	-	4	3	2	2
Türkçe İmla	-	2	2	1	1
Tahrir	-	1	-	2	2
Sarf	-	-	-	1	1
Yazı (sülüs-rik’a)	-	2	1	1	1
Kurani Kerim ve Din Dersleri	-	2	2	2	2
Hesap	2	3	3	3	2
Hendese	-	-	-	1	2
Tarih	-	-	1	2	2
Coğrafya	-	-	1	2	2
Tabiat Tetkiki, Ziraat, Hıfzıssıhha	3	3	2	2	2
Müşahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniyye	1	1	1	1	1
Resim	2	2	2	2	2
El İşleri	2	2	2	2	-
Musiki	2	2	2	1	1
Terbiye-i Bedeniyye	2	2	2	1	1
TOPLAM	26	26	26	26	26

Kaynak:Dilek, 2016:96-97

Yapılan toplantılar ve müfredat değişiklikleri elbette ki yetersiz kalmıştır. Misak-ı Maarif genelgesi doğrultusunda 22 Mart 1926 tarih 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun çıkartılmıştır. Bu kanunun 5’inci Maddesinde ilkokul türleri sıralandıktan sonra şu ifadeler yer almaktadır “Şehir ve kasaba yatı mekteplerini muhtaç kimsesiz çocuklara mahsus olmak üzere Maarif vekâleti açar. Bu nevi mektepler aranılan şartları haiz olmak üzere vekâletin müsaadesi ile mahallî idareler ve belediyeler tarafından dahi açılabilir. Köy yatı mektepleri, mektebi olmayan köylerin çocuklarına mahsustur. Bu mektepler gerek umumî ve gerek hususî bütçelerle idare olunabilir.”. Aynı kanunun 6’ncı Maddesi ile de şu hüküm getirilmiştir: “İlköğretim çağındaki çocuklar meslek mekteplerine giremezler. İlköğrenim çağını geçirmiş ve hiç öğrenim görmemiş çocukları alan kurumlar bunlara ilköğrenimini de vermeye mecburdur.”(Maarif Teşkilâtına Dair Kanun [MTDK], 1926:madde 5,6). Kanundan da anlaşılacağı üzere imkanı olmayan, kimsesiz çocuklardan,

iş hayatında yer alacak vatandaşların tamama kadar temel eğitimini alması istenmektedir. Bu anlayış aynı zamanda fırsat eşitliğinin bir göstergesidir.

Dönemin bütün politikalarında olduğu gibi eğitim politikası da milliyetçi, halkçı, laik, inkılâpçı ve cumhuriyetçi nesiller yetiştirmeye yönelik işletilmeye çalışılmıştır. Yine ilköğretim programları da bu doğrultuda oluşturulmuştur. 1926 yılında uygulanan ilköğretim programının önemli özelliği toplu tedris⁴⁹ ilkesince uygulanmasıdır. Bugünde geçerli olan bu ilke, o dönem için oldukça ilerici ve çağdaş bir uygulamadır (Arslan, 2007:3). Dolayısıyla eğitim alanında yöntemsel gelişimlerin yaşandığını söylemek mümkündür.

İlköğretimin bir parçası sayabileceğimiz ortaokul, Cumhuriyet döneminde liselerle birlikte düşünülmüştür. Ortaokullarda bahsedebileceğimiz en önemli değişiklik din dersleri noktasında olmuştur. 1924 yılında ortaokullarda din dersi varken 1930 senesinde din dersi kaldırılmıştır. Din dersi ve ahlak dersinin yeniden müfredatta yer alması Demokrat Parti iktidarı döneminde 1957 senesinde olmuştur. Yine 1922 yılında Arapça ve Farsça dersleri ortaokulların programında yer alırken 1924 programında bu derslerde yer almamıştır (Akyüz, 2007:352-353). Bu durum batıya yönelişin ve eskiden kopuşun bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Bu dönemde yapılan yenilikler, genelde çağdaş ve toplumsal hayata, kültürüne, cumhuriyete sahip çıkacak nesiller yetiştirmeye yönelik amaçlar doğrultusunda olsa da ekonomik ve toplumsal birtakım yetersizlikler nedeni ile gerçekleştirilmek istenen bu amaç, kısa dönemde halledilememiştir. Öyle ki, 1936 yılında dönemin Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan'ın 1936 yılında TBMM'de belirttiğine göre, ülkede ki toplam 40000 köyden 35000'inde okul ve öğretmen yoktur. Olanların bir kısmında ise 3 yıllık ilkokul vardır (Akyüz, 2007:346). Bu tespitten de anlaşılacağı üzere Cumhuriyet döneminde belirlenen hedeflerden çok uzak kalınmıştır. Dolayısıyla halkın tamamına okuma yazma öğretecek, öğretmen ve okul sağlayacak bir projeye ihtiyaç vardır. Hepsini bir kenara koyarsak maddi imkânsızlıklar doğrultusunda politikalar oluşturulması gerekmektedir. Maarif sorununa çözüm olabilecek görüş ve projeler incelenip Köy Enstitüleri'ne geçilmeden önce Cumhuriyet dönemi ilkokullar dışında halkı eğitme çabaları gösteren diğer kurum ve dernekler kısaca ele alınacaktır.

⁴⁹Çocuğun kavrayış gücünü göz önünde tutarak özellikle ilk ve ortaokullarda ders konularını “üniteler” çevresinde toplama ya da ayrı ayrı okutulan dersleri gereken bağlantıları sağlayarak bir ders adı altında birleştirme yoluyla eğitimin sistemleştirilmesidir.

2.2.1.2. Millet Mektepleri (Ulus Okulları)

Yeni Türk harflerinin kabul edilmesi sonrasında yeni harflerin halka öğretilmesi konusu ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda yapılan çalışmaların en belirgin ve kurumsal örneklerinden birisi Millet Mektepleri'dir (Akpınar & Kanalga, 2014:33). Diğer bir ifade ile Latin alfabesinin kabulü ile birlikte bu alfabe ve okuma-yazma öğretilmesi için ülke çapında bir eğitim seferberliği başlatılmıştır. Bu seferberliğin ilk oluşumlarından birisi Millet Mektepleri yani Ulus Okulları olmuştur (Başgöz & Wilson, 1968:119). Dolayısıyla Millet Mektepleri, Latin alfabesinin bütün ülkede öğretilerek, okuma-yazma bilen sayısının artırılması çalışmalarının ve halkın eğitimi girişimlerinin önemli bir parçasıdır (Bozkurt & Bozkurt, 2009:123). Bu proje ile Anadolu halkı; kadın-erkek, çocuk-yetişkin ayrımı yapılmaksızın temel eğitime tabi tutulmak istenmiştir. Bu doğrultuda bakılacak olursa ülkenin en küçük birimine dahi okul götürme hedefini içeren Millet Mektepleri uygulaması Cumhuriyetle birlikte eğitim seferberliğinin başladığının en büyük kanıtlarından birini oluşturmaktadır.

Millet Mekteplerinin kuruluşu, Milli Eğitim Bakanlığı'nın memleketteki cehaleti yenebilmek ve okumayazma oranını artırabilmek için bakanlık bünyesinde Halk Eğitimi birimini kurması ve ilk kez 1927 yılında Halk Dershaneleri'ni açması ile başlamıştır. Bu dershaneler, Harf devriminden sonra yeniden düzenlenmiş ve Millet Mektepleri adı altında teşkilatlanmıştır(Avcı, 2013:53). Bu teşkilatlanma, 11 Kasım 1928 tarihinde kabul edilen, 24 Kasım 1928⁵⁰ tarihinde yayımlanan Millet Mektepleri Talimatnamesi ile oluşmuştur⁵¹. Talimatnamenin yayımlanmasının ardından Millet Mekteplerinin faaliyete geçmesi, yani açılması 1 Ocak 1929 tarihini bulmuştur. Yine yetersiz bulunduğu düşüncesi ile 22 Eylül 1929 tarihinde yeni bir Millet Mektepleri Talimatnamesi kabul edilmiştir (Yüceer, 2002:20-21). Millet Mektepleri Talimatnamesine göre, okuma-yazma bilmeyenler için yeni alfabe ile okuma yazmayı öğrenmeleri için 4 aylık A kursları, azda olsa okuma-yazma bilenlere 2 aylık B kursları açılmıştır. Ancak 1929 Talimatnamesinde her iki kurs içinde 4 aylık süre öngörülmüştür(Kısıklı, 2012:335). Eğitim için okul binası olan bölgelerde okul

⁵⁰ Mustafa Kemal Atatürk'e Başöğretmen unvanı 24 Kasım 1928 tarihinde Millet Mektepleri Talimatnamesi gereğince Millet Mekteplerinin Başöğretmeni olarak verilmiştir. Bu tarihin yıldönümü olan 24 Kasım 1981 tarihinden itibaren ise her 24 Kasım Öğretmenler Günü olarak ülkemizde kutlanmaktadır.

⁵¹ Resmi Gazete 29 Kasım 1928 tarihine kadar Arap alfabesi ile yazılmıştır. Dolayısıyla yeni Türk harflerini yani Latin alfabesini halk kitlesine öğretmek görevi ile açılan Millet Mekteplerinin yasallaşmasını sağlayan Millet Mektepleri Talimatnamesinin yer aldığı Resmi Gazete de Arap harfleri ile yazılmıştır.

binaları kullanılmış, okul binası olmayan yerlerde kurslar gezici öğretmenler tarafından açık hava da veya müsait bir oda da verilmiştir. Ayrıca kanunla 15-45 yaş aralığındaki herkesin bu kurslara devamlılığı ve katılımı zorunlu, 45 yaş üzeri içinse isteğe bağlı tutulmuştur. Yine bu okullar sadece alfabe ve okuma-yazma öğretmemiş; temel hesap, vatandaşlık bilgileri, sağlık bilgileri gibi konularda da der vermiştir. Kursları öğretmenler vermiş ve maaşlarına ek olarak ders ücretlerini almışlardır (Başgöz & Wilson, 1968:119).

Okuma-yazma ve temel eğitim seferberliği o kadar ciddiye alınmıştır ki Talimatnamenin 46'ncı maddesi gereğince 6 aydan fazla hapis cezası olan mahkûmları eğer hapisane müdürü okuma-yazma öğretmeden tahliye ederse müdür hakkında adli işlem yapılacağı belirtilmiştir (İşçel Bakkal, 1999:31). Yine Mustafa Kemal Atatürk'ün bu okulları bitirenlere "Anayasa metnini" hediye etmesi vatandaşın eğitime verilen önemi ve değeri göstermektedir (Akyüz, 2007:405). Millet Mektepleri, 1929 tarihi ile 1935 tarihi arasında 1349405 kişiyi okuryazar yapmış, okuryazar sayısı ülke genelinde üç milyona çıkmıştır. Ancak 1929 Ekonomik Buhranıyla birlikte öğretmen bulma noktasında yaşanan güçlük, CHF'nin yerel birimlerinin Millet Mekteplerini bürokratik birer kurum olarak görmesi ve CHF teşkilatının olmadığı illerde Millet Mekteplerine katılımın olmaması gibi hususlar, bu okulların çalışmasını baltalamıştır. Bahsedilen sayıda kişi okuma-yazma öğrenmesine rağmen köylerde beklenen kalkınmanın sağlanamaması ve köylerde halk okuma odalarının o dönemde bulunmaması sonucunda okuma-yazma öğrenen köylünün öğrendiğini tekrar unutmasını ve okuma yazmasını ilerletememesi sonucunu doğurmuştur (Kısıklı, 2012:336-337). Bir diğer açıdan bakıldığında ise Millet Mektepleri, açıldığı yıllarda çok hızlı bir şekilde gelişmiş; ancak, zamanla bu hızını kaybederek gerilemiştir. Bunun en büyük örneği ise 1928-1929 eğitim-öğretim yılında 113378 kişi Millet Mekteplerinden mezun olmuşken 1933-1934 eğitim-öğretim yılında bu sayı 9688 olarak kalmıştır (Gedikoğlu, 1949:13). Dolayısıyla büyük umutlar eşliğinde açılan Millet Mektepleri, istenilen sonuca ulaşılması noktasında eksik kalmıştır. Ancak dikkat edilmesi gereken bir nokta ise okuma-yazma öğretilmesi konusundaki eğitim seferberliğinin halkın isteğine bırakılmamış olmasıdır. Başka bir ifade ile açıklamak gerekirse ayırt etmeksizin bütün bireylerin temel eğitimle donatılmış olması hedeflenmiştir. Halk kitlesinin tamamının okuryazar olması aynı zamanda Cumhuriyetin ve Cumhuriyetin getirdiği demokratik ilkelerin bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla Millet Mekteplerini Cumhuriyet kültürünün halka aktarılması çabası olarak görmek mümkündür.

2.2.1.3. Türk Ocakları ve Öğretmen Birlikleri

Türk Ocaklarının kuruluşu, II. Meşrutiyet döneminde Osmanlıcılık düşüncesinin sebep olduğu kimlik bunalımının etkisi ile gelişen Türkçülük akımının bir sonucudur. 25 Mart 1912 tarihinde Tıbbiyeli öğrencilerin kökenini oluşturduğu bir dernek olarak kurulan Türk Ocaklarının nihai amacı; 1912 tarihli nizamnâmesinde “Türklerin ilmî, içtimaî ve iktisadî seviyelerini yükseltmek, Türk dilini geliştirmek ve Türklerin harsî (kültürel) birliğine ve medenî kemaline çalışmak” olarak açıklanmıştır(Sarınay, 2012:545-546). Türk Ocakları, bu amaçlar doğrultusunda Osmanlı İmparatorluğu’ndan Cumhuriyet dönemine geçebilen nadir kurumlardan birisi olarak tarihe geçmiştir.

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra kendisi de bir Türk Ocağı üyesi olan Mustafa Kemal Atatürk’ün de isteğiyle Türk Ocakları; Cumhuriyet kültürünü halka aktarmak adına eğitim, kültür, sanat çalışmalarına hız vermiştir(Kodal, 2014:304). Türk Ocakları bu doğrultuda halka köycülük, okuma-yazma öğretimi, müzik, sosyal yardım ve spor faaliyetleri temelinde eğitim vermiştir. Bu doğrultuda Türk Ocakları Ankara ve Adana’da iki ilkokul yaptırmış; İstanbul ve Ankara merkezine yakın çeşitli köylerde sağlık merkezi kurarak halka ücretsiz hizmet vermiş, dershaneler açarak halka okuma yazma, el sanatları öğretmiş ve öğrencilere burslar sağlamıştır. Yapılan bütün icraatlar Türk milli ruhunu ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır (Başgöz & Wilson, 1968:121). 25 Mart 1912 tarihinde kurulan bu derneğin kuruluş nizamnamesinde derneğin siyasete katılmayacağı vurgulanmıştır. Kuruluş Nizamnamesi yani 1912 Nizamnamesi 4’üncümadde “*Ocak maksadını tahsile çalışırken sırf milli ve içtimai bir vaziyette kalacak, asla siyasetle uğraşmayacak ve hiçbir vakit siyasî fırkalara hadim bulunmayacaktır.*” demektedir. Fakat Türk Ocakları’nın kuruluş dönemi ve sonrası her şeyin siyasetle iç içe olduğu bir zamana rastlamıştır(Arıkan & Deniz, 2004:402-404). 1918 yılında yapılan değişiklikle birlikte bu madde 3’üncü madde olarak “*Ocak siyasetle uğraşmaz, hiçbir ocaklı cemiyeti siyasî emellerine alet edemez.*” şeklini almıştır (Tunaya, 1988:439). Bahsettiğimiz şekilde siyasi birtakım çalkantıların yaşandığı bir dönemde kurulan dernek, siyasete karışmamak üzerine inşa edilmiş bir anlayışla kurulmuş olsa da ideolojik bir görüşün temsileciliğini yapması noktasında siyasetten uzak kalması mümkün olmamıştır. 1927 senesine gelindiğinde Mustafa Kemal Atatürk Türk Ocakları Yasası’nın değiştirilmesini istemiştir. Yapılan değişikliğe göre, “*2’nci Madde-Türk Ocağı’nın amacı, millî bilincin kuvvetlenmesi, uygar ve sağlıklı ilerleme, millî ekonominin gelişmesidir. 3’üncümadde-Cumhuriyet, milliyetçilik, çağdaş uygarlık ve halkçılık ülkülerini izleyen Türk Ocağı, bu ülküleri gerçekleştirmekte*

Cumhuriyet Halk Fırkası ile devlet siyasasında (siyasetinde) beraberdir. Türk Ocağı, bu ülküleri yaymak ve aşlamak için bilim, hars ve toplum alanında mücadele eder, çaba gösterir.”denilmiştir (Kodal, 2014:306). Dolayısıyla Türk Ocakları görünüşte CHF ile birlikte Cumhuriyet rejiminin gereklerini ve Türk harsını halka aktarma noktasında zaten birlikte çalışmaktadır. Bu değişikliklerle zaten olan bir şey yasalaşmıştır.

Türk Ocaklarının siyasetten uzak durma temelinde kuruluşunun ardından Cumhuriyetle birlikte Türkçülüğün özünü ve Cumhuriyetin gereklerini halka benimsetmek adına hem siyaseten hem de kültürel anlamda çalıştığını belirtmiştik. Bu doğrultuda halkın eğitilmesi ve geliştirilmesi adına çalışan bir diğer kurum ise Öğretmen Birlikleridir. Öğretmen Birliklerinin, halkı eğitim çabaları Türk Ocakları’nın çabalarıyla benzerlik teşkil etmektedir. Ancak Türk Ocakları’ndan farklı olarak siyasi bir amaç gütmeksizin halkın eğitimi için uğraşmışlardır. Bu doğrultuda Ankara, Artvin, Antalya, Ayaş, Akşehir, Ermenek, Eskişehir, Isparta, Urfa, Simav, Konya, Trabzon, Kütahya ve Mecitözü gibi merkezlerde dersane açmışlardır (Başgöz & Wilson, 1968:121-122). Türk Ocakları seviyesinde olmasa da Öğretmen Birlikleri de ulusal anlamda yayılmaya çalışmıştır.

Sonuç olarak; Türk Ocakları ve Öğretmen Birliklerinin, halkı eğitim çabaları istenilen başarı düzeyine ulaşamamıştır. 1932 yılına gelindiğinde ise Türk Ocakları ve Öğretmen Birliklerinin, halkı eğitim çabaları Halkevleri bünyesinde geliştirilmeye çalışılmıştır (Başgöz & Wilson, 1968:122). Bir diğer ifade ile 1932 senesinde Türk Ocakları kapatılmış, yerlerine ise Halkevleri kurulmuştur. Ancak Türk Ocağı, 10 Mayıs 1949 tarihinde Hamdullah Suphi Tanrıöver başkanlığında ve önderliğinde tekrar açılmıştır. Türkiye’nin en uzun ömürlü sivil toplum kuruluşu olan Türk Ocağı, temel ilke ve felsefesi doğrultusunda faaliyetlerini halen sürdürmekte ve 2010 yılı itibarıyla yetmiş yedi şubesi bulunmaktadır (Sarınay, 2012:546). Bu şubeler, halen halkın eğitilmesi ve bilgilendirilmesi doğrultusunda çeşitli çalışmalar yürütmektedir.

2.2.1.4. Halkevleri ve Halkodaları

Halkevleri, çeşitli sebeplerden dolayı kapatılan Türk Ocaklarının yerine kurulmuştur. Öyle ki Türk Ocakları’nın bulunan 257 şubesi Cumhuriyet Halk Fırkasına devredilmiştir. Cumhuriyet Halk Fırkasının etkin bir araç olarak gördüğü Halkevlerinin birçok şubesini bu devredilen mülkler oluşturmuştur (Arıkan, 2014:266). Halkevleri, toplumun ulusallaşması ve batıya dönük şekilde modernleşmesi için yukarıda bahsettiğimiz devrimlerin ya da

inkılâpların halka ulaştırılması, benimsetilmesi için araç olarak ortaya çıkmıştır (Arıkan, 2014:261). Halkevlerinin ortaya çıkması bazı temel sebeplerden olmuştur; bunlar: okuma-yazma oranının düşük olması ve halk ile yönetim arasındaki iletişim araçlarının yetersizliği, bu sebeple inkılâpların halka zamanında ulaşmaması ve yeterince etkili olmamasıdır. 1930 yılında yaşanan Serbest Cumhuriyet Fırkasının seçimlerde üstün başarı göstererek yerelde birçok belediyeyi alması Cumhuriyet Halk Fırkası ile halkın arasındaki kopukluğu gözler önüne sermiştir. Bu kopukluğun doldurulması; halkla devleti, aydınları bütünleştirerek, inkılâpları halka götürmek, yeni rejim için halkın desteğini almak amacıyla halkevleri kurulmuştur. Öyle ki cumhuriyetin ve yönetimin ihtiyaç duyduğu, ortaya çıkarmak istediği vatandaş tipi; eğitilmiş, modern, inkılâpları anlamış, rejimin ilke ve düşünce sistemini benimsemiş bir bireydir. Bu vatandaş tipinin ortaya çıkartılabilmesi ve yeni ulus yaratılabilmesi için Millet Mektepleri, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumunun yanında Halkevleri de kurulmuştur (Özdemir & Aktaş, 2011:242). Ayrıca Halkevlerinin temel amaçlarından biri olarak Cumhuriyetin getirdiği değerlerin halka anlatılması ve benimsetilmesi görülmüştür. Bu hali ile laik ve çağdaş bir toplumun oluşturulmasında ve örgütlenmesinde Halkevlerine büyük görevler düşmüştür (Arıkan, 2014:270). Cumhuriyetin değerlerinden saydığımız şeyler Cumhuriyet Halk Fırkasının altı oku yani, Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik ve İnkılapçılıktır (Özdemir & Aktaş, 2011:248). Bu gaye ile ilk Halkevleri; Afyon, Ankara, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eminönü, Eskişehir, İzmir, Konya, Malarya ve Samsun'a kurulmuştur. Halkevlerinin yapısı ise şubeler şeklindedir. Bu şubeler şu şekildedir; Dil ve Edebiyat, Güzel Sanatlar, Temsil, Spor, Sosyal Yardım, Halk dershaneleri ve Kurslar, Kütüphane ve Yayın, Köycülük, Tarih ve Müze'dir (CHP, 1942:3). Fakat her halkevinde bu kolların hepsinin bulunması şart koşulmamıştır, bölge durum ve özelliklerine göre üç şubenin açılması yeterli görülmüştür. Halkevlerine üyelik halka açık tutulmuştur. Evler tamamen siyasi kurumlar olarak tanımlanmamışlardır fakat Cumhuriyet Halk Fırkasının Genel Merkezi'ne bağlılıkları göze çarpmaktadır. 1932 tarihli Halkevleri Talimatnamesinde, Halkevlerinin Cumhuriyet Halk Fırkasına kayıtlı olma şartı olmadan herkese açık olduğu belirtilmiştir. Fakat Halkevi İdare Heyeti ve Şube İdare Komitelerine üye olabilmek için Fırkaya mensup olunması gerektiği, memurların idare heyetlerine girmesinde bir sakınca olmadığı ifade edilmiştir (Özdemir & Aktaş, 2011:251). Bu durum muhtemeldir ki Cumhuriyet rejimine karşı olanların halkın eğitiminde rol oynayan

Halkevleri/Halkodaları içerisinde yer almaları ve bu kurumların işleyişine ve özüne balta vurmalarını engellemek adına yapılmıştır.

Bir yerde Halkevi açılabilmesi için belirli şartlar vardır. Ancak bazı kırsal kesimlerin bu şartları sağlayamadığı görülmüştür. En az üç şube açma şartını sağlayamamış ve üye sayısı az yerlerin olması ile birlikte 1940'lı yıllara gelindiğinde Cumhuriyet Halk Fırkasının köylerde yeterince destekçi sağlayamadığı, köyler için hedeflenen değişikliklere ulaşamadığı izlenimine ulaşmıştır. Bu nedenlerden dolayı buralarda Halkevlerinin görevini yapacak kurumlara ihtiyaç olduğu düşünülmüştür. Bu yeni kurumun adı Halkodası olarak belirlenmiştir. 19 Şubat 1940 tarihinde 141 Halkodası açılmıştır. 1950 yılına gelinceye kadar sayıları 3500'ü bulmuştur. İlerleyen yıllarda Halkodalarından bazıları Halkevlerine dönüştürülmüştür(Özdemir & Aktaş, 2011:258).

Çok partili hayata geçiş, iktidara başka partinin geçebileceği düşüncesini doğurmuştur. Bu da insanların Halkevlerinden uzaklaşmalarına neden olmuştur. Her ne kadar siyasi bir parti ile direk bağdaştırılmasa da Cumhuriyet Halk Fırkası ve fikirlerini benimsetmek için oluşturulmuştur. Öyle ki maddi kaynaklarını bu Fırkadan ve belediyelerden sağlamıştır. Durum bu iken başka bir partinin iktidara gelme ihtimali diğer parti ya da partilere üye halkın, Halkevlerinden uzaklaşmasına sebep olmuştur. Halkevlerinin çalışmaları bu durumdan fazlasıyla etkilenecek gerilemiştir(Güneş, 2012:149). İktidar değiştikten sonra Cumhuriyet Halk Fırkası ile Demokrat Parti arasında yapılan görüşmeler Halkevlerinin geleceği konusunda kesin bir sonuca ulaşmamıştır. Sonunda Halkevleri 8 Ağustos 1951 tarih ve 5830 sayılı yasa ile kapatılmıştır. Bir kısım binaları yeniden açılan Türk Ocaklarına verilmiş diğerleri de hazineye mal edilmiştir(Arıkan, 2014:278-279). Ancak şu anda Halkevleri isminde bir oluşum varlığını sürdürmekle birlikte özü ve temel değerleri CHF dönemindeki Halkevlerinden çok farklı bir durumdadır.

2.2.2. Öğretmen Yetiştiriciliği

Cumhuriyet dönemi öğretmen yetiştirme çalışmalarının ve politikalarının hangi yönde ve ne denli önemli olduğunu anlamak için Cumhuriyet'ten önceki dönemden kalan öğretmen okulları ve öğrenci sayısı ile niteliklerini bilmekte fayda vardır. Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet'e 7 Kız Muallim Mektebi, 13 tane de Erkek Muallim Mektebi olmak üzere toplam 20 İlk Muallim Mektebi kalmıştır. Yine bu dönemde Maarif Nezareti bünyesinde bulunan öğretmen sayısı, 1081'i kadın, 9021'i erkek olmak üzere

10102'dir. Bu öğretmenlerin Muallim Mektebinden mezun olanlarının 378'i kadın, 2356'sı erkek olmak üzere toplam 2734'tür. Diğer öğretmenlerin 1375'i ilkokul, 711 medreseden ayrılmış, 152'si muntazam tahsil görmemiş, 2107'sinin ise öğreticilik yeterliliği yok denecek derecededir (Özkan, 2016:21). Bu verilerden çıkartılacak tek sonuç, ilköğretim düzeyinde eğitim verebilecek bir altyapının dahi memlekette kırıntı şeklinde yer almasıdır.

Cumhuriyet dönemi, eğitimciye yani öğretmene değer ve önem verildiği bir dönemdir. Lozan Barış Antlaşmasını izleyen aylarda Meclis'in Cumhuriyeti ilan etmesi, yeni devletin kuruluşu ve yıllarca süren savaş döneminin sona erip barış döneminin başlaması birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da gelişme göstermeye zemin hazırlamıştır. Bu zemin başarılı bir savaş ve liderlerin desteklemesi ile oluşmuştur (Başgöz & Wilson, 1968:77). Öyle ki Mustafa Kemal Atatürk'ün 27 Ekim 1922 tarihinde öğretmenlere yaptığı konuşma içerisinde geçen aşağıdaki sözler hem eğitimcilere olan desteğinin ve ilgisinin hem de eğitime verilen önemin en büyük göstergesidir.

“Hanımlar, Beyler!

Ordularımızın ihraz ettiği zafer, sizin ve sizin ordularınızın zaferi için yalnız zemin hazırladı... Hakikî zaferi siz ihraz ve idame edeceksiniz ve behemehâl muvaffak olacaksınız. Ben ve sarsılmaz imanla bütün arkadaşlarım, sizi takip edeceğiz ve sizin tesadüf edeceğiniz mevanii (her engeli) kıracağız.” (Arsan, 2006:48).

Konuşmadan anlaşılacağı üzere öğretmenler, memleketin önderleri olarak belirtilmekte ve en büyük koruyucularının bizzat ülkenin kurucuları olduğu söylenmektedir. Yine asıl zaferin öğretmenlerin elinde olduğu belirtilmektedir. Bu, gelecek nesillere ve ülkenin gelişimine ilişkin konularda öğretmenlere duyulan güvenin tam göstergesidir.

Öğretmene karşı sergilenen tutumun yanı sıra Cumhuriyet dönemi öğretmen yetiştiren kurumlar noktasında çok hareketli bir dönem olma özelliğine sahiptir. Cumhuriyet döneminde Osmanlı İmparatorluğu'ndan gelen birçok kurumun aksine Dârümuallimîn ve Dârümuallimâtlar ortadan kaldırılmak yerine değiştirilmiştir. Savaş döneminin ve maddi imkânsızlıkların etkisiyle sayıları azalan bu okullar, 1923-1924 yıllarında Muallim Mektebi ismiyle anılmaya başlanmıştır. Bu okulların ders programları Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25: 1924 Senesi İlkokullara Öğretmen Yetiştiren Dârümuallimînler ve Dârümuallimâtların haftalık Ders Programı

DERSLER	1. Sene	2. Sene	3. Sene	4. Sene	5. Sene
Din Dersleri	2	2	-	-	-
Türkçe ve Edebiyat	6	5	5	3	3
Tarih	2	2	2	2	-
İçtimaiyat (Sosyoloji)	-	-	-	-	2
Malumat-ı Vataniye	-	-	-	2	-
Ruhiyat, Terbiye, Terbiye Tarihi	-	-	-	3	4
Usul-ü Tedris ve Tatbikat	-	-	-	-	9
Hesap	3	2	2	-	-
Hendese ve Resmi Hattî	2	2	1	-	-
Cebir	-	-	-	2	-
Hikmet	-	2	2	1	-
Kimya	-	1	2	1	-
Hayvanat	-	-	-	2	-
Nebatat	-	2	-	-	-
Ziraat (Dârümuallimâtlarda yok)	-	-	2	-	-
Teşrih ve Fizyoloji	-	-	2	-	-
Umumi Hıfzıssıhha ve Mektebi Hıfzıssıhha	-	-	-	1	1
Tabakat	-	-	-	1	-
Coğrafya	2	1	2	1	-
Resim (Dârümuallimâtlarda 2 yıldan itibaren 1 saat)	2	2	2	2	2
El İşleri (Dârümuallimâtlarda sadece ilk üç yıl 1 saat)	2	2	2	2	3
Yazı	2	1	-	-	-
Musiki (Dârümuallimâtlarda keman dersi zorunlu)	1	1	1	1	1
Terbiye-i Bedeniye	1	1	1	1	1
Ecnebi Lisanı	3	2	2	2	2
Ek Olarak Sadece Dârümuallimâtlarda Verilen Dersler					
İdare-i Beytiye, Çamaşır, Ütü, Tathir	-	-	2	-	-
Dikiş-Biçki	1	1	1	2	1
Nakış ve Beyaz İşleri	-	1	1	1	-
Tabahat	-	-	-	1	2
Çocuk Bakımı	-	-	-	-	1

Kaynak: Akyüz, 2007:381

Bu programla birlikte öğretmen yetiştiren kurumlarda ilk kez sosyoloji dersi okutulmuş olmaktadır.

Belirtmek gerekir ki artık eskiden gelen kurumların ıslahının yeterli olmayacağı, yeni fikir ve kurumların gerekliliğinin ortaya çıktığı bir dönemden bahsetmekteyiz. Bu dönem de

öğretmen yetiştirilmesi üzerine izlenen politikalar, daha çok kırsal kesime yani köylere öğretmen yetiştirmek amacı gütmüştür.

Öğretmen yetiştirmek üzere ilk kez 1868 yılında öğretmen okulu açılmıştır. Buradan yetişen öğretmenlerin köylere gitmek istememeleri, gidenlerin ise köy hayatına ayak uyduramamaları köy için köye uygun öğretmen yetiştirilmesi fikrini gündeme getirmiştir. Bu fikir Cumhuriyet dönemine kadar her dönem devamlı olarak kendisine yer bulmuştur(Öztürk, 2005:82-83). İsmail Hakkı Baltacıoğlu, köye yetiştirilecek öğretmenin farklı olması fikrini taşıyanlardan birisidir. Ona göre “*Öğretmen okullarına devam edenler hep şehir ve medeniyet zadesidir. Köy ve memleket ruhu ile ruhlanmamaktadırlar. Şehir öğretmen okulları, bütün azamet ve üstünlükleriyle birer memur mektebi gibi yaşar dururken, mezunlarını fakir, cahil köylere göndermeyi düşünmek pek yanlıştır.*”. Yine dönemin eğitimcilerinden Ethem Nejat’ta köy öğretmenin farklı niteliklere sahip olması gerekliliğini düşünenlerdendir. Ona göre ise köy öğretmeni; tarım bilgisi konusunda donanımlı olmalı ve bu öğretmenleri yetiştirecek okullar geniş arazilere sahip olmalı, okulda uygulamalı ziraat dersleri görülebilmelidir (Öztürk, 1991:237-238). Burada özellikle Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Kastamonu Mebusu İsmail Mahir Efendi’nin Mebusan Meclisi’ne sunduğu öneri üzerinde durulması gerekmektedir. İsmail Mahir Efendi,köye öğretmen gönderilmesiyle ilgili olarak yapılması gerekenin köy kökenli aydınlarla köylüyü aydınlatmak ve eğitmek olduğunu belirtmiştir. Ona göre,köyde görev yapacak öğretmeni yetiştirmek için köylerden seçilecek olan kızlı erkekli gençleri köy okullarında eğitmek ve birbirleriyle evlendirerek köylereöğretmen olarak göndermek, ayrıca kendilerine ekilecek toprak verilmesi gerekmektedir (Dilek, 2016:94-95). Bu hali ile İsmail Mahir Efendi’nin önerisi, Köy Enstitüleri Projesi için bir fikri ve düşünsel temel teşkil etmektedir. Osmanlı Döneminde köy halkının eğitimi için bu gibi fikirler her dönemde ortaya çıkmıştır.Ancak halkın yüzde 75’inin köylerde yaşaması, köylü ile kentli arasındaki seviye farkı ve bahsettiğimiz hali ile köye giden öğretmenin tutunamaması (Şanal & Karagöz, 2006:183)gibi birtakım olgular,Cumhuriyet döneminde köye öğretmen yetiştirme fikirleri üzerinde daha fazla durulmasına sebep olmuş ve bu dönemde fikirler karşılığını almaya başlamıştır. Köye öğretmen yetiştirme fikirleri sonucu ortaya çıkan sırasıyla Köy Muallim Mektebi (Köy Öğretmen Okulları) ve Eğitim Kursları uygulamaları incelenecek daha sonra ise çalışmamızın ana konusunu teşkil eden Köy Enstitüleri yeni bir bölüm olarak ele alınacaktır.

2.2.2.1. Köy Muallim Mektepleri

Köyde çalışacak öğretmen eksikliğinin ve bu yönde atılan bazı adımların sonucu ilk olarak Köy Muallim Mektepleri olmuştur. Yarım asrın üzerinde devam eden köye has öğretmen modelinin yetiştirilmesi tartışmalarının elle tutulur ilk gelişimi olan Köy Muallim Mektepleri, muallim mekteplerinin sınıflandırılması ile ortaya çıkmıştır. Bu sınıflandırma, 22 Mart 1926 tarih ve 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun ile öğretmen okullarının İlk Muallim Mektepleri ve Köy Muallim Mektepleri olarak ayrılmış ile olmuştur (Şanal & Karagöz, 2006:185; Öztürk, 2005:83). Mustafa Kemal Atatürk'ün emri ile bu kanuna dayandırılarak ilk önce Denizli'de bulunan Erkek Muallim Mektebi Köy Muallim Mektebine dönüştürülmüştür. Daha sonra ise Kayseri Zincidere Köyü'nde Köy Muallim Mektebi açılmıştır (Özkan, 2016:21). Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey öncülüğünde kurulan bu okullar, 1-20 Mayıs 1925 tarih aralığında Konya'da toplanan Eğitim Bakanlığı müfettişlerinin önerisi ile deneme amaçlı açılmış ve eğitim süreleri üç yıl olarak belirlenmiştir. Yine bu okulların yanında 1927 yılı ile 1932 yılı arasında varlığını sürdüreceği olan ve Afyon, Antalya, Niğde ve Gaziantep'te bazı okullarda "Pedagoji Sınıfı" şeklinde öğretmen yetiştirme üzerine bir uygulama olmuştur. Ancak bu okulların ömrü çok uzun olmamış, pedagoji sınıfları projesi 1932 yılında Köy Muallim Mektepleri projesi ile 1933 yılında son bulmuştur. Köy Muallim Mektepleri uygulamasının olduğu dönemde kayda değer tek gelişme; Mustafa Necati Bey'in gayretleri ile öğretmen okullarında eğitim gören öğrenci sayısının artmasıdır. Ancak Mustafa Necati Bey'in vefatıyla olumlu yönde ilerleyen bu durum tekrar eski halini almıştır (Koç, 2013:99-100). Bu durum açık ve net göstermektedir ki köye öğretmen yetiştirme çabaları, girişimlere sahip çıkacak ve bizzat takipçisi olacak insanlara ihtiyaç duymaktadır.

Köy Muallim Mektepleri için okutulan dersler daha sonra açılacak olan Köy Öğretmen Okullarına kaynak olacağı için önemlidir. Bu doğrultuda Köy Muallim Mekteplerinin dersleri ve programı Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26: Köy Muallim Mektebi Dersleri⁵²

DERSLER	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf
Türkçe	5	5	5
Milli Tarih ve Medeniyet Tarihi	2	2	1
Coğrafya	2	1	1
Yurt Bilgisi	-	1	1
Din Dersleri	1	-	-
Ruhiyat, Terbiye ve Mektebi Hıfzıssıhha	-	3	2
Usul-ü Tedris	-	-	2
Tatbikat-ı Dersiyeye	-	-	6
Riyaziyat	4	3	2
Tabii İlimler	2	2	-
Hayatiyat (Biyoloji), Hıfzıssıhha ve Ziraat	2	2	1
Resim	2	2	1
El İşleri	1	1	1
Musiki	2	2	1
Yazı	1	-	-

*Bahsedilen derslere ek olarak okullarda ziraat ve atölye derslerinin uygulaması ve spor dersleri yanı Terbiye-i Bedenîye de yapılmıştır.

Kaynak:Köy Enstitüsü Programları, 2004:52

Tablo 25’te verdiğimiz ders listesinden çıkarılacak en büyük sonuç haklarını ve ödevlerini bilen, milli değerlere bağlı, yetenekli ve bu yeteneklerini öğrencilere aktarabilecek bir köylü öğretmen modeli ortaya çıkarmak amacı taşımaktadır.

Köy Muallim Mekteplerinin kapatılmasından sonraki süreçte ciddi nitelikte bir deneme ve Köy Enstitüleri’ne ulaşılan bir yol sayabileceğimiz Eğitim Kursları projesi hayata geçirilmiştir. Eğitim Kursları ayrı bir başlık altında aşağıda incelenecektir.

2.2.2.2. Eğitim Kursları ve İlköğretmen Okulları

Milli mücadelenin zorluklarını çeken köylüler, savaştan sonra Halkevleri gibi projeler hayata geçirilmiş ve eğitim seferberliği başlamış olsa da bu dönemde ne Cumhuriyetin gereklerini kavrayabilmiş ne de Cumhuriyetin gerek duyduğu yeteneklere sahip olabilmişlerdir. Ne dil devrimi ne de okuma devrimi köylünün gelişmesine yetmemiştir. Başka bir ifade ile Cumhuriyetle birlikte toplumsal alanda ihtiyaçlar doğrultusunda birçok yenilik ardı arkasına yapılmıştır. Ancak ne kadar çok fikir ve uygulama olursa olsun memleketin ve milletin tarihi ve kültürel hazinesi temeli olan köylere varılamamıştır.1935 nüfus sayımına baktığımız da köylerin ve köylünün eğitiminin gerekliliğini ve önemini

⁵² Köy Muallim Mektebi derslerinin içeriği için Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı’nın hazırlamış olduğu Köy Enstitüleri Programları kitabı sayfa 49-89’a bakınız.

anlamak daha kolay olacaktır. Bu nüfus sayımına göre ülke nüfusu düz hesapla 16 milyonun üzerindedir ve yine düz hesapla bu nüfusun 12 milyon kadarı köylerde yaşamaktadır. Köy nüfusunun 800'den fazla olduğu yerlerde toplam 2388354, 400-800 arası nüfusun olduğu yerlerde 3175759, 400'den az olan yerlerde ise 6836839 kişi yaşamaktadır. Bahsi geçen 6836839 kişinin yaşadığı köy sayısı 32000 civarında ve bu 32000 köyünde ortalama yarısının nüfusu 150'nin altındadır (Gedikoğlu, 1949:8-9).10Dolayısıyla denilebilir ki; nüfusun yüzde sekseni köyde yaşamakla birlikte bahsi geçen devrimler 40000 civarı köye ulaşmamıştır. Bunu sağlayabilmek ve köylünün de beklentilerini karşılayabilmek için köylünün dilinden anlayan yeni bir kesime ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda eğitim kursları ortaya çıkmıştır.

Eğitmen Kurslarına geline süreç içerisinde ordunun önemi büyüktür. Askerlik hizmeti ve 20 yaşındaki vatandaşların (gençlerin) 1,5-2 yıl süresince askere gitmesi ordu içerisinde bir eğitim fırsatı doğurmuştur. Bu fırsat; askere giden vatandaşlara yani erlere, birkaç aylık eğitimle okuma-yazma öğretilerek değerlendirilmiştir. Aynı zamanda askeriye içerisinde gerekli görülen bazı mesleki (marangozluk, tornacılık, aşçılık vs.) eğitimlerde erlere verilmiştir. Bu eğitimlerde başarı düzeyi yüksek askerler ise onbaşı ve çavuş rütbesine yükseltilmiştir. Yine 14 Şubat 1925 tarihli bir kanunla erlere ziraat alanında da eğitim verilmesi kararlaştırılmış, ancak ordu elinde zirai faaliyet gösterecek araziler olmaması bu eğitimin istenilen düzeyde uygulanmasını engellemiştir (Başgöz & Wilson, 1968:122-123).

1935'te CHP 4. Kongresinde köyün kalkınması için bazı kararlar alınmıştır. Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan, bu kararlar doğrultusunda Mustafa Kemal Atatürk'e elinde para olduğunu ancak eleman olmadığını söylemiştir. Bunun üzerine Mustafa Kemal askerliğini çavuş olarak yapanları ve okuma yazma bilenleri kendi köylerinde eğitimci olarak görevlendirmeyi düşünmüştür. Bu projenin başına ise İsmail Hakkı Tonguç getirilmiştir. Orduda çavuş olarak görev yapan ve yukarıda bahsettiğimiz orduda ki eğitimleri alan 85 kişi Çifteler okuluna gelmiş; bu kişiler 7 aylık eğitime tabi tutularak köylerine yollanmıştır. Kısa sürede bu okullar ülkenin başka yerlerine de açılmıştır. Fakat çavuşlarla bu işin yürümeyeceği, ancak bir yere kadar getirilebileceği ortaya çıkmıştır. Daha doğrusu köylerde eğitimin ilköğretim seviyesinde kalmaması gerektiği anlaşılmıştır(Dündar, 2015:26). Bu iş daha iyi yapabilmek adına yine köylünün dilinden anlayan ve köylünün kendi içinden çıkabilecek olan kesim kullanılmıştır. İsmail Hakkı Tonguç, bu düşünce doğrultusunda Köy Enstitüsü sisteminin hem fikir babası olmuştur. Kurucuları ise Hasan Âli Yücel olmuştur(Kapluhan, 2012:183). Çavuşlar, açılacak olan Köy Enstitüleri'nin de

ilk binalarını yapmışlardır. 3704 sayılı yasa ile İlköğretmen Okulları'nın (Köy Öğretmen Okulları) açılması öngörülmüştür. Bununla birlikte Köy Enstitüleri'ne temel oluşturan başta Kızılçullu, Çifteler ve Gököy Eğitim Kursları İlköğretmen Okulu'na dönüştürülmüştür. 17-29 Temmuz 1939 Birinci Eğitim Şurası'nda bu konu ele alınmıştır. Ancak köylünün eğitiminde yalnızca köylüye okuma-yazma öğreten bir öğretmenin yeterli olmayacağı, köy öğretmeni yetiştirecek kurumların çok yönlü eleman yetiştirmesi gerektiğine karar verilerek yeni açılacak kurumlara “Köy Enstitüsü” adının verilmesine karar verilmiştir (Kapluhan, 2012:184). Birçok kurumdan yola çıkılarak meydana getirilen ve yeni bir öğretmen tipi ortaya koyacak olan Köy Enstitüleri, amaçları doğrultusunda incelenecektir. Köy Enstitüleri'ne geçmeden önce Köy Eğitim Kursları ve İlköğretmen Okullarının programlarına bakmak, Enstitülerin programlarını anlamak açısından temel oluşturacaktır.

Köy Eğitim Kurslarının programları, Kültür Dersleri ve Ziraat Dersleri olmak üzere iki ana ders türüne göre oluşturulmuştur. Bu dersler Tablo 27'deki gibidir.

Tablo 27: Köy Eğitim Kursları Dersleri⁵³

A. Kültür Dersleri	B. Ziraat Dersleri
-Türkçe (Yazı, Okuma, İmlâ, Tahrir)	-Tarla Ziraatı
-Aritmetik ve Geometri	-Bahçe Ziraatı
-Yurt ve Yaşama Bilgisi	-Hayvan Yetiştiriciliği (Zootekni)
-Atölye Dersleri	
-Eğitim Bilgisi (Köy Eğitimi, Çocuk Bilgisi, Öğretim Metodu, Ders Tatbikatı ve Münakaşası)	
Kadın Eğitim Kurslarında Okutulan Diğer Dersler	
-Dikiş-Biçki	
-Ev İdaresi ve Yemek Pişirme	
-Çocuk Bakımı	
-Bahçe İşleri ve Kumes Hayvanları	

Kaynak:Köy Enstitüsü Programları, 2004:23-48

Eğitmen Kursları ve Köy Muallim Mekteplerinin devamı ve Köy Enstitüleri'ne ulaşmadan önceki son kurum olarak sayabileceğimiz İlköğretmen okullarının ders programı, geçici birtakım ekleme ve çıkarmalarla Köy Muallim Mekteplerinin programı gibidir.(Köy Enstitüsü Programları, 2004:51). Bu program için Tablo 26'ya bakınız.

Eğitmen Kursları, yalnızca kısa yoldan köye öğretmen ve okul götürmenin formülü değildir. Bu kurslar açıldıkları yerlerde Köy Enstitüleri'ne temel teşkil edecek binaların

⁵³ Bahsi geçen derslerin içerikleri ve amaçları için Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı'nın hazırlamış olduğu Köy Enstitüleri Programları kitabı sayfa 23-48'e bakınız.

yapımına da öncülük ederek bir nevi Enstitülerin fiziksel kuruculuğunu da üstlenmiştir. Eğitim Kurslarından mezun kişilerin 3 yıllık okullarda görev aldıkları düşünülünce mezun sayılarına bakmak gerekmektedir. Ancak hem öğretmenli hem eğitimli okullar 5 yıllık okullardır. Bu doğrultuda bakılacak olursa Eğitim Kurslarının açıldıkları 1935-1936 eğitim öğretim yılından 1946-1947 yılına kadar verdikleri mezun sayısı Tablo 28'deki gibidir.

Tablo 28: Eğitim Kursları ile Alakalı Sayısal Veriler

Öğretim Yılı	Yetiştirilen Eğitimci Sayısı		Bağımsız Eğitimli Okul Sayısı	Eğitimli Okulların Öğrenci Sayısı		
	Erkek	Kız		Erkek	Kız	Toplam
1935-1936	84	-	-	-	-	-
1936-1937	489	-	79	1533	917	2450
1937-1938	841	29	546	10970	6427	17397
1938-1939	1070	-	1872	38708	20414	59122
1939-1940	1200	-	3607	77424	38041	115465
1940-1941	854	-	5010	108344	48074	156418
1941-1942	532	-	6400	119720	51915	171635
1942-1943	1012	-	5940	119577	53259	172836
1943-1944	543	1	6624	135438	63124	198562
1944-1945	574	-	7341	131774	71628	203402
1945-1946	923	-	7536	133067	76713	209780
1946-1947	528	-	8403	135604	78220	213824

Kaynak: Gedikoğlu,1971:214

Hem Eğitim Kursları hem de Köy Muallim Mektepleri ve İlköğretmen Okulları'nın programları aşağıda göreceğimiz Köy Enstitüleri programına temel teşkil etmektedir. Köy Enstitüleri'nden önce birer deneme niteliğindeki bu okulları iyi anlamak ve kavramak Enstitülerin ve amaçlarının daha anlaşılır olmasını sağlayacaktır. Bu kurumların tuttuğu ışıkla Köy Enstitüleri incelenecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÖY ENSTİTÜLERİ

Köy Enstitüleri konusu Enstitülerin kurulduğu andan bugüne kadar çeşitli (hem siyasi hem de eğitim üzerine) tartışmalara sebep olmuştur. Bu doğrultuda çalışmamızın ana konusunu oluşturan Köy Enstitüleri'ni inceleyeceğiz ve Köy Enstitüleri nedir, nasıl kurulmuştur, amacı nedir, neden kapatılmıştır gibi sorulara tartışmalar üzerinden yanıt arayacağız. Yanıtların bulunması için öncelikle Köy Enstitüleri'ne geline süreçte Osmanlı İmparatorluğu'nda eğitimden başlayarak Cumhuriyet dönemine kadar anlatmıştık; şimdi ise Cumhuriyet dönemi öğretmen yetiştirme uygulamalarından başlayarak Enstitülere ulaşan yol ele alınacak ve daha sonra Enstitülerin ayrıntılı bir şekilde haritası çıkartılacaktır. Ayrıca köy eğitiminin bir parçası olması ve Enstitülerin anlamlandırılmasında ki en büyük faktör olması dolayısıyla çalışma içerisinde Türk köyü ve Türk köylüsünün sosyal ve ekonomik durumlarının açıklanması önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu bölümde yalnızca öğretmen yetiştirme çabaları ve ilköğretimin durumu değil köylünün vaziyeti de ortaya konacaktır. Bu doğrultuda öncelikle dönemin kırsal hayatı (köylerin ve köylünün sosyal ve ekonomik durumu) incelenecek, daha sonra Enstitüler ele alınacaktır.

3.1. Köy ve Köylünün Durumu

Bu başlık altında Cumhuriyet yönetiminin ve daha önceki yönetimlerin neden köy ve köylüye yöneldiği ve bu toplumsal grup ile yakından ilgilendiği sorusunun cevabı bulunacaktır. Bu sorunun cevabının bulunması Köy Enstitüleri'nin amaçlarının çok daha kolay anamlanmasını sağlayacaktır. Bu doğrultuda köye yönelimin sebeplerini iktisadi, siyasi ve toplumsal olarak incelemek yerinde olacaktır.

Köye yönelme olarak adlandırabileceğimiz köycü düşünce ya da köycülük, ilk olarak II. Meşrutiyet döneminde milliyetçi akımların ivme kazanmasıyla olmuştur. Milliyetçilik akımının başını çekenler köylü desteğinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Ancak 1930'lara değin köycülük temelli hareketler söylemlerden ileri geçememiştir. 1930'larda fiili şekilde köye yönelim başlamıştır. Bunun siyasi birkaç ayağı vardır. Birincisi, siyasal iktidarın tabandaki destekçisinin artırılması kaygısıdır. Bu doğrultuda Halkevlerinin köycülük üzerine çalıştığını hatırlamakta fayda vardır (Karaömerlioğlu, 2009:285-286).

Siyasal anlamda ikinci kaygı ise yeni kurulan Cumhuriyet rejiminin halka benimsetilmesi ve halkın bu rejimi koruyarak geliştirmesi gerekliliğidir. Siyasal iktidar, bu doğrultuda köylünün vatandaşlık haklarını bilen bireyler şeklinde eğitilmesi, bireyciliğin ön plana çıkarılarak toplumsal gelişmenin sağlanması fikri ile hareket etmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, toplumsal dayanışmayı elden bırakmadan kişiye birey olduğunu hissettirmektir. Sebebi ise köy gibi bir toplumsal kesimin ancak bir arada dayanışma içerisinde hayatını idame ettirmesi ve bu gelenekle var olmasıdır.

Köye yönelmenin iktisadi açıdan iki boyutu vardır. Birincisi; devletin ekonomik politikaları, ikincisi ise köylü halkın mevcut durumudur. Cumhuriyet yönetimi kurulduktan sonra yerel burjuvazi ortaya çıkararak özel sektör yoluyla sanayileşme atılımı yapmak üzerine politikalar izlemiştir. Bu doğrultuda teşvikler yapılmıştır. Ancak bu politikalar 1930'lara kadar devam etmiştir. Zamanla ortaya çıkartılmak istenen burjuvazi kesiminin yani özel sektörün beklenen atılımı yapamayacağı ortaya çıkmıştır. Özel sektörden beklenen gelişimin sağlanamamasının yanı sıra 1929 büyük ekonomik buhranı da ekonomik politikaların düzenlenmesine sebep olmuştur. Ekonomik buhranla birlikte Türkiye Cumhuriyeti açısından ihraç ettiği hammadde fiyatları düşerken ithal edilen mallar aynı oranda düşmemiştir. Bu durum, dış ticarete açığa sebebiyet vermiştir. Bu açığın kapatılması içinse ithal edilen ürünlere ikame ürünler üretilmesi gerekmektedir. Bunun içinse yerli burjuvazinin yapamadığını devlet yapma yoluna gitmiştir. Ancak ithal ikameci sanayi sektörünün kurulmasına yetecek sermaye devlette de yoktur. Politikalar bu doğrultuda oluşturulmuş ve bir tarım ülkesi olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kendi kendisine yetebileceği, en azından kendi kendine yetme amacı güdeceği sektör, tarım sektörü olarak ortaya çıkmıştır. Nüfusun büyük bir kısmı köylerde yaşadığı ve tarım köylerde yürütüldüğü için devlet köye ve köylüye önem vermiş ve politikalarını bu doğrultuda oluşturmuştur (Erdem, 2008:190-191). Dolayısıyla Köy Enstitüleri'ne gidilen süreçte yalnızca köylünün cahil kesim olarak kalmasını düşünmek eksik olacaktır.

İkinci boyutumuz olan köylünün mevcut durumu ise iktisadi ölçeğe göre içerisinde çok daha fazla karmaşık ilişkiler barındırmaktadır. Bahsi geçen ilişkilerin kırsal kesim yani köy nüfusunun oranı, bu nüfus kitlesinin eğitim, sosyal, ekonomik durumu ve gelişmişlik seviyesi, yeni kurulan devlet düzenine karşı tutumları ve ilgileri gibi birçok yönden irdelenmesi gerekmektedir. Bahsettiğimiz alt başlıkların hepsi birer makale konusu olmakla birlikte hepsini toplu bir şekilde kısaca anlatmak çalışmanın anlaşılması için önem arz etmektedir. Cumhuriyet dönemi nüfusun yaklaşık yüzde 75'i köylerde yaşamaktadır. Köylerde yaşayan bu nüfusun ise yaklaşık olarak yüzde 80'i okuma-yazma dahi bilmemektedir. Bahsedilen köylü kitlesi; yıllarca savaşımlardan ve krizlerden nasibini almış, yokluk içerisinde, tek çevresi köyü olan bir kitledir. Bu insanlar, cahilliğin ve teknik bilgi eksikliğinin sonucunda geçim kaynakları olan tarım sektöründe de verimliliği sağlayamamışlardır. Dolayısıyla tek derdi geçim olan köylü halk, kurulan yeni rejime karşıda kayıtsızdır. Köylünün bir diğer sorunu ise ağalık sisteminin hüküm sürmesidir. Köyde yaşayan birçok insanın toprağı yoktur ve bir şekilde ağaya karşı çalışması sağlanmaktadır. Ağalık sistemi, Cumhuriyet idaresinin savaş açtığı kurumlardan birisidir. Bahsettiğimiz bu durumlar siyasi ve iktisadi açıdan ülke vatandaşının bilinçlenmesi, memleketin kalkınması açısından aşılması gereken sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kısa bir genelleme ile anlatmaya çalıştığımız köy ve köylünün durumu; Köy Enstitüleri'nin nelere karşı, ne amaçla, hangi hedefe ulaşmak için nasıl bir program izleyeceğinin kanıtları olarak durmaktadır. Bu doğrultuda Köy Enstitüleri'nin kuruluş tarihçesi bu sebepler verilerek anlatılacaktır.

3.2. Köy Enstitüleri'nin Kuruluşu

Cumhuriyetin kurulması ve Atatürk'ün hedef koyduğu muasır medeniyetler seviyesine ulaşılması ve geçilmesi hedefi için Türk halkının dönüştürülmesi, hatta yeni bir Türk toplumu oluşturulması yoluna gidilmiştir. Oluşturulacak olan bu yeni toplum ise Cumhuriyet rejiminin temel taşları ile bezenmiş çağdaş bir toplum olmalıdır. Bu doğrultuda yeni toplumun oluşturulması çalışmalarına girilmiştir. Bu çalışmaların somut sonuçları olarak ise Cumhuriyet devrimlerini ve bu devrimleri halka aktaracak olan eğitim kurumlarını, özellikle ilkokulları göstermek mümkündür. Ancak ilköğretim meselesi yüzyıl önce düşünülmesine rağmen yaklaşık 3 çeyrek asır boyunca düşüncede yani hayalde kalmıştır (Aydoğan, 1997a:209). Yeni kurulan devletle birlikte eğitim konusu üzerine

yapılan fikir ve düşünce silsilesinin artık masal olmaktan çıkartılıp gerçekleştirilmesi ve topluma uygun vaziyete getirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Köy Enstitüleri'ne doğru yönelimin başlaması da bu ilköğretim meselesinin düşünsel olarak ele alınmasıyla olmuştur. Bu doğrultuda ilköğretim meselesinin tarihini çalışmamızda verdik; bundan sonrası ise Enstitülere ulaşan yol boyunca hayata geçirilecek yenilikleri incelemek ve Enstitülerin kuruluşunu ele almak olacaktır.

Toplumun dönüştürülmesi ya da yeni toplumun oluşturulması aşamasında ki önemli faaliyetlerden birisi 3 Mart 1924 günü Tevhidi Tedrisat Kanununun kabul edilmesidir. Bu kanunla bütün eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır (Arı, 2002:187). Dolayısıyla eğitimde çok başlılığın önüne geçilmiş, toplumun düzenlenmesinde eğitim tek elden yönetilmiştir. 13 Şubat 1925 yılında Şeyh Said İsyanı çıkmıştır (Aydemir, 2011:201-202). Bu isyanın sonucunda Takriri Sükûn yasası çıkartılmıştır. Bu yasa ile reformlar için ortam oluşmuştur. Aynı yıl yeni toplum oluşturma yolunda Şapka Kanunu çıkartılmış; fes giymek yasaklanmış, böylece başa giyilen şapka ile toplumsal ve dinsel ayrılıkların belli olmasının önüne geçilmiştir. Tarikatlar ve tekkeler kapatılmış, yeni takvim –Miladi Takvim- getirilmiştir. Uluslararası saat kullanılmaya başlanmış ve Pazar resmi tatil kabul edilmiştir. 1926 yılında İsviçre Medeni Kanunu, İtalyan Ceza Kanunu, Alman ve İtalyan yasalarını esas alan Ticaret Kanunu getirilmiştir. Yani eskiden uygulanan şariat kaldırılmıştır. En radikal reform ise 1 Kasım 1928'de Arap Harflerinin kaldırılarak Latin Harflerinin kabul edilmesidir. Bu yapılan reformlar, batı ile ilişkilerin düzene sokulması açısından önemli olduğu gibi toplumun yeni çehresini oluşturmada temel oluşturan reformlardır. Özellikle harf devrimi, toplumu geçmişle tamamen koparmış; yeni bir toplumun oluşturulması için uygun bir ortam yaratmıştır. Harf devrimi yalnızca bu yönü ile değil ayrıca toplumun okuma yazma oranının artırılarak reformların halka aktarılması açısından da önemlidir. Bu doğrultuda halka okuma-yazma öğretilmesi için Millet Mektepleri (Ulus Okulları) projesine girilmiştir. Bu proje, halkın okuma-yazma oranını ciddi anlamda artırmıştır. 1928'de yüzde 8 olan okuma-yazma oranı 1935'te yüzde 20'nin üzerine çıkmıştır (Ahmad, 2016:99-102). Ayrıca 1932'de Halkevleri, halkı; kültürel, toplumsal ve güzel sanatlar alanında geliştirmek, ulusal değerleri çağdaş yöntemlerle işleyip zenginleştirmek ve Atatürk devrim ve ilkelerini yaymak ve kökleştirmek amacı ile kurulmuştur (Kaplukan, 2012:180-181). Ancak bu dönemde devam eden bir problem dikkat çekmektedir. Uğraşlar sonucunda dahi köylü halk, eğitimden faydalanamamaktadır. Yani Cumhuriyetin esasları, Cumhuriyete karşı fedakâr olma duygusu ve köylünün

modernleşerek batılılaşması fikri köylülere aktarılamamaktadır. Bu durumun sebebi, öğretmenlerin köy şartlarına alışamaması sonucunda köylerde uzun süre görev yapmamaları olarak görülmekle birlikte; Mustafa Kemal Atatürk bu durumun sebeplerinin araştırılması ve köylere eğitimin nasıl gideceğinin tespiti için bir eğitim komisyonu kurmuştur. Komisyonun raporuna göre; köylü köyünden çıkıp yozlaşmadan eğitilmelidir. Mustafa Kemal Atatürk'ün ömrü görmesine yetmemekle birlikte Köy Enstitüleri'nin fikri temellerinden birisi de burada yatmaktadır (Ahmad, 2016:103). Dolayısıyla Köy Enstitüleri'nin kuruluşuna kadar köylünün eğitimi üzerinde önemle durulmuş ve araştırmalar yapılmıştır. Köylünün eğitimi meselesinin bir dava halini aldığı en büyük göstergesi; köylünün eğitimi üzerine yapılan çalışmalardır.

1930'lara değin Anadolu'da fabrikalar açılması toplum açısından çok önemlidir. Öyle ki ülkenin kadın nüfusu toprak dışında tekstil, sigara üretimi gibi sanayi işlerinde çalışmaya başlamıştır. Kadının ekonomik hayatta bu denli yer alması, 1930 yılında yerel seçimlerde seçme hakkını elde etmelerinin önünü açmıştır. 1934 yılında bununla da kalmamış; ulusal çapta seçme ve seçilme hakkı Türk kadınına verilmiştir (Ahmad, 2016:110). Görüldüğü üzere Osmanlı'da bir kadının toprak dışında çalışması dahi düşünülemezken yeni oluşturulan ulusta kadınlara yeni bir yer verilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün diğer bir faaliyeti, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumunu kurmak olmuştur. Yeni bir ulus ortaya çıkarma yolunda ki en önemli adımlardan birisi bu iki kurumdur. Mustafa Kemal Atatürk, devletin ve milletin asırlardır kendi öz benliğine yabancı kalarak uzaklaştığını düşünmektedir. Bu doğrultuda Türk kültür, öz benliğinin ve dilinin silinmesini engellemek ve ulusu kendi öz benliğine geri döndürmek ve insanları milli kültür ortak tabanında buluşturmak için Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu'nu kurmuştur (Altınışik, 2011:18). Köy Enstitüleride Türk kültürünün korunması ve geliştirilmesi noktasında azami derecede öneme sahiptir. Yine toplumu ayırıştıran ve kayıtlarda düzensizliğe yol açan unvanların kaldırılması adına 1934 yılında önce soyadı kanunu çıkarılmış, bu doğrultuda daha sonra lakap ve unvanlar yasaklanmıştır. Ayrıca bireyin din konusunu vicdanına bırakmak ve bireysel özgürlüğü temin etmek, eğitimi, hukuk kurallarını akla ve bilime dayandırmak amacı ile laiklik ilkesi 1937 yılında anayasaya sokulmuştur.

Yapılan bu devrimler Köy Enstitüleri'nin eğitimi üzerinde doğrudan etkili olmuş, eğitim programları ve yetiştirilmek istenen insan tipi bu devrimler doğrultusunda oluşturulmuştur. Dolayısıyla Köy Enstitüleri'nin amacı ve hedefi bu devrimlerin halka aktarılması, benimsetilmesi üzerine olmuştur.

Devrimlerin halka benimsetilerek yeni bir ulus oluşturma çabasının yanı sıra Enstitülerin kurularak köylünün eğitilmesi ve ilköğretimi bir maarif davası haline getirmenin başka sebepleri de vardır. Bu sebeplerden ilki;ülke nüfusunun dağılımı ve eğitim seviyesidir.

Osmanlı İmparatorluğu içerisinde ki halk, özellikle Anadolu halkı, I. Dünya Savaşı'ndan fazlasıyla etkilenmiş, fakirleşmiş, cahil kalmış ve tek derdi geçimini sağlayacak toprakla ilgilenmek olmuştur. Daha sonra gerçekleştirilen Ulusal Mücadele Hareketi de aynı etkilerle Anadolu Halkına yansımış; iş gücü ve kaynaklar savaşlarda büyük oranda tükenmiştir. Ulusal mücadeleden başarı ile çıkılıp arka arkaya devrimlerin gerçekleştirilmesi, Cumhuriyetin ilanı gibi olay ve olguları halka benimsetmek, bu olay ve olguları geliştirip kollayacak insanlar yetiştirmek zorunlu olmuştur. Bu noktada Anadolu'nun nüfus dağılımına ve halkı yeniden inşa etme çabalarına bakmakta ve Köy Enstitüleri'nin yerini anlamakta fayda vardır. Bu doğrultuda Tablo 29'da Cumhuriyet yıllarına ait nüfus ve nüfusun il, ilçe dağılımı verilmiştir.

Tablo 29: Cumhuriyet Dönemi Nüfus İstatistikleri

Yıl	Toplam	İl ve İlçe Merkezleri	Belde ve Köyler	İl ve İlçe Merkezleri (%)	Belde ve Köyler (%)
1927	13648270	3305879	10342391	24.2	75.8
1935	16158018	3802642	12355376	23.5	76.5
1940	17820950	4346249	13474701	24.4	75.6
1945	18790174	4687102	14103072	24.9	75.1

Kaynak:http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1047

Tablo 29'dan anlaşılabacağı üzere ülke nüfusunun ortalama %75'i köylerde ve beldelerde, %25'i ise kentlerde yaşamaktadır. Bu verilere kent ve köy sayıları ile buralardaki okul ve öğrenci sayıları, okuma yazma oranları eklenerek bakılacak olursa memleketin dönemsel eğitim durumu ve Köy Enstitüleri'nin amaçları az çok ortaya çıkacaktır. 1935-36'lı yıllarda nüfusu 800'den fazla olan 6600, nüfusu 400-800 arası olan 3700, nüfusu 400'den az olan 32000 köy vardır. Nüfusu 400'den az olan köylerin 16000'i 150-400, diğer 16000'i ise 150'den az nüfusa sahiptir. Nüfusun ortalama %80'i okuma-yazma bilmezken %20'si okuma-yazma bilmektedir. 1897000 okul çağındaki öğrenciden 1457000'si köylerde, 440000'i kentlerde yaşamaktadır. Kentlerde yaşayan çocuklardan 388000'i okula giderken 132000'i okula gitmemektedir. Köylerde yaşayan çocukların ise 347000'i okula giderken 1110000'i okula gitmemektedir. Okul sayısı ise 1936 yılında 6112 ilkokuldur. Bu okulların 1339 kentlerde, 4773'ü ise köylerdedir. İlkokul öğretmen sayısı ise 13750'dir. Bu sayının 6800'ü kentlerde, 6950'si ise köylerdedir. 1940 yılında ise köylerde 4959 öğretmenli, 4000 eğitmen görevli toplam 8959 okul vardır. Yani 1940 yılında 32000 köy hala okulsuzdur

(Menekşe, 2005:26). Bu veriler ışığında bakıldığında köylünün eğitilmesi, aslında ülkenin eğitilmesi demektir. Nüfusunun çoğunluğu köylerde yaşayan bir devlet içinse köyün öğretmen ve okul ihtiyacının karşılanması şarttır. Dolayısıyla köye gittikten sonra orada tutunamayan öğretmenler yerine köy şartlarına uyum sağlayacak yeni bir öğretmen tipi yetiştirilmesi gerekliliği ve buna yönelik okulların ve kurumların açılması çok doğaldır.

Köy eğitiminin bir maarif davası haline gelmesinin ikinci sebebi ise ülke kalkınmasının gerçekleştirilmesi üzerinedir. Nüfus ve bölgelere dağılımı dikkate alındığında halkın %75'inin köylerde yaşadığı görülmektedir. İnsanı yani işgücü ve üretim kapasitesi köylerde olan bir ülkede köy ve köylü kalkınmadıkça ülkenin kalkınamayacağı ortadadır. Eğitim olmadan kalkınmanın olamayacağı gerçeği de yadsınamaz bir gerçekliktir. Dolayısıyla eğitimin en ücra köşelere kadar bütün yurda yayılması ve gerçekleştirilmesi ülke kalkınmasının sağlanabilmesi için bir gereklilik olarak doğmuştur (Aydoğan, 1997a:7). Bir diğer ifade ile hem ülkeyi ayağa kaldıracak hem de yapılan Cumhuriyet devrimlerini daha ileriye taşıyacak bir nesle ihtiyaç vardır. Bu ise nüfusun büyük bir kısmını oluşturan köylü ile başarılabilirdi. Köylü ise ancak ve ancak eğitim yoluyla istenilen düzeye ulaştırılabilirdi (Aydoğan, 1997a:11). Bu doğrultu da yeni bir eğitim sistemi arayışına girilmiştir. Okul ve öğretmen ihtiyacının karşılanması için öncelikle 1926 yılında Kayseri ve Denizli'de Öğretmen Okulu açılmıştır. İstenilen sonuç elde edilemeyince bu okullar 1932-1933 yıllarında kapatılmıştır (Koç, 2013:100). 1933 yılı haziran ayında dönemin Milli Eğitim Bakanı Raşit Galip başkanlığında "Köy İşleri Komisyonu" toplanmış ve köy eğitim sorunu üzerine bir rapor hazırlamıştır. Rapor, özünde köyde görev yapacak öğretmenlerin niteliklerini açıklamaktadır. Bu rapora göre; köyde görev yapacak öğretmenler, öğretmenliğin gerektirdiği nitelikler dışında köyün toplumsal ve ekonomik hayatına katkı yapacak kişiler olarak tanımlanmıştır. Yani köyde görev yapacak öğretmene yalnızca okul içerisinde değil aynı zamanda okul dışında da görevler yüklenmiştir (Binbaşıoğlu, 1994:9). Bu raporla birlikte yeni görüşler ve fikirler ortaya çıkmaya başlamıştır. Öğretmenlerin köylerde görev yapmak istememesi ya da köy yaşamına ayak uyduramaması, köye eğitim hizmetini götürecek kişilerin köylünün dilinden anlayan, köylünün kendi içerisinde çıkacak kişilerle olabileceği görüşü hâkim olmuştur⁵⁴. Daha önceleri de dile getirilen bu durumun farkına vararak Köy Enstitüleri'nin fikir

⁵⁴ Köy içerisinde çıkacak aydınların köylüyü eğitmesi fikri ilk kez İsmail Mahir Efendi tarafından dile getirilmiştir.

babalığını yapacak kişi İsmail Hakkı Tonguç olmuştur⁵⁵(Kaplukan, 2012:183). Köylünün eğitilmesi ve köylüye yol göstererek köyünde kalkınmasının sağlanmasını amaçlayarak yapılan icraatlar içerisinde bir diğeri eğitmen yetiştirmek olmuştur(Dündar, 2015:22).Eğitmen yetiştirmedeki amaç az nüfuslu köylerde açılacak olan 3 sınıflı okullara öğretmen bulmaktır. Fakat kısa sürede bu görevi yapacak, temel seviyede de olsa matematik ve geometri bilen kişilerin kim olacağı konusu sorun olmuştur. Burada öneri Mustafa Kemal Atatürk'ten gelmiştir. Ona göre askerliğini çavuş olarak yapanlardan faydalanılabilirdi. Sonuçta bu kişiler askerde top kullanabilen ve erlerin eğitiminde onları yöneten kişilerdir. Yani eğitmenlik mesleğinin kaynağını oluşturabilirlerdi (Tonguç, 2004:270-271). Askerliğini çavuş olarak yapan bu kişiler 1936 yılında altı aylık kurslara alınmıştır (Aydoğan, 1997a:16). Orduda çavuş olarak görev yapan 85 kişi Çifteler okuluna gelmiş eğitilerek köylerine yollanmıştır. Kısa sürede bu okullar ülkenin başka yerlerine de açılmıştır(Dündar, 2015:22). Bu kişilere 1937 yılında çıkarılan 3238 sayılı Köy Eğitmenleri Kanunu ile yalnızca köy çocuklarına okuma-yazma öğretme görevi yüklenmemiştir. Diğer bir görevleri de köylüye çağdaş tarım uygulamaları konusunda öncülük etmek ve köylüyü bilinçlendirmek olmuştur. Köy Enstitüleri kapatılıncaya kadar 7000 civarı eğitmen yetişmiştir. Bu eğitmenlerin 3 sınıflı okullarda yetiştirdikleri kişiler aynı zamanda Köy Enstitüleri'ne öğrenci kaynağı olmuştur (Menekşe, 2005:27). Eğitmenlerle bu işin bir yere kadar gidebileceği ortadadır. Bu doğrultuda Köy Enstitüleri

⁵⁵İsmail Hakkı Tonguç 1893 yılında Bulgaristan'da bulunan Tatar Atmaca Köyünde (Bugünkü adı Sokol) doğmuştur. Köyünde 4 yıllık ilkokulu tamamlayarak Silistre'de 3 yıllık Rüştiyeye gitmiştir. 1914 yılında Kastamonu Öğretmen Okuluna başlamış, 1916'da İstanbul Öğretmen Okuluna devam etmiştir. 1918 yılında İstanbul Öğretmen Okulunu bitiren Tonguç 20 arkadaşı ile birlikte Almanya'ya öğrenime gönderilmiştir. Savaşın sona ermesiyle beraber 1919 yılında memlekete çağrılmış ve Eskişehir Öğretmen Okulunda göreve başlamıştır. 1921 yılında Eskişehir'in Yunanlılarca işgal edileceği anlaşıncaya Ankara'ya gönderilmiş, oradanda öğrenimini tamamlaması için Almanya'ya gönderilmiştir. 1922 yılında öğrenimini tamamlayarak memlekete dönen Tonguç,1925 Martına kadar Konya Öğretmen Okulu ve Konya Lisesinde, Ankara Öğretmen Okulunda ve Adana Öğretmen Okulunda görev almıştır. 1925 Martında Almanya'da okulları incelemek üzere yeniden görevlendirilmiştir. 1925 Kasımında yeniden Ankara Öğretmen Okulunda görev almıştır. 1926 yılında Maarif Bakanlığında görev almıştır. Görev aldığı süre boyunca çeşitli yerlerde öğretmenlik yapmış, sergiler ve konferanslar düzenlemiştir. 1933 yılında CHP'nin altı okunu çizmiş, 1934'te Tonguç soyadını almıştır. 1938 yılına kadar Eğitmen kurslarıyla ilgilenmiş, 1938'de Bulgaristan, Macaristan ve Almanya'da ilköğretim örgütlerini incelemek üzere görevlendirilmiştir. Döndükten sonra Köy Enstitüleri ile ilgilenmiş ve kapatılıncaya kadar ilgilenmiştir. 1954 yılında emekli olduktan sonra da yurt dışında birçok ülkenin eğitim sistemini incelemiştir. 23.06.1960 yılında vefat etmiştir. Daha fazlası için bakınız, Tonguç, E. (2001). *Bir Eğitim Devrimcisi: İsmail Hakkı Tonguç* (Cilt I). Ankara: Güldiken Yayınları. ve Tonguç, E. (2004). *Bir Eğitim Devrimcisi: İsmail Hakkı* (Cilt II). Ankara:Güldiken Yayınları. ve Aydoğan, M. (1997). *İsmail Hakkı Tonguç Kitaplaşmamış Yazıları* (2. b., Cilt I). Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları. ve Aydoğan, M. (2000). *İsmail Hakkı Tonguç Kitaplaşmamış Yazıları* (1. b., Cilt II). Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.

projesi ortaya atılmıştır. Bu projenin fikir babası; İsmail Hakkı Tonguç olmuştur⁵⁶. Kurucuları ise yine İsmail Hakkı Tonguç, İsmet İnönü, Saffet Arıkan⁵⁷ ve Hasan Âli Yücel⁵⁸ olmuştur (Köy Enstitüleri (Albüm), 1997:4-5). Bu dört isim Enstitülerin kuruluş aşamasında bulunmakla birlikte asıl öncüler İsmail Hakkı Tonguç ve Hasan Âli Yücel'dir. Öyle ki İsmail Hakkı, Tonguç Köy Enstitüleri Projesinin kuramcısı; Hasan Âli Yücel ise Enstitü kanununu meclisten geçirip kabul ettiren, Tonguç'un fikrini eyleme döken kişidir (Köklügiller, 2016:53). Dolayısıyla Köy Enstitüsü projesi bu iki isimle birlikte anılmaktadır.

Köye öğretmen yetiştirme çabalarının ardından köy öğretmeni fikrinin ve köy eğitim sisteminin doruk noktası Köy Enstitüleri olmuştur. Köye yalnızca öğretmen değil aynı zamanda yeni tekniklere hâkim bir zanaatkâr, sağlıkçı ve çiftçi, yani köylüye kılavuz yollamak düşüncesi ile Köy Enstitüleri'nin kurulması kararlaştırılmıştır. Bu kararın fiiliyata dökülmesi 17 Nisan 1940 tarihinde Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel ve eğitimci olan İsmail Hakkı Tonguç'un kanun tasarıları doğrultusunda köy öğretmenleri, tarım ve sağlık çalışanları yetiştirilmesi amacıyla 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu'nun kabul edilmesiyle olmuştur (Çetinoğlu, 2008b:1064).

⁵⁶Tonguç Köy Enstitüleri fikrinin tek bir kişiye mâl edilmesinin yanlış olduğunu, birçok kişinin çalışması sonucu ortaya çıktığını söylemiştir (Tonguç, 2001:243).

⁵⁷ Saffet Arıkan 1888'de Erzincan'da doğmuştur. Ağustos 1910'da Kurmay Okulundan Yüzbaşı olarak mezun olmuş, Ocak 1911'de Yemen Kumandanlığı Kurmayına atanmıştır. 1913 Ağustos ayında İstanbul'a dönerek Genel Karargâh Kurmayı 1'inci Şubeye, ardından da Divanı Âli Askerî Kâtipliğine atanmıştır. I. Dünya Savaşı'nda Numune Tümeni Kurmaylığına getirilmiştir. Aralık 1914'te 14'üncü Tümen Kurmaylığına atanarak, Çanakkale'de Kereviz Deresi Muharebelerine katılmıştır. Aralık 1915'te 6'ncı Ordu Kurmayı olarak Bağdat'a gitmiş, Nisan 1916'da da 18'inci Kolordu Kurmayında 1'inci Şube Müdürü ve Şubat 1917'de Kolordunun Kurmay Başkanı olmuştur. 1917 Aralık ayında Binbaşı rütbesine yükselmiş ve Genel Karargâh 1'inci Şube Müdür Yardımcılığına atanmıştır. Daha sonra Bakü Seferine katılmış, dönüşünde 25'inci Kolordu Kurmay Başkanlığına, Sadrazam ve Savaş Bakanı İzzet Paşa'nın Başyaverliğine atanmıştır. 29 Mart 1920'ye kadar 1'inci Ordu Müfettişliği Kurmayında, 1'inci Şube Müdürlüğünde Kurmay Öğretmenliği ve bu okulun Müdür Yardımcılığını yapmıştır. 9 Temmuz 1920'de Garp Cephesi Kurmay Başkanlığına, 14 Aralık 1920'de Moskova Askerî Ataşeliğine atanmıştır. 14 Mart 1921'de Yarıbaylığa yükselmiştir. TBMM'nin II. Dönem (11.08.1923 – 26.06.1927) seçimlerinde Kocaeli'nden milletvekili seçilmiş, III, IV, V, VI, ve VIII. dönemlerde Erzincan'dan, VII. Dönemde de Konya'dan milletvekili seçilmiştir. 1925'ten 1931'e kadar CHP Genel Sekreterliğinde bulunmuştur. 16 Haziran 1935'ten 28 Aralık 1938'e kadar VII. İnönü, I. ve II. Bayar Hükümetlerinde Milli Eğitim Bakanlığı; 5 Nisan 1940'tan 12 Kasım 1941'e kadar II. Saydam Hükümetinde Milli Savunma Bakanlığı yapmıştır. 1942'den 1944'e kadar Berlin Büyükelçiliğinde bulunmuştur. 26 Kasım 1947'de İstanbul'da vefat etmiştir (<http://www.biyografi.info/kisi/saffet-arikan>).

⁵⁸Hasan Âli Yücel 1897 yılında İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirmiştir. İzmir ve İstanbul'da edebiyat ve felsefe öğretmenliği, müfettişlik, genel müdürlük, İzmir milletvekilliği ve Milli Eğitim Bakanlığı (1938-1946) yapmıştır. İş Bankası Kültür Yayınları'nı yönetmiştir. Bakanlığı döneminde Köy Enstitüleri kurulmuş ve dünya klasikleri Türkçeye çevrilmiştir. 1961 yılında vefat etmiştir (<http://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=934>).

3.2.1. Köy Enstitüsü Uygulamaları

Halkın büyük bölümünün kırsalda yaşamasının etkisi ile köy kalkınması ve köylünün eğitimi konusu önem kazanmıştır. Köylerde okul ve öğretmen sorunu ise eğitim sorunlarının temelini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda Köy Eğitim Kursları ve Köy Öğretmen Okulları kurulmuş, olumlu sonuçlar elde edilmiştir (Toprak, 2008:54). Ancak elde edilen sonuçlar yeterli olmamıştır. Eğitim Kursları ve Öğretmen Okullarından edinilen tecrübe, izlenecek eğitim politikasına ışık tutmuştur. Bu ışığın aracı İsmail Hakkı Tonguç, Hasan Âli Yücel, Saffet Arıkan ve İsmet İnönü olmuştur. Saffet Arıkan, 1935 yılında Milli Eğitim Bakanı olmuş ve İsmail Hakkı Tonguç'u İlköğretim Genel Müdürlüğü görevine getirmiştir. (Tonguç,2004:255) Tonguç görevi başındayken önce Eğitim Kursları daha sonra Köy Öğretmen Okulları tecrübeleri yaşanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı görevini Hasan Âli Yücel devraldıktan sonra Tonguç'un fikir babası olduğu Köy Enstitüleri fikrine sahip çıkmış ve desteklemiştir (Aysal, 2005:271). Eğitim kurslarından ve öğretmenlerden ortaya çıkan deneyim ve fikirlerle birlikte 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu hazırlanmıştır (Gürsel, Tekergüld., 2009:121). İsmail Hakkı Tonguç, ülkeyi gezmiş, uygun yerlere bakmıştır. Bu doğrultuda Hasan Âli Yücel, her bir bölgeyi 2-3 ilden oluşacak şekilde ülkeyi 21 bölgeye bölmüştür. Her bölgeye bir enstitü açılması planlanmıştır (Dündar, 2015:27). Dolayısıyla Köy Enstitüleri'nin iki çevresinden bahsetmek mümkündür. Birinci, çevresi kurulduğu kırsal çevre; diğeri yani ikincisi ise iki ve daha fazla ilden oluşan bölgesel çevresidir (Aydoğan, 1997a:26). Bu iki çevresel sınıflandırmadan hareketle Enstitünün kurulduğu kırsal yöre ile çevresindeki illeri etkileyeceğini ve bu bölgelerin kalkınmasına katkıda bulunacağını en azından bu doğrultuda sorumluluklar alacağını söylemek mümkündür.

Açılacak olan bu okulların şehirden uzak, mümkün olduğunca tren istasyonuna yakın yerlere yapılması öngörülmüştür. 17 Nisan 1940 tarihinde kabul edilen 3803 sayılı kanunla toplamda 14 enstitü açılmıştır. Kalan 7 okulun ise diğer enstitülerin yardımı ile açılacağı kararlaştırılmıştır. Bunun en önemli örneği, Hasanoğlan Köy Enstitüsüdür. Yapımına 14 Enstitüden öğrenci katılmıştır(Dündar, 2015:27).Büyük bir dayanışma içerisinde kendi okullarını kendi inşa eden öğrencilerin varlığı Köy Enstitüleri'nin birer kurum olmaktan çok, aile ortamına sahip olduğunu göstermektedir. Bunun en büyük örneği Köy Enstitüleri adına halen kurulu olan Vakıflar, Dernekler ve 17 Nisan kutlamalarıdır.

Köy Enstitüleri'nin fikri temeli 1930'lu yıllarda atılmıştır. Fiili olarak ise 1940'lı yıllarda hayata geçirilmiştir. Dönemde yaşanan II. Dünya Savaşı ve bu savaş öncesinde ki

şartlar,Köy Enstitüleri'nin kuruluş aşamasında genel bir etkiye sebep olmuştur. Bu etkiye örnek olarak Enstitü yapımında devlet bütçesine minimum yük getirecek planlama gösterilebilir. Devlet bütçesine minimum yük getirecek şekilde yapılan planlama köylüden arazi alınması ve köylünün çalıştırılması, öğrencilerin iş gücünde kullanılması gibi eleştiriye maruz kalacak olaylara sebep olmuştur. Burada değinilmesi gereken nokta öğrencilerin ve öğretmenlerin çalışmadaki azmi ve isteğidir (Karaömerlioğlu, 2009:287). Bütün bu uğraşlar sonucunda açılan Köy Enstitüleri, açıldığı tarihler ve hangi illerden öğrenci aldıkları Tablo 30'da yer almaktadır.

Tablo 30: Açılan Köy Enstitüleri ve Çevreleri

Köy Enstitüsü	Kuruluş Tarihi	Bölgeleri
1. Eskişehir-Çifteler (Köy Öğretmen Okulu-30 Ekim 1937)	17 Nisan 1940	Eskişehir-Ankara-Afyon-Konya
2. İzmir-Kızılçullu (Köy Öğretmen Okulu 30 Ekim 1937)	17 Nisan 1940	İzmir-Afyon-Manisa-Muğla
3. Kırklareli-Lüleburgaz, Kepirtepe (Köy Öğretmen Okulu-14 Kasım 1938)	17 Nisan 1940	Kırklareli-Edirne-Tekirdağ-İstanbul
4. Kastamonu-Gölköy	17 Nisan 1940	Kastamonu-Çankırı-Çorum-Sinop-Zonguldak
5. Samsun-Lâdik, Akpınar	15 Haziran 1940	Samsun-Amasya-Tokat
6. Antalya-Aksu	20 Haziran 1940	Antalya-Mersin-Muğla
7. Balıkesir-Savaştepe	20 Haziran 1940	Balıkesir-Çanakkale-Kütahya
8. Kocaeli-Arifiye	Haziran 1940	Kocaeli-Bilecik-Bolu-Bursa-İstanbul
9. Isparta-Gönen	Haziran 1940	Isparta-Burdur-Denizli
10. Trabzon-Beşikdüzü	Haziran 1940	Trabzon-Giresun-Gümüşhane-Ordu
11. Adana-Düziçi	20 Temmuz 1940	Adana-Gaziantep-Hatay-Kahramanmaraş-Mersin
12. Kayseri-Pazarören	26 Temmuz 1940	Kayseri-Kırşehir-Niğde-Sivas-Yozgat
13. Malatya-Akçadağ	Temmuz 1940	Malatya-Bingöl-Mardin-Muş-Sivas-Diyarbakır-Elazığ-Şanlıurfa-Tunceli
14. Kars-Cılavuz	Temmuz 1940	Kars-Ağrı-Artvin-Erzurum
15. Ankara-Hasanoğlan	10 Nisan 1941	Ankara-Çankırı-Kırşehir
16. Konya-Ereğli, İvriz	11 Kasım 1941	Konya-Nevşehir-Niğde-Mersin
17. Sivas-Yıldızeli	1942	Sivas-Erzincan
18. Erzurum-Pulur	13 Ağustos 1943	Erzurum-Bingöl
19. Diyarbakır-Ergani, Dicle	01 Haziran 1944	Diyarbakır-Bitlis-Mardin-Siirt-Şanlıurfa
20. Aydın-Ortaklar	16 Ağustos 1944	Aydın-Muğla
21. Van-Ernis	1949	Van-Hakkâri

*Bölge illeri Enstitülerin ilk kuruluşunda öğrenci aldıkları illerdir.

Kaynak: Menekşe, 2005:18

3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu 17 Nisan 1940 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmiştir. 22 Nisan 1940 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Yayımlanış hali itibariyle kanunun neşri ile yürürlüğe girdiği kabul edilmiştir. Bu tarihten

itibaren kurulan Köy Enstitüleri'nin sayısı en son 1948'de kurulan Van-Erciş okuluyla 21'e ulaşmıştır. 1942-1943 Eğitim Öğretim Yılından itibaren ise Köy Enstitüleri'nde ihtiyaç duyulan öğretmenleri yetiştirmek amacıyla Hasanoğlu Köy Enstitüsü bünyesinde Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü kurulmuştur (Yiner, 2012:310). Yüksek Köy Enstitüsünün kuruluşuyla Köy Enstitüleri artık kendi öğretmenlerini yetiştirecek bir konuma erişmiştir.

3.2.2. Köy Enstitüleri Amaçları ve Sistemi

Köy Enstitüleri temelde bir köy eğitim sisteminin yansıması olarak kurulmuştur. 1940 yılında ilköğretim çağı gelmiş nüfusun %78'i okuma-yazma bilmemektedir. Köylerde ise okuma-yazma bilmeyen eğitim çağındaki nüfusun oranı %90'dır. Yine köyler sağlık ve temizlik konularından yoksun, gelişmekten uzaktır. Enstitüler bu durumu ortadan kaldırmak, kaldırırken de köyün kalkınmasını ve gelişmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur (Akyüz, 2007:393). Bahsi geçen konular birer ilköğretim meselesidir. Dolayısıyla Köy Enstitüleri, memleketin ilköğretim davasının halledilmesinde lokomotif olan kurumdur.

Daha ayrıntılı bir amaç incelemesi yapmak gerekirse köy eğitim sisteminin iki genel amacı vardır. Birincisi, yıkılmış bir halde devralınan ve savaşlardan yıpranan tükenen ülkenin yeniden ayağa kaldırılıp kalkındırılması ikincisi ise, gerçekleştirilen devrimler ve Cumhuriyet'in korunarak halka aktarılması ve geliştirilmesidir. Bu temel amaçların gerçekleştirilebilmesi için ise birtakım özel amaçların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu alt amaçlar Hasan Âli Yücel Köy Enstitüleri ve Köy Eğitimi ile İlgili Yazıları-Konuşmaları kitabında şu şekilde verilmiştir:

“Ülkenin yönetiminde, tek kişi ya da bir takımın egemenliğinden ulusal egemenliğe geçişi sağlamak.

Halkı, Sultan'a kul olmaktan kurtarıp, bağımsız bir ülkenin onurlu yurttaşı yapmak ve yurttaşlık bilincine ulaştırmak.

Şeriatla yönetilen dinsel bir devlet yerine, laik bir hukuk devletinin hizmetlerini yurttaşlara sunmak.

Ülkeyi bir milletler topluluğu olmaktan kurtararak bu ülkenin sahibi olan insanları amaçta, kıvançta, kederde birleştiren ve bütünleştiren bir ulus bilincine ulaştırmak.

Ulus, Pantürkizm, Panislamizm heveslerinden kurtararak ulusçuluk ülküsünde birleştirmek.

Eğitimi dinsel olmaktan kurtararak bilimsel (kuramsal, teknik, sanatsal) bir içeriğe kavuşturmak.

Gelir dağılımında, köyler ve kent-köy arasındaki dengesizliği kaldırmak.

Haklar ve eğitim yönünden kadın erkek arasındaki eşitsizliği ortadan kaldırmak.”(Aydoğan, 1997a:23-24).

Bahsi geçen iki genel amaç ve alt amaçların gerçekleştirilmesi için gerekli olan ise bir üst kimlik oluşturmak ve bu üst kimlikle birlikte halka yurttaşlık bilincini aktarmaktır. Diğer bir ifade ile halkı bir arada tutacak, harç görevi görecekt, bütün bireylerin eşit ve özgür olduğu, ülkenin bir ferdi olma bilincini diğer anlamıyla yurttaşlığı, vatandaşlığı halka benimsetmektir. Bunun için meselenin temel eğitimden yani ilköğretimden halledilmesi gerekmektedir.

Enstitülerin kuruluşunda ki amaçlar, bu kurumlara ve eğitim alanına belirli bazı işlevler yüklemiştir. Bu işlevler sistem ile yakından alakalıdır. Köy Enstitüleri sistemi ile eğitim alanına eğitsel, siyasal, ekonomik ve toplumsal işlevler yüklenmiştir. Köy Enstitüleri sisteminin eğitime yüklediği eğitsel işlev okuma-yazma bilmeyen köylüye okuma yazma öğretmek ve dahası köy halkının her türlü eğitim hakkına kavuşmasını sağlamak ve bu doğrultuda köylere yeni tip okul kazandırmak ve öğretmen atamaktır. Alacağı eğitimle köylü; haklarını, sorumluluklarını bilecek ve kültürden, bilimden faydalanacaktır. Eğitime yüklenen toplumsal işlev ise köylünün kendi kültürünü keşfetmesi ve geliştirmesi üzerinedir. Diğer yönüyle ise içe kapanık olan köylerin bu yaşam tarzından arındırılarak köy dışındaki kültürlerle etkileşimi geçmesini ve tutucu insan tipinden gelişimci insan tipine yönelimi eğitimin işlevi haline getirmiştir. Eğitime yüklenen ekonomik işlev, köylünün geleneksel ve verimsiz tarım yöntemlerinden kurtarılıp verimli olan yeni teknik ve aletlerin kullanılmasının sağlanmasıdır. Yine aynı şekilde köylünün tarım dışında birer mesleki sanat öğrenmesi de bu işlevin içerisinde. Eğitimin siyasal işlevi ise ağılık düzeni üzerinedir. Enstitülere geline süreçte devletin ağalarla iletişime geçmesi ve ağanın köylerde birer devlet görevlisi havasına girmesi köylü üzerinde etkili ve baskın olmasına sebep olmuştur. Bu düzenin değiştirilmesi, köylünün ağadan kurtularak ülke yönetimine iştiraki eğitimin siyasal işlevi olarak karşımıza çıkmaktadır (Aydoğan, 1997a:17-18). Enstitüler aracılığı ile eğitime yüklenen bu dört işlev köyün ve köylünün ihtiyaçlarına yöneliktir. Bu doğrultuda Enstitülerin taşıdıkları amaçlar, köy ve köylünün ihtiyaçlarını karşılama kapsamındadır. Bu doğrultuda Enstitülerde sadece öğretmen değil sağlık elemanları da yetiştirilmiştir.

Enstitüler aracılığı ile eğitime yüklenen işlevlerin yerine getirilmesi çok sistematik ve işlerliği yüksek bir mekanizma gerektirmiştir. Bu mekanizmaya bakmak Enstitülerin en ince ayrıntısına kadar düşünülerek tasarlandığını ve sistemin tamamını anlamak adına önem taşımaktadır. Köy Enstitüleri'nin kurulması tek başına köy eğitimi sorununu çözmeye yetmeyecektir. Dolayısıyla bu yapılanma bir sistemdir. Enstitülere sistem denmesinin sebebi, tek görevinin öğretmen yetiştirmek olmamasıdır. Enstitüler bu sistemin merkezinde yer alan parçadır. Sistemin beynidir. Bahsi geçen amaçların gerçekleştirilmesi için köylerde de gerekli şartların sağlanması gerekmektedir. Köyde okulun olup olmaması öğretmenin kalacağı yer, öğretmene ve okula tahsis edilecek bahçe ve tarla gibi konularlaköyün hazırlanması gerekmektedir. Yine köyde görev yapacak öğretmenin kullanacağı araç gereçlerin sağlanması Enstitülerin köylere katkıları ve hepsinden önemlisi bu sistemin denetimi önemli konuları oluşturmaktadır. Bu konuların halledilmesi adına19 Haziran 1942 tarihinde kabul edilen 25 Haziran 1942 tarihinde yayınlanan 4274 sayılı “Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu”çıkartılmıştır.

Enstitü sisteminin incelenmesi doğrultusunda öncelikle Enstitülere öğrenci ve öğretmen seçiminin üzerinde durulacak daha sonra 4274 sayılı kanun ışığında Köy Enstitüleri sistemi doğrultusunda oluşturulan köy ilköğretim sistemi, Enstitülerden mezun öğretmenlerin görevleri ile Enstitülerin üstlendiği görevler ve denetim mekanizmaları incelenecektir.Bu sıralı inceleme ile Köy Enstitüsü sistemi, başlıklar içerisinde eritilmiş olarak sunulacaktır.

3.2.2.1. Enstitülerine Öğrenci ve Öğretmen Seçimi

Köy Enstitüleri projesinin temelini köyden gelen öğrencilerin kendi köylerinde öğretmenlik yapması oluşturmaktadır. Dolayısıyla Enstitülere öğrenci olarak alınacak kişilerin köylerden gelmesi beklenmektedir. Burada ortaya çıkan soru ise köyden gelen her gencin bu okullara alınıp alınmadığıdır. 17 Nisan 1940 tarih ve 3803 sayılı kanun Enstitülere öğrenci olarak alınacaklar için bir takım ölçütler getirmiştir. Bu kanunun üçüncü maddesi “*Enstitülere tam devreli köy ilkokullarını bitirmiş sıhhatli ve müstait köylü çocuklar seçilerek alınırlar.*” İbaresini içermektedir (Köy Enstitüleri Kanunu [KEK], 1940:madde 3).Kanunun üçüncü maddesinden yola çıkarak Enstitülere öğrenci olarak alınacak kişilerin köyde ilkokul seviyesinde eğitim görmeleri gerektiği çıkarımı yapılabilmektedir. Ancak köyde ilkokul seviyesinde eğitim görmenin yeterli olmadığı, sağlık açısından ve Enstitülerde öğrenci olması bakımından herhangi bir engeli

bulunmayan kişilerin Köy Enstitüleri'nde öğrenci olabileceği yine 3803 sayılı kanunun üçüncü maddesinden anlaşılmaktadır.

Bahsi geçen niteliklere sahip öğrencilerin Köy Enstitüleri'ne seçimini ise ilköğretim müfettişleri okul müdürleriyle birlikte gerçekleştirmektedir (Aydoğan, 1997a:28). Dolayısıyla yalnızca belirli niteliklere sahip olmak Köy Enstitüleri'ne öğrenci olmak için yeterli değildir. Aynı zamanda belirli kişilerin seçimleri arasına girmekte gerekmektedir.

3803 sayılı kanunun on yedinci maddesi ise Köy Enstitüleri'ne öğretmen olarak atanacaklar için bazı ölçütler getirmiştir. 3803 sayılı kanunun on yedinci maddesi şu şekildedir:

“Köy Enstitüleri'ne aşağıda adları yazılı müesseselerden mezun olanlar öğretmen tayin edilirler:

- 1) Yüksekokullar ve Üniversite fakülteleri mezunları,*
- 2) Gazi Terbiye enstitüsü mezunları,*
- 3) Öğretmen okulları mezunları,*
- 4) Ticaret liseleri ve Orta ziraat okulları mezunları,*
- 5) Erkek sanat okulları ve Kız enstitüleri mezunları,*
- 6) Köy enstitüleri mezunları,*
- 7) İnşaat usta okulları mezunları,*
- 8) Bunlardan başka her türlü teknik ve meslekî okullar mezunları.*

Bu enstitülerde mütehassıs işçiler yevmiye veya aylık ücretle usta öğretici olarak çalıştırılabilir.” (KEK, 1940:madde 17).

Bu denli geniş yelpazeli bir öğretmen alım kaynağının sebebi Enstitülerde yalnızca okuma-yazma, Türkçe, Tarih gibi dersler öğreten öğretmenlerin çalışmamasıdır. Köye uygun bir insan tipi yetiştirmeyi amaç edinen Enstitüler, kültür derslerinden ziraat derslerine, ziraat derslerinden sanat derslerine (meslek dersleri) ve sağlık derslerine kadar eğitim sağlamaktadır. Dolayısıyla yalnızca öğretmen yetiştiren okullardan görevli almaması doğal bir olaydır. Köy Enstitüleri'ne öğretmen olarak atanacaklar için de öğrencilerde olduğu gibi yalnızca bu okullardan mezun olma ölçütü yetmemektedir. Öğretmenler, aynı zamanda Köy Enstitüsü sistemine gönül vermiş kişilerden seçilmektedir (Aydoğan, 1997a:28). Köy Enstitüleri sistemine gönül vermiş kişilerin bu sistem içerisinde çalıştırılması köy ve köylü eğitiminin maarif davası halini aldığından göstergelerinden bir tanesidir.

Kısacası, Köy Enstitüleri'ne öğrenci olarak alınmak için köylü olmak ve en azından temel düzeyde eğitim görmek gerekirken öğretmen olmak için ise köye uygun insan tipi

yetiştirebilecek nitelikler sahip olmak ve bu niteliklere sahip olduğunu kanıtlayabilecek yukarda bahsi geçen okulların diplomasına sahip olmak gerekmektedir.

3.2.2.2. Köy Enstitüsü Sistemine Göre Köy İlköğretim Oluşumu

Eğitmen Kursları, Köy Enstitüleri ve Yüksek Köy Enstitüsü ile köye öğretmen yetiştirilmiştir. İlkokulların sınıflandırılması da bu doğrultuda 4274 sayılı kanunla yapılmıştır. Bu kanuna göre okullar; eğitimli köy okulları, öğretmenli köy okulları öğretmenli ve eğitimli köy okulları olarak ayrılmıştır. Bu okullara ek olarak pansiyonlu ve pansiyonsuz köy bölge okulları, akşam okulları, köy ve bölge meslek kursları sınıflandırması da yapılmıştır. Bu okulların tamamının da imece usulü ile köylü tarafından yapılması öngörülmüştür(Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu [KOETK], 1942).Nedim Menekşe Köy Enstitüleri Gerçeği kitabında, Hasan Âli Yücel Köy Enstitüleri ve Köy Eğitimi ile İlgili Yazıları-Konuşmaları isimli kitabın derleyicisi olan Mustafa Aydoğan ve İbrahim Ethem Başaran ise kitap içerisinde bu okulları aşağıdaki gibi tanımlamıştır.

Eğitmenli köy okulları, az nüfusa sahip köyler için üç yıllık ilkokullardır. Bu okullarda maaşları Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinden ödenen eğitimler çalışmaktadır.Eğitmen birinci sene aldığı öğrencileri üç yılın sonunda mezun ettikten sonra tekrar birinci sınıf öğrencisi almaktadır. Yine eğitim öğrendiği zirai teknikleri kendi arazisinde uygulayarak köylüye örnek olmaktadır.

Öğretmenli köy okulları, maaşları Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinden karşılanan, Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerin çalıştığı ve öğrencilerin beş yıl okutulduğu okullardır. Eğitimli okullarda olduğu gibi Köy Enstitüsünden mezun öğretmen, arazisinde ve okulun uygulama bahçesinde zirai teknikleri köylüye örnek olmak için kullanmaktadır. Ek olarak öğretmen Köy Enstitüsünde öğrendiği bir diğer mesleği de kurslarla köylüye öğretmektedir.

Öğretmenli ve eğitimli köy okulları, birden fazla öğretmenin çalıştırılması gerekli hallerde iki öğretmenin verilemeyip bir öğretmen ve bir eğitmenin çalıştırıldığı okullardır. Büyük köyler için düşünülmüş olan bu okul türünde hem öğretmen hem eğitim çalıştırılmaktadır.

Pansiyonlu ve pansiyonsuz yani yatılı ve yatılı olmayan köy bölge okulları, 8-10 köy arasında büyük olan bir köye açılan ve üç yıllık ilkokulu tamamlayan öğrencilerin ilkokulu beş yıla tamamlamasını sağlayan okullardır.

Akşam okulları, öğrenim yaşını geçmiş olanların okuma-yazma öğreneceği okullardır. Köy okulunun açıldığı yerlerde açılması zorunlu tutulmuştur. Bu okullarda köy kız ve erkekleri okulların çalışma saati dışında eğitim görmektedir.

Köy ve bölge meslek kursları, ilkokul düzeyini tamamlamış ancak ortaokula devam edememiş 16 yaşından küçük gençlerin bir meslek öğrenmesini sağlayan zorunlu okullardır. 16 yaşın üzerinde ki kişilerde gönüllü olarak bu kurslara katılabilmektedir (Aydoğan, 1997a:19-21; Menekşe, 2005:36-37). Bu okullar, köylüye yalnızca okuma-yazma ve modern zirai tekniklerin öğretilmesinin dışında köylüye başka gelir kaynağı sağlamayı amaç edinmiştir. Dolayısıyla köylüye köy dışına çıkmadan toplumsal dayanışma yoluyla ihtiyacı olan yeteneklerin kazandırılması hedeflenmiştir.

3.2.2.3. Mezun Öğretmenlerin Görev ve Sorumlulukları

Köy Enstitüleri, köy ve köylünün ihtiyaçlarının giderilmesi ve kırsal kesimin kalkındırılması yoluyla devletin ve ülkenin kalkındırılması amacıyla kurulmuştur. Bu doğrultuda Enstitüler; köyün ihtiyacı olan öğretmen, sağlık personeli ve köylüye örnek olacak birer çiftçi ile zanaatkâr yetiştirmişlerdir.

3803 sayılı kanun ile 4274 sayılı kanun Köy Enstitüleri'nden mezun olan öğretmenlerin sorumluluklarını, görevlerini ve yetkilerini düzenlemiştir. Bu iki kanun ışığında öğretmenlerin durumu incelenecektir.

Kent yaşamını benimsemiş öğretmenlerin köy yaşamına ayak uyduramaması konusu köye uygun öğretmen yetiştirilmesi fikrini ortaya çıkarmıştır. Bunun için köylü halkın içinden gelen kişiler öğretmen olarak yetiştirilecektir. Ancak köy kökenli öğretmenlerde kentte görev yapıp kent yaşamına alıştıktan sonra köye dönmek istememektedir (Aydın, 2013:81). Bu doğrultuda Köy Enstitüleri'nden mezun olarak işe başlayacak öğretmenleri köy yaşamından uzaklaştırmadan çalışmaları için 3803 sayılı kanun öğretmenlere bazı görev ve şartlar yüklemiştir. Bu şartlardan ilki 5'inci maddede geçtiği şekli ile “...öğretmen tayin edilenler, Maarif Vekilliğinin göstereceği yerlerde yirmi sene çalışmaya mecburdurlar...”, ikinci şart 7'nci maddede “Köy Enstitüleri'nden mezun olan öğretmenler, ayda (20) lira

ücretle Maarif Vekilliğince tayin edilirler...” şeklinde geçmektedir (KEK, 1940:madde5-7).

Köy eğitmen ve öğretmenlerinin görev ve yetkilerini belirleyen bir diğer kanun ise 4274 sayılı kanundur. Bu kanunun 10’uncu maddesi köy eğitmen ve öğretmenlerinin görev ve yetkilerini “okul ve kurslarla ilgili” olanlar ve “köy halkını yetiştirmekle ilgili” olanlar şeklinde ikiye ayırmıştır. Bu kanuna göre eğitmen ve öğretmenlerin okul ve kurslarla alakalı görevleri şu şekildedir:

- “1) Köy Okulu binasının, işliğinin yapılışında ve bahçesinin kuruluşunda çalışmak ---- bu okullara verilen eşyayı iyi bir şekilde muhafaza etmek; hayvanlara bakmak ve onları üretmek,*
- 2) Okula mahsus araziye örnek olabilecek şekilde işlemek, boz bırakmamak,*
- 3) Köy Okulu işliğini, köylülere de faydalı olabilecek şekilde işletmek,*
- 4) Köyde okul talebesinin eğitim ve öğretimiyle ilgili her türlü tedbirleri almak ve aldirtmak,*
- 5) Talebenin sağlık durumlarını tehdit edici vakaları önlemeye ve gidermeye çalışmak ve bunun icap ettirdiği tedbirleri almak ve aldirtmak,*
- 6) Teftiş bölgesine giren köylerin okul binalarını yapmak, fidanlıklarını kurmak gibi elbirliği isteyen işlerde birlikte çalışmak ve yardımlaşmak.” (KOETK, 1942:madde10).*

Köy eğitmen ve öğretmenlerinin görevleri bu maddelerde belirtilmiştir. Bu maddelerden yola çıkarak köy okulu aracılığıyla öğretmenin köyü birer üretim merkezi gibi kullanması, bu doğrultuda tarlaları ekip biçmesi, bağ bahçe kurması, bütün köyün sağlığına dikkat etmesi ve gerekli tedbirleri alması, elindekilerin kıymetini bilmesi ve araç gereçleri iyi muhafaza etmesi ile yaptığı bütün işlerde köylüye örnek olması görevlerini teşkil etmektedir. Yine köylünün dayanışma halinde bir vücut gibi çalışması ve buna özendirilmesi eğitmen ve öğretmenin görevleri arasındadır. Başka bir deyişle toplumun gerektirdiği şekli ile ortak yaşama meselesini dayanışma usulü üzerine köylüye öğretmek, öğretmenin görevidir. Eğitmenler ve öğretmenler, bahsi geçen görev ve işlerde bölgedeki diğer görevlilerle yardımlaşma içerisinde olacaktır. Eğitmen ve öğretmenlere yüklenen sorumluluklar sebebiyle onlar yalnızca bir devlet memuru sıfatını üstlenmemektedir. Aynı zamanda köye yol gösterici bir kılavuz, bir lider konumuna erişmektedir.

Öğretmenlere ve eğitmenlere verilen bu görevler aynı zamanda başka işleri de gerektirmiştir. Bu görevleri yerine getirmek için yeni bir tip öğretmen ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Enstitü programları bu yeni tip öğretmeni yetiştirmeye yönelik hazırlanmıştır.

Yine öğrencinin sağlığına dikkat edilmesi, öğrencinin sağlığının korunması için iyi bir okul binası ve çevresi gerekmektedir. Bir diğer ortaya çıkan iş ise kümes, ahır vb. tesislerin okula kurulması gerekliliğidir(Aydoğan, 1997b:239-240). Bu işler aşağıda göreceğimiz üzere Enstitüler ve köylü üzerine vazife olan işlerdir.

Köy öğretmenleri ve eğitimcilerin köy halkını yetiştirmeye yönelik görevleri 4274 sayılı kanunun 10'uncu maddesinde aşağıdaki şekli ile yer almıştır.

"1) Köy halkının millî kültürünü yükseltmek, onları sosyal hayat bakımından asrın şartlarına ve icaplarına göre yetiştirmek, köy kültürünün müspet kıymetlerini yaymak ve kuvvetlendirmek için gereken tedbirleri almak; millî bayram günlerinde, okulların açılışlarında, mahallî ve millî âdetlere göre kutlanan iş günlerinde törenler yapmak ve bunları, halk türküleri, oyunları, marşları ve müzik aletleri esas tutulmak suretiyle tertip, tanzim ve idare etmek; köy halkını radyodan azami derecede faydalandırmak,

2) Köyün ekonomik hayatını geliştirmek için ziraat, sanat, teknik alanlarında köylülere örnek olabilecek işler yapmak; okullarda sergiler açmak ve diğer münasip yerlerde panayırılar açılmasına yardım etmek; istihsalin artırılması ve ürünlerin kıymetlendirilmesi, köy iş hayatının canlandırılmasıyla ilgili tedbirlerin alınmasında köylülere gereken yardımlarda bulunmak; gidip gelinmesi mümkün yerlerdeki pazar, sergi, panayır, fuar, müze gibi ekonomik hayatın gelişmesiyle ilgili kuruluşlarla halkı ve talebeyi ilgilendirmek, onların buraları ziyaret etmelerine kılavuzluk etmek; ormancılığa ait bilgilerin artırılmasına çalışmak ve ormanların faydalarını ve korunmalarını anlatmak; kurulmuş köy ormanlarının hâkimiyle korunmasında ve yeniden kurulacakların kurulmasında yardım etmek,

3) Köyde ve yakın muhitlerde bulunan tarih eserleriyle memleket güzelliklerini teşkil eden tabii ve teknik kıymeti haiz eser ve anıtların onarılması; neslinin tükenmemesi ve körelmemesi lâzım gelen hayvan ve bitki cinslerinin tespiti ve korunmasıyla ilgili işlerde muhtarla, köylülerle ve ilgili diğer teşkillerle beraber çalışmak,

4) Köy halkının saadet ve felâketiyle ilgili bütün işlerde elden gelen her türlü yardımı yapmak, gerekli koruyucu tedbirleri almak ve bu gibi hallerde Hükümet teşkilâtını ilgilendiren işleri zamanında ilgililere yazı ile bildirmek veya gidip haber vermek,

5) Devletin ve köy halkının umumî menfaatleri ve mukadderatıyla ilgili Millî Müdafaa, imece, asker ailelerine yardım, orman ve köy yangınlarını söndürme, ortaklaşa ziraat ve nakil vasıtaları edinme, her türlü kooperatifleri kurma ve işletme gibi hususlarda köylülerle işbirliği yapmak ve bu işlerin icaplarına göre çalışmak,

6) Muhite ve temin edilecek vasıtalarla göre köy gençlerinin yüzücü, kayakçı, güreşçi, binici, atıcı, avcı, bisiklet, motosiklet ve traktör kullanıcısı gibi hareketli ve canlı vasıflarda yetiştirilmeleri için gereken her türlü teşebbüslerde bulunmak, mümkün olan tedbirleri almak ve bu hususların gerçekleşmesi için çalışmak."(KOETK, 1942:madde10).

Köy eğitimcileri ve öğretmenlerinin köy halkını yetiştirmekle alakalı görevleri, öğretmen ve eğitimcilerin çevresi ile alakalı, onları ilgilendiren ve uzak kalmamaları gereken problemlerdir (Menekşe, 2005:46). Köylünün yetiştirilmesine yönelik görevler, genel anlamda köye ve köylüye ait kültürün ortaya çıkartılması, korunması, bu doğrultuda yapılacak etkinlikler ve ortak çalışma yeteneğinin geliştirilmesi doğrultusundadır. Bu

yönde köylü eğitilecektir. Köylünün eğitiminin yanı sıra öğretmenin köylüye karşı üstlendiği sorumluluklar aynı zamanda öğretmeni köyden sorumlu devlet görevlisi konumuna yerleştirmiştir. Öğretmen, yalnızca kendi mesleğini yapmakla mesul tutulmamış; köyün ve köylünün mutluluğu ve hüznüne ortak olması, köyü toplumsal ve ekonomik açıdan geliştirmesi, yetiyecek yeni nesilleri köyün ihtiyaçlarına göre birtakım özelliklerle yetiştirmesi ve köy ile devlet arasındaki bağ olması noktasında da sorumlu tutulmuştur.

Kısacası, köy kalkınmasının ve gelişmesinin öncüsü olarak görülen öğretmenlerden yalnızca mesleklerinin gereğini yapmaları istenmemiştir. Öğretmenlik dışında çiftçi, zanaatkâr, çoban olması istenmiştir. Köyün bütün ihtiyaçlarıyla gücü yettiğinde ilgilenmesi, yetmediği yerde devletle köy arasında bağ olması istenmiştir. Yine köye getirilecek bu yeni düzenin geçici olmaması içinde köy öğretmenlerinin görev alacakları bölgelerde 20 yıl kalmaları istenmiştir. Bu doğrultuda bakıldığında köy öğretmenleri büyük fedakârlıklar altında görev yapmaktadırlar.

3.2.2.4. Köye ve Köylüye Yüklenen Sorumluluklar

3803 sayılı kanunun 16'ncı maddesi köylüye bir takım sorumluluklar getirmektedir. Bu madde şu şekildedir:

“Köy öğretmenlerinin tayin edilecekleri okulların binaları ve öğretmen evleri Maarif Vekilliğince verilecek plânlara göre Köy Kanununa tevfikân, bölge ilk tedrisat müfettişi ile gezici başöğretmenin nezaretinde köy ihtiyar heyetleri tarafından yaptırılır ve öğretmen tayin edilecek köylere keyfiyet üç yıl önce bildirilir. Köy bütçesinde de ona göre tedbirler alınır, Öğretmen işe başlamadan evvel okul binası ile öğretmen evi tamamen bitirilir. Köy okulları binalarının tamiri ve okulun daimî masrafları köy ihtiyar heyetlerince temin edilir.”(KEK, 1940:madde 16).

3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu köylüye beldelerinde görev yapacak öğretmenin evinin yapılması ve bu öğretmenin çalışacağı, belde çocuklarının okuyacağı okulun yaptırılması sorumluluğunu yüklemiştir. Yine okulun giderleri ve gerekli durumlarda tamiri ile bakımı köylünün üzerine yüklenmiştir. Bu madde, yoksul köylü halkı açısından oldukça ezici bulunmuştur. Ayrıca parasız ilköğretim ilkesinin dışına taşmış bir maddedir. Öyle ki okula gitme zorunlu ve ücretsiz görülse de eğitim kurumlarının yapımı ve giderleri köylünün sırtına yüklenmiştir. Zaten yoksul olan köylü bu durumda çocuğunun okuması karşısında olumsuz tutumlara girmiştir. Diğer bir ifade ile köylü, bu masraftan kaçmak adına çocuğunun okumaması fikri ile dolmuştur. Köy Enstitüleri sistemine getirilen en büyük

eleştirilerden birisi bu maddenin köylüye yüklemiş olduğu yük noktasında ortaya çıkacaktır.

3803 sayılı kanunda olduğu gibi 4274 sayılı kanunda köylüye bazı görev ve sorumluluklar yüklemiştir. Bu kanunun 11'inci maddesi, 10'uncu madde de yer alan öğretmenin görev ve sorumluluklarının gerçekleştirilmesi açısından köylüye ödev vermektedir. 11'inci madde içerisinde geçen *“Onuncu maddede yazılı işlerin gerçekleştirilmesi için ilgili köylüler bu kanunda yazılı esaslara göre ve diğer kanunlarda tespit edilen hükümlere uygun olmak şartıyla eğitmen ve öğretmenlere yardım etmek ve onlarla işbirliği yapmak vazifesiyle mükelleftirler”* cümlesi köylüye öğretmene yardım etme zorunluluğu getirmiştir. Yine aynı maddenin devamında geçen *“Bu mükellefiyetlerden kaçınanlarla işleri aksatanlar ve bu işlere fesat karıştıranlar hakkında eğitmen ve öğretmenlerin ihbarı üzerine ilköğretim müfettişi tarafından yapılacak tetkik üzerine verilecek rapora nazaran takibe lüzum görüldüğü takdirde köyün bağlılığına göre kaymakam veya valinin yazacağı bir müzekkere ile Cumhuriyet müddeiumumiliğine (savcılığa) gönderilir. Müddeiumumilik bu evrakı sulh mahkemesine tevdi eder ve mahkemece de bu hareketleri sabit görülenler üç günden on beş güne kadar hafif hapis veya beş liradan yirmi beş liraya kadar hafif para cezasıyla cezalandırılır”*(KOETK, 1942:madde 11)cümlesi köylünün öğretmene itaat etmesi, öğretmene başkaldırmaması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Kısacası,Köy Enstitüleri sistemi ve amaçlarının hayata geçirilmesinde devletin maddi açıdan noksan kalması yoksul köylünün bu sistemin uygulanması için kaynak olarak görülmesine sebep olmuştur. Köy ve köylü için ortaya çıkan Köy Enstitüleri sistemi, bu hali ile köylüye dayanışma ve imece yetenekleri kazandırma amacı da gütmüş olabilir. Ancak devletin köylüden maddi bir kaynak ve iş gücü beklemesi eleştirilecek bir noktadır. Unutulmamalıdır ki yeni kurulmuş olan devletin beklenen gelişimi göstermesi de bu projeye bağlanmıştır. Dolayısıyla Köy Enstitüleri sistemi parlak bir gelecek ümidi ile bir seferberlik edası havasında uygulanmaya çalışılmıştır. Bu durum şimdi fedakârlık ederek ileride rahat etme söylemi ile örtüşmektedir. Köylüden beklenen ise bu fedakârlığa uygun hareket etmek yönünde olmuştur. Bu doğrultuda bakıldığında köyden ve köylüden beklenenlere iki açıdan bakmak iki farklı sonuç doğuracaktır. Birincisi, Köy Enstitüsü sisteminin köylü sırtından finanse edilmesinin yanlış olduğudur ki bu bir eleştiri noktasıdır. İkincisi ise yeni devletinde yokluk içerisinde olmasından dolayı gerçekleştirilmek istenenlere vatandaş katkısının zorunlu tutulmasının yine vatandaşın geleceği için olmasıdır. Bu tartışma günümüzde dahi devam etmektedir.

3.2.2.5. Köy Enstitüleri'nin Sorumlulukları

Köy eğitim sisteminin kurulması tek başına yetmemektedir. Aynı zamanda etkili bir yönetimin sağlanması da gerekmektedir. Bu doğrultuda köye atanan eğitmen ve öğretmenlerin çalışmalarında yalnız bırakılmamaları da gerekmektedir (Aydoğan, 1997a:24). Köy Enstitüleri'nin bir sistem haline gelmesindeki en önemli olgulardan birisi, Enstitülere öğretmen veya sağlıkçı yetiştirme dışında bir takım sorumluluklar verilmesidir. Nihayetinde köyün kalkındırılması amacıyla oluşturulan bu kurumlar, bulundukları çevrede yer alan köylere ve köylülere, bölgelerinde görev yapan öğretmenlere destek olmak zorundadır. Bu doğrultuda Köy Enstitüleri zamanla birer fabrika gibi üretim yapan yerler olmuşlardır. 4274 sayılı kanunda yer alan ve Enstitülere yüklenen görevlere bakmak bu kurumların köye, köylüye ve öğretmene nasıl destek olacağı konusunda açıklayıcı olacaktır.

4274 sayılı kanun madde 38 *“Köy Enstitüleri müdürleri, bu kanunda yazılı işlerin düzgün bir şekilde yapılması için, kesimlerine giren köylerde çalışan eğitmen, öğretmen, gezici öğretmen, gezici başöğretmen ve bölge ilköğretim müfettişlerine ellerindeki bütün vasıtalarla gereken yardımları zamanında yaparlar ve onların işlerini takip ederler”*(KOETK, 1942:madde 38) demektedir. Bu madde Enstitüleri görev ve sorumluluk bakımından köylere ve orada çalışanlara karşı sorumlu yapmaktadır. Aynı zamanda Enstitüleri birer denetim aracı olarak ortaya çıkarmaktadır.

Yine madde 39 *“Köy Enstitüsü idareleri, Enstitünün kesimine giren bütün köyleri tespit ve tetkik ederek bu köylerin her biri hakkında gereken bilgileri toplarlar. ----- Enstitüde çalışan öğretmenler vasıtasıyla bu köylerde mezunlarının yapacakları işleri planlaştırarak eğitmen ve öğretmenlere Enstitüden mezun olmazdan evvel bildirirler. 3803 sayılı kanunun on birinci maddesine⁵⁹ göre mezunlara alet, tohum gibi şeyleri ve hayvanları verirler”* (KOETK, 1942:madde 39) demektedir. Dolayısıyla enstitülerin köye ve öğretmene karşı bir diğer sorumluluğu, köylerin durumlarının tespit edilmesi ve bu doğrultuda öğretmenlere gerekli malzemenin sağlanması yönündendir. Bu nokta da öğretmene Bakanlık ve Enstitüler aracılığıyla verilen alet, araç ve gereçleri göstermekte fayda vardır. Tablo 31’de öğretmenlere sağlanan malzemeler gösterilmektedir. Bu malzemelerin tablo

⁵⁹ 3803 sayılı kanunun 11’inci maddesi şu şekildedir: *“Köy Enstitüleri’nden mezun öğretmenlere istihsale yarayıcı aletler, ıslah edilmiş tohum, çift ve irat hayvanları, cins fidan gibi istihsal vasıtaları, köy öğretmenlerinin tayin edildikleri okulların demirbaşına geçirilmek suretiyle Devletçe parasız olarak verilir.”* (“Köy Enstitüleri Kanunu”, www.resmigazete.gov.tr). Bu maddeden anlaşılacağı üzere Enstitüler öğretmenin kullanacağı alet-edevat, tohum, hayvanlar ve meyve bahçesi için fidanları vermekle sorumludur.

halinde gösterilmesi aynı zamanda öğretmenin köylerde ne gibi işlerle meşgul olacağını ve köylüye hangi modern alet ve edevatı gösterip öğreteceğinin anlaşılması noktasında etkili olacaktır.

Tablo 31: Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmene Verilen Asgari-Azami Sayılarına Göre Malzemeler Listesi

A. Eşyayı ölçmeye, işaretlemeye, bir yere tutturmaya yarayan edilgin iş araçları	B. Eşyaya şekil vermeye ve onu delmeye yarayan etkin iş araçları	C. İş araçlarını ve eşyayı bilemeye ve boyamaya, temizlemeye, yapıştırmaya yarayan araçlar
1) Eşyayı ölçmeye yarayan araçlar	1) Eşyayı kesmeye, düzeltmeye, koparmaya, bükmeye yarayan araçlar	1-3 Kösele Taşı ve Tezgâhı (x) 1-2 Bileği Taşı 4-10 Boya Fırçası 2-4 Toz Alma Fırçası 1-2 Ege Fırçası 3-4 Tutkal ve Kola Kabı, Bunların Fırçaları (x) 2-6 Badana Fırçası (x) 1-2 Çapraz 1-2 Yağdanlık (x)
10-20 Şerit Metre 5-10 Ağaç ve Demir pergel (x) 10-20 Ağaç ve Demir Gönye 2-5 Kompas	10-20 Kâğıt Bıçağı (x) 2-3 Araba Baltası (x) 4-6 Keser (x) 2-4 Kıskaç (x) 4-6 Kerpeten 8-12 Kâğıt Makası 2-4 Tenekeci Makası 4-6 Keski (x) 2-4 Bıçkı (x) 2-4 Oymacı Tokmağı (x) 10-20 Oymacı Kalem 3-5 Kaba Rende (x) 2-3 Planye 4-6 Tornavida (x) 2-4 İngiliz Anahtarı 2-6 Testere 4-8 El Testeresi 2-4 Kırklık (Davar Makası) (x) 4-8 Takım (Üç Çeşit Törpü) 4-8 Takım (Üç Çeşit Ege) 1-2 Elmastraş 1-2 Çivi Sökme Kaldırıcı (x)	
2) Eşyayı işaretlemeye yarayan araçlar	2) Eşyayı delmeye yarayan araçlar	
10-20 Demir ve Tahta Cetvel (x) 2-5 Biz (x) 2-4 Nişangeç (x) 10-15 İsteka (Kemik Kalem) (x)	2-4 Cırcırlı Matkap Kolu ve Kalemleri 2-4 Matkap Kolu ve Kalemleri 4-8 Türlü İşlere Göre Zimba (x) 4-6 Oluklu Baskı (x) 2-4 Sağlı Sollu Yan Baskı (x)	
3) Eşyayı bir yere tutturmaya veya sıkıştırmaya yarayan araçlar	3) Eşyayı döverek ve yapıştırarak şekil vermeye yarayan araçlar	
5-10 Marangoz Tezgâhı veya Masa Mengenesi 3-5 Demirci Mengenesi 2-4 Tesviye Mengenesi 4-6 Kıl Testere Tezgâhı (x) 1-2 Gönye Kutusu (x) 2-4 Pres Tahta veya Madeni Levha 4-8 Yassı ve Yuvarlak Uçlu Kargaburnu 2-4 Pens 2-4 Cilt Tezgâhı (x) 1-2 Ciltçi Mengenesi (x)	6-10 Ağaç ve Maden İşleri İçin Çekiç (x) 2-4 Camcı Çekici (x) 2-4 Küçük Örs 2-4 Havva (x)	

* (x) işaretli araçlar Köy Enstitüleri'nde yaptırılacaktır.

Kaynak: Aydoğan, 1997b:390

Köy Enstitüleri'nin bir diğer sorumluluğu da 40 ve 41'inci maddelerde geçen öğretmen ve eğitimcilerin staj yapabileceği Köy Enstitüsü içerisinde tatbikat yani uygulama bölgesi ayırmasıdır. Uygulama bölgelerinden az üç gezici öğretmen veya gezici başöğretmen

bölgesinde bulunan köylerde görev yapacak eğitimci ve öğretmenlere köylerde yapması gereken işlerin öğretildiği bölgelerdir. Bu doğrultuda yapılan bir diğer uygulama ise Enstitüde okuyan öğrencilerin ilk üç eğitim-öğretim yılında her yıl en fazla 20 gün olmak üzere son iki yılda ise en az 6 ay olmak üzere köylerde yatılı olarak kalması ve köy işlerini takip ederek incelemesi ve çalışmasıdır. Enstitülerin 41'inci madde noktasında sorumluluğu, öğrencilerin köylerde yapacakları işleri saptamak üzerinedir.(Menekşe, 2005:70).Bu durum öğretmen ve eğitimcilerin köylerde göreve başlamadan tecrübe edinmelerini sağlamaktadır. Dolayısıyla göreve yeni başlayan öğretmen veya eğitimci acemilik çekmeden işini devralacaktır.

Enstitülerin öğretmenlere ve aynı zamanda köylere karşı olan en önemli sorumluluklarından birisi de aynı kanunun 42'nci maddesinde yer almıştır. Bu kanuna göre; *“Valiliklerin Köy Enstitüleri'ne bağlı köylerinde yapılmasıgerekli işlerin eğitimci ve öğretmenler tarafından vaktinde yapılamayacağı anlaşılırsa gezici öğretmen ve gezici başöğretmen veya bölge ilköğretim müfettişlerinin teklifi üzerine Köy Enstitüleri idareleri,bu köylerde yapılacak işleri bitirmek üzere öğretmenlerin başkanlığında enstitü talebesinden gruplar gönderirler. Bu talebe ve öğretmenlerin zaruri yol masrafları ile köylerde kaldıkları zamana ait yiyecekmasrafları enstitü tahsisatından ödenir.”*(KOETK, 1942:madde 42). Enstitülerin öğretmenlere sahip çıkmasının en büyük örneklerinden birisini bu madde oluşturmaktadır. Öyle ki öğretmenin yapması gereken işlerin aksamaması için Enstitüler öğretmene gerekli desteği vermekle sorumludurlar. Aynı zamanda görevlendirilecek öğrencilerin tecrübe kazanması noktasında da faydası olan bir uygulamadır.

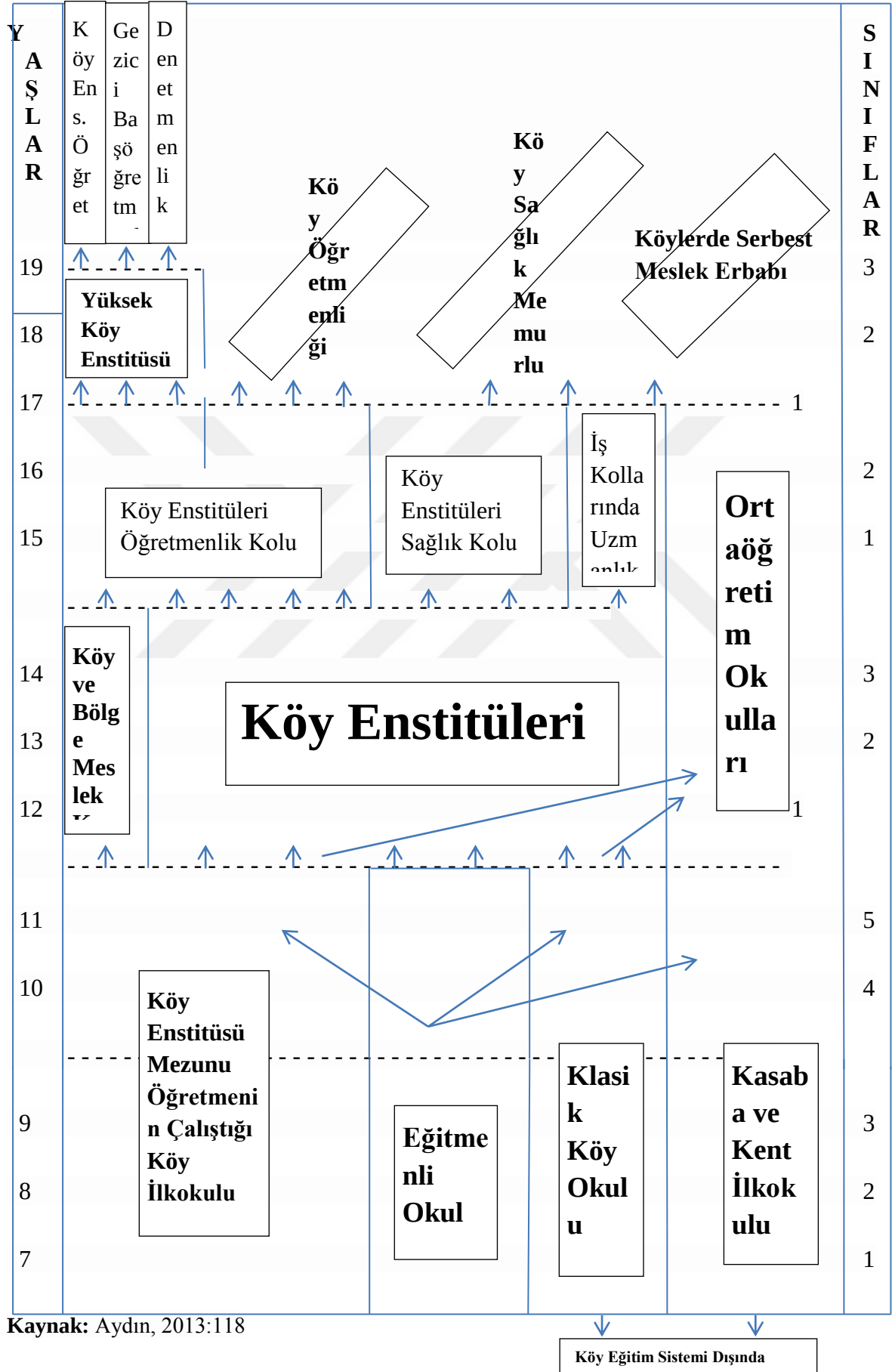
Enstitülerin öğretmen ve eğitimci üzerine sorumlu tutuldukları son alan kurslardır. Bu doğrultuda 4274 sayılı kanunun 43'üncü maddesi *“Eğitimci ve öğretmenler için Köy Enstitüleri idarelerinceicabında kurslar açılır. Eğitimci ve öğretmenlerin bu kurslara gelişgitleme zaruri yol paraları ve kursta bulundukları müddetçe yiyecek masraflarıEnstitü tahsisatından ödenir”*(KOETK, 1942:madde 43)demektedir. Günümüz seminer uygulamalarına benzeyen bu uygulama öğretmen ve eğitimcilerin alanları doğrultusunda yaşanan gelişmeleri takip etmeleri ve öğrenmeleri içindir. Enstitüler, öğretmen ve eğitimcilerin bu kurslara katılımı noktasında maddi açıdan da görevli tutulmuş ve kurslara katılacakların masraflarını karşılama sorumluluğu Enstitülere verilmiştir.

3.2.2.6. Enstitü Sisteminin Genel Haritası

Köy Enstitüleri sisteminin ve yukarıda bahsettiğimiz görev ve sorumlulukların eksiksiz yerine getirilebilmesi dolayısıyla istenen amaçların ve sonuçların elde edilebilmesi için bir örgütsel yapı kurulmuştur. Bu örgütsel yapının ortaya konulması Enstitü sisteminin nasıl birbirini tamamlayıcı ögeler üzerine kurulduğunu gösterecektir. Bu doğrultuda Enstitü sisteminin yapısı iki açıdan incelenecektir. Birincisi, okullar ve yetiştirdikleri kişiler üzerine olacaktır. İkincisi ise idari açıdan bağlı olunan mercii üzerine olacaktır.

Birinci inceleme açımız, Köy Enstitüsü sisteminin ilkokullardan başlayarak en son Yüksek Köy Enstitüsüne oradan da mesleğe ulaşıncaya değin geçilecek yollarını içermektedir. Köy Eğitim Sistemi içerisinde yer alan kurumları incelemek yeterli olacaktır. Bu doğrultuda 5 yıllık köy ilköğretimini bitiren çocuklar, Köy ve Bölge Meslek Kursları veya Köy Enstitüleri'ne gitmektedirler. 3 yıl Köy Enstitüleri veya Meslek Kurslarında ders gören öğrenciler, buradan da 2 yıl eğitim görmek üzere öğretmenlik üzerine veya sağlık üzerine yetiştirilmek için alanlarını seçmektedirler. Bu alanlardan mezun olunması durumunda bir kısmı köylerde öğretmen, sağlık çalışanı veya meslek erbabı olarak görev almaktadır. Bir kısım öğrenci ise Yüksek köy Enstitüsüne geçerek öğrenim hayatına devam etmektedir. Yüksek Köy Enstitüsünden mezun olan öğrenciler ise Köy Enstitüsü öğretmenliği, Gezici Başöğretmenlik veya Denetmenlik mesleklerini yapmaktadırlar. Bu yolları bir harita olarak verecek olursak Şekil 1'deki gibi olacaktır.

Şekil 1: Köy Eğitim Sistemi Matrisi

İkinci bakış açımız Köy Enstitüleri sisteminin idari oluşumu üzerinedir. Bu oluşum ast-üst ilişkisi içerisinde hizmetin eksiksiz yapılması üzerine kurulmuştur. Aynı zamanda bir denetim mekanizması görevi de gören bu teşkilatlanma, görevleri doğrultusunda birbirini destekleyen ve tamamlayan birimlerden oluşmaktadır. Birbirini tamamlayan bu birimlerden birisinin işini haddinden fazla eksik yapması çalışma sisteminin diğer birimlerini de etkilemektedir. Bu doğrultuda Köy Enstitüleri sisteminin çalışanlarını yetiştirme tarzı iş kalitesi üzerine olmuştur.

Bahsi geçen idari örgütlenme Köy Enstitüleri'nin amaçlarının gerçekleştirilmesi adına büyük önem taşımaktadır. Köy Enstitüleri sisteminin en altında eğitimci-öğretmen ve köy ile köy halkı bulunmaktadır. Eğitimci ve öğretmenler köylerde ki okullar ve kurslardan sorumludur. 4274 sayılı kanuna göre köy okulları ve kurslarının yani öğretmenlerin idare, eğitim-öğretim, ziraat, sanat, sağlık işleri, çocuk bakımı ve köyü yetiştirme açısından bağlı oldukları merciler sırasıyla aşağıdaki gibidir(Aydoğan, 1997b:256):

- 1) Bölge gezici öğretmenleri ile gezici başöğretmenlikleri,
- 2) Bölge ilköğretim müfettişlikleri,
- 3) Bölge Köy Enstitüsü müdürlükleri,
- 4) Kaza maarif memurlukları,
- 5) Valilik maarif müdürlükleri

Bahsi geçen bu merciiler birbirlerine karşı sorumlu ve üstten alta olmak üzere birbirlerinin denetleyicisi konumundadır. Sorumlulukları noktasında altlarında yer alan birimlere destek olma ve kolaylık sağlama gibi görevleri vardır. Aynı zamanda işlerin ciddilikle yapılması ve başarılı olması noktasında da denetim sağlamaktadırlar. Bu doğrultuda öğretmenin ödüllendirilmesi veyahut cezalandırılması araçları kullanılmıştır.

4274 sayılı Kanunun 31-37'nci maddeleri öğretmenlerin ödüllendirilmesi ve cezalandırılmasını konu edinmiştir. 31'inci maddeye göre;

“Eğitmen, öğretmen, gezici başöğretmen ve gezici öğretmenler 3238 sayılı kanunun birinci, 3803 sayılı kanunun altıncı maddelerinde ve bu kanunda yazılı işleri yaparlarken vazifelerinde gösterdikleri başarıların derecesine göre aşağıda yazılı şekillerde mükâfatlandırılırlar:

- 1) *Üstün başarılı sayılmak,*
- 2) *Köye hizmet edenler anıtına adı yazılmak,*
- 3) *Köydeki bir tesise adı verilmek,*
- 4) *Ülkü eri sayılmak.”(KOETK, 1942:madde 31)*

Bu maddeden açıkça anlaşılmaktadır ki köy öğretmenleri, köylünün eğitimi noktasında üzerlerine düşen vazifeleri layıkıyla yerine getirdiklerinde ödüllendirilebilmektedirler. Bu

ödüllendirme sistemi, görev yapan öğretmenlerin işlerine bağlılığı ve çalışma şevkleri noktasında teşvik edicidir.

4274 sayılı kanunun 32'inci maddesi öğretmenin ödüllendirilmesi noktasında bu işin nasıl yapılacağını belirtmiştir. Bu maddeye göre;

“Otuz birinci maddede yazılı şekillere göre başarıları görülen eğitmen ve öğretmenler, gezici öğretmen veya gezici başöğretmen ve ilköğretim müfettişinin, gezici başöğretmenler ve gezici öğretmenler de ilköğretim müfettişinin teklifi ve (Kaza Köy Öğretmen ve Eğitmenleri Disiplin Kurulları) kararlarının ilgili valiliklerce tasdiğiyle mükâfatlandırılırlar.”(KOETK, 1942:madde 32)

Aynı kanunun 33'üncü maddesinde köy öğretmenleri ve eğitmenlerin cezalandırma yöntemleri yer almaktadır. Bu maddeye göre cezalandırma yöntemleri aşağıdaki gibidir.

“Köy öğretmen, eğitmen, gezici öğretmen ve gezici başöğretmenlerine işledikleri disiplin suçlarının derecesine göre aşağıda yazılı cezalar verilir:

- 1) İşinde kusurlu sayılmak,*
- 2) Ücreti kesilmek,*
- 3) Meslekten çıkarılmak.”(KOETK, 1942:madde 33)*

Yine aynı madde içerisinde bu üç cezanın verilme sebepleri ve nasıl uygulanacağı yer almaktadır. Dolayısıyla Köy Enstitüleri sistemi içerisinde çalışan her kişi için ödüllendirilmek suretiyle yüceltilebilme ihtimali varken bu teşvik edici uygulama karşısında disiplinin sağlanması ve işlerin ciddiye alınması, aksamaması için cezalarda vardır.

34'üncü madde 32'nci Madde ile aynı mahiyette olup cezalandırma işleminin kim tarafından tahkik edileceği anlatmaktadır. Bu doğrultuda 34'üncü madde şu şekildedir:

“Disiplin cezasını gerektiren fiiller için:

- a)Eğitmen ve öğretmenler hakkındaki tahkikatı gezici öğretmen veya gezici başöğretmen veya bölge ilköğretim müfettişi,*
- b) Gezici öğretmen ve gezici başöğretmenler hakkındaki tahkikatı da bölge ilköğretim müfettişi yapar.”(KOETK, 1942:madde 34)*

35, 36 ve 37'inci maddeler ise cezalara ilişkin düzenlemeleri içermektedir.

En kısa hali ile Köy Eğitim sistemi, diğer ismi ile Köy Enstitüsü sistemi, köylerde temel eğitimi halletmek adına kurulmuş ve bu sistemde çalışanların vazifeleri ve kimlerin bu vazifelerde görev alacağı, en küçük ayrıntısına kadar denetimi, cezası ve ödülü belirli olan bir sistemdir. Bu sistemin en önemli özelliği ise görevlerin yerine getirilmesi adına çalışanların ve kurumların birbirine destek olmasını ön planda tutmasıdır. Yine kişilerin niteliklerine önem veren bu sistem ilkokul seviyesinden başlayarak bünyesinde görev alacak kişilerin yetiştirilmesini yakından takip etmiştir. Bunun yanı sıra sistemin merkezi

konumundaki Köy Enstitüleri birer fabrika gibi üretim yapar hale gelmiştir. Böylelikle Köy Enstitüsü sistemi kendi kendisine yeten ve ihtiyaçlarını karşılayabilen, bunu yaparken de sorumlu olduğu bölgeleri kalkındıran bir mekanizma halini almıştır.

3.3. Köy Enstitüleri'nde Uygulanan Eğitim Programları

Uzun süren savaşlar sonucunda Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuştur. Yeni kurulan bu devlet bünyesinde yıpranmış bir halk ve buhranlı bir ekonomik durum bulundurmaktadır. Bu doğrultuda devletin ve toplumun kalkınması, ekonomik ve kültürel gelişim göstermesi oldukça önemli bir hal almıştır. Ayrıca halkın bir ulus olmaktan uzak olması(Korkmaz, 2016:139) ve cumhuriyet devrimlerini benimseyip koruması, geliştirmesi noktasında yetersiz olması durumu önemlidir.

Cumhuriyet kurulduktan sonra kalkınmayı gerçekleştirecek ve cumhuriyetin gereklerine sahip çıkacak kesim olarak milli burjuvazi görülmüştür. Devletin iktisat politikaları gereği bu durum 1929 Ekonomik Buhranına kadar devam etmiştir. Devlet desteği ile sanayileşme politikaları izlenmiş fakat özel girişimlerin bunu başaramaması sonucu özel kesimin rejimi koruma ve sağlamlaştırma noktasında yetersiz olduğu görüşü ortaya çıkmıştır (Erdem, 2008:190). Türkiye toplumu, 20'nci yüzyılda uzunca bir süre köylü toplum olarak kalmıştır (Karaömerlioğlu, 2009:284). Türkiye'de köyün ve köylünün ön plana çıkması 1930'lu yıllarda olmuştur. Burada iktidarın siyasal tabanını artırma noktası da bir neden olarak görülmektedir. (Karaömerlioğlu, 2009:285-286). Bu doğrultuda Halkevleri açılmış ve çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir. Fakat Köy Enstitüleri bağlamında bakıldığında siyasal tabanın artırılması konusunu Cumhurbaşkanı İnönü'nün Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel'e bir Hasanoğlu Köy Enstitüsü ziyaretinde *“Yücel bu çocuklar köylerde işe başlayınca bizi tutacaklar mı?”*(Dündar, 2015:83)sorusunda sezebilmek mümkündür. Enstitülerin kuruluşunda, kapatılışında ve sonrasında siyasetle olan ilişkisi ayrı bir başlık altında incelenecektir.

Diğer bir yönü ile cumhuriyet rejiminin halk kitlelerine aktarılması ve benimsetilmesi konusu bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Ülke nüfusunun %75'lik bir kısmının devletin kurulduğu yıllarda köyde yaşıyor olması bahsedilen kalkınmanın ve devrimlerin benimsetilmesinin köylü üzerinde uygulanması hem halk adına hem devlet adına oldukça önemlidir. Bu yönleriyle bakıldığında köylünün yalnızca okuma-yazma öğrenmesi için değil tarımsal üretimin daha verimli gerçekleştirilmesini sağlayacak tekniklerin köylüye

öğretilmesi, bulaşıcı hastalıklara karşı savaşma yollarının köylüye aktarılması ve köylünün cumhuriyete eklenmesi sağlamak bir girişim arayışına başlanmıştır. Bu girişim, eğitim yoluyla gerçekleştirilmiştir. Yansıması ise öncelikle Eğitim kurslarının açılması olmuştur (Erdem, 2008:191-192). Daha sonra Köy Öğretmen Okulları meydana getirilmiştir. Eğitim kursları ve Köy Öğretmen Okulları deneyiminin ardından ise köy eğitiminin en kapsamlı projesi olan Köy Enstitüleri projesi gerçekleştirilmiştir.

Köy Enstitüleri, kuruluşu ve amaçları bakımından olduğu kadar uyguladığı eğitim ilkeleri bakımından da önem taşımaktadır (Köklügiller, 2016:7). Bahsedilen amaçların Köy Enstitüsü aracılığı ile gerçekleştirilmesi adına kendine özgü eğitim ilkeleri doğrultusunda program ve müfredat hazırlanmıştır. Tonguç'a göre, dünyada ki okulların çoğunda öğrencinin nefretle karşıladığı ve hatta tahammül edemediği kitaba dayalı programlar hâkimdir. Bu okullarda öğrencilerin kişiliğini geliştirecek, onları derse bağlayacak ve kuvvetlendirecek sanatlara ve işlere yer verilmemekte ya da çok az yer verilmektedir. Bu durum öğrencilerin büyük çoğunluğunun kitapları ezberleyerek eğitimini tamamlamasına sebep olmaktadır. Oysaki gerçek hayatta insanların kullanabileceği ve karşılaşabileceği bilgilerin temini için laboratuvar, atölye, tarla, bahçe gibi derslerin uygulamalı öğretilmesi yerlere ve programlarda uygulamalı derslere yer verilmesi gerekmektedir (Aydoğan, 1997b:29). Köy Enstitüleri'nin geleneksel eğitim programlarından ayrılması bu noktada uygulamalı eğitim içermesidir. Öğretmene yüklenen rolün yalnızca okuma-yazma öğretmek olmaması, öğretmenin gideceği köyde modern tarım araçlarını ve modern tarımı öğretmesi, köylünün yaşamını modern hayata adapte etmesi gibi görevler bu nokta da önemlidir. Öyle ki 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu'nun 1'inci maddesinde "*Köy öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde, Maarif Vekilliğince Köy Enstitüleri açılır*" (KEK, 1940:madde 1) denmektedir. Bu doğrultuda Köy Enstitüleri'nin eğitim programı üç ayrı başlığa ayrılmaktadır. Birincisi kültür dersleri, ikincisi ziraat dersleri ve çalışmaları, sonuncusu ve üçüncüsü ise köye yarayacak bir mesleği öğrenciye öğretmek amacıyla teknik dersler ve çalışmaları yani atölye işleridir (Köklügiller, 2016:11). Köy Enstitüleri'nde eğitimi İsmail Hakkı Tonguç şu cümlesiyle açıklamaktadır: "*iş içinde; iş vasıtasıyla; iş için eğitim*" (Kalyoncuoğlu, 2010:240). Tonguç'un bahsi geçen cümlesi ezbere öğretim ve kuramsal bilgidan kaçınılması gerektiğine olan inancının kelimelere dökülmüş halidir. Tonguç'a göre;

“Uygulanamayan bilgi boş ve gereksizdir. Bilmek demek yapabilmek demektir. Bir şeyi yapabiliyorsak aynı zamanda biliyoruz demektir. Doğru düzgün ve iyi yazamıyorsak veya resim yapamıyorsak, anlatmak istediğimiz konuyu bilmiyoruz demektir. Bir olayın deneylerini yapmaktan, müzik parçalarını bir alet ile çalmaktan veya notaya uygun olarak söylemekten aciz isek, o olayı veya o parçayı bilmediğimiz anlaşılır. İlgili kitabı veya dergiyi okuyarak, tabiatı ve sosyal hayatı inceleyerek bilgi edinmiyorsak, kitapta yazılanı veya öğretmenin anlattığını ezberleme yolunu tutmuş, skolastiğin esiri haline gelmişiz demektir. Köy Enstitüleri'nde yetiştirilen çocuklar, skolastiğe köle olmaktan kurtarılmaya uğraşmıştır. Onların kültürleri, cila şeklinde ve ezberlenerek benimsenmiş bilgi değil, iş içinde iş vasıtasıyla öğrenilen gerçek ve öz bilgidir.”(Şeren, 2008:221)

Uygulamalı eğitimden yola çıkarak Enstitülerde eğitimin yüzde 50'si kültür derslerine ayrılmış;yüzde 25'i ziraat dersleri, kalan yüzde 25 ise atölye dersleri olarak belirlenmiştir.(Dündar, 2015:44). Bu doğrultuda Köy Enstitüleri'nde uygulanan ders programları 1940-1943, 1943-1947 ve 1947-1953 yılları halinde ziraat, kültür ve atölye dersleri şeklinde ayrılarak verilecektir.

1943 yılına kadar Köy Enstitüleri'nde ziraat ve atölye dersleri dışında okutulan kültür dersleri, ziraat ve atölye dersleri ile uygulamalarına destek olması açısından ortaokullar ve öğretmen okullarında okutulan dersler olmuştur. Bu program 1943 yılında Köy Enstitüleri programı ile benzerlik gösterdiği için 1943 Köy Enstitüleri programını vermek yerinde olacaktır. Ancak öncelikle dersler kültür dersleri,ziraat dersleri ve çalışmaları, sanat dersleri ve atölye çalışmaları şeklinde sınıflandırılacak verilecek daha sonra program verilecektir.

Ziraat işleri faaliyetine bütün öğrencilerin katılması zorunludur. Zirai faaliyet enstitünün bulunduğu bölgenin özelliklerine göre ön plana çıkmaktadır. Bu bazı bölgelerde tarla ziraatı, bazı bölgelerde meyve yetiştiriciliği, deniz kenarlarında balıkçılık, hayvan yetiştirmeye elverişli yerlerde hayvancılık ve hayvan bakımı, arıcılık gibi faaliyetler öncelik arz etmiştir (Köy Enstitüsü Programları, 2004:97). Bu derslerin amacı, öğretmenin yalnızca okuma yazma öğretmek köye katkı yapmasının yeterli olmayacağı aynı zamanda köylünün modern tarım tekniklerini öğrenmesi gereğindendir. Enstitüler göreve başlayan öğretmenleri görev yapacakları köylerde tarım arazisi sahibi yapmaktadır. Bunda etkili olan faktör öğretmenlerin tahsis edilen tarlayı modern araçlarla ekip biçerek modern tarım yöntemleri ve teknikleri konusunda köylüye örnek olmasıdır. Diğer bir yönüyle de öğretmene verilen maaşın az olması ve bu tarım arazisinden elde edilen gelirle öğretmenin ücretinin tamamlanması amaçlanmıştır (Yiner, 2012:311).Dolayısıyla öğretmen köylüye modern tarım konusunda örneklik ederken kendi giderlerini de çıkarmakta ve devlete olan

mali yükü azaltmaktadır. Köy Enstitüleri'nde öğrencilere öğretilen ziraat dersleri Tablo 32'deki gibidir.

Tablo 32: Köy Enstitüleri'nde Okutulan Ziraat Ders ve Çalışmaları

1) Tarla Ziraatı	7) Arıcılık, İpek Böcekçiliği
2) Bahçe Ziraatı, Fidancılık, Meyvecilik, Bağcılık ve Sebzecilik Bilgisi	8) Balıkçılık ve Su Ürünleri Bilgisi
3) Sanayi Bitkileri Ziraatı	9) Tarım işletme ekonomisi (1947'de ziraat derslerine geçmiştir.)
4) Zootečni	10) Pratik çalışmalar
5) Kumes Hayvanları Bilgisi	11) Ziraat Sanatları
6) Tarım Teknolojisi	

Kaynak:Köy Enstitüsü Programları, 2004:109,246,426

Kültür dersleri öğretmen olarak görev yapılacak bölgenin özelliklerinden yararlanılması konusunda ve ziraat dersleri ile atölye derslerine destek olmak konusunda destekleyicidir (Köy Enstitüsü Programları, 2004:97). Ayrıca pozitivist bir eğitim verilmesi konusunda da kültür dersleri önemlidir. Öğretmenlik için gerekli temel becerilerin aktarıldığı dersler kültür dersleridir. Köy Enstitüleri'nde uygulanan kültür dersleri Tablo 33 içerisinde yer almaktadır.

Tablo 33: Köy Enstitüleri'nde Okutulan Kültür Dersleri

1) Türkçe	15) El Yazısı
2) Tarih	16) Resim-İş
3) Coğrafya	17) Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar
4) Yurttaşlık Bilgisi	18) Askerlik
5) Matematik	19) Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı
6) Fizik	20) Öğretmenlik Bilgisi
7) Kimya	21) Zirai İşletmeler Ekonomisi ve Kooperatifçilik (1947'de ziraat derslerine geçmiştir.)
8) Tabiat Bilgisi	22) Müzik
9) Okul Sağlık Bilgisi	23) Eğitim Bilimi
10) Yabancı Dil (Uygulanamamıştır)	24) Genel Öğretim Metodu
11) Genel Ruhbilim	25) Eğitim Tarihi ve Teşkilatı
12) Çocukluk ve Gençlik Ruhbilimi	
13) Özel Öğretim Metodu ve Uygulama	
14) Toplum Bilimi	

Kaynak:Köy Enstitüsü Programları, 2004:108,246,425

Öğretmenlik dışında köyde geçerli olacak bir meslek daha öğretilmesi Köy Enstitüleri'nin bir özelliğidir. Bu doğrultuda kız ve erkek öğrenciler için ihtiyaçlarına göre dersler eklenmiştir (Köy Enstitüsü Programları, 2004:97). Amaç ise köyde tarla ekmekten başka meslek kollarının geliştirilmesidir. Ayrıca öğrencileri toplumsal yaşama hazırlamak, teknik bilgi ve beceri kazandırmak, ekonomik güç kazandırmak gibi amaçlarda bu derslerin özünü oluşturmaktadır (Tonguç, 2001:231). Bu dersler Tablo 34'te mevcuttur.

Tablo 34: Köy Enstitüleri'nde Okutulan Sanat Dersleri ve Atölye Çalışmaları

ERKEKLER İÇİN		KIZLAR İÇİN
1) Demircilik (Motorculuk, Nalbantlık, Meslek Resmi)		1) Dikiş-Biçki
2) Dülgerlik (Marangozluk)		2) Nakış
3) Yapı ve Duvarcılık (Sıvacılık, Taşçılık vs.)		3) Çamaşır
4) Pratik Elektrik		4) Örücülük-Dokumacılık
		5) Ziraat Sanatları (1947 programında ziraat derslerine geçmiştir.)
		6) Ev İdaresi
		7) Yemek Pişirme
		8) Çocuk Bakımı

Kaynak:Köy Enstitüsü Programları, 2004:109,246,427

Enstitülerde uygulanacak olan haftalık, aylık ve dönemlik programlar Enstitülerin, öğrencilerin ve öğretmenlerin özelliklerine, durumlarına göre yarım gün, tam gün ve haftalık olarak belirlenmiştir. 1943 yılı “Köy Enstitüleri Öğretim Programı” doğrultusunda haftalık çalışma planları aşağıda ki gibi hazırlanmıştır.

- 1) Yarım gün temel alındığında:
 - a. Bütün sınıfların yarısı öğleden önce veya sonra kültür dersleri,
 - b. Geri kalan sınıfların yarısı ziraat, yarısı da teknik çalışmalara devam eder.
- 2) Bütün gün temel alındığında:
 - a. Bütün sınıfların yarısını bütün gün kültür derslerine,
 - b. Geri kalan sınıfların yarısı bütün gün ziraat, öteki yarısı bütün gün teknik çalışmalara devam eder.
- 3) Hafta temel alındığında:
 - a. Bütün sınıfların yarısı bir hafta kültür derslerine,
 - b. Geri kalan sınıfların yarısı ziraat, öteki yarısı da teknik çalışmalara devam eder (Gedikoğlu, 1971:81).

Yine olağanüstü durum ve hallerde, acil yetiştirilmesi gereken işlerde öğrencilerin alamayacağı dersler sene içerisinde program yapılarak telafi edilecektir (Köy Enstitüsü Programları, 2004:110; Köklügiller, 2016:12). Bu sistemler Enstitülerde verilecek derslerin programlanması ile alakalıdır. Sırası ile 1943-1947 ve 1947-1953 yılları arasında uygulanan ders programlarını vermek Enstitülerin eğitim anlayışını ortaya koyacaktır. Bu doğrultuda Tablo 35’de 1943-1947 yılları arasında uygulanan kültür dersleri programı, Tablo 36’da ziraat ders ve çalışmaları programı, Tablo 37’de teknik ders ve çalışmaları programı, son olarak ise Tablo 38 ve 39’da teknik dersler içerisinde öğretilecek alanlar erkeklere ve kızlara öğretilenler şeklinde ayrılarak verilmiştir.

Tablo 35: 1943-1947 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde Uygulanan Kültür DersleriHaftalık Programı

DERSLER	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	5 Yıllık Ders Saati
Türkçe	4	3	3	3	3	736
Tarih	2	2	1	1	1	322
Coğrafya	2	2	1	1	-	276
Yurttaşlık Bilgisi	-	1	1	-	-	92
Matematik	4	2	2	3	2	598
Fizik	-	2	2	1	1	276
Kimya	-	-	2	2	-	184
Tabiat ve Okul Sağlık Bilgisi	2	2	2	1	1	368
Yabancı Dil	2	2	2	2	1	414
El Yazısı	2	-	-	-	-	92
Resim-İş	1	1	1	1	1	230
Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar	1	1	1	1	-	184
Müzik	2	2	2	2	2	460
Askerlik	-	2	2	2	2	368
Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı	-	-	-	-	1	46
Öğretmenlik Bilgisi	-	-	-	2	6	
Zirai İşletme Ekonomisi, Kooperatif	-	-	-	-	1	46
TOPLAM	22	22	22	22	22	5060

*Bu programa ek olarak haftanın en az dört gününde 20'şer dakika müzik alıştırması ve her sabah 15-30 dakika jimnastik hareketleri yapılmaktadır. Yine ders tatbikatları bu ders saati cetveli dışında gruplara ayrılan talebelere köy ilkokullarında yaptırılmaktadır.

Kaynak: (Köy Enstitüleri Öğretim Programı, 1943:5)

Tablo 36:1943-1947 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde Uygulanan Ziraat Ders ve Çalışmaları Haftalık Programı

DERSLER	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Tarla Ziraatı	-	3	4	2	1
Bahçe Ziraatı	8	4	3	3	2
Sanayi Bitkileri Ziraatı ve Zirai Sanatlar	-	-	1	1	2
Zootečni	1	2	2	1	2
Kümes Hayvancılığı	2	2	-	-	-
Arıcılık ve İpek Böcekçiliği	-	-	1	2	2
Balıkçılık ve Su Mahsulleri	-	-	-	2	2
TOPLAM	11	11	11	11	11

*Ziraat derslerinde konular kız ve erkek öğrencilerin özelliklerine göre seçilmektedir.

Kaynak:(Köy Enstitüleri Öğretim Programı, 1943:6)

Tablo 37: 1943-1947 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde Birinci Sınıflara Uygulanan Teknik Ders ve Çalışmaları Haftalık Programı

DERSLER	ERKEK	KIZ
Demircilik ve Nalbantlık	2	-
Dülgerlik ve Marangozluk	2	-
Yapıcılık	5	-
Köy Ev ve El Sanatları	-	10
Makine ve Motor Kullanma	2	1
TOPLAM	11	11

Kaynak:Köy Enstitüleri Öğretim Programı, 1943:7

Tablo 38: 1943-1947 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde İkinci, Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Sınıflarda ki Sanat Gruplarında Erkeklere Mahsus Uygulanan Teknik Ders ve Çalışmaları Programı

GRUPLAR	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
DEMİRCİLİK				
a. Sıcak ve Soğuk Demircilik	8	8	6	6
b. Nalbantlık	-	-	3	3
c. Motorculuk	3	3	2	2
TOPLAM	11	11	11	11
DÜLGERLİK				
a. Dülgerlik	6	6	7	7
b. Marangozluk	3	3	2	2
c. Duvarcılık	2	2	2	2
TOPLAM	11	11	11	11
YAPICILIK				
a. Yapıcılık	6	6	7	7
b. Betonculuk	3	3	2	2
c. Dülgerlik	2	2	2	2
TOPLAM	11	11	11	11

Kaynak:Köy Enstitüleri Öğretim Programı, 1943:8

Tablo 39: 1943-1947 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde İkinci, Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Sınıflarda ki Sanat Gruplarında Kızlara Mahsus Uygulanan Teknik Ders ve Çalışmaları Programı

GRUPLAR	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
DİKİŞ-BİÇKİ				
a. Dikiş	6	6	7	7
b. Örgü ve Dokuma	3	3	2	2
c. Ziraat Sanatları	2	2	2	2
TOPLAM	11	11	11	11
ÖRGÜCÜLÜK VE DOKUMACILIK				
a. Örgü ve Dokuma	6	6	7	7
b. Dikiş	3	3	2	2
c. Ziraat Sanatları	2	2	2	2
TOPLAM	11	11	11	11
ZİRAAT SANATLARI				
a. Ziraat Sanatları	6	6	7	7
b. Dikiş	3	3	2	2
c. Örgü ve Dokumacılık	2	2	2	2
TOPLAM	11	11	11	11

Kaynak:Köy Enstitüleri Öğretim Programı, 1943:9

1947 yılında hazırlanan programda 1943 yılına ait programa göre bazı farklılıklar mevcuttur. Kültür derslerine Genel Ruhbilim, Çocukluk ve Gençlik Ruhbilimi, Özel Öğretim, Metodu ve Uygulama, Toplum Bilimi, Eğitim Bilimi, Genel Öğretim Metodu, Eğitim Tarihi ve Teşkilatı dersleri eklenmiştir.

Ziraat dersleri Tarla Tarımı, Bahçe Tarımı, Zootečni, Tarım İşletme Ekonomisi, Pratik Çalışmalar şeklinde yeniden düzenlenmiştir.

Sanat derslerinde erkeklere mahsus dersler içerisinde Pratik Elektrik dersi eklenmiş; kızlara mahsus derslere de Nakış, Çamaşır, Ev İdaresi, Yemek Pişirme, Çocuk Bakımı dersleri eklenmiştir. Bu doğrultuda 1947-1953 yılları arasında uygulanan program aşağıda verilmiştir.

Tablo 40: 1947-1953 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde Uygulanan Derslerin Haftalık Programı

DERSLER	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Türkçe	0	4	4	4	4
Genel Ruhbilim	-	-	-	2	-
Çocukluk ve Gençlik Ruhbilimi	-	-	-	-	1
Eğitbilim	-	-	-	1	1
Genel Öğretim Metodu	-	-	-	2	-
Özel Öğretim Metodu ve Uygulama	-	-	-	-	6
Toplumbilim	-	-	-	-	2
Eğitim Tarihi ve Teşkilat	-	-	-	-	1
Tarih	2	2	1	1	1
Coğrafya	2	2	1	1	1
Yurttaşlık Bilgisi	-	1	1	-	-
Matematik	5	3	3	3	-
Fizik	-	2	2	2	-
Kimya	-	2	2	1	-
Tabiat Bilgisi	2	2	2	2	-
Okul Sağlık Bilgisi	-	-	-	-	1
El yazısı	1	1	1	-	-
Resim	1	1	1	1	1
İş	-	-	-	1	-
Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar	1	1	1	1	1
Müzik	2	2	1	2	1
Yabancı Dil (İsteğe Bağlı)	-	-	-	-	-
Askerlik	-	-	1	1	1
Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı	-	-	-	1	1
Kooperatifçilik ve Kooperatif Sayışımı	-	-	-	-	1
Tarım Dersleri ve Uygulamaları	10	8	9	6	7
Sanat Dersleri ve Atölye Çalışmaları	9	7	8	7	8
TOPLAM	59	63	61	65	63

Kaynak: Köy Enstitüsü Programları, 2004:247-248

Köy Enstitüleri ders programlarında en dikkat çeken derslerden birkaçı; kooperatifçilik, ziraat ekonomisi gibi maliyeye alakalı derslerdir. Buradan öğretmen aracılığı ile köylünün üretim yapmasının yanı sıra yine öğretmen aracılığıyla zarar etmeksizin ürünlerini

değerlendirmeleri ve ülkeye katkı yapmalarının amaçlandığı açıkça belli olmaktadır. Kooperatifçilik sayesinde köylü araçlardan uzak kendi ürününü kendisi yetiştiren ve satan insanlar olacaklardır.

Köy Enstitüleri'nde verilen bütün bu ders programları dışında kitap okumaya çok önem verilmiştir. Her gün bir saat serbest okuma saati adı altında ve öğretmen gözetimi eşliğinde kitap okunmuştur. Bu uygulama sayesinde Köy Enstitüsü öğrencileri Türk ve Dünya yazarlarını okumuşlardır. Öğrenciler gibi öğretmenlerinde kitap okuma saatine iştiraki ve kitap okumaları zorunluluk arz etmektedir⁶⁰. Ayrıca haftada bir gün Türkçe öğretmeni başkanlığında kitaplar hakkında tartışma yapılmak üzere toplanılmaktadır. Bu tartışma kitapların gelişigüzel okunmasının önüne geçmek amacını taşımaktadır(Menekşe, 2005:95-96). Böylelikle öğrenciye okumanın ciddi bir iş olduğu öğretilmekte ve öğrencilere okuma sevgisi kazandırılmaktadır.

Bir başka etkinlik ise değerlendirme toplantılarıdır. En az on beş günde bir bütün öğretmen ve öğrenciler bir araya gelerek okulun yönetim, eğitim, öğretim çalışmaları ele alınarak kararlar almaktadırlar. Bu, okul ile alınacak bir karara tüm okulun katılmasına olanak vermektedir (Menekşe, 2005:102). Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nü bir ziyaretinde özel yemek çıkması bu toplantılardan birisinde konu olmuştur. Toplantı sırasında İnönü'ye neden ayrıcalık yapıldığı, farklı yemek çıktığı sorulmuş, okul müdürü Rauf İnan, İnönü'nün şeker hastası yani perhizli olduğunu açıklamak zorunda kalmıştır (Dündar, 2015:50). Buradan da anlaşılacağı üzere son derece demokratik ve adalet üzerine öğrenciler yetiştirildiği görülmektedir.

3.4. Yüksek Köy Enstitüsü

Köy Enstitüleri köye öğretmen yetiştirmek üzere kurulmuşlardır. Ancak bu kurumlarda çalışacak öğretmenlerin yetiştirilmesi sorunu ortaya çıkmıştır. Eğitim Fakültesi mezunlarından ancak yılda birkaç kişi Enstitülerde öğretmen olarak görevlendirilebilmiştir. Bunlarında bir kısmı çeşitli bahanelerle Enstitülere gitmekten kaçmaktadırlar. Bu doğrultuda Köy Enstitüleri'nde görev yapacak kişilerin yetiştirilmesi için Köy

⁶⁰Serbest kitap okuma saatlerinin sonucu ile alakalı yapılan araştırmada Enstitülerde okunan kitap sayıları verilmektedir. Bu araştırmalara göre: Kızılçullu Köy Enstitüsünde bir yılda en az kitap okuyan öğrenci 29 kitap okumuştur. Akçadağ Köy Enstitüsünde bir yılda en az okuyan öğrenci 23, en çok okuyan öğrenci 64 kitap okumuştur. Cılavuz Köy Enstitüsünde bir yılda en az kitap okuyan öğrenci 17, en çok okuyan öğrenci 36 kitap okumuştur. Çifteler Köy Enstitüsünde birinci sınıflarda en az okuyan 16, en çok okuyan ise 65 kitap okumuştur (Aydoğan, 1996:90).

enstitüsünden mezun öğrencilerin sınavla seçilmesi yoluyla Yüksek Köy Enstitüsü'ne alınması yolu seçilmiştir. Bu doğrultu da 10 Temmuz 1941 tarihinde Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'nün temeli atılmıştır (Babacanoğlu, 2014:6). 1 Aralık 1942 tarihinde Kızılçullu ve Çifteler köy Enstitüleri'nden mezun 103 tane öğrenci “Öğretmen Yetiştirme Kursu” adı altında Enstitülere öğretmen olarak yetiştirilmek üzere alınmıştır. 1 Haziran 1943 tarihinde yayınlanan “Yüksek Köy Enstitüsü Talimatnamesi” ile birlikte bahsi geçen öğretmen yetiştirme kursu Yüksek Köy Enstitüsüne çevrilmiştir (Koç, 2013:252). Yüksek Köy Enstitüsü Hasanoğlu Köy Enstitüsü⁶¹ yerleşkesi içerisinde yer almıştır. Bu kurum, aynı zamanda kuruluş ilkeleri ve felsefesi bakımından diğerlerinden ayrılmakla birlikte bir yükseköğretim kurumudur (Yalçın, 2012:48). Yüksek Köy Enstitüsünün Köy Enstitüleri'ne öğretmen yetiştirmek amacıyla resmi olarak kurulmasında yola çıkarak denilebilir ki; Köy Enstitüsü sisteminin en önemli parçalarından birisi Yüksek Köy Enstitüsüdür.

Yüksek Köy Enstitüsünden mezun olan kişiler yalnızca Köy Enstitüleri'ne öğretmen olmamaktadır. Köy Enstitüsü sisteminin ihtiyaçları doğrultusunda bu kurumdan mezun olan kişiler, Köy enstitü öğretmeni, gezici başöğretmen veya denetmenlik mesleklerine girebilmektedir.

Gezici başöğretmen, bölgesine giren okullardan orada çalışanlar kadar sorumludur. Bundan dolayı gezici başöğretmen, eğitmen veya öğretmenin çözemediği sorunları veya yapamadığı işleri onlarla birlikte halletmeye çalışmakla yükümlüdür. İlköğretim müfettişi de birkaç gezici başöğretmenin bölgesinden sorumlu olan ve sorumlu olduğu bölgede gezici başöğretmenle aynı görevleri üstlenen kişidir. Denetmenler ise Köy Enstitüsü ile öğretmen arasındaki ilişkiyi sağlayan görevlidir. Denetmenler, bir Köy Enstitüsünün bölgesine giren illerdeki köyleri sürekli gezmekle ve gerektiğinde öğretmen, gezici başöğretmen ile ilköğretim müfettişiyle toplantılar yaparak sorunları yerinde çözmekle yükümlüdür (Aydoğan, 1997a:24-25).

Köy Enstitüleri'ne öğretmen yetiştirecek olan Yüksek Köy Enstitüleri'nde Güzel Sanatlar Kolu, Yapıcılık Kolu, Maden İşleri Kolu, Hayvan Bakımı Kolu, Kümes Hayvancılığı Kolu,

⁶¹ Hasanoğlu Köy Enstitüsü II. Dünya Savaşı'nın başlaması ile Trakya'da yer alan Kepirtepe Köy Enstitüsü'nün Anadolu'ya taşınması konusu sonucunda kurulmuştur. Kepirtepeliler öğrenciler Hasanoğlu'na gelmişler ve 14 ayrı Köy Enstitüsünden gelen öğrencilerle birlikte bu okulun temelini atmışlardır (Dündar, 2015:32-33).

Köy ve Ev El Sanatları Kolu, Tarla ve Bahçe Ziraatı Kolu ve Zirai İşletme Kolu olmak üzere 8 bölüm mevcuttur. Bu bölümlerde okutulacak dersler Tablo 41’de verilmiştir.

Tablo 41: Yüksek Köy Enstitüsü Bölümlerinde Okutulacak Dersler

TÜM BÖLÜMLER İÇİN ORTAK DERSLER
1. İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi 2. Öğretmenlik Bilgisi a. Toplumbilim b. İş Eğitbilimi c. Çocuk ve İş Ruhbilimi d. Öğretim Metodu ve Ders Tatbikatı e. Eğitim ve İş Eğitimi Tarihi
GÜZEL SANATLAR KOLU DERSLERİ (Kız ve Erkek Öğrenciler İçin)
1. Müzik 2. Temsil 3. Uygarlık ve Sanat Tarihi (Meşhur Sanat Eserlerini İnceleme) 4. Milli Oyunlar ve Ritmik jimnastik 5. Resim ve Modelaj 6. Seminer Çalışmaları
YAPICILIK KOLU DERSLERİ (Erkek Öğrenciler İçin)
1. Mimarlık Bilgisi 2. Zirai Yapıcılık 3. Teknik Resim 4. İç Süslemeciliği 5. Sanat ve Uygarlık Tarihi 6. İşlik ve Seminer Çalışmaları
MADEN İŞLERİ KOLU DERSLERİ (Erkek Öğrenciler İçin)
1. Teknoloji 2. Teknik Resim 3. Tesisatçılık 4. Teknoloji ve Pratik Kimya 5. Teknik Tarihi ve Artistik Maden İşleri 6. İşlik ve Seminer Çalışmaları
HAYVAN BAKIMI KOLU DERSLERİ (Erkek Öğrenciler İçin)
1. Zootečni 2. Biyoloji 3. Kalıtım ve Sağlık Bilgisi 4. Hayvan Yemi, Çayır ve Meracılık 5. Seminer, Ahır ve Ağlarda Çalışmalar
KÜMES HAYVANCILIĞI KOLU DERSLERİ (Kız Öğrenciler İçin)
1. Kümes Hayvanları Bakımı 2. Biyoloji 3. Çocuk Bakımım 4. Yemek Pişirme 5. Dikiş-Biçki 6. Besin Maddeleri Kimyası
KÖY VE EV EL SANATLARI KOLU DERSLERİ (Kız Öğrenciler İçin)
1. Köy Ev İşleri ve El Sanatlarında Kullanılan Maddelerin İş Bilgisi 2. Besin ve Doku Maddeleri Kimyası 3. Teknik Resim 4. Çocuk Bakımı 5. Dikiş, Biçki, Nakış, Dokumacılık, Örücülük 6. İş Süslemeciliği 7. Seminer ve İşlik Çalışmaları
TARLA VE BAHÇE ZİRAATI KOLU DERSLERİ (Erkek Öğrenciler İçin)
1. Ziraat Bilgisi ve Tarihi 2. Botanik ve Toprak Biyolojisi 3. Mineroloji ve Ziraat Kimyası 4. Ekonomi ve Kooperatifçilik 5. Ekonomik Coğrafya 6. Arazi Ölçme Bilgisi ve Ticaret Aritmetiği 7. Seminer ve Tarla, Bahçede Çalışmalar
ZİRAİ İŞLETME KOLU DERSLERİ (Kız ve Erkek Öğrenciler İçin)
1. Zirai Üretim Aletleri, Taşıma ve Çekme Araçları ve Bunların İş Bilgisi 2. Ziraat Makineleri ve Motorları 3. Ekonomik Coğrafya 4. İşletme Ekonomisi 5. Ticaret Aritmetiği ve Arazi Ölçmesi 6. Ekonomi ve Kooperatifçilik 7. Seminer, İşlik ve Laboratuvarda Çalışmalar

Kaynak: Köy Enstitüsü Programları, 2004:431-433

Yüksek Köy Enstitüsü 3 yıllıktır ve bu 3 yıl içerisinde öğrencilere belirli bir alanda uzmanlaşma imkânını tanımaktadır. 5 yıllık Köy Enstitüsünü bitiren öğrencilerin Yüksek Köy Enstitüsü sınavını geçmeleri durumunda güzel sanatlar, yapı işleri, zirai işletme benzeri 8 adet alandan birisinde Köy Enstitüleri'nde öğretmen olmak üzere eğitim görmektedirler. Ayrıca Yüksek Köy Enstitüsünü bitirebilmek için akademik bir çalışma yapılması şartı vardır (Dündar, 2015:67). Buradan yola çıkarak Yüksek Köy Enstitüsünün aslında bir Öğretmen Fakültesi veyahut Öğretmen Üniversitesi gibi çalıştığını söylemek mümkün olacaktır. Yüksek Köy Enstitüsünden mezun olan öğrenciler yalnızca Köy Enstitüsü öğretmenliği yapmamaktadır. Bu mesleğin yanı sıra Gezici Başöğretmenlik veya Denetmenlik mesleklerini de yapmaktadırlar.

Yüksek Köy Enstitüsü yalnızca 3 dönem mezun vermiş ve 1947 yılında kapatılmıştır (Aydoğan, 1997a:23). Kapatıldığı 27 Kasım 1947 tarihine kadar içlerinde Köy Enstitüleri öğretmeni, denetmen ve gezici başöğretmen olan 18'i kız, 195'i erkek 213 mezun vermiştir (Kınacı, 2008:1). Ancak bu rakamların doğruluğu şaibelidir. Güler Yalçın Canlandırılan Ütopya Köy Enstitüleri kitabında farklı kişilerin farklı rakamlar verdiğini söylemektedir⁶².

3.5. Köy Enstitüleri'nin Kapatılması Süreci

Cumhuriyet tarihinin en önemli projelerinden birisi olan köy eğitim sistemi, diğer adı ile Köy Enstitüleri sistemi, uygulandığı tarihlerinde etkisiyle yani çok partili hayata geçiş ve II. Dünya Savaşı dönemine denk gelmesiyle siyaset malzemesi olmuştur. Enstitülerin siyasetin içerisine çekilmesi ve iç siyasete kurban verilmesi yalnızca siyasilerin suçu değildir. Enstitüler içerisinde başlayan sağ-sol görüş ayrımı ve çekişmesi bunda etkili olmuştur. Dolayısıyla Enstitülerinde sonlarının gelmesinde sorumlulukları büyüktür. Ancak dikkat çekilmesi gereken nokta Enstitülerin kuruluşunda rol oynayan CHP'li kesimin bir kısmının kapatılışında da yer almasıdır.

Köy Enstitüleri sistemi 1946 yılında amacından saptırılmaya başlanmıştır (Aydoğan, 1997a:23). Çok partili hayata geçişle birlikte Köy Enstitüleri siyasilerin kozlarını paylaşma alanı olmuştur. Enstitülerin hesaplaşma sahası olmasının belki de en büyük sebeplerinden birisi CHP içerisinde yaşanan hizipleşme sonucu DP'nin kurulmasına kadar giden süreçteki Çiftçiyi Topraklandırma Yasasıdır.Çiftçiyi Topraklandırma Yasasının

⁶² Bkz. Yalçın, Güler (2012). *“Canlandırılan Ütopya Köy Enstitüleri”*. İstanbul: E Yayınları, s. 55.

17'ncimaddesi; arazilerini, ortakçı, yarıcı, maraba gibi topraksız ya da az topraklı köylülere işlettiren, şehirde yaşayan toprak ağalarının arazilerinin 90 dönümden fazlasının kamulaştırılmasını yasallaştırmıştır. Bu kanun, büyük toprak sahiplerinin yani toprak ağalarının çıkarlarına zarar verebileceği endişesini doğurmuştur. Bu kanununda etkisi ile kendileri de birer toprak ağası olan büyük topraklara sahip Adnan Menderes, Emin Sazak, Fevzi Karaosmanoğlu ve Halil Menteşe gibi isimler CHP'den ayrılarak Demokrat Partinin kuruluşuna öncülük etmişlerdir (Kutay, 2017:25). Demokrat Parti kurulmadan önce 23 Mayıs 1945 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığının 7 aylık bütçesinin Millet Meclisinde görüşülmesi sırasında Hasan Âli Yücel Emin Sazak'a yönelik olarak Köy Enstitüleri'ni kastetmek suretiyle *“Arkadaşlar, Emin Sazak arkadaşımın iç çekmeye hakkı vardır. Çünkü ilköğretim davası milletlerin rüştünü ispat etmek davasıdır. İlköğretim davası feodal sistemle kendisini idare etmek isteyenlerin samimi olarak istemeyeceği bir davadır”* sözlerini kullanmıştır (Aydoğan, 1997a:234-235). Bu konuşmadan yola çıkarak DP'nin kuruluşundan önce Köy Enstitüleri sistemi noktasında bir takım tutumlar içerisine girdiğini söylemek mümkündür. Çok partili hayatta bu iki partinin mücadeleye girişmesi ve Köy Enstitüleri'nin ağalık sistemine karşı durup köylünün yanında yer alması gibi olgular DP'nin Enstitüler üzerine yüklenmesine sebep olmuştur. Ancak ortaya atılan eleştiriler ve Enstitüler üzerine yapılan suçlamalar, köylünün Enstitü mezunları ve Enstitüler karşısında yer almasına sebep olmuştur. Bu doğrultuda Enstitülere yapılan eleştiriler ve suçlamalar ışığında Enstitülerin kapatılışı incelenecektir.

3.5.1.Enstitülere Yapılan Suçlamalar ve Eleştiriler

Köy Enstitüleri'ne yöneltilen eleştiriler birçok çalışmada, kitaplarda ve araştırma yazılarında sağ kesimden ve sol kesimden olmak üzere yapılan eleştiriler şeklinde ayrı ayrı verilmiştir. Bu çalışmada böyle bir ayrıma gidilmeden eleştiriler ele alınacaktır. Ancak sol kanattan yapılan bir eleştiriye belirtmekte fayda vardır. Bu eleştiri noktası, Köy Enstitüleri'nin ve bu sistemin sosyalist düzeni ülkeye getirmekten uzak bir sistem olması üzerinedir.

Köy Enstitüleri birçok açıdan eleştiriye maruz kalmıştır. Bu eleştiriler, Enstitülerin kuruluş sürecinde başlamış ve kapanana kadar devam etmiştir. Bir diğer ifade ile Enstitülere yapılan eleştiriler, bu kurumların kapatılmasına yol açacak söylemler içermektedir. Nihayetinde kapatılmasına da sebep olmuştur. İlk eleştiriler, Köy Enstitüleri'nin yapımında

imece usulü öğrencilerin çalıştırılması ve okul için köylüden arazi alınması ve köylünün çalıştırılması noktasında olmuştur. Bu durum Köy Enstitüleri'nin açılması için devletin asgari harcamayı yapma amacı ile yakından alakalıdır (Yiner, 2012:312). Aynı zamanda halkın kendi çabası ile ayağa kalkmasının bir örneğidir. Devletin maddi yönden yetersizliğinin bir etkisi olarak görülen bu uygulama, bir yönden de kendi yaptığıının kıymetini daha çok bilme fikrini içerisinde barındırmaktadır.

Bir başka eleştiri konusu öğretmene yüklenen yükümlülüklerdir. Bu yükümlülüklerden ilki, öğretmenin göreve başladığı köyde 20 yıl zorunlu hizmet etme yükümlülüğü yani öğretmenin gideceği köyde 20 yıl boyunca yaşamasının zorunlu tutulmasıdır. Bu durumun eleştiri noktası; öğretmeni köye bağlamak, bir diğer ifade ile öğretmenlerin mahkûm gibi uzun süreli bir köyde kalması şeklinde olmuştur. (Dündar, 2015:59). Öğretmenin köyde 20 yıl kalması zorunluluğu kentte kısa bir sürede yaşasa köye dönen öğretmenin köyde barınamamasındandır. Bu sebeple köyden çıkıp Enstitülerde eğitimini alıp mezun olan kişinin kent görmeden öğretmen olarak tekrar köye gitmesi ve gocunmadan görev yapması sağlanılmaya çalışılmıştır.

Öğretmenin sorumlulukları yanında onlara sağlanan gelir yani aldıkları maaş, bir diğer eleştiri konusunu oluşturmaktadır. 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanununun 7'nci maddesi bu konuda şunu söylemektedir:

“Köy Enstitüleri'nden mezun olan öğretmenler, ayda (20) lira ücretle Maarif vekilliğince tayin edilirler. Muvaffakiyetle hizmet görenlerin ücretleri 6'ncı ders yılı başında 30, 15'inci ders yılı başında da 40 liraya çıkarılır. Bu öğretmenlerin istihkakları üç ayda bir peşin olarak yılda dört defada ödenir, öğretmenlerin aylık ücretleri ve vazife mahalline gitme zarurî yol masrafları Maarif vekilliği bütçesinden ödenir.”(KEK, 1940:madde7)

Bu maddede yer alan öğretmen maaşları az bulunmaktadır. Ancak Köy Enstitüleri sistemi gereği köyde görev yapacak öğretmene tarla, bağ, bahçe verilmesi ve oradan gelir elde edecek olmasından dolayı düşük maaş öngörülmüştür fikri ağır basmaktadır.

Eleştirilerin artarak belirgin hale gelmesi 1943 yılında 2. Eğitim Şûrası'nda olmuştur. Burada belirginleşen eleştiriler şu şekilde sıralanabilir: Köy Enstitüleri'ne sadece köyden gelen çocukların alınması ve mezunlarının da yine sadece köylerde görevlendirilmesi, toplumda bir köylü kentli ayrımını yani sınıf farklılığını ortaya çıkarmaktadır. Enstitülerde sol ideolojiyi esas alan bir eğitim verilmektedir. Öğrencilerin işlerde çalıştırılması da komünist rejimlere benzerlik olarak gösterilmiştir. Buna ek olarak Enstitülerin yönetim kadrosunun genelde solcu kişilerden oluştuğu belirtilmiş ve yatılı olan Enstitülerde

uygulanan kızılı erkekli eğitim eleştirilmiştir; Türk aile ve ahlâk anlayışına uymadığı belirtilmiştir (Aysal, 2005:25). Okulların komünizm ile ilişkilendirilerek eleştirilmesi CHP içinden ve dışından muhafazakârlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Temel dayanak noktaları bahsettiğimiz şekliyle Köy Enstitüleri'nin yöneticilerinin, özellikle Tonguç'un komünizmden etkilendiği yaklaşımı olmuştur. Öyle ki Enstitüleri komünist cadı kazanları olarak nitelemişlerdir (Karaömerlioğlu, 2009:288). Bu niteleme de en çok payı olan isim ise Köy Enstitüleri'nde görev yapmış, 1946 seçimleri sonrasında bağımsız milletvekili olan Emin Soysal'dır. Enstitüler içerisinde gelen bir kişi olan Soysal 24 Aralık 1946 tarihinde Meclis'te bütçe görüşmeleri sırasında söz alarak Enstitülerin ahlâksızlık, yıkıcılık ve ihanet yuvaları olduğunu, Enstitülerde din düşmanlığı yapıldığını ve bu kurumların komünist yuvası olduğunu dile getirmiştir. Enstitüler içerisinde çıkmış bir kişi olan Emin Soysal'ın bu sözleri, elbette ki bu kurumları tanıyan, bilen bir kişinin ağzından çıktığı için halkı etkilemiştir (Kirby, 1962:339). Farklı bir yönüyle bakıldığında Enstitülerin yeterince milliyetçi olmaması yönündedir (Dündar, 2015:55).

Köy Enstitüleri'nden mezun öğretmenlerin diğer okullardan mezun olupta köyde görev yapan eski öğretmenlerin üzerinde başöğretmen olarak atanması konusu, diğer okullardan mezun öğretmenlerin dile getirdiği bir diğer eleştiridir (Pehlivanoğlu, 2016:41).

3.5.2. Köy Enstitüleri'ne Yönelik Yapılan Eleştirilere Cevaplar

Öğrencilerin Enstitü yapımında çalıştırılması ve köylüye okul yaptırma veya yapma görevi yüklenmesinin cevabı aynı nitelikleri içermektedir. Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda ülke nüfusunun büyük çoğunluğu kırsalda (40 000 köy) dağılmış şekilde yaşamaktadır. O dönemde köylere bazı hizmetlerin götürülmesinin imkânsızlığı dönemin şartları içerisinde değerlendirilmelidir. Köylere okul yaptırılması külfetinin köylüye yüklenmesi eleştirisi bu noktada cevabını bulacaktır. Yeni kurulan devletin ve devlet teşkilatının köylere kadar uzanamamış olması ve maddi yönden yetersizlikler bütün köylere devletin okul inşa etmesini imkânsız hale getirmiştir. Bu sebeple 18 Mart 1924 tarih ve 442 sayılı Köy Kanunu 13'üncü Madde içerisinde yer alan *“Köyde maarif idarelerinin vereceği örneğe göre bir mektep yapmak (yeniden yapılacak ise köyün en havadar bir tarafına yapılacak ve mektebin herhalde bir bahçesi bulunacaktır).”* metni ile köylüye imece usulü ile okul yapma zorunluluğu verilmiştir (Aydoğan, 1997b:139-140; Köy Kanunu [KK], 1924:madde13). İlköğretim davası ve köylünün kalkındırılması işi bir an önce halledilmesi için devlet ve vatandaşın el ele vererek hareket etmesi zaruri olmuştur ve burada

vatandaşın gönüllülüğü aranmaksızın gönüllü sayılarak işlem yapılmıştır. Bu durumu dönemin olağanüstü durumu ve çabası doğrultusunda bir nebze anlamak mümkündür. Sonuç itibari ile halkın yapacağı okullarda yine halkın çocukları okuyacaktır. Aynı şekilde Enstitülerin bir an önce yaptırılması ve öğretmen yetiştirilmesi için devlet bütçesinin yetersizliği öğrencilerin bu işlerde çalıştırılması yöntemiyle aşılmıştır. Bu durum, çocuk işçi çalıştırılması ve devletin ucuz iş gücü bulduğu gibi söylemlerle eleştirilmiştir. Ancak Enstitüler içerisinde yer alan teknik derslerde öğrencilerin zaten inşaat gibi işleri uygulamalı olarak öğreneceği düşüncesi öğrencilerin çalışmasının bir sorun olmadığı görüşünü ortaya çıkarmaktadır. Bu doğrultu da bakıldığında öğrencilerin zaten yapmaları gerekli olan işleri okul inşasında kullanması hem devlete katkı olarak hem de kendi yaptıkları eserlere sahip çıkma bilinci olarak önem arz etmektedir. Kısacası Enstitülü öğrenciler kendi okuyacakları, bir nevi evleri olacak binaları kendileri inşa etmişlerdir. Bu durum onlara aidiyet hissi vermiştir.

Diğer okullardan mezun öğretmenlerin Enstitülere ve Enstitüden mezun öğretmenlere yönelik yaptıkları başöğretmenlik eleştirisinin cevabı ise Enstitülerden mezun öğretmenler ile diğer okullardan mezun öğretmenlerin köyde kalma süreleri ile alakalıdır. Köy Enstitüsü mezunu olan öğretmenlerin yalnızca iki aylık izinleri vardır ve bu süre zarfı haricinde köy dışına çıkamazken yaz tatilinde de köylerde kalmak zorundalardır. Öğretmen Okulu çıkışlı öğretmenlerde ise bu zorunluluk yoktur. Onlar 5 ay köyden uzakta kalmakta, bu nedenle idarenin boş kalmaması için başöğretmenlik köy enstitüsü çıkışlı öğretmenlere verilmektedir (Pehlivanoğlu, 2016:41).

Köy Enstitülü öğretmenlerin mecburi hizmet süreleri ve maaş çizelgeleri 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu ile belirlenmiştir. Bu kanunun 5'inci maddesi *“Bu müesseselerde tahsillerini bitirerek öğretmen tayin edilenler. Maarif vekilliğinin göstereceği yerlerde yirmi sene çalışmağa mecburdurlar.”* (KEK, 1940:madde 5) diyerek öğretmenleri 20 sene boyunca köylerde çalışmaya mecbur etmiştir. Öğretmenlerin alacakları ücret ise aynı kanunun 7'nci maddesinde şu şekilde yer almaktadır:

“Köy Enstitüleri'nden mezun olan öğretmenler, ayda (20) lira ücretle Maarif vekilliğince tayin edilirler. Muvaffakiyetle hizmet görenlerin ücretleri 6'ncı ders yılı başında 30, 15'inci ders yılı başında da 40 liraya çıkarılır. Bu öğretmenlerin istihkakları üç ayda bir peşin olarak yılda dört defada ödenir, öğretmenlerin aylık ücretleri ve vazife mahalline gitme zarurî yol masrafları Maarif vekilliği bütçesinden ödenir.” (KEK, 1940:madde 7)

Kanunda yer alan hali ile öğretmenlerin 20 sene boyunca köyde görev yapma zorunluluğu bir mahkûmiyet olarak algılanmaktadır. Bu algılama sonucunda yöneltilen eleştirilerin

haklılık payı ortadadır. Ancak köylüde olsa şehirde bir süre yaşadıkdan sonra köyde kalmak istememesi devletin köyün kalkınması için böyle bir yol seçmesine sebep olmuştur. Öğretmenlerin maaşı konusunda ortaya atılan eleştirilere yanıt olarak ise öğretmenin görev yapacağı köyde işleyebileceği topraklarının olacak olmasıdır. Bu hali ile öğretmen hem maaşı dışında bir gelire sahip olacak hem de bu geliri elde ederken köylüye örnek olacaktır.

Enstitülere sadece köylü çocukların alınması ve sınıf farklılıklarının ortaya çıkması Köy Enstitüleri'ne en çok yapılan eleştirilerden birisidir. Hasan Âli Yücel sadece köyden öğrenci alınmasına ilişkin şunları söylemiştir:

“Enstitüye alınacak talebe konusunda düşündüğümüz şu olmuştur. Şimdiye kadar ilk öğretmen yetiştirmekte uğradığımız hataya şu veya bu mülahaza ile yeniden düşmemek için kati olarak köyde yaşamış ve köy ilkokullarının her iki devresini (3 yıllık köy okulları sonrası 2 yıl daha yani 5 yıllık köy okulları) bitirmiş çocukları almayı doğru bulduk.” (Aydoğan, 1997a:96).

Bu sözlerden anlaşılacağı üzere köye ilkokul öğretmeni yetiştirmek adına yapılan bütün uğraşlardan ve tecrübelerden yola çıkılarak yalnızca köy çocuklarının, yani köyde doğmuş büyümüş kişilerin köye ayak uydurup görev yapabileceği fikrinden dolayı Köy Enstitüleri'ne öğrenci alımında sadece köylü çocuklar tercih edilmiştir.

Sınıf farklılıklarının ortaya çıkartılması noktasında yapılan eleştiriye cevap olarak ise Köy Enstitüleri'nin köylü ve şehirli vatandaşlar arasındaki sosyal ve ekonomik birikim farkının ortadan kaldırılması amacıyla kurulmuş olması verilmektedir. Bu doğrultuda köyden gelen Köy Enstitülü öğrencilere şehirli öğrencilerle ortak eğitim verilmiş, üzerine köylerde kullanılmak üzere köye ve köylüye yönelik dersler eklenmiştir. Bu fırsat eşitliğini doğurmaktadır. Ancak bu eleştiride bir doğruluk payı varsa orası da köylünün köyünde tarımla uğraşmaya ve köye yönelik sanatlarla meşgul edilmeye yönelik bir program izlendiğidir. Bu doğrultu da şehirli ve köylü arasındaki farkın okuma-yazma öğrenme, vatandaşlık bilgisi sahibi olma, sağlık alanında köylüye hizmet götürülmesi gibi yönlerden giderilebildiği, buna karşın ekonomik farklılıklar noktasında şehirli ile aynı imkânların verilemediği ortadadır. Şehirde yaşayan insanların sanayi ve hizmet sektörleri gibi iş olanağının çok olduğu ve daha fazla para kazanma imkânının olduğu gerçekliği, köylerde yalnızca tarım sektörüne yönelik gelişim amacının güdülmesi, köylü ve şehirli arasında birçok yönden farklılıkları da ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle Köy Enstitüleri sisteminin köylü ve şehirli arasında ki medeniyet farkını gidermek noktasında daha başarılı olduğunu ancak yaşam şartları ve çevresel faktörler göz önüne alındığında şehirli ile köylü arasındaki

farkı açmasa bile bu farkı ortadan kaldıramadığı ortadadır. Bu doğrultu da Hasan Âli Yücel, Mecliste bahsi geçen konu tartışılırken köy ve şehir ayrılığı noktasında Köy Enstitüleri ile diğer okullar arasında eğitim ilkeleri açısından ayrı bir terbiye prensibi uygulanamayacağını, söz konusu prensiplerin parti programında belirtildiğini, bu sebeplerle köy ve şehir ayrımından bahis edilemeyeceğini belirtmiştir. Buna karşın köy hayatı ile şehir hayatının aynı olmadığını bundan dolayı Enstitülerin köyler civarında kurulmasının öğrencileri şehirden koparma anlamına gelmediği görüşünü savunmuştur(Kalyoncuoğlu, 2010:238).

Enstitülere yönelik en sert eleştirilerden birisi, kızlı erkekli yatılı eğitim vermesi noktasındadır. Bu eleştiri noktasına iki boyuttan bakmak gerekecektir. Birincisi Anadolu toplumunun yaşam kültürünün nasıl olduğuyla alakalıdır. Anadolu köylüsü, köylerinde kızlı erkekli bir arada yaşayan, bayramlarda kız erkek ayırt edilmeksizin kutlamalar yapan bir topluluktur. Bu açıdan bakıldığında Köy Enstitüleri'nde kızlı erkekli yatılı okunmasına getirilen eleştiriye en iyi cevabı Aksu Köy Enstitüsü ve Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü öğrenciliği yapmış olan Pakize Türkoğlu şu sözlerle vermektedir: *“Sanki biz köyde erkeklerle ayrı yaşıyormuşuz da, enstitülere gelince birlikte yaşamaya başlamışız gibi. Hayır; köylerde de biz, yaylaya ya da köyde uzaktaki ağillara, ekeneklere gitmek için, uzaktaki meyveleri toplamak için kız erkek çocuklar birlikte giderdik.”*(aktaran Dünder, 2015:55). Bu doğrultu da bakıldığında Köy Enstitüleri'nin birer köy yaşamı ölçeğinde kurulmuş kurumlar olduğu gerçeği ile yapılan eleştirilerin acımasızca olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak köylü, bu eleştiri ve söylentilerden etkilenmiş ve kız çocuklarını bu okullara gönderdikleri takdirde ahlaksız olacakları düşüncesine kapılmışlardır(Dünder, 2015:52). Eğer ki varsa yaşanmış münferit olaylar, bu olaylardan dolayı cevaben bir pire için koskoca yorgan yakılmaz atasözünü hatırlatmakta fayda vardır.

Kız erkek bir arada yatılı eğitim verilmesi eleştirisi noktasına ikinci bakış açımız, Köy Enstitüleri'ne kimsenin zorla getirtilmediğidir. Erkek ve kız öğrenciler, ailelerinin izni ve isteği doğrultusunda Enstitülere alınmaktadır. Aileler Enstitülerde yatılı eğitim verildiğini bilerek çocuklarının gitmesine razı olmaktadır. Öğrencilerin tamamının köyden gelmesi ile bu eleştirilerin köylerde çıkması birer tezatlık ortaya çıkarmaktadır.

Köy Enstitüleri'ne yönelik yapılan en ağır eleştiri ve suçlama, bu kurumların birer komünist yuvası olduğu, öğrencilerin birer komünist olarak yetiştirildiğidir. Bu suçlamaların amacının Köy Enstitülere leke sürmek olduğu gerçeğini unutmadan değerlendirmek gerekmektedir. Öncelikle belirtilmelidir ki, komünist suçlamaları

Enstitülerde okutulan bir takım kitaplar ve bazı söylemler üzerinden gelişmektedir. Binlerce öğrencinin köylerden gelerek etkilenecek açık bir şekilde yetiştiği bu kurumlardan elbette ki çeşitli görüşlere sahip kişiler çıkacaktır. Ancak unutulmamalıdır ki bazı olaylarda komünizm taraftarı kişilerin ihbarını yapanların yine Köy Enstitüsü öğrenciler olduğudur. Dolayısıyla Köy Enstitüsü'ne komünizm yuvası ithafında bulunmak binlerce idealist öğretmen yetiştiren, üstelik yetişen kişilerin elleriyle yaptığı bu kurumlara haksızlık olacaktır. Komünist suçlamalarına karşı verilen cevapların tamamı da bu doğrultudadır. Diğer bir ifade ile Enstitülerde sosyalist öğrencilerin bulunması bütün bir kurum üzerine komünizm yuvası lekesinin sürülmesini gerektirir mi sorusu ile bu eleştiri ve suçlamalara cevap verilmiştir. Yine komünist propaganda yapmakla suçlanan kişilere karşı mücadele örnekleri vererek bu suçlamalara ve eleştirilere karşı durulmuştur. Hasan Âli Yücel'in Davam kitabından alınan Eskişehir Köy Enstitüsü içerisinde komünist propaganda yapıldığına dair suçlamaya karşı verilen aşağıdaki savunma güzel bir örnek oluşturmaktadır:

“Burada propaganda yaptığı söylenen Asiye isimindeki kız, bir öğretmen değil; hademe tahsisatıyla çalıştırılan bir usta öğretici idi ve ihbar üzerine Enstitü Müdürlüğünce vazifesine son verilmiştir. Unutulmamalı ki ihbarı yapanlar da aynı Enstitü talebeleridir.”(Yücel, 2011:70).

Komünist yuvası eleştirisiyle birlikte belirtmek gerekir ki günümüz de dahi Köy Enstitüsü mezunu kişilerin sol gruplarda yer aldığı, komünist oldukları yönünde tartışmalar yaşanmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, bu öğretmenlere karşı tutum ve davranışın ne şekilde olduğudur. Kim olursa olsun kendisini dışlayan, ezen kesime değil kendisine kucak açan, destek olan kesime yönelir. Köy Enstitüsü mezunlarının durumu da bu şekilde olmuştur. Kendilerine karşı durup onları suçlamayan sol kesime yönelmişlerdir. Bu durum şahısların dünya görüşleri ile alakalıdır. Ancak aşırı sol ile sol ayrımının yapılması, sol kesime mensup olan herkesin komünist olmayacağı gerçeğinin benimsenmesi gerektiği ve bu düşünce yapısıyla kişilerin, kurumların, olayların değerlendirilmesi gerektiği ortadadır. Bu insanların dünyevi görüşleri ne olursa olsun memleketin gelişmesi, kalkınması amacıyla memleket ve köy sevgisi ile yetiştirilmiş insanlardır.

Sonuç olarak Kayseri Pazarören Köy Enstitüsü mezunlarından Rasim Pehlivanoglu yapılan eleştirilere yönelik en güzel cevabı vermektedir. Bu cevap onun şu sözleridir:

“Yapılan eleştirilerin haklılık payı olabilir, üzerinde tartışılabilir. Bu müesseseler yeni bir tecrübeydi. Uygulanarak hataların farkına varılabilir, gerekli düzeltme ve düzenlemeler yapılabilirdi. Yapılan eleştiriler, düzeltmek ve daha iyiye götürmek niyetiyle yapılırsa elbette faydalı olur ve bunu yapanlar önemli bir memleket hizmeti

görmüş olurlardı. Ama mevcut iktidarı yıpratmak gayesiyle eleştiriler yapılırsa, hatalar abartılır, hizmetler sabote edilir ve kara çalmalarla kışkırtmalar yapılırsa, bu hal büyük bir sorumsuzluk olurdu. Üzücüdür ki, Köy Enstitüleri hakkında yapılan sert eleştirilerin çoğu bu maksatla yapılmış ve bu sorumsuzluk içinde sürdürülmüştür.”(Pehlivanoglu, 2016:42).

3.5.3. Enstitülerin Kapatılışı

Köy Enstitüleri’ne karşı birçok yönden eleştiriler dile getirilmiştir. Bu eleştiriler doğrultusunda Enstitülerin kaderinin belirlenmesi II. Dünya Savaşı sonrasında olmuştur. Türkiye II. Dünya Savaşından sonra siyasal ve ekonomik anlamda ciddi değişikliklere uğramıştır. Bu değişiklikler çok partili hayata geçiş ve ABD ile sermaye işbirliğine girilmesi şeklinde belirtebiliriz(Kapluhan, 2012:187-188). Bu işbirliği II. Dünya Savaşı’nın bitmesine yakın bir zamanda, 1945 yılında SSCB lideri Stalin’in Türkiye’den Kars, Artvin ve Ardahan’ı ve Boğazlarda askeri üs talep etmesi üzerine, İsmet İnönü’nün ABD’den destek istemesi sonrasında olmuştur. ABD tarafından verilen destek ve ABD ile kurulan işbirliği Truman Doktrini ile yardım gelmesiyle başlamıştır. Ancak ABD bu yardım karşılığında Türkiye’de serbest seçimlere dayanan demokratik düzeninin sağlanmasını ve Köy Enstitüleri gibi SSCB sistemleriyle benzerlik gösteren birtakım başka uygulamaları da içerisine alarak kaldırılmasını istemiştir(Aydın, 2015).ABD ile kurulan bu ilişkinin etkisi ile aynı doğrultuda gerçekleştirilecek bir dizi değişim 1946 yılında gerçekleştirilmiştir. İsmi komünizm ile anılan Köy Enstitüleri ve kurucuları bu duruma kurban verilmiştir. Hasan Âli Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç görevlerinden alınmış ve yerlerine Köy Enstitüleri’ni eleştiren kişiler getirilmiştir (Karaömerlioğlu, 2009:287). Bu Köy Enstitüleri’nin sonunu gösteren en büyük emare ve başlangıç noktası olmuştur.

Köy Enstitüleri’nin kapatılmasına girilen yolda diğer bir faktör sol kesimin iki kanadı arasında ki mücadeledir. Bu mücadele kısaca açıklanacak olursa, Enstitülerin kurucuları olarak görülen kanat bir nevi küçük burjuvazi olarak sayılmaktadır. Diğer kanat ise çok partili hayata geçmemizi sağlayacak olan Demokrat Parti’nin kurucu kadrosudur ki bu kesim büyük toprak ağalarıdır (Karaömerlioğlu, 2009:288). Burada dikkat edilmesi gereken iki nokta mevcuttur. Birincisi, toprak ağası olarak belirttiğimiz kanadın Enstitülerden yetişecek öğretmenlerin köylüyü bilinçlendirmesi noktasında duydukları endişedir. İkinci nokta ise bahsettiğimiz iki kanadın mücadelesine rağmen Enstitülerin kapatılmasında her iki kanadında hemfikir olmasıdır (Karaömerlioğlu, 2009:289). Hal

böyle olunca ismi komünizm ile anılan Köy Enstitüleri'nin ABD ile kurulan ilişkilere kurban verildiği görüşü ağır basmaktadır.

1946 yılından sonra Köy Enstitüleri'nin yapısı ve programı sistemli bir şekilde değiştirilmiştir. 5 Ağustos 1946'da Büyük Millet Meclisi açılmış ve 7 Ağustos'ta da sağ eğilimli Recep Peker kabinesi kurulmuştur. Yeni hükümetin Milli Eğitim Bakanı ise Enstitüler konusunda olumsuz düşüncelere sahip Reşat Şemsettin Sirer olmuştur. Reşat Şemsettin Sirer bakan olduktan sonra İsmail Hakkı Tonguç'u İlköğretim Genel Müdürlüğünden almıştır (Aysal, 2005:279). 1947'de yapılan Köy Enstitüsü Programı ile serbest okuma saatleri kaldırılmış, birçok kitap toplatılmış, öğrencilerin yönetime katılımı sonlandırılmış ve üretimle çalışma ilkesi hasar görmüştür (Kapluhan, 2012:188-189). Aynı zamanda 1947 yılında çıkartılan 4274 ve 5210 sayılı kanunlarla Enstitülere verilen bütün araç gereçler geri alınmış, Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü ve bütün Eğitim Kursları kapatılmıştır (Aysal, 2005:280). 1947 Programı ile başlayan ve 1951 yılında hızlanan program değişikliği zamanla Enstitüleri klasik öğretmen okullarına dönüştürmüştür (Kapluhan, 2012:189). Demokrat Parti'nin ilk kabinesinde Milli Eğitim Bakanı olarak görev alan Tefik İleri döneminde çıkarılan 27 Ocak 1954 tarihli 6234 sayılı kanun, Köy Enstitüleri'ni öğretmen okullarına dönüştürmüş ve kapatmıştır (Aysal, 2005:281). Ancak Köy Enstitüsü mezunları, 1952 yılında eğitim süresi bir yıl uzatılan ve mezun vermeyen Köy Enstitüleri'ni o tarihte kapanmış saymaktadırlar (Kapluhan, 2012:189). Köy Enstitüleri'nin kapatılışını kısa bir çizelgeye oturtursak aşağıdaki gibi olacaktır.

Tablo 42: 1946 yılı sonrası Köy Enstitüleri'nin Kapatılış Süreci

1946	CHP'nin tutucu olan sağ kanadı yönetimde üstünlüğü ele geçirir, Hasan Âli Yücel Bakanlık görevinden istifa eder ve İsmail Hakkı Tonguç görevden alınır.
1947-1953	Enstitülerin programları değiştirilir. Öğrencilerin yönetime katılımı, iş eğitimi, mezun öğretmenlere malzeme sağlanması gibi Enstitülere özgü temel görev ve ilkeler kaldırılır. Yüksek Köy Enstitüsü kaldırılır. Bazı öğrenciler solculukla suçlanarak askere yedek subay değil çavuş olarak alınırlar. Eğitim kursları kapatılır, öğretmenlerin birçoğu görevlerinden alınır, eğitimsiz ve okulsuz kalan okullar kapatılır.
1954	Köy Enstitüleri 6254 sayılı kanunla İlköğretim Okullarına dönüştürülür ve kapatılır.

Kaynak: Yalçın, 2012:46

Kısacası, 1946 yılında çok partili hayata geçişle birlikte yapılan genel seçimlerin ardından Köy Enstitüleri'nin değişikliğe uğratılması yönünde faaliyetler başlamıştır. Enstitülere karşı izlenen politikalar sonucunda Hasan Âli Yücel Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ayrılmıştır. Daha sonra İsmail Hakkı Tonguç ve ekibi yeni Maarif vekili Reşat Şemsettin Sirer döneminde görevden uzaklaştırılmıştır. 1947 yılında Köy Enstitüsü müfredat

programında köklü değişiklikler yapılmış, bununla yetinilmeyip bazı yönetici ve öğretmenler değiştirilmiştir. Yine 1947 senesinde eğitim kurslarına da son verilmiş, Yüksek Köy Enstitüsü kapatılarak öğrencileri başka okullara aktarılmıştır. 1950'den sonra kız öğrenciler birkaç kız öğretmen okulunda toplanmıştır. 1952-1953 eğitim-öğretim yılında Köy Enstitüleri ile İlköğretmen Okulları programı ortak kabul edilmiş, Köy Enstitüleri'nin süresi beş yıldan altı yıla çıkarılmış ve Köy Enstitüleri'ne özgün eğitim ortadan kaldırılmıştır. Sonucunda 1954 yılında çıkartılan 6234 sayılı Köy Enstitüleri ile İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesine Dair Kanun ile Köy Enstitüleri kapatılarak mevcut okullar İlköğretmen Okullarına dönüştürülmüştür (Bahadır, 2002:284). Köy Enstitüleri 1954 senesinde kanunen kapatılmış olsa da bu kurumların özgün niteliklerini 1947'de yitirdiğini ve adım adım ortadan kaldırıldığını söylemek mümkündür. Yani Köy Enstitüleri kendilerine özgü ilk eğitim modeli ile yalnızca 7 sene mezun vermiştir.

3.6. Köy Enstitüsü Projesi ve Gerçekleştirdikleri

Köy Enstitüleri memleketin okuma-yazma oranını dolayısıyla ilköğretim eğitimi almış insan miktarını yüzde yüz yapmak hedefi ile kurulmuştur. Bu doğrultuda okulsuz ve öğretmensiz herhangi bir köyün kalmaması amacı güdülmüştür. Hedeflenen amaçların tamamen gerçekleşmesi için ilköğretim meselesi bir dava haline getirilmiş ve canla başla çalışılmıştır. Bu çalışma hızı ve planlama ile Köy Enstitüleri sisteminin amaçlanan hedefi 30 senede gerçekleştirmesi gerekliliği göz önünde tutulmuştur. Devletin ekonomik yetersizlikleri sebebiyle Köy Enstitüleri sisteminin zamanı olmadığı gibi birtakım söylemler dile gelmişse de Hasan Âli Yücel'e göre yapılmak istenen şeyler için 30 senelik bir zaman zarfı gereklidir. Eğer yapılmak istenen hedefler doğrultusunda 30 sene önce çalışılmaya başlansaydı mesele halledilmiş olacaktı (Aydoğan, 1997a:182). Amaçlanan hedef, ilköğretim meselesinin yüzde yüz hallolmasıdır. Bu hedefe ulaşmak için yapılan planlamalarda zaman zaman aksaklıklar olmuştur. Bu aksaklıklar köylere yapılacak okulların zamanında bitirilememesi ya da hiç yapılmaması, görevli valilik ve birimlerin görevlerini tam anlamıyla yerine getirememesi, köylünün çocuklarını okullara yollama noktasında isteksiz oluşu gibi faktörlerden kaynaklanmıştır. Bütün aksaklıklara rağmen Köy Enstitüleri ve mezun öğretmenler hedeflenen amaca ulaşmak için memleket ve köy sevgisiyle çalışmıştır.

Belirlenen yüzde yüz ilköğretim seviyesi ve yüzde yüz okuma-yazma bilme oranı hedefinin gerçekleştirilmesi için açılan Köy Enstitüleri'nin gerçekleştirebildiklerine bakmak için bu kurumlardan önce okul, öğrenci ve öğretmen sayılarına bakmak, daha sonra bu kurumların etkisiyle bu sayılardaki değişimi görmek gerekmektedir. Bu doğrultu da bakıldığında 1938 senesinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti üzerinde 6700 ilkokul 13502 öğretmen 546 eğitmen ve okula devam eden 764691 öğrenci vardır (Aydoğan, 1997a:250). Köy Enstitüleri ise kurulduğu 1940 yılından, resmi olarak kapatıldığı 1954 yılına kadar 6875 eğitmen, 1398 kadın, 15943 erkek olmak üzere toplam 17341 öğretmen yetiştirmiştir. Yine Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsünde 213 kişi mezun edilmiş, 1599 kişisaglıkçı olarak eğitilmiştir (Aydın, 2015). Bahsi geçen devlet görevlilerinin yetiştirilmesinin yanı sıra eldeki verilere göre 1940 ile 1946 yılları arasında Köy Enstitüleri 15000 dönüm tarlayı tarıma elverişli hale getirmiş ve üretim yapmıştır, 750000 yeni fidan dikilmiş, 1200 dönüm bağ oluşturulmuştur. Ayrıca 150 büyük inşaat, 60 işlik, 210 öğretmen evi, 20 uygulama okulu, 36 ambar ve depo, 48 ahır ve samanlık, 12 elektrik santrali, 16 su deposu, 12 tarım deposu, 3 balıkthane, 100 km. yol yapılmıştır. Yine sulama kanalları oluşturularak Köy Enstitüsü öğrencilerinin uygulamalı eğitim gördüğü çiftliklere sulama suyu öğrenciler tarafından getirilmiştir (Korkmaz, 2011). Köy Enstitüleri sisteminin gerçekleştirdiği şeyler yalnızca eğitim ve öğretimle alakalı olmamıştır. Ülkenin kalkınması ve bu kalkınmanın eğitim aracılığıyla sağlanması aynı zamanda eğitiminde kalkınma için yapılacak işler yoluyla verilmesi gibi bir sistem ortaya çıkmıştır. Diğer bir ifade ile ülkeyi kalkındıracak, köyü kalkındıracak işler yapılırken bu işler öğrencilerin öğrenmesi açısından birer uygulama zemini olmuştur. Uygulamalar yapılırken köy ve ülke için hizmet edilmiş ve Köy Enstitüleri hem birer öğretmen hemde birer tarım, zanaat fabrikası haline gelmiştir.

Köy Enstitüleri ile alakalı sayısal verileri tablo halinde vermek inceleme açısından kolaylık sağlayacaktır. Bu doğrultu da Tablo 43'e bakınız.

Tablo 43: Köy Enstitüleri ile Alakalı Bazı Sayısal Veriler

Eğitim Öğretim Yılı	Enstitü Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı		Toplam	Mezunlar	
			Erkek	Kız		Öğretmen	Sağlık Memuru
1940-1941	14	234	4933	438	5 371	-	-
1941-1942	17	294	6987	705	7692	103	-
1942-1943	18	354	8834	837	9671	254	-
1943-1944	18	368	11563	1276	12839	1 911	-
1944-1945	20	487	12761	1475	14236	1 797	221
1945-1946	20	505	13068	1396	14464	1 460	252
1946-1947	20	547	12822	1336	14158	2 089	228
1947-1948	20	642	11814	1078	12892	2 162	336
1948-1949	21	649	11244	773	12071	2 269	220
1949-1950	21	672	13251	721	13972	1 741	91
1950-1951	21	597	13322	773	14095	1 760	-
1951-1952	21	570	12647	706	13173	1 795	-

Kaynak: Altunya, 2014:244

3.7. Köy Enstitüleri ve Siyaset

Eğitim sistemini etkileyen önemli faktörlerden biri politik ideolojidir. Yönetiminde söz sahibi olan siyasi kurumlar, yani iktidar ve çevresi, zaman zaman kendi siyasi ideolojilerini kişilere benimsetme çabası içerisine girmektedirler. Siyasal iktidar ve çevresinin bu çabası ise kişilerin eğitilmesi noktasında rol oynayan eğitim kurumları üzerinden yürütülmektedir (Bilecik, 2016:330). Köy Enstitüleri de bu doğrultuda kullanılan kurumlardan birisi olmuştur.

Köy Enstitüleri köye öğretmen yetiştirmek üzere kurulmuş birer eğitim kurumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak dönemin çevresel şartları (nüfus, ekonomi, toplumsal gelişmişlik düzeyi gibi) Köy Enstitüleri'ne eğitim alanı dışında birçok görev yüklemiştir. Bu görevlerin bir kısmı siyasi amaçlar taşımıştır. Yeni kurulan devletin ilke edindiği temel taşların halka aktarılması, iktidar partisinin bu doğrultu da tabanını genişletme isteği, eski kurumların hemen hemen tamamının ortadan kaldırılması ve bu kurumların halk nezdinde etkilerinin silinmesi, yeni bir vatandaş tipinin ortaya çıkartılması gibi konular Köy Enstitüleri'nin siyasi bir takım politikalarla alakalı görevlerini oluşturmaktadır. Bu görevlerin yerine getirilebilmesi içinse bahsi geçen ilkelere ve görevlere bağlı öğretmenler yetiştirmek gerekecektir. Yine bu öğretmenleri yetiştirecek olan Enstitü öğretmenlerinin de bu sisteme bağlılığının olması gerekmektedir. Bu doğrultuda bakıldığında ise Enstitülerde çalışan öğretmenlerin ve okuyan öğrencilerin belirli siyasi ve ideolojik eğilimde yetiştirilmeleri amaç edinilmiştir. Hasan Âli Yücel'in *"Biz rejimimizi altı okla ifade ediyoruz. Bu okların hepsi beraber millet dediğimiz bütünün, köylü kentli ayrılığı*

olmaksızın birbirine karışmış, birbirine inanmış olarak ölkü yoldaşlığına ermesini anlatır. 17 Nisan bu altı okun hepsi bir arada uçlarını köylerimizin bağrına kadar iletme kararının verildiği gündür”(Aydoğan, 1997a:224) sözü Cumhuriyet ilkelerinin bütün bir halka kabul ettirilmesi ve öğretilmesi amacının Köy Enstitüleri ile gerçekleştirilmek istendiğinin dolayısıyla Enstitülerin kuruluş amaçları arasında ekonomik ve toplumsal olduğu kadar siyasi hedeflerinde olduğunun bir göstergesidir.

Dolaylı olarak Enstitülerin bölgelere kurulması da içerisinde bir siyasi amaç barındırmaktadır. Bu durum bölgeler içerisindeki toplumsal birliğin sağlanması açısından önem arz etmektedir. Enstitülerin bölgelere kurulmasında ki siyasi amacı anlatmak için Pulur-Dicle Köy Enstitüsüne bakmakta fayda vardır. Pulur-Dicle Köy Enstitüsü bölgede çıkan isyanların önlenmesi ve birliğin sağlanması için de hizmet edecektir (Aydoğan, 1997a:225). Bu Enstitü örneğinden yola çıkarak Enstitülere yüklenen bir siyasi vazifenin de toplumu ve toplum içerisinde yaşayan bireyleri devlete ve ülkesine bağlı birer insan olarak yetiştirmek olduğunu söylemek mümkündür. Bu vazifenin siyasal olduğu kadar toplumsal olduğunun da altını çizmekte fayda vardır.

Çok partili hayata geçişle birlikte dönemin siyasi figürleri, yani partiler ve liderler Köy Enstitüleri üzerinden birbirleri ile kozlarını paylaşma yolunu seçmişlerdir. Enstitülere komünist yuvası yakıştırılmaları yapılmıştır. Enstitüler üzerinden devam eden siyasi savaşın kazananı DP olmuş; CHP içerisinde ki Enstitü karşıtı kanatın da desteği ile lider İsmet İnönü çok sevdiği Enstitüleri seçim için gözden çıkartmıştır. Bir diğer ifade ile birer eğitim yuvası olan Enstitüler siyasilerin çekişmeleri sonucunda siyasetin içerisine çekilmiş ve kapatılmalarına değin bu süreç devam etmiştir.

Kısacası, Cumhuriyet dönemi eğitim adına yapılan hamlelerin tamamı halkın belirli bir sosyal, kültürel ve ekonomik seviyeye ulaşmasını amaç edinmiştir. Aynı zamanda eğitim kurumları, eğitim politika ve programları Cumhuriyet devrimlerinin halk tabanına inmesi için araç olarak kullanılmıştır. Diğer bir ifade ile eğitim; sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimin gerçekleştirilmesinin yanı sıra yeni bir toplum oluşturma çabalarının aracı olarak siyasi anlamda da kullanılmıştır. Bu kullanım Cumhuriyet döneminde olduğu gibi Köy Enstitüleri içinde geçerli olmuştur. Ancak bu eğitim kurumunun siyasi çekişmelerin aracı olarak kullanılması ve kurumdaki öğrencilerin bu doğrultuda kutuplaştırılması belki de Cumhuriyet tarihinin en büyük eğitim atılımı olan bu projenin sonunu getirmiştir. Bu doğrultuda belirtilmesi gerekir ki siyaset, eğitim kurumları üzerinden yapıldığı müddetçe de eğitim sistemi nasıl olursa olsun kurumlara ve eğitim alanına zarar verecektir. Bunun

sebebi ise bizim siyasilerimizin siyaseti uzlaşma amacından çok ötekileştirme ve böylelikle oy kazanma amacı doğrultusunda kullandığı gerçeğidir.

3.8. Enstitülerin Olumlu ve Olumsuz Yanları

Çöküş içerisinde uzun ve yorucu savaşlar geçirmiş ve bu savaşlar sonucunda yıkılmış bir imparatorluğun küllerinden ortaya çıkmış olan Cumhuriyet ile birlikte toprak parçası olarak Anadolu elde kalmıştır. Anadolu’da yaşayan halk ise uzun süren savaşlardan dolayı çok kan kaybetmiş ve yoksulluklar içerisinde kalmıştır. Savaşlardan sonra tek derdi geçim olan bu halkın Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte yeni bir ulus olarak ortaya çıkartılması gerekmektedir. Atatürk’ün ortaya koyduğu muasır medeniyetler seviyesi olan hedefin gerçekleşmesi ise bu halkın çeşitli yollarla Batılılaştırılması ve eğitilmesi ile olanaklı görülmüştür. Bu doğrultuda yapılan devrimler, halkı batılı alışkanlıklara sevk etme yönündedir. Devrimler, geride kalan imparatorluktan tamamen kopuşla gerçekleştirilmiş, imparatorluğun benimsediği ve diline aksettirdiği diğer milletlerden gelen değerler yerine milli bir düşünce ve kimlik oluşturmak adına Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu kurularak tarihimiz ve medeniyetimizin köklerinin çok eskilere dayandığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu, batılı alışkanlıklara dönüşün yanında kendi geçmişimizin çok daha büyük işler yaptığını halka gösterme çabasıdır. Batılılaşma adına ve batı ile iletişimi kuvvetlendirme adına günlük hayatta kullanılan takvim, ölçüler ve hatta alfabe değiştirilmiştir. Günümüzde savunulan Latin alfabesine geçişle birlikte halkın okuma-yazma oranının düştüğü bilimsel olarak çürütülmüş bir tezdır. Bu devrimle birlikte okuma yazma seferberliği başlatılmış ve halkın kültür seviyesi artırılmak istenmiştir. Tükenmiş bir halkın yeniden şahlanması gerçekleştirilmek istenmiştir. Bu doğrultuda Halkevleri, Halkodaları açılmış, halkı köylü olan Anadolu kalkındırılmak istenmiştir. Aynı zamanda köylerde ki okullarda eğitim verilmesi köylüyü birçok konuda bilinçlendirmesi adına öğretmenler yetiştirilmek istenmiştir. Bu doğrultu da ise Köy Enstitüleri açılmıştır. Yapılan bütün proje ve devrimler tamamen seferberlik şuuru ile yapılmıştır. Amaçlanan yalnızca yeni bir ulus yaratarak eski çökmüş olan imparatorlukla bağları koparmak yani cumhuriyete başkaldırıları engellemek değil, aynı zamanda da fakir olan Anadolu köylüsünün kalkınmasını sağlamaktır. Fakat Köy Enstitüleri’nden çıkıp öğretmen olan kişilerin 20 yıl kendi köylerinde görev yapma zorunluluğu olumsuz bir görüş ortaya çıkarmıştır. Bu görüş “*öğretmen olan kişileri 20 yıl boyunca köyelerine mahkûm etme*” olarak algılandığından dolayı çıkmıştır. Devrimlere ve projelere karşı dünya görüşü

farklı insanlar olumlu olumsuz ayrımı yaparken farklı düşünebilmektedirler. Fakat geçmişten günümüze baktığımızda Osmanlı Padişahları batının dönemsel üstünlüğünü fark ettiğinde de devrimler yapmışlardır. Cumhuriyet devrimleri, Halkevleri, Halkodaları ve özellikle Köy Enstitüleri seferberliği memleketin ve köylünün gelişimi için oldukça önemli görevler üstlenmişlerdir. Yalnızca batıya dönük işlerle uğraşmamışlar aynı zamanda Anadolu'nun kültürel zenginliklerini ortaya çıkarmış ve muhafaza etmişlerdir. Bunun anlamı kendi kültürü ile yetişirken halkın batılı kültürü de tanınmasıdır. Bu yapılan çalışmalar amaçları doğrultusunda incelendiğinde olumsuz hiçbir tarafı yoktur. Fakat uygulama kısmında yaşanan olumsuzluklar elbette olmuştur. Özellikle köylere okul yapımı konusunda köylünün sorumlu tutulması zaten yoksul olan halkın belini iyice bükmiştir. Aynı zaman da Köy Enstitüleri'nden yetiştirilmek istenen öğretmenlere siyasi bir gözle bakmak ve bu öğretmenlerden siyasi rant elde etme çabası ve isteği, eğitim amaçlarını saptıracak bir olgudur. Bu doğrultu da yetiştirilen öğrencilere bir Cumhurbaşkanı'nın seçimlerde bizleri tutacaklar mı anlayışı ile köylüyü yetiştiren öğretmene bakması ve bu öğretmen sayesinde köylüden oy beklemesi eğitim olgusunu lekeleyen bir durumdur. Ayrıca siyasi düşünceler ile halkın ve memleketin geleceği için büyük önem arz eden, eğitim ordusunu yetiştiren okulların kapatılması da ayrı bir olumsuzluktur ve memleketimize çok şeyler kaybettirmiştir. O dönemde uygulanan eğitim sistemine baktığımızda halen aynı kalite de eğitim verilmediği görülmektedir. Bu sebeple Köy Enstitüleri'nin kapatılması, hatta komünist, milliyetçi çatışmalarının eğitim sisteminde yer edinmesi ve buna engel olunamaması büyük bir siyasi boşluktur. Bu durumun doğurduğu sonuçlar memleket açısından büyük kayıplara neden olmuştur. Diğer türlü baktığımızda ise yapılanların olumlu etkileri de ortadadır. Okuma-yazma dahi bilmeyen Anadolu köylüsü kendi değerlerini öğrenmiş, öğrenmekle kalmamış, tatbik etmiş ve bunun yanına batılı kültürü de ekleyerek kendisini geliştirmiştir. Yapılan projeler ile farklı köy ve bölgeler arasında kardeşlik duyguları uyandırılmaya çalışılmış, halka birlik içerisinde olması öğretilmiştir. Cumhuriyetin değerleri ve halkın geri plandan ön plana çıkması sağlanmak istenmiştir. Dönemin ve çağın gerekleri halka ulaştırılmak istenmiş, köylü ile şehirli arasında ki uçurum, yani halkın elit kesimi ile yoksul kesimi arasında ki fark, kapatılmak istenmiştir.

Sonuç olarak yapılan devrimler ve projeler dönemsel şartlarda ele alındığında gerekli olan ve yapılması gereken şeylerdir. Başarılıda olunmuştur; memleketçe bir ileri atılım

gerçekleşmiş, köylünün birçoğu bilinçlendirilmiştir. Fakat bazı uygulamalarda olumsuzluklar yaşanmıştır.

3.9. Köy Enstitüleri İle Alakalı Kanunlar ve Mahiyetleri

Köy Enstitüleri ile ilgili kanunları Köy Enstitüleri'nin resmi olarak kurulmadan önce ve sonra olarak ele almak gerekmektedir. Kanunların tamamını madde madde açıklamak ve yorumlamak, çalışmayı gereksiz uzatacağı için sırasıyla ve içerikleri esas alınarak birer paragraf olacak şekilde 3238 sayılı “Köy Eğitimcileri Kanunu”, 3704 sayılı “Köy Eğitimcileri Kurslarıyla İlköğretmen Okullarının İdaresine Dair Kanun” 3803 sayılı “Köy Enstitüleri Kanunu”, 4274 sayılı “Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu”, 4459 sayılı “Köy Ebeleri ve Köy Sağlık Memurları Teşkilatı Yapılmasına ve 3017 Numaralı Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti Teşkilat ve Memurları Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun”, 5012 sayılı “Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanununun 25'inci Maddesinin Birinci Fıkrasında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”, 5082 sayılı “Köy Ebeleri ve köy Sağlık Memurları Teşkilatı Yapılmasına ve 3017 Sayılı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Kuruluş ve Memurları Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, 5117 sayılı “Köy Enstitüleri Kanununa Ek Kanun”, 5129 Sayılı “Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmenlerle Köy Sağlık Memurlarının Geçimlerini Düzenlemek Üzere 3803, 4274 ve 4459 Sayılı Kanunlara Ek Kanun”, 5210 sayılı “3803, 4274 ve 4459 Sayılı Kanunların Köy Okulu, Öğretmen Evi, Köy Sağlık Memurları ve Ebeleri Evleri İnşa Ettirilmesiyle İlgili Maddelerinin Değiştirilmesi ve 5012 ve 5082 Sayılı Kanunların Kaldırılması Hakkında Kanun”, 5352 Sayılı “3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanununun 9 uncu Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun”, 5479 Sayılı “Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmenlerle Köy Sağlık Memurlarının Geçimlerini Düzenlemek Üzere 3803, 4274 ve 4459 Sayılı Kanunlara Ek 5129 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”, 5541 Sayılı “Köy Enstitüleri Kanununun 3 üncü Maddesinin Birinci Fıkrasının Değiştirilmesi Hakkında Kanunu”, son olarak 6234 sayılı “Köy Enstitüleri ile İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesine Dair Kanun” ve 6951 sayılı “Köy Enstitüleri ile İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesine Dair 6234 Sayılı Kanunun Muvakkat Birinci Maddesine İki Fıkra İlâvesi Hakkında Kanun” ele alınacaktır. Bu kanunların sırasıyla ele alınması aynı zamanda Köy Enstitüleri'nin doğması büyümesi ve yok olması evrelerinin daha iyi bir

şekilde anlaşılmasını sağlayacaktır. Bu sürecin daha anlaşılır hale getirilmesi için tarihsel sıralama göz önünde tutularak kanunlar ek kısmında verilmiştir.

3238 sayılı Köy Eğitimleri Kanunu 11 Haziran 1937 tarihinde kabul edilmiş ve 24 Haziran 1937 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu kanunun 1'inci maddesi aşağıdaki şekilde bu kanunun neden çıkartıldığını ortaya koymaktadır. Birinci maddesi şu şekildedir:

“Nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek, Ziraat işlerinin fennî bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik etmek üzere köy eğitimleri istihdam edilir.”(Köy Eğitimleri Kanunu [KEKA], 1937:madde 1).

Bu kanun anlaşıldığı üzere öğretmensiz köylerin eğitiminin sağlanması için köyler de görevlendirilecek kişilerle alakalıdır. Eğitim adı verilen bu kişilerin nasıl yetiştirileceği, maaşları, eğitim sisteminin nasıl olacağı ve eğitimlere ne gibi materyaller verileceğini açıklamaktadır.

3704 sayılı Köy Eğitim Kurslarıyla İlköğretmen Okullarının İdaresine Dair Kanun 7 Temmuz 1939 tarihinde kabul edilmiş ve 14 Temmuz 1939 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu kanun isminden de anlaşılacağı üzere Eğitim Kursları ve İlköğretmen Okullarının idaresini konu edinmiştir. Kanun içeriği bu okullara sağlanacak bütçenin miktarı, okulların kullanacağı tarla, bahçe, alet edevat gibi malzeme ve yerlerin nasıl temin edileceğiyle alakalıdır.

3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu 17 Nisan 1940 tarihinde kabul edilmiş ve 22 Nisan 1940 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu kanun Köy Enstitüleri'nin kuruluş kanunudur ve kabul edildiği tarih Köy Enstitüleri mezunları için bayram günü sayılmaktadır. Kanun, Enstitülere alınacak öğrencilerin seçilmesini, öğrencilerin okulu bırakmaları durumunda uygulanacak cezai yaptırım, kurumlardan mezun olup öğretmenlik mesleğine başlayanların mecburi hizmet süresini, görevden ayrılırsa uygulanacak cezayı, öğretmenlerin görevlerini, disiplin işlerini, özlük haklarını, öğretmenin kullanacağı malzemelerin ve yerlerin teminini, öğretmenlerin takibini, Köy Enstitüleri'ne öğretmen olarak alınacakların tespitini ve öğretmenlerle alakalı bir takım sandıkların kurulmasını düzenlemektedir.

4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu 19 Haziran 1942 tarihinde kabul edilmiş ve 25 Haziran 1942 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu kanun 10 bölümden oluşmakla birlikte sırasıyla birinci bölüm, okul idareleri ve disiplin

kurullarını; ikinci bölüm, köy eğitmen ve öğretmenlerinin görev ve yetkilerini; üçüncü bölüm, okullara kabul ve devam meselesini; dördüncü bölüm, öğrencilerin ders araç ve gereçlerini; beşinci bölüm, okulların yapım ve onarımını; altıncı bölüm, köy okullarına özel arazileri (alımı vs.); yedinci bölüm, köy eğitmen, öğretmen, gezici başöğretmen ve gezici öğretmenlerinin ödüllendirilmesi ve cezalandırılması konusunu; sekizinci bölüm, Köy Enstitüleri'nin ve Köy Enstitüleri'nin köy okulları ile alakalı işlerini; dokuzuncu bölüm, Köy Enstitüleri'nde görev alanların tayin, terfi, ödüllendirme ve cezalandırma şekillerini; son bölüm olan onuncu bölüm ise herhangi bir başlık altına girmeyen dağınık maddeleri düzenlemiştir.

4459 sayılı Köy Ebeleri ve Köy Sağlık Memurları Teşkilâtı Yapılmasına ve 3017 Numaralı Sıhhat ve İçtimâî Muavenet Vekâleti Teşkilât ve Memurin Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun 9 Temmuz 1943 tarihinde kabul edilmiş ve 16 Temmuz 1943 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu kanunun çalışmayı ve Enstitüleri ilgilendiren tarafı sağlık konusu ve kuruluşları açısından köye özel maddeleri eklemesidir. Köyde görev yapacak bir kısım sağlık memurunun Köy Enstitüleri'nden mezun olanlar arasından seçileceğini resmileştiren bu kanun aynı zamanda bu memurların maaşlarını, görev, yetki ve sorumluluklarını, disiplin şekillerini, cezalarını ve ödüllendirilmelerini, sağlık memuru olmak için okuyanların haklarını, cezalarını ve mesleki gelişimlerini sağlamaları için seminer mahiyetindeki kursları düzenlemektedir.

5012 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanununun 25'inci Maddesinin Birinci Fıkrasında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun 19 Şubat 1947 tarihinde kabul edilmiş ve 24 Şubat 1947 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu kanun sadece 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunda yer alan köy okullarının yapımında çalıştırılacak köylü halkı tanımlayan 25'inci maddeye erkek sözcüğünü eklemiş ve şu şekle sokmuştur: “-----18 yaşını bitiren ve 50 yaşını geçmeyen her erkek vatandaş köy ve bölge okulları binalarının kurulmasına-----.” Bu hali ile bakıldığında kanunda yapılan değişiklik köy okullarının yapımında kadınların çalıştırılmasının önünü kapatmaktadır.

5082 sayılı Köy Ebeleri ve köy Sağlık Memurları Teşkilatı Yapılmasına ve 3017 Sayılı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Kuruluş ve Memurları Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 16 Haziran 1947 tarihinde kabul edilmiş ve 21 Haziran 1947 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu kanun kısacası yukarda bahsettiğimiz 4459 sayılı kanun üzerinde değişiklik yapmıştır. Bu

değişiklik tıpkı 5012 sayılı kanunda olduğu gibi kadınların bina yapımında çalıştırılmasının önüne geçmek içindir.

5117 sayılı Köy Enstitüleri Kanununa Ek Kanun 18 Haziran 1947 tarihinde kabul edilmiş ve 26 Haziran 1947 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu kanun, Enstitü mezunu olup köylere atanan ancak arazi tahsisi yapılmamış olan öğretmenlere altı ay süreyle ek ücret verilmesini içermektedir.

5129 Sayılı Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmenlerle Köy Sağlık Memurlarının Geçimlerini Düzenlemek Üzere 3803,4274 ve 4459 Sayılı Kanunlara Ek Kanun 04 Eylül 1947 tarihinde kabul edilmiş ve 10 Eylül 1947 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu kanun, Enstitü mezunu öğretmen ve sağlıkçıların ücretlerini, köy okullarında kullanılacak uygulama bahçeleri ve topraklar ile alakalı işleri, Enstitü mezunları ile ilgili sandıklarla alakalı konuları düzenlemiş ve değişiklikler getirmiştir.

5210 sayılı 3803, 4274 ve 4459 Sayılı Kanunların Köy Okulu, Öğretmen Evi, Köy Sağlık Memurları ve Ebeleri Evleri İnşa Ettirilmesiyle İlgili Maddelerinin Değiştirilmesi ve 5012 ve 5082 Sayılı Kanunların Kaldırılması Hakkında Kanun 24 Mayıs 1948 tarihinde kabul edilmiş ve 31 Mayıs 1948 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu kanun, Enstitü mezunu öğretmen ve sağlıkçıların evlerinin inşasını, köy okullarının yapımını, köy öğretmene verilecek malzemelerin temin şeklini ve isminde geçen kanunların değiştirilmesini düzenlemiştir. Köy Enstitüleri sisteminin ortadan kaldırılmaya başlandığı döneme denk gelen bu kanun Enstitülerin temel taşlarına dair birçok maddeyi ortadan kaldırmış ve değiştirmiştir. Tek tek bu maddeleri ele almanın çalışmayı gereksiz yere uzatacağı düşüncesiyle bu kanun hakkında bilinmesi gerekenin Enstitülerin ortadan kaldırılması yolunda atılmış bir adım olduğudur.

5352 Sayılı 3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanununun 9'uncu Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun 14 Mart 1949 tarihinde kabul edilmiş ve 18 Mart 1949 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. İsminden de anlaşılacağı üzere 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu'nun Enstitü mezunlarının askerlik görevlerini sürdürürken alacakları ücretle alakalı 9'uncu maddeyi değiştirmiştir. Değiştirilen ise Enstitü mezunu öğretmenlerin askerlik hizmetleri süresince maaşlarının üçte ikisini alacakları ifadesi yerine üçte biri ifadesi getirilmiştir.

5479 Sayılı Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmenlerle Köy Sağlık Memurlarının Geçimlerini Düzenlemek Üzere 3803,4274 ve 4459 Sayılı Kanunlara Ek 5129 Sayılı Kanunda

Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun 26 Aralık 1949 tarihinde kabul edilmiş ve 2 Ocak 1950 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu kanun, Köy Enstitüleri ile ilgili bahsi geçen kanunlarda değişiklikler yaparak stajyer öğretmenlik ve stajyer sağlıkçı kavramlarını yasalaştırmıştır.

5541 Sayılı Köy Enstitüleri Kanununun 3'üncü Maddesinin Birinci Fıkrasının Değiştirilmesi Hakkında Kanunu 16 Şubat 1950 tarihinde kabul edilmiş ve 18 Şubat 1950 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu kanun 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu'nda Enstitülere öğrenci alımını düzenleyen 3'üncü maddeyi değiştirmiştir.

6234 sayılı Köy Enstitüleri ile İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesine Dair Kanun 27 Ocak 1954 tarihinde kabul edilmiş ve 04 Mart 1954 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu kanun Köy Enstitüleri Kurumu ve sistemini sona erdiren kanun olarak tarihe geçmiştir. Köy Enstitüleri Kurumu bu kanunla ortadan kaldırılmıştır. Kanun Enstitüler ile İlköğretmen Okullarının birleştirmiş ve sistemi baştan aşağı düzenlemiştir.

Son olarak ise 6951 sayılı Köy Enstitüleri ile İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesine Dair 6234 Sayılı Kanunun Muvakkat Birinci Maddesine İki Fıkra İlâvesi Hakkında Kanun 19 Nisan 1957 tarihinde kabul edilmiş ve 26 Nisan 1957 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Köy Enstitüleri kapatıldıktan sonra çıkartılan bu kanunu ele almamızın sebebi Enstitülü öğretmenlerin dışlanması ile alakalıdır. Bu kanunla birlikte meslekten çıkartılan öğretmenlerin mesleğe tekrar girişi ortadan kaldırılmış, belirli şartlarda ise zorlaştırılmıştır.

3.10. Hasan Âli Yücel ve Köy Enstitüleri

Hasan Âli Yücel⁶³, bir eğitimci ve öğretmendir. Aynı zamanda milletvekilliği ve bakanlık yapmıştır. Dolayısıyla hem eğitimci hem politikacı yönüyle ön plana çıkmış birisidir. 1938-1946 yılları arasında Milli Eğitim Bakanı olarak görev yapmıştır.

Köy Enstitüleri sisteminin hayata geçirilmesi noktasında İsmail Hakkı Tonguç'la birlikte fikri önderlik etmiş, aynı zamanda bu sistemin başında yönetici olarak bulunmuştur. Köy eğitiminin yanı sıra bütün bir eğitim alanında çalışmalar yapmıştır. Batının daha yakından

⁶³ Hasan-Âli Yücel, Japonya kıyılarında batan Ertuğrul Firkateyninin kaptanı Ali Bey'in torunu ve şair Can Yücel'in babasıdır. Bakan olduğu sırada, şahsına laf gelmesin diye, oğlu şair Can Yücel'in yerine oğlunun arkadaşı ünlü beyin cerrahı Gazi Yaşargil'i Amerika'ya eğitime göndermiştir (Çelik, 2011:112). Bu olay onun ne kadar şahsiyet sahibi ve adaletli olduğunun en büyük göstergesidir.

tanınması açısından birçok klasik eserin Türkçeye çevrilmesini sağlamıştır. Yine Köy Enstitüsü sisteminin amaçlarından olan ilköğretimin yaygınlaştırılması için çalışmış ve başarılı olmuştur. Yönetici kimliği yani bakanlığı döneminde eğitim şuralarının (toplantılarının) geleneksel hale gelmesini sağlamıştır (Akyüz, 2007:413). Bu hali ile bakıldığında Yücel yeni kurulan eğitim sisteminin bir temsilcisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki eğitim alanında yapılanların ve yapılamayanların değerlendirmesini Meclis'te yapmış, Köy Enstitüleri aleyhine yapılanlara ve eleştirilere Meclis'te karşı durmuştur, yine Köy Enstitüleri sisteminin tam anlamı ile hayata geçirilmesi için Meclis kanalıyla bütçe sağlamıştır. Yine bu sistemin eleştirilerine karşı Mecliste cevapları Yücel vermiştir. Meclis konuşmalarına bakıldığında Yücel'in Köy enstitüleri sisteminin çalışması ve sonuçlar verebilmesi için sıkı çalışmayı ve çalıştırmayı, başarı odaklı işler yapmayı felsefe edindiği görünmektedir.

Yücel'in Cumhuriyet eğitimi noktasında düşüncesi köy ile şehir eğitimi arasındaki farklılıklardan dolayı farklı yaklaşımlarla meseleye bakmaktır. Amacı ise şehirlilerden daha aşağı seviyede olan köylüyü şehirliyle aynı hayat standartlarına ulaştırmaktır. Bu doğrultu da yapılması gereken ona göre yalnızca köye okul açmak değil, bu okulları geliştirmektir. Yücel, amaçları çizgisinde 17 Nisan 1940 tarihinde çıkartılacak olan Köy Enstitüleri yasasının hazırlayıcısıdır (Koç, 2013:175-176). Kurucularından olduğu Enstitüler Hasan Âli Yücel'in evi gibidir. Bu okulları yalnızca kurmamıştır; her fırsatta Enstitüleri ziyaret etmiş, okulları ihmal etmeksizin dert ve sıkıntılarına görevi ve yetkileri doğrultusunda çare olmaya çalışmıştır. Köy kalkınması ve köy eğitimi meselesini bir dava olarak görmüştür.

Sistem 1940'lı yıllarda UNESCO tarafından model olarak gösterilmiştir (Ortaş, 2006:4). Yine Hasan Âli Yücel 1958 yılında UNESCO Türkiye Milli Komisyonu üyeliğine atanmıştır. UNESCO ile olan ilişkilerin ve temsil görevinin etkisi ile Hasan Âli Yücelin doğumunun 100. yılı olan 1997 yılı UNESCO tarafından "*Hasan Âli Yücel Yılı*" olarak kabul edilmiştir⁶⁴ (Çelik, 2011:112).

⁶⁴ Hasan Âli Yücel'in UNESCO ile olan ilişkisi 1945 yılında 4-20 Kasım tarihleri arasında Londra'da toplanan ve 43 ülkenin katıldığı UNESCO toplantısında ülkemizi temsil etmesiyle başlamıştır. O, bu toplantıda yaptığı konuşmada, "Birleşmiş Milletlerin eğitim ve öğretim alanında yapacakları iyi işbirliğinin dünya barışının temeli olduğunu" belirtmiştir. UNESCO'nun statüsüne ilişkin anlaşma 20 Mayıs 1946'da Türkiye tarafından imzalanmış; üç yıl sonra da UNESCO-Türkiye Millî Komisyonu Ankara'da toplanmıştır (Hasan Âli Yücel, <http://www.meb.gov.tr/meb/hasanali/hayati/halibiyografi.htm>). Dolayısıyla UNESCO ile ilişkilerin kurulup geliştirilmesinde Hasan Âli Yücel önemli bir rol üstlenmiştir.

5 Ağustos 1946 tarihinde çeşitli sebeplerden dolayı Bakanlık görevinden istifa etmiştir (“Hasan Âli Yücel Biyografisi”, www.meb.gov.tr). İstifasıyla birlikte parti içerisindeki gücünü kaybetmiş ve Köy Enstitüleri sebebiyle komünistlik suçlamalarıyla yıllarca mahkemede mücadele vermiştir (Dündar, 2015:97).

Kısacası, Hasan Âli Yücel bir eğitimci ve dava adamı kimliği ile köylünün eğitilmesi, köyün kalkındırılması davasına ömrünü adanmış, bu doğrultuda çalışmış Köy enstitüleri sisteminin kuruculuğunu üstlenmiş bir kişidir.

3.11. İsmail Hakkı Tonguç ve Köy Enstitüleri

Tonguç’un Köy Enstitüleri sistemine gelinen süreçte eğitim meseleleri ile alakalı, aynı zamanda yeni eğitim sisteminin temelini oluşturmada kullanılacak ve eğitim meselelerinin baştan sona ele alınması gerektiğini ortaya çıkartan bazı soruları vardır. Köy Enstitüleri’nin bu sorular ışığında ortaya çıktığını söylemek doğru olacaktır. Tonguç’a göre Milli bir eğitim-öğretim mesele olduğunda birçok açıdan sorularla karşılaşılır. Bu sorular şunlardır:

“Zorunlu eğitim-öğretim nasıl gerçekleştirilecektir? Ümmetlikle nasıl mücadele edilmeli?⁶⁵Ortaöğretim meselesi bütün vatandaşların memnun olacağı şekilde nasıl halledilmelidir? Teftiş yöntemleri nasıl olmalıdır? Tecrübe (uygulama) okullarından nasıl yararlanılmalıdır? Bilimsel araştırmalar için eğitim alanında hangi kurumlar oluşturulmalıdır? Kütüphaneler ve müzeler yararlanılacak şekilde nasıl kurulmalıdır? Meslek okulları nasıl teşkilatlandırılmalıdır? Ders programları çocuklara uygun mudur, sınav teknikleri nasıl olmalıdır?”(Aydoğan, 1997b:27).

Sorulardan anlaşılacağı üzere eğitim alanında kurumlardan politikaya, politikadan eğitim programlarına ve ilmi araştırmalara kadar düşünülmesi ve yeni bir sistemin meydana getirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultu da İsmail Hakkı Tonguç, Köy Enstitüleri’nin ortaya çıkartılmasında büyük rol oynamıştır. Bu sisteme fikir babalığı yapan Tonguç yalnızca Enstitülerin kurulmasıyla ilgilenmemiştir. O söylemiş olduğu aşağıdaki sözünü iş yöntemi edinmiş ve bu söze uygun bir şekilde çalışmıştır.

“Köylüye bir şey öğretebilmek için ondan birçok şey öğrenmek gerekir. Yani köylü kendince eğitim yapmaktadır. Yüzyıllardan beri bunu yapıyor, önce onu bileceğiz. Kanımızı ve iliklerimizi isteyerek köyün içine akıtmadıkça, kırk bin köyün kenarına aydın insanın mezar taşı dikilmedikçe köyün sırlarını anlayamayız ve köyü kalkındıramayız. Köylüyü anlayabilmek duyabilmek 93 için onunla kucak kucaga

⁶⁵ Bu soru gösteriyor ki oluşturulmaya çalışılan yeni toplum aynı zamanda yeni ideolojilerle yetiştirilecektir. Bu ideoloji ise dini temellere dayanmayacaktır. Yeni yönetimin bu yönde politika izlemesi İslamcılık ideolojisinin devletin ve toplumun kurtuluşuna aracılık edememesindendir. Ayrıca ümmet olma bilincinin toplum tarafından yanlış anlaşılacak kendi öz benliğini ve kültürünü bir kenara bırakması bu tarz bir politikanın oluşturulmasında etkilidir.

nefes nefese gelmek lazımdır. Onun içtiği suyu içmek yediği bulguru yemek yaktığı tezeğin ifade ettiği sırları çözebilmek ve yaptığı işleri yapabilmek gerekir.”(Altunya, 2000:93-94).

Büyük bir istek ve azim ile Enstitülerin kuruluşunda yer almış, Enstitüler kurulduktan sonra hepsini tek tek gezerek sorunlarıyla ilgilenmiştir. Bu ilgi ve alaka yalnızca enstitülere karşı olmamış, köye ve köylüye karşıda olmuştur. Aynı şekilde Köy Enstitüsü sistemi üzerine, köyün kalkındırılması üzerine ve çağdaş eğitim teknikleri üzerine kitaplar yazmıştır.

İsmail Hakkı Tonguç, Köy Enstitüleri sisteminin ortadan kaldırılması çabası içerisinde Hasan Âli Yücel’in bakanlıktan istifasıyla gelen her bakan döneminde oradan oraya sürülmüştür. DP döneminde eğitimcilik hayatına son verilerek emekli edilmiştir. Tonguç 1960 yılında ölmeden bir hafta kadar önce dahi Hasanoğlu Köy Enstitüsünü ziyaret etmiştir (Dündar, 2015:97). Bu onun kurucuları arasında olduğu Köy Enstitüleri okullarına ne derece aşkla bağlı olduğunu göstermektedir.

Kısacası, İsmail Hakkı Tonguç ömrünü bu ülkenin çağdaşlaşması ve köyle köylünün kültürünün, ekonomisinin yükselmesi uğruna harcamış ve bu amaçları uğruna büyük kararlılıkla çalışmıştır.

3.12. İsmet İnönü ve Köy Enstitüleri

İsmet İnönü başarılı bir asker ve diplomattır. Yalnızca askeri yönüyle ön plana çıkmamıştır; bunun en somut örneği ise yıllarca başbakan ve cumhurbaşkanı olarak görev yapmasıdır. İnönü, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurucuları arasındadır. Kurulan yeni devletin gelişimi için yapılan devrimlerinde destekleyicisidir. Özellikle eğitim alanında yapılan devrimleri desteklemiş bu devrimlerin benimsetilmesi için çalışmıştır. Atatürk döneminde yeni harflerin kabul edilmesi ve bu harflerin halka anlatılması noktasında başı çekenlerden birisidir. Yine İnönü uluslararası alanda barışçıl, sosyal ve ekonomik anlamda etkin olabilmek için yüksek özellikli kişilerin yetiştirilmesi gerektiğini, bu kişilerin yetişmesi içinse alacakları ilk nişanenin okuma-yazma öğrenmek olduğunu söylemiştir (Koç, 2013:132-133). Dolayısıyla İnönü okuma-yazmanın öğrenildiği ilk aşama eğitim kurumlarına yani ilköğretim ve ilkokullara önem vermiştir. Nüfusun yüzde sekseninin yaşadığı köylerde okul ve öğretmen eksikliği ise eğitimin ilk aşamasını sekteye uğratmaktadır. Çünkü ileri seviye eğitim kurumlarının kaynağı olan ilkokulların yokluğu

ileri seviye eğitiminde gelişmemesi demektir. Bu doğrultuda ilköğretim ve köy eğitim davasının halledilmesi gerekmektedir.

Köy eğitiminin, en azından köylünün temel eğitiminin halledilmesi noktasında Hasan Âli Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç'la birlikte İsmet İnönü'de Köy Enstitüleri sisteminin uygulanmasında öncü olmuştur. Öyle ki köye giden öğretmenler İsmet İnönü, Hasan Âli Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç üçlüsünün tasarımlarıyla köylere gönderilmiştir (Babacanoğlu, 2014:7). İsmet İnönü bu kurumların çalışmasını ve başarısını gördükten sonra, 1943 senesinde Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel'e sayısı 20 civarında olan Köy Enstitüleri'nin 60'a çıkartılması gerektiğini söylese Yücel *"buna ne kadronun nede paranın yetmeyeceğini"* söylemiş, Cumhurbaşkanı İnönü ise cevaben *"çok büyük fırsat kaçıırıyorsunuz"* demiştir(Dündar, 2015:71). İnönü Köy Enstitüleri sistemi üzerinde önemle durmuş ve ilgilenmiştir. İsmet İnönü bu konuda ki ilgi ve alakasını *"Köy Enstitüleri Cumhuriyetin eserleri içinde en kıymetlisi ve en sevgilisi sayıyorum. Köy Enstitüleri'nden yetişen evlatlarımızın muvaffakiyetlerini ömrüm oldukça yakından, candan takip edeceğim"* (aktaran Aydoğan, 1997a:168) sözü anlatmaktadır. Öyle ki İnönüköylerde okul yapmakla yükümlü olan köylünün ve bu yönde birçok yönden sorumlu olan valilerin takipçiliğini bizzat yapmıştır. Ancak bu sözden anlaşılması gereken yalnızca Köy Enstitüleri ve okulların takip edilmesi, sistemin işlerliğinin sağlanması durumu değildir. İnönü mezun olupta öğretmenlik hayatına başlayan her bir kişinin başarılarının takibini de kastetmektedir. Belki de öğretmenleri birer parti temsilcisi gibi görmesinin de etkisiyle söylenen bu sözü İnönü tutmamıştır. Mezun olan ve öğretmenlik hayatına başlayan kişiler Köy Enstitüleri kapatıldıktan sonra da öğretmen kadroları içerisinde üvey evlat muamelesi görmüştür⁶⁶.

İsmet İnönü, Köy Enstitüleri konusunda bu kadar destekleyici ve hassasken Köy Enstitüleri'nin kapatılması noktasında da etkisi olmuştur. II. Dünya Savaşının sona ermesi

⁶⁶ Köy Enstitülü öğretmenler Köy Enstitüleri kapatıldıktan sonra 5 konu üzerinde ezilmiştir. Sırasıyla verecek olursak, 1) Köy Enstitülü öğretmenlerin aldıkları maaşların diğer öğretmenlere göre düşük seviyede olması durumu; 11 yıl önce mezun olan Köy Enstitülü öğretmenle yeni mezun olan öğretmen aynı maaşı almaktadır. 2) Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerin bir kısmının maaş sistemi dışında tutularak ücretle çalıştırılması durumudur. Günümüz ücretli öğretmenlik uygulaması ile benzerlik göstermektedir. 3) 4274 sayılı kanunda yer aldığı şekli ile Enstitü mezunu öğretmenler yaz günlerinde yani tatillerde köy işleriyle meşgul olup köylüyü yetiştirmek zorundadır. Köy Enstitüleri kapatıldıktan sonra kanun değiştirilmediği için öğretmenler tatillerde de köyde tutulmaktadır. 4) Enstitülü öğretmenlerin yedek subay olarak alınmaması konusu onların bir diğer ikincil muamele gördükleri konudur. 5) Son olarak köylerde öğrenci devamlılığının takibinin herhangi bir idari görevlide değil Köy Enstitülü öğretmende olması durumudur. Bu durum köylü ile öğretmen arasında birtakım hoşnutsuzluklara sebep olabilmektedir. Ancak Enstitü sistemi ortadan kaldırıldıktan sonra dahi bu uygulamaya devam edilmiştir (Aydoğan, 1997a:292-293).

ve çok partili hayata geçişle birlikte dengeler değişmiştir. İnönü savaş sona erdikten sonra CHP'nin iktidar partisi olması için Köy Enstitüsü mezunu öğretmenleri birar parti görevlisi gibi planlamış ve köylerde CHP'nin desteklenmesi için öğretmenlerin aracı olmasını ummuştur (Koç, 2013:471). Ancak bu sistemde köylüye okul yapma zorunluluğunun yüklenmiş olması, Köy Enstitüleri'nin komunist yuvası olduğu ve kız erkek yatılı eğitiminin ahlaksızlığa sebep olduğu söylentileri köylünün bu kurumlardan mezun öğretmenlere hoş bakmamasına, köylü ile öğretmenlerin arasının açılmasına sebep olmuştur. Durum bu iken oy potansiyeli olarak görülen köylerin kazanılabilmesi için İnönü Köy Enstitüleri'ni, Hasan Âli Yücel, İsmail Hakkı Tonguç ve ekibini feda etmiştir.

Kısacası, İnönü büyük umutlarla kuruluşuna önderlik ettiği ve çalışmalarını çok beğendiği Enstitüleri iktidarda kalmak adına seçime yem etmiştir. Hasan Âli Yücel'in söylediği *“Ne yapayım ki onu (Köy Enstitüleri'ni) yıkmaya önce benim siyaset arkadaşlarım başladı”*(Aydoğan, 1997a:49)sözü Köy Enstitüleri sisteminin ortadan kaldırılması üzerine atılan adımların ilk önce kendi siyaset arkadaşları tarafından atıldığını göstermektedir ki aslında bu sözler İsmet İnönü'nün kendisinedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BİR ÖRNEKLEM OLARAK PAZARÖREN KÖY ENSTİTÜSÜ

Köy Enstitüleri dönemine damga vurmuş bir Türk projesi olarak ortaya çıkmıştır. Bu kurumların incelemesini Üçüncü Bölüm altında yapılmıştır. Çalışmanın temel konusunu teşkil eden Köy Enstitüleri'nin daha iyi anlaşılabilmesi için bu kurumların içinden bir tanesi olan Pazarören Köy Enstitüsü bu bölümde ele alınacaktır. Enstitüler, çevre illeri de kapsayan ve bu bölgelerle etkileşim içerisinde olan okullardır, bu doğrultuda öncelikle Pazarören Köy Enstitüsünün kurulmuş olduğu Pazarören Beldesi tarihiyle birlikte ele alınacaktır. Daha sonra Köy Enstitüsü olarak Pazarören'in kuruluşu, idari yapısı, eğitim öğretim programları ve kapatılışına değinilecektir. Ardından ise bu okuldan mezun olan kişilerle alakalı kısa bir değerlendirme yapılacak ve Köy Enstitüleri'nin kapatılmasının ardından Pazarören Köy Enstitüsünün nasıl ve ne şekilde değerlendirildiği günümüze değin getirilerek anlatılacaktır.

Burada dikkat çekilmesi gereken nokta Köy Enstitüleri'nin birbirine benzemesidir. Ufak tefek farklılıklar olsa bile genelde bir Köy Enstitüsü'nde uygulanan, yapılan, olan bir şey diğerlerinde de uygulanmakta, yapılmakta ve olmaktadır (Pehlivanoğlu, 2016:20). Dolayısıyla bu bölümde anlatacağımız şeyler, çalışmanın Köy Enstitüleri bölümünü tamamlayıcı, destekleyici ve yeri geldiğinde tekrar edici olacaktır.

1.1. Pazarören Beldesi

Çalışmada incelenecek olan Pazarören Köy Enstitüsü'nün kurulmuş olduğu Pazarören Beldesi'ni incelemek ve tarihine inmek, yörenin geçmişini bilmek faydalı olacaktır.

Pazarören Köyü Kayseri ili, Pınarbaşı ilçesine bağlı bir köydür. Bu köy, Kayseri il merkezine 64 kilometre (Enstitü döneminde Kayseri'ye 81 kilometre mesafededir, yeni yolla bu mesafe kısaltılmıştır), Pınarbaşı ilçe merkezine ise 23 kilometre mesafede bulunmaktadır.

Pazarören beldesinin geçmişi Selçuklular dönemine dayanmaktadır. Dünyanın ilk köylü pazarı/fuarı olarak bilinen “Yabanlu Pazarı⁶⁷” Pazarören yöresinde kurulmuştur. Yabanlu Pazarı'nın kurulmasıyla birlikte Pazarören köyünün kurulduğu düşünülmektedir. Pazarören isminin bu kanıyı desteklediği bir gerçektir. Pazarören ismi, Pazar Öreni- Pazar'ın Öreni- Viranesi isminden gelmektedir. 1980'li yıllarda yazdığı eserde Sümer Pazarören hakkında şunları demektedir:

“Toprağı verimli sayılmıyor; nüfusu 2000 kadar olup bu nüfusunun çoğunu yoksul Avşar Türkmenleri teşkil ederler. Çevredeki toprakları çorak ve dar köylerin ekserisi (geneli) de onlara yani Avşar boyuna ait olup eski yaylaları olan Uzun Yaylada ise birkaç dönümlük bir araziye bile sahip değillerdir. Buna hayret edilir.”

Bu durum Avşarların Cumhuriyet'ten önceki iktidarlara uğradıkları haksızlıkları anlatamamaları ve iktidarlarda onların dertlerini anlamamalarından ileri gelmiştir (Sümer, 1985:22). Avşarların eski dönemde uğradıkları haksızlıkların bir yansıması olarak Tonguç'un Pazarören'e gittiğinde halk ile arasında geçen diyaloglar gösterilebilir. Bu diyaloglar içerisinden bir köylünün konuşmasını örnek olarak vermek bahsi geçen konuyu destekleyici olacaktır:

“Bu devletin kuruluşuna biz de emeğimizi kattık amma, sonradan üstümüze saraydan tayin edilmiş paşaların kumandasında taburlar saldırtıldı. Onlarla yıllarca çarpıştık, çok şükür o günler de geçti, gitti. Artık kara gün görmeyiz İnşallah!”(Aydoğan, 1997b:180).

Köylünün söylemiş olduğu bu sözler Avşarların uğradığı haksızlıkları destekler niteliktedir. Saraydan cefa görmüş bu topluluğun Cumhuriyet'i sevmesi, benimsemesi ve Cumhuriyet'in kurumlarına sahip çıkması düşüncesi ortaya çıkmıştır. Pazarören'in Köy Enstitüsü kurulması için seçilmesinde etkili olan savlardan biriside budur.

Pazarören Köyü civarı yalnızca Avşarların bulunduğu bir yöre değildir. Kısaca bu yörede yaşayan topluluklara ve coğrafi şartlarına bakmak gerekirse; Pazarören Köyü çevresinde

⁶⁷ Prof. Dr. Faruk Sümer'in yazmış olduğu Selçuklular Devrinde Milletlerarası Büyük Bir Fuar Yabanlu Pazarı isimli kitapta Zekeriyâ el-Kazvinî'nin Âsârü'l-bilâd ve ahbâru'l-'ibâd eserinde Yabanlu hakkında şunları yazdığını ifade etmiştir: “Anadolu'da her yıl baharın başında kırk gün süren bir Pazar kurulur. Bu pazara Yabanlu denilir. Bu pazara uzak yerlerden, doğu, batı, güney ve kuzeyden insanlar gelir. Tacirler bu pazara katılmak için pek büyük gayret sarfederler.”(Sümer, 1985:17). Yabanlu Pazarı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Sümer, Faruk (1985). “Selçuklular Devrinde Milletlerarası Büyük Bir Fuar Yabanlu Pazarı”.İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.

Avşar Türkmenleri, 1865 yılında Kafkasya'dan göçe zorlanan Çerkezler ve 1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın (93 Harbi) baskısı ile gelen Kars muhacirlerinin köyleri vardır. Köyünündeki geniş düzlüklerin ortasından, Seyhan Nehri'nin bir kolu olan Zamantı Irmağı akmaktadır. Çevresindeki verimli topraklarda, tarım yapılmaması için hiçbir neden yoktur. Güney yönünde, yüksekleri karlı Toroslar Dağları'nın uzantısı dağlar sıralanıp gitmektedir. Kuzeydoğuya doğru ise Uzun Yayla Platosu yer almaktadır(Erten, 2007).

Cumhuriyet yıllarında Pazarören'i ise İsmail Hakkı Tonguç gözünden anlatmak çalışma içerisinde Pazarören'i anlamayı daha kolaylaştıracaktır. 1936 yılının Nisan ayında İsmail Hakkı Tonguç ve çevresindekiler Kayseri'nin okulsuz ve öğretmensiz köylerini gezerken Pazarören'e yolları düşmüştür. Tonguç Pazarören'i şu sözlerle tasvir etmiştir:

“Suları bol, ufukları çok geniş ve etrafı Torosların temadisi karlı dağlarla, Zamantı Irmağı ve ovalarla süslenmiş bir köy. Nahiye müdürü ile bu civar halkının çok emek vererek meydana getirdikleri, yatılı bölge okulu olarak yapılmış takdire şayan bir eser varlığını birkaç misli arttırmış. İnsanları sevimli, sokulgan konuşkan, iktidarından fazla canlılık gösteren bir köy. Bugün gördüğümüz çoğu perişan, yoksul köylerden sonra böyle eser yaratan bir köyle karşılaşmak insanın içine çöken ümitsizlikleri, sıkıntıları siliyor ve derhal mantığını, muhakemesini ve hislerini tırmalamaya başlıyor.”(Aydoğan, 1997b:179).

Tonguç'un bahsettiği yol kenarına kurulmuş olan yatılı bölge okulu, Bucak Müdürü Ethem Öker'in (Sarı Müdür-Gesili Ethem Bey) öncülüğünde yaklaşık otuz köyün katkısı ve imecesiyle kurulmuştur (Erten, 2007).

Kısacası, Pazarören geçmişiyle dönemsel şartlara uygunluğu (okul olması, insanların okula ve okumaya ilgisi) ile Cumhuriyet'in aramakta olduğu bir yöre olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hali ile aşağıda göreceğimiz gibi Pazarören köyü, Eğitim Kursu ve Köy Enstitüsü projeleri için kullanılacaktır.

1.2. Köy Enstitüsü Olarak Pazarören

Pazarören beldesinin tarihi, geçmişi ve toplumsal yapısı, yöre hakkında ve Enstitünün çevresi hakkında bize bilgi vermektedir. Bu bilgiler eşliğinde Pazarören Köy Enstitüsü kuruluşundan kapatılışına kadar incelenecek ve sonrasında okulun ne olarak ve nasıl kullanıldığı kısaca açıklanmaya çalışılacaktır. Bu doğrultuda öncelikle Pazarören Köy Enstitüsü'nün kuruluşu, okulun çevresel özellikleri, yapısı, eğitim-öğretim programı, bölgesine etkileri ve kapatılışı ele alınacaktır.

1.2.1.Pazarören Köy Enstitüsünün Kuruluşu

Bu başlık altında neden Pazarören'in seçildiğini ve Pazarören Köy Enstitüsü'nün fiziksel çevresi ile Enstitü içerisindeki binalarının kimler tarafından nasıl yapıldığını göreceğiz.

Köy Enstitüleri projesi gereği ülke 21 bölgeye ayrılmış ve her bir bölgeye bir adet Köy Enstitüsü kurulması, kurulan Enstitülerin ayrılan bölge çevresinden öğrenci alması ve bu çevrelerin kalkındırılması kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda ayrılan bölgelerden biriside "Kayseri-Kırşehir-Niğde-Sivas-Yozgat" bölgesidir. Bu bölge için açılacak Köy Enstitüsü ise Pazarören'de kurulmuştur.

1937-1938 yılı geldiğinde yukarda bahsettiğimiz Pazarören'in çevresel ve fiziksel şartlarının uygunluğu ile köyde okul olmasından ve yöre halkının gelecek nesillerinin önceki dönemlerde yaşanan yoksulluğu yaşamaması için onları okutmaya yönelik istekli olmasından dolayı Eğitim Kurslarından birisi Pazarören'de açılmıştır. Eğitim Kursunun açılması ile köy ilkokulunda ders görececek olan öğretmen adayları ve öğretmenler tarafından köy ilkokulunun yanına 250 kişilik yurt binası, öğretmen evi benzeri binalar yapılmaya başlanmıştır. Bir sene sonra Eğitim kurslarına ikinci devre adaylar alınmıştır. Bu alımla birlikte binaların sayısı çoğaltılmış, okulun mevcut arazisi büyütülmüş, kursa ait hayvanlar ve malzemelerin sayısı artırılmıştır (Aydoğan, 1997b:182-183). Eğitim Kurslarında eğitim görenler bulundukları yere Köy Enstitüleri'nin temelini oluşturacak binaları inşa etmişlerdir. Pazarören Köy Enstitüsü de aynı şekilde oluşturulmuştur. Ancak Pazarören Köy Enstitüsü, çoğu enstitüden daha şanslı bir konumdadır. Çünkü bir Arifiye Köy Enstitüsü gibi ağaç gölgesinde veya bir çadırda değil, en azından iki katlı büyük bir ana binada barınarak işe başlayabilmiştir (Erten, 2007). Dolayısıyla zaten var olan bir yatılı bölge okulunun yanına ek binalar Eğitim Kursları döneminde yapılmıştır. 17 Nisan 1940 tarihinde 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu'nun çıkartılmasıyla Pazarören'de Köy Enstitüsü kurulup kurulmaması konusunu sonuca bağlamak için Tonguç, bölgeyi bilen kişilerle tekrar Pazarören'e gitmiştir. Tonguç, Pazarören'de bir Enstitü kurulmasına karar vermelerini şöyle anlatmaktadır:

"Muhiti iyi tanıyan arkadaşlarla toplandık. Araziyi, suları, iklim şartlarını, yolları; münakale (ulaşım) ve muhabere (haberleşme), iaşe bakımından irtibat meselelerini teker teker mahalli realitelerle temas ede ede inceledik. Hava iyi, su çok bol ve ileride elektrik istihsaline (üretimine) imkân verecek mahiyette idi. Yol Orta Anadolu'yu Maraş üzerinden cenubî (güney) Anadolu'ya bağlayacak esaslı şoselerden biri

olacaktı. Onun için burayı her bakımdan Orta Anadolu'da açılacak Enstitülerden birisi için en münasip yer olarak seçtik.”(Aydoğan,1997b:186).

Tonguç'un bahsettiği sebep ve koşullardan dolayı Pazarören'de yer alan Eğitim Kursu Köy Enstitüsü'ne dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm kurucu müdür olan Sabri Kolçak ile başlamıştır⁶⁸. Köy Enstitüsü olarak Pazarören'in açılması ile yeni öğrenciler alınmaya başlanmıştır. Yeni gelen öğrenciler, öğretmenleri ile birlikte yukarda bahsi geçen birkaç bina dışında ki yerleşim yerlerini inşa etmişlerdir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta okulu inşa edenlerin öğrenci olmasıdır. Dolayısıyla Köy Enstitüleri inancın, azmin, çalışkanlığın, vazgeçmeyişin ve alçakgönüllülüğün ortaya çıkardığı kurumlardır. İşte bu duygular kökeninde Pazarören Köy Enstitüsü inşa edilmiş ve kurulmuştur.

Özetlemek gerekirse 1935 yılından sonra Bucak müdürü Gesili Ethem Bey, okulu olmayan diğer çevre köylerden gelecek olan öğrencilerinde faydalanması için Pazarören'e iki katlı, on dört dersliği bulunan bir ilkokul yapılmasını sağlamıştır. O dönem İlköğretim Genel Müdürü olan ve Köy Enstitüleri'nin mimarları arasında olacak olan İsmail Hakkı Tonguç görevi gereği yaptığı gezilerden birisinde Pazarören'e de uğramıştır. Yapılan ilkokul binasının ve bölgenin coğrafi şartlarının da etkisi ile Tonguç bura da bir Eğitim kursu açılmasını sağlamıştır. 1940 yılında çıkartılan 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu ile açılan ilk Enstitülerden birisi de Pazarören Köy Enstitüsü olmuştur.

⁶⁸Kurucu müdürlerin ilki Sabri Kolçak'tır (Sabri Kolçak, Gönen Köy Enstitüsü müdürü Ömer Uzgil ile birlikte 28 yaşında Köy Enstitüleri'nde görev yapan en genç müdür unvanını taşımaktadır (Altunya, 2014:92). Ancak, eğitim şefi Yalçın Orkun ve tarım şefi Eyüp Erdemir ile yönetim anlayışları uyuşmadığı için 1943 yılında, halk eğitimcisi yönüyle öne çıkan Şevket Gedikoğlu Pazarören Köy Enstitüsü'nün müdürlüğüne getirilmiştir (Erten, 2007). Sabri Kolçak'a göre müdürlükten alınmasının sebebi İsmail Hakkı Tonguç ile yollarının ayrılması ve cezalandırılmasıdır (Şahin, 2001:12). Sabri Kolçak'ın Pazarören Köy Enstitüsü ile ilgili anıları ve görevden alınmasıyla alakalı anlatımları için bkz. Şahin, Mustafa (2001). “Sabri Kolçak'ın Pazarören Köy Enstitüsü Anıları”. *Toplumsal Tarih*, (88), 12-18.Şevket Gedikoğlu 1943 yılından 1947 senesine kadar görev yapmıştır. 1947 yılı sonrasında Enstitüler üzerine gelinmesi ile sürekli müdürler değiştirilmiştir. 1947-1948 yılları arasında Mahmut Agun, 1948-1950 yılları arasında Mustafa Dayıoğlu, 1950-1952 yılları arasında Bedri Alogan ve son olarak 1952-1954 yılları arasında Muharrem Tekdal Pazarören Köy Enstitüsü müdürü olarak görev yapmıştır. Görev başlangıç ve bitiş tarihleri Tablo 44'de verilmiştir.

Tablo 44: Pazarören Köy Enstitüsü'nde Görev Yapan Müdürler ve Görev Tarihleri

Sabri Kolçak	26.10.1940	13.05.1943
Şevket Gedikoğlu	25.05.1943	16.07.1947
Mahmut Agün	17.07.1947	12.07.1948
Mustafa Dayıoğlu	12.07.1948	10.10.1950
Bedri Alogan	14.10.1950	12.10.1952
Muharrem Tekdal	25.10.1952	20.12.1954

Kaynak:Salman, 2013:27; Menekşe, 2005:457

1.2.2. Pazarören Köy Enstitüsü Fiziksel Çevresi

Yörenin özelliğine göre her Enstitü'nün farklı ihtiyaçları vardır. Bu konuda her biri için gerekli ihtiyaç programı Enstitüden bakanlığa gönderilmektedir. Her Enstitü için belirlenen ortak temel birimler ise şu şekildedir:

- Yatakhaneler, Lavabo, Tuvalet,
- Yemekhane, Mutfak,
- Çamaşırhane, Banyo,
- Açık hava Yıkama Muslukları,
- Sahra Tuvaletleri,
- Revir,
- Fırın,
- Kooperatif,
- Ahır, Ağıl, Tavla, Kümes, Arılık, Balıkthane vb.,
- Su Deposu ve Havuz,
- Çeşitli Depolar,
- Elektrik Santrali,
- Bağ, Bahçe, Fidanlık, Koruluk, Çiçeklik, Çeşitli Tarım Alanları, vb.,
- Yönetim Odası,
- Öğretmen Evleri,
- Derslikler, Kitaplık, Laboratuvar,
- Çok Çeşitli İşlikler (Atölye),
- Müzik, Tiyatro ve Toplantı Salonu,
- Spor Kuruluşları,
- Uygulama Okulu,

-Çocuk Bahçesi vb.(Türkoğlu, 1997:188-189).

Bahsi geçen bu binalar Enstitülerin temelini oluşturmaktadır. Pazarören Köy Enstitüsü açısından bakıldığında ise öncelikli binalar mevcuttur. Enstitü açıldığında ilk aşamada Kayseri, Niğde, Kırşehir, Yozgat ve Sivas illerinin köylerinden 150 öğrenci alınmıştır. Bu sayının ilerleyen günlerde artırılması için binalar yapılmaya başlanmıştır. Zamanla 800-1000 kadar öğrencinin aynı anda burada eğitim görebilmesine yönelik planların hazırlanması konusu sonucunda ve 3803 sayılı yasanın getirdiği Köy Enstitüsü yapılarının inşasında, Ulusal Mimarlık Yarışması ile mimari projelerinin ve vaziyet planlarının gerçekleştirilmesi zorunluluğu dolayısıyla Pazarören Köy Enstitüsü için de yarışma düzenlenmiştir. Bu yarışmaya 8 adet proje katılmıştır. Maarif Vekilliği tarafından hazırlanan yarışma şartnamesi Pazarören Köy Enstitüsü için 58 adet bina inşa edilmesini öngörmüştür. Bu binalar, okul binası (16 adet), toplantı binası (1 adet), atölye binası (4 adet), mutfak, çamaşırhane ve banyo (1 adet), idare binası (1 adet), tavla, ahır ve kümesler (9 adet), depolar (11 adet), revir (1 adet), umumi helalar ve yüz yıkama yerleri (2 adet) ve öğretmen evleri (12 adet) olarak belirlenmiştir. Yarışma sonucunda, şartname ile belirlenen amaç ve isteklere uygunluk açısından dönemin Güzel Sanatlar Akademisi öğretmenlerinden Yüksek Mimar Ahsen Yapaner ve Yüksek Mimar Mualla Eyüpoğlu Anhegger tarafından oluşturulan Pazarören Köy Enstitüsü Projesi birinci seçilmiştir (Çalışır Hovardaoğlu, 2014:585). Bu mimarların hazırlamış oldukları projeler doğrultusunda 45 adet farklı amaçlar için bina yapılmıştır. Bu binalar yatakhaneler, derslikler, işlikler, atölyeler, yemekhane, mutfak, ambar, öğretmen evleri, kitaplık, hamam, çamaşırhane, revir, fırın, kooperatif, yönetim binası, elektrik santrali, konferans salonu, lavabo, tuvaletler, uygulama bahçeleri, uygulama okulu, ağıl, ahır, kümes, arı kovanlığı gibi binalardır. (Aydoğan, 1997b:186-187; Erten, 2007). Bu doğrultu da Pazarören Köy Enstitüsü'nde yer alan binaların listesine bakmakta fayda vardır. Binalar listesi eski yaşayan binalar, eski yıkılmış binalar ve yeni binalar olarak hazırlanacaktır. Bu liste aşağıda ki gibidir:

A. Eski Yaşayan Binalar

-Üç adet Lojman,

-Sinema Salonu,

-Spor Salonu,

-Elektrik Santrali-Jeneratör(Spor Salonu içerisinde),

- Okul Tamirhanesi,
- Kalorifer Dairesi,
- Lokal,
- Laboratuvar,
- Ana Bina (Eski Derslikler)⁶⁹,
- Çamaşırhane,
- Fırın,
- Yatakhane (Gülcemal Yatakhane-Eski Yatakhane),
- WC.

B. Eski Yıkılmış Binalar

- Dört adet Lojman,
- Altı adet hem Lojman hem de Atölye-Derslik Binası,
- Revir,
- Eski İdare Binası,
- Eski Lokal,
- Garaj,
- Eski Ambar,
- Eski WC,
- Hamam,
- Kömür Deposu,

⁶⁹ “Bozkırı baştanbaşa yeşille öreceğiz, Tanrının geç kaldığı işi biz göreceğiz.”

Bu söz Pazarören Köy Enstitüsü kapısına yazdırılmıştır. Pazarören Köy Enstitüsü mezunu Abdullah Kaygısız bu sözü “Tanrının gözden çıkardığı, rızkını vermediği köylere gidip kaderini biz değiştireceğiz” şeklinde yorumlamıştır (Salman, 2013:46). Ancak bilinmelidir ki bu ve bunun gibi yazılar ve davranışlar köylüyü ve köyü, buradan da bütün bir memleketi kalkındırma hedefindeki Köy Enstitüleri’ne zarar vermiştir. Zararvermekle kalmamış, Köy Enstitüleri’ne yöneltilen birtakım eleştirileri doğrulayıcı ve destekleyici olmuştur. Dini duyguları her zaman kutsal ve dokunulmaz olarak gören bir topluluğa aynı anlayışa sahip kişilerle yaklaşmak gerekmektedir. Öğretmenin bu mantıkla yetişip, rızkı verenin Tanrı olduğunu unutmaması elbette ki köylerde rızkı veren bilenlerle anlaşamaması sorununu doğuracaktır. Bu tarz yaklaşımları bütün Enstitülere ve Enstitülerin mezunlarına yüklememekle birlikte bu yazı ve bu tarz yaklaşımlar Enstitülerin zararına olmuş ve hal ile buradan mezun öğretmenlerin arasına mesafe koymuştur.

-Soğuk Hava Deposu (Yemekhane olarak da gözükmektedir).

C. Yeni Binalar

-Dört adet yeni Lojman-Kömürlük,

-İdare Binası,

-Lise Dershanesi,

-Okul Yatakhane-Baraka Yatakhaneler,

-Öğretmen Lojmanı (Yıkıldı).

Bahsi geçen binalar dışında okul içerisinde basketbol sahası, futbol sahası, voleybol sahası ağaçlık alan, okul bahçesi, muhtelif yerlerde çeşmeler, girişte bir tane kulübe bulunmaktadır.

Mimar Ali Salman'ın 10 Temmuz 1999 tarihli raporu ve Mimarlar Odası Genel Merkezi'nin uğraşları sonucu Kültür Bakanlığı Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu 05.05.2000 tarihli 2576 sayılı karar doğrultusunda Pazarören'de bulunan binalar arsaları ile birlikte koruma altına alınmıştır (Salman, 2013:19). Ancak bugün binaların tamamı yıpranmış vaziyette, birçoğu kullanılamaz halde bulunmaktadır. Koruma altına alınmış olmalarına rağmen yıkılmaya terkedilmiş durumdadırlar.

1.2.3. Eğitim-Öğretim Programları

Köy Enstitüleri eğitim-öğretim programlarında derslerin yüzde 50'si kültür dersleri, yüzde 25'i ziraat dersleri, kalan yüzde 25 ise atölye dersleri olarak belirlenmiştir. Bu oranlar bütün Enstitüler için geçerli oranlardır. Yine 1943 yılı "Köy Enstitüleri Öğretim Programı" içerisinde bahsi geçtiği şekli ile haftalık ders programlarının aşağıdaki şekiller göz önünde tutularak hazırlanması konusu da her Enstitüde olduğu gibi Pazarören içinde geçerlidir. Haftalık programların hazırlanması şu şekildedir:

Yarım günlük programlarda bütün sınıfların yarısı öğleden önce veya öğleden sonra kültür derslerine, geri kalanların yarısı tarım, yarısı da teknik çalışmalara devam edecektir.

Tam gün esasına göre düzenlenen programlarda kültür dersleri yarım günlük programlardaki gibidir. Yani bütün sınıfların yarısı öğleden önce veya sonra kültür derslerine girecektir. Tarım ve teknik çalışmalar ise geri kalanların yarısının bütün gün tarım, diğer yarısının da bütün gün teknik çalışmalara devam etmesi şeklinde olacaktır.

Haftalık esasa göre ise bütün sınıfların yarısı bütün gün kültür derslerine, geri kalanların yarısı tarım, diğer yarısı teknik çalışmalara devam edecektir.

Bahsi geçen program tekniği içerisinde herhangi bir aksama veyahut değişiklik olduğunda ve gerekli görüldüğünde ufak değişikliklerle eksik kalan derslerin telafisi yapılmaktadır.

Pazarören Köy Enstitüsü içerisinde uygulanan bu çalışma programları doğrultusunda işlenen dersler Pazarören Köy Enstitüsü Sınıf Geçme Defterlerinden derlenerek aşağıdaki ders listesi ve sınıflara dağılımı çıkartılmıştır.

Tablo 45: 1943 Yılına Kadar Pazarören Köy Enstitüsü İçerisinde Verilen Kültür (Genel Bilgi) Dersleri

DERSLER	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Türkçe	X	X	X	X	X
Tarih	X	X	X	X	X
Matematik	X	X	X	X	X
Coğrafya	X	X	X	X	
Yurttaşlık				X	X
Tabiiye	X	X	X		
Fizik		X	X	X	X
Kimya			X	X	X
Kooperatif				X	X
Müzik	X	X	X	X	X
Resim	X	X	X		
Jimnastik ve Milli Oyun	X	X	X	X	X
Sağlık Bilgisi				X	
Genel Ruh Bilimi				X	
Çocuk ve Gençlik Ruh Bilimi					X
Eğitim Bilimleri				X	X
Eğitim Bilim Tarihi					X
Toplum Bilimleri					X
Öğretim Metodu ve Uygulama					X
Makine ve Motor		X			X
Yazı		X	X		
Yabancı Dil	X	X	X	X	

Kaynak: Pazarören Köy Enstitüsü 1941-1942-1943 Yılları Sınıf Geçme Defterleri

Tablo 46: 1943 Yılına Kadar Pazarören Köy Enstitüsü İçerisinde Verilen Tarım Ders ve İşleri

DERSLER	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Tarla Tarımı	X			X	
Sebzecilik	X			X	
Ağaççılık	X			X	
Zootehni	X				
Arıcılık	X		X		
İpek Böcekçiliği	X				
Ziraat Araçları		X			
Ziraat Sanatları					X
Ziraat İşletmesi				X	
Tavukçuluk		X			
Bağcılık					X
Bitki Hastalıkları ve Çareleri					X

Kaynak: Pazarören Köy Enstitüsü 1941-1942-1943 Yılları Sınıf Geçme Defterleri

Tablo 47: 1943 Yılına Kadar Pazarören Köy Enstitüsü İçerisinde Verilen Teknik Ders ve Çalışmalar

DERSLER	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Demircilik	X	X	X	X	X
Dülgerlik-Marangozluk	X	X	X	X	X
Yapıcılık	X	X	X	X	X
Fotoğrafçılık	X	X			X
Pratik Bilgiler	X				
Biçki-Dikiş	X	X	X	X	X
Çocuk Bakımı			X	X	
Halicilik-Dokumacılık-Örgü İşleri	X	X	X	X	X
Nakış-Çamaşır	X	X	X	X	
Ev İdaresi			X		

Kaynak: Pazarören Köy Enstitüsü 1941-1942-1943 Yılları Sınıf Geçme Defterleri

Bahsi geçen Teknik Derslerden Biçki-Dikiş, Halicilik-Dokumacılık-Örgü İşleri, Nakış-Çamaşır, Ev İdaresi, Çocuk Bakımı dersleri kız öğrencilere okutulan derslerdir. Erkek öğrenciler birinci sınıfta bütün teknik dersleri alırken ikinci sınıfta yeteneklerine, isteklerine ve öğretmenlerinin görüşüne göre Demircilik, Dülgerlik-Marangozluk veyahut Yapıcılık derslerinden birisinde uzmanlaşmaktadır.

1943 yılından sonraki eğitim-öğretim programları Maarif Vekilliğinin bütün Köy Enstitüleri'nde uygulanması için hazırlamış olduğu programlardır. Bu programlar Köy Enstitüleri bölümünde verilmiş olmakla birlikte Pazarören Köy Enstitüsü'nde de uygulandığı için ve konu bütünlüğünden kopulmaması için yeniden verilecektir. Bu hali ile 1943 sonrası eğitim-öğretim programı aşağıdaki şekli ile oluşturulmuştur.

Tablo 48: 1943-1947 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde Uygulanan Kültür Dersleri Haftalık Programı

DERSLER	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	5 Yıllık Ders Saati
Türkçe	4	3	3	3	3	736
Tarih	2	2	1	1	1	322
Coğrafya	2	2	1	1	-	276
Yurttaşlık Bilgisi	-	1	1	-	-	92
Matematik	4	2	2	3	2	598
Fizik	-	2	2	1	1	276
Kimya	-	-	2	2	-	184
Tabiat ve Okul Sağlık Bilgisi	2	2	2	1	1	368
Yabancı Dil	2	2	2	2	1	414
El Yazısı	2	-	-	-	-	92
Resim-İş	1	1	1	1	1	230
Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar	1	1	1	1	-	184
Müzik	2	2	2	2	2	460
Askerlik	-	2	2	2	2	368
Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı	-	-	-	-	1	46
Öğretmenlik Bilgisi	-	-	-	2	6	
Zirai İşletme Ekonomisi, Kooperatif	-	-	-	-	1	46
TOPLAM	22	22	22	22	22	5060

*Bu programa ek olarak haftanın en az dört gününde 20'şer dakika müzik alıştırması ve her sabah 15-30 dakika jimnastik hareketleri yapılmaktadır. Yine ders tatbikatları bu ders saati cetveli dışında gruplara ayrılan talebelere köy ilkokullarında yaptırılmaktadır.

Kaynak: Köy Enstitüleri Öğretim Programı, 1943:5

Tablo 49: 1943-1947 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde Uygulanan Ziraat Ders ve Çalışmaları Haftalık Programı

DERSLER	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Tarla Ziraatı	-	3	4	2	1
Bahçe Ziraatı	8	4	3	3	2
Sanayi Bitkileri Ziraatı ve Zirai Sanatlar	-	-	1	1	2
Zootečni	1	2	2	1	2
Kümes Hayvancılığı	2	2	-	-	-
Arıcılık ve İpek Böcekçiliği	-	-	1	2	2
Balıkçılık ve Su Mahsulleri	-	-	-	2	2
TOPLAM	11	11	11	11	11

*Ziraat derslerinde konular kız ve erkek öğrencilerin özelliklerine göre seçilmektedir.

Kaynak: Köy Enstitüleri Öğretim Programı, 1943:6

Tablo 50: 1943-1947 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde Birinci Sınıflara Uygulanan Teknik Ders ve Çalışmaları Haftalık Programı

DERSLER	ERKEK	KIZ
Demircilik ve Nalbantlık	2	-
Dülgerlik ve Marangozluk	2	-
Yapıcılık	5	-
Köy Ev ve El Sanatları	-	10
Makine ve Motor Kullanma	2	1
TOPLAM	11	11

Kaynak:Köy Enstitüleri Öğretim Programı, 1943:7

Tablo 51: 1943-1947 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde İkinci, Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Sınıflarda ki Sanat Gruplarında Erkeklere Mahsus Uygulanan Teknik Ders ve Çalışmaları Programı

GRUPLAR	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
DEMİRCİLİK				
Sıcak ve Soğuk Demircilik	8	8	6	6
Nalbantlık	-	-	3	3
Motorculuk	3	3	2	2
TOPLAM	11	11	11	11
DÜLGERLİK				
Dülgerlik	6	6	7	7
Marangozluk	3	3	2	2
Duvarcılık	2	2	2	2
TOPLAM	11	11	11	11
YAPICILIK				
Yapıcılık	6	6	7	7
Betonculuk	3	3	2	2
Dülgerlik	2	2	2	2
TOPLAM	11	11	11	11

Kaynak:Köy Enstitüleri Öğretim Programı, 1943:8

Tablo 52: 1943-1947 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde İkinci, Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Sınıflarda ki Sanat Gruplarında Kızlara Mahsus Uygulanan Teknik Ders ve Çalışmaları Programı

GRUPLAR	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
DİKİŞ-BİÇKİ				
Dikiş	6	6	7	7
Örgü ve Dokuma	3	3	2	2
Ziraat Sanatları	2	2	2	2
TOPLAM	11	11	11	11
ÖRGÜCÜLÜK VE DOKUMACILIK				
Örgü ve Dokuma	6	6	7	7
Dikiş	3	3	2	2
Ziraat Sanatları	2	2	2	2
AM	11	11	11	11
ZİRAAT SANATLARI				
Ziraat Sanatları	6	6	7	7
Dikiş	3	3	2	2
Örgü ve Dokumacılık	2	2	2	2
TOPLAM	11	11	11	11

Kaynak:Köy Enstitüleri Öğretim Programı, 1943:9

1947 yılından itibaren Köy Enstitüleri programları değişikliğe uğramış ve yine bütün Köy Enstitüleri'nde, dolayısıyla Pazarören Köy Enstitüsü'nde de uygulanılmak üzere aşağıdaki program hazırlanmıştır.

Tablo 53: 1947-1953 yılları Arasında Köy Enstitüleri'nde Uygulanan Derslerin Haftalık Programı

DERSLER	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Türkçe	0	4	4	4	4
Genel Ruhbilim	-	-	-	2	-
Çocukluk ve Gençlik Ruhbilimi	-	-	-	-	1
Eğitibilim	-	-	-	1	1
Genel Öğretim Metodu	-	-	-	2	-
Özel Öğretim Metodu ve Uygulama	-	-	-	-	6
Toplumbilim	-	-	-	-	2
Eğitim Tarihi ve Teşkilat	-	-	-	-	1
Tarih	2	2	1	1	1
Coğrafya	2	2	1	1	1
Yurttaşlık Bilgisi	-	1	1	-	-
Matematik	5	3	3	3	-
Fizik	-	2	2	2	-
Kimya	-	2	2	1	-
Tabiat Bilgisi	2	2	2	2	-
Okul Sağlık Bilgisi	-	-	-	-	1
El yazısı	1	1	1	-	-
Resim	1	1	1	1	1
İş	-	-	-	1	-
Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar	1	1	1	1	1
Müzik	2	2	1	2	1
Yabancı Dil (İsteğe Bağlı)	-	-	-	-	-
Askerlik	-	-	1	1	1
Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı	-	-	-	1	1
Kooperatifçilik ve Kooperatif Sayışımı	-	-	-	-	1
Tarım Dersleri ve Uygulamaları	10	8	9	6	7
Sanat Dersleri ve Atölye Çalışmaları	9	7	8	7	8
TOPLAM	59	63	61	65	63

Kaynak: Köy Enstitüsü Programları, 2004:247-248

Eğitim öğretim programının hakkı ile uygulanmasının yanı sıra, Şevket Gedikoğlu öğretmenlerin ve diğer çalışanların öğrenciler gibi canla başla çalıştığını, sağlam ve ucuz lüks ve pahalıya tercih ettiğini, Enstitü öğretmenlerinin karşılık beklemeden 44 saate kadar ders okuttuklarını (diğer okullarda 15-20 saat zorunlu ders saatidir) söylemektedir(Altunya, 2014:100; Gedikoğlu, 1971:141).Biraz daha açmak gerekirse, giyimde kullanılan eşyalarda sade ve sağlamlığa önem verilmiş, Enstitüler bütçelerine göre işler yapmış ki, bunun en önemli göstergesi bilek gücü ile akli birleştirerek üretim yapmaktır, bütçeyi yetecek şekilde kullanmak ve kendi kendine yaşamını sağlamak olarak nitelendirmek doğru olacaktır. Yine Enstitülerin kuruluş sürecinde eldeki para ile müteahhitler aracılığıyla iki bina yaptırmak

yerine Enstitü görevlileri iki bina yerine nasıl beş bina yapacaklarını düşünmüşler; nitekim başarmışlardır (Gedikoğlu, 1971:140-141).

Son olarak belirtmekte fayda vardır ki, Köy Enstitülerinin öğretim yöntemleri de birbirleri ile ufak tefek farklılıklar dışında benzerlik göstermektedir. Köy Enstitüleri içerisinde öğrencilerin yönetsel faaliyetleri ve ilkeleri aynıdır. Ancak küçük olmak kaydıyla bazı farklılıklar gösterebilmektedir. Mesela Çifteler Köy Enstitüsü'nde "aylık" öğrenci yönetimi oluşturulurken, Pazarören Köy Enstitüsü'nde "haftalık" öğrenci yönetimi oluşturulmuştur. Her iki Köy Enstitüsü'nde debütün öğrencilerin katılımıyla gerçekleştirilen seçimle birer öğrenci başkanı seçilmektedir ve bu başkana bağlı temizlik, yemekhane, yatakhane, çamaşırlık, fırın, revir, tarım, ahır, çiftlik, kitaplık gibi başkanlıklar yer almaktadır. Yine bu başkanlıklara ek olarak temsil, spor, kooperatif, fotoğrafçılık, gezi-inceleme gibi alanlarla alakalı öğrenci kolları oluşturulmuştur (Gedikoğlu, 1971:128-129).

1.2.4. Pazarören Köy Enstitüsü'nde Bir Gün

Çalışmanın bu bölümünün başında ifade edildiği gibi Köy Enstitüleri içerisinde yapılan uygulamalar hemen hemen birbiri ile aynıdır. Pazarören Köy Enstitüsü içerisinde yaşanan bir gün içinde aynı şey geçerlidir. Yine de Pazarören Köy Enstitüsü mezunlarının anlatımları doğrultusunda Pazarören Köy Enstitüsü'nde bir günün nasıl geçtiğine bakılacaktır.

Rasim Pehlivanoğlu'nun anlattıklarına göre Pazarören Köy Enstitüsü'nde bir gün şu şekilde geçmektedir: Her sabah nöbetçi öğrencinin çaldığı kampana ile saat 06.00'da kalkılmaktadır. 25 dakikalık bir süre zarfında sabah temizliği yapılmaktadır. İkinci kampana sesinden sonra şarkılar, türküler eşliğinde spor alanına gidilmekte halka oluşturularak yetenekli bir öğrencinin rehberliğinde ve müzik eşliğinde spor yapıp halk oyunları oynanmaktadır. Burada ki oyunlar zeybek, halay, horon gibi çok çeşitli yurdun her köşesine özgü halk oyunlarının öğrenilmesi içindir. Bu ritüel Pazar günleri hariç haftanın her gününde yapılmaktadır. Üçüncü kampana sesiyle el ve yüz yıkamaya, oradan da 40 dakikalık sabah okuması için dersanelere geçilmektedir. Dördüncü kampana sesi, yemekhaneye gidilmesi içindir. Bu sesle birlikte kahvaltı edilip bir süre dinlenilmektedir (soğuk kış günlerinde okuma faaliyeti spordan önce yapılabilmektedir). Buraya kadar ki süreç iki-üç saat kadardır. Beşinci kampana sesi ile okul önünde sıra olunmakta, gerekli birtakım konuşmalar yapıldıktan sonra kültür dersleri olanlar dersanelere, iş dersi olanlar

iş yerlerine gitmektedir. Bir gün içerisinde 4 saat ders işlenmekte, 4 saatte çalışılmaktadır. Bu süreç sabah ders görenlerin öğleden sonra iş yerlerine gidip çalışması, sabah iş yerlerinde çalışanların da öğleden sonra dersaneler de ders görmesi şeklindedir. Ancak mevsimsel şartlardan dolayı kış günlerinde bütün gün ders işlenip, yaz aylarında vaktin çoğu iş yerlerinde çalışmaya ayrılmaktadır. Son dersten sonra, akşam yemeğine kadar serbest zaman vardır. Bu zaman diliminde isteyen gezip dolaşırken, isteyen oyunlar oynayıp kitap okuyabilmektedir. Akşam yemeğinden sonra kampana sesiyle dersanelere gidilip arada bir teneffüse çıkmak şartıyla en az 2 saat serbest çalışılmaktadır. Gece saat 22.00 olduğunda ise yatılmaktadır ve ertesi gün yine sabah 06.00'da başlamaktadır (Pehlivanoglu, 2016:24-25). Ali Salman'ın Pazarörenli Yıllar kitabında Pazarören Köy Enstitüsü mezunları ile yaptığı görüşmelerde de Pazarören Köy Enstitüsü'nde geçirilen bir gün aynı şekillerde anlatılmıştır. Pehlivanoglu'nun anlattıkları Köy Enstitüleri'nin genelinde uygulanan program ile uyuşmaktadır. Köy Enstitüleri'nde uygulanan programlar birbirleri ile aynı mahiyette olduğu için tablo şekli ile Arifiye Köy Enstitüsü'nün bir günlük zaman çizelgesi verilecektir. Bu örnek Pazarören Köy Enstitüsü dâhil bütün Köy Enstitüleri'ni kapsayıcıdır.

Tablo 54: Arifiye Köy Enstitüsü'nün Bir Günlük Zaman Çizelgesi

DERS VE İŞLER	Başlangıç Saati	Bitiş Saati
Kalkma, Temizlik, Yatak Düzelmesi	06.00	06.45
Jimnastik	06.45	07.15
Kahvaltı	07.15	07.45
Toplanma	07.45	08.00
Mütalaa	08.00	08.45
Dersler	08.45	12.15
İş	08.00	12.15
Öğle Yemeği	12.15	13.15
Koro ve Orkestra	12.45	14.00
Toplanma	14.00	14.15
Dersler	14.15	18.00
İş	14.15	18.00
Akşam Yemeği	18.00	18.30
Milli Oyun ve Spor	18.30	19.00
Teneffüs	19.00	19.10
Serbest Okuma	19.10	20.00
Teneffüs	20.00	20.10
Mütalaa	20.10	21.10
Temizlik ve Yatma Hazırlığı	21.10	21.30
Uyku	21.30	06.00

*Sabah toplantılarında 10 dakika müzik temrini yapılacaktır.

Kaynak:Altunya, 2014:108

1.2.5. Pazarören Köy Enstitüsünün Yaptıkları, Pazarören Köyüne, Bölgesine ve Diğer Enstitülere Etkileri

Pazarören Köy Enstitüsü'nün yaptıklarını örnekleri ve sayısal verilerle açıkladığı için okulun ikinci müdürü olan Şevket Gedikoğlu'nun yazmış olduğu Evreleri, Getirdikleri ve Yankılarıyla Köy Enstitüleri kitabını ve Pazarören Köy Enstitüsü mezunlarının görüşlerini temel alarak açıklamaya çalışacağız.

Köy Enstitüleri hareketi, devlet-köylü işbirliğine dayalı bir girişimdir (Geray, 1980:8). Bu kurumlar halktan aldıkları ve halka verdikleri destek sayesinde birer fabrika gibi çalışmıştır. Öyle ki kendi öğrenim görecekları binaları kendileri yapan öğrenciler teknik derslerde yalnızca iş öğrenmemişler, kendi kullanacakları eşyaların ve öğretmen oldukları yerlerde öğrencilerinin kullanacakları eşyaların yaklaşık %80'nini de üretmişlerdir. Bu durum öğrencinin hem iş öğrenmesi, hem de üretim yapması, dolayısıyla da devlet bütçesine daha az yük olunması demektir. Bu doğrultuda Pazarören Köy Enstitüsü'nün 01.01.1946-29.12.1946 tarihleri arasında işliklerinde yaptığı eşya ve malzemelerin çeşidi ve sayısını göstermekte fayda vardır.

Tablo 55:Pazarören Köy Enstitüsü'nde 01.01.1946-29.12.1946 Tarihleri Arasında Yapılan Eşya Çeşidi ve Sayısı

İŞLİKLER	YAPILAN EŞYANIN	
	ÇEŞİDİ	SAYISI
Demircilik İşliğı	109	8989
Dülgerlik-Marangozluk İşliğı	60	555
Yapıcılık İşliğı	30	30
Dikiş-Biçki İşliğı	55	19906
TOPLAM	254	29480

Kaynak: Gedikoğlu, 1971:122

Bu listede yer alan Yapıcılık İşliğinin gerçekleştirdiğı 30 iş onarım işidir. Yapıcılık İşliğinin ve diğer işliklerin 1946 yılında yaptıkları ana işler şu şekildedir(Gedikoğlu, 1971:246):

- 1) Uygulama okulu bahçe duvarı,
- 2) Enstitü bahçe duvarı,
- 3) Okul binasının tretuvarı (okul binasını çevreleyen yaya kaldırımı) ve betonu,
- 4) Okul binalarına geline yolun duvarı ve duvar üstü betonu,
- 5) Enstitü binaları arasında ki yolların duvarları,
- 6) Şose (otoban) yolunun bağlantısı, toprak hafriyatı, kemer taşı, kum işleri,
- 7) Arnavut kaldırımı (öğretmen evi, atölye, kantin kısımlarının),
- 8) Garaj yapısının sıvası, ev kısmının merdiveni, tavanı, tabanı ve sıva işleri,

- 9) Dördüncü okul binasının merdiven, sıva işleri,
- 10) Marangoz atölyesinin sıvası,
- 11) Motorhanenin tavan, alet odası tavanı ve dolapları,
- 12) Okul binalarının işlik kısımlarının bacaları,
- 13) Yemekhane çatısının işleri,
- 14) Çamaşır kurutma yerinin inşası,
- 15) Odunluk, kömürlük yerinin taş duvar işleri ve çatısı,
- 16) Kooperatif rafları, satış yerinin korkuluğu, pencere demirleri,
- 17) Marangozhanenin pişiriği (Soğuktan korunmak için evlerin tavanına döşenen sulu çamur, diğer ismi bulgurlama),
- 18) Çiftlik binasının beş adet doğrama kapısı, sınıf ve mutfak kısmının tavan sıvası, yatakhane bölme işleri,
- 19) Ahırın çatısı, yemlikleri
- 20) Samanlık yapımı,
- 21) Arılık ve alet binası,
- 22) İki katlı kantin ve kitaplık binası,
- 23) İki katlı idare binası,
- 24) Uygulama okulu, ahır, kümes ve WC,
- 25) Akaryakıt deposu,
- 26) Misafir evinin tamiri ve duvarlarının kaplanması,
- 27) Fırının tamir işleri, un odalarının kaplanması işi,
- 28) Demirhanenin çatı aydınlığı,
- 29) Üç öğretmen evinin rüzgârlık bölmesi,
- 30) Aşım durağının sıva, beton işleri.

Pazarören Köy Enstitüsü yalnızca inşaat ve tamir işleri ile ön plana çıkmamıştır. Dönemin müdürü Şevket Gedikoğlu'nun verdiği bilgilere göre 1944 yılının ilkbaharında 15 ton ıspanak üretilmiş, tonlarca salatalık, kayısı, yaz aylarında ise yine tonlarca kabak, soğan, sarımsak, patates, fasulye, nohut, mercimek, buğday ve arpa benzeri mahsuller üretilmiştir. Yine arıcılık gelişmiş ve arı sayısı artırılmış, inekler buzağılamış, koyunlar kuzulmuş ve bu hayvanların sütleri üretime dâhil edilmiştir. Süt, yoğurt, peynir ve yağ üretimi yapılmış, sayısı 25 olan atların, 45'in üzerinde olan inek ve öküzün, 150-200 tane koyun ve tiftik hayvanlarının yiyecekleri Enstitünün imkânları ile sağlanmış, bununla da yetinilmemiş, kış günlerinde saman ihtiyacı olan köylere saman desteği de sağlanmıştır (Gedikoğlu,

1971:117-118). Buradan yola çıkarak Pazarören Köy Enstitüsü'nün yaptığı üretimin kendi geçimini sağladığını, üzerine çevre köylere de üretim temelinde ekonomik destek verdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Yine Pazarören Köy Enstitüsü mezun olup göreve başlayan öğrencilerine, yani mezun öğretmenlerine Köy Enstitüleri'nin vermekle yükümlü oldukları Tablo 31'de yer alan malzemeler dışında belirli kitapları da vermiştir. Bu kitapların listesi aşağıda ki Tablo 56'daki gibidir.

Tablo 56: Pazarören Köy Enstitüsü'nün Mezun Olup Göreve Başlayan Öğretmenlere Verdiği Kitaplar

1. Türkçe Sözlük (Türk Dil Kurumu)	25. Harp ve Sulh (T. Tolstoy)
2. İmlâ Kılavuzu (Türk Dil Kurumu)	26. Karamazof Kardeşler (Dostoyevski)
3. Türkçe, Astronomi, Biyoloji, Coğrafya, Fizik, Kimya, Jeoloji, Matematik, Zooloji Terimleri Cep Kılavuzu (Kültür Bakanlığı)	27. Benim Üniversitelerim, 3 kitap: (M. Gorki)
4. Pedagoji (S. Celal Antel)	28. Akdeniz ve Baraga'nın Dikenleri (P. Istrati)
5. Pedagoji Tarihi (Nafi Atuf Kansu)	29. Şehname (Firdevsi)
6. Hayat Bilgisi Öğretimi (Fuat Baymur)	30. Bostan ve Gülistan (Sadi Şirazi)
7. Tarih Öğretimi (Kemal Kaya)	31. Kelile ve Dimne (Beydaba)
8. Türkçe Öğretimi (Fuat Baymur)	32. Dünya Nimetleri (A. Gide)
9. Çocuk Psikolojisi (İ. Alaaddin Gövsa)	33. Tek Bir Dünya (V. Wilki)
10. Resim ve Eşi Dersleri (İ.H. Tonguç)	34. Ömer Seyfettin külliyatı (Ö. Seyfettin)
11. Eşikleri Terimleri Kılavuzu (Türk Dil Kurumu)	35. Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak (Z. Gökalp)
12. Tarih ve Coğrafya Öğretimi (Millî Eğitim Bakanlığı)	36. Türkçülüğün Esasları (Z. Gökalp)
13. İçtimai Mektep (İ. Hakkı Baltacıoğlu)	37. Sosyalizmin ve Sosyal Mücadelelerin Tarihi (M. Beer)
14. Eğitim Yolu ile Canlandırılacak Köy (İ.H. Tonguç)	38. İnsanlığın Kurtuluşu (H. W. Van Loon)
15. Altı Kitabıyla J.J. Rousseau	39. Denemeler (Montaigne)
16. Nutuk, 3 Cilt (Atatürk)	40. Değirmenimden Mektuplar (A. Douthe)
17. Bir Eğitim Topluluğu Olması Bakımından Köy (Johan Dietz)	41. Ortaöğretim Terimleri Sözlüğü (Türk Dil Kurumu)
18. Beyaz Zambaklar Memleketinde (G. Petrof)	42. Üç İstanbul (M. C. Kuntay)
19. Mefkûreci Muallim (G. Petrof)	43. Toprak Kokusu (Reşat Enis)
20. Çalığışu ve Yeşil Gece (R. N. Güntekin)	44. Emil (J.J. Rousseau)
21. Sinekli Bakkal (H. E. Adıvar)	45. Bir Anneye Mektuplar (Sctekel)
22. Yaban (Y.K. Karaosmanoğlu)	46. Yengeç: Yahut Çocuğunuzu Fena Terbiye Ediyorsunuz (Salzman)
23. Hakikat ve Köy Hekimi (E. Zola)	47. Köylerimiz (H. Reşit Tankut)
24. Uyandırılmış Toprak (M. Şolohov)	48. Millî Eğitimle İlgili Kanunlar

Kaynak: Altunya, 2014:115

Bu kitaplar öğretmenlerin hem mesleki ihtiyaçlarını karşılamak, hem de Köy Enstitüleri'nin temelini oluşturan prensiplere bağlı kalmalarını sağlamak açısından önem taşımaktadır. Ayrıca bazı roman tarzı kitaplar öğretmenlerin kitap okuma alışkanlıklarının tatmini için listede yer almıştır.

Pazarören Köy Enstitüsü öğrencilerinin diğer Enstitülerin yapımına olan katkılarından bahsetmek de gerekmektedir. Rasim Pehlivanoğlu ile yaptığımız görüşmelerden de edindiğimiz bilgiler ışığında Pazarören Köy Enstitüsü öğrencilerin 20'şer kişilik gruplar halinde bir, bir buçuk aylık sürelerde diğer Enstitülerin inşaatlarına katılmışlardır. Rasim Pehlivanoğlu da Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü inşaatında bizzat giden 20 kişilik grubun başkanı olarak katılmıştır.

Son olarak Pazarören Köy Enstitüsü'nden çıkan ve bütün Enstitülere mâl edilen Köy Enstitüleri Marşı Pazarören Köy Enstitüsü'nün Enstitülere yapmış olduğu kültürel bir katkı olarak karşımıza çıkmaktadır.

1942 yılında, 3/A sınıfı öğrencileri, Fikret Madaralı'nın vermiş olduğu “Uygulamalı Türkçe” dersinde ortak bir şiir yazmışlardır. Yazılan bu şiiri Müzik Öğretmeni Bedri Akalın “Köy Enstitüleri Marşı” olarak bestelemiştir⁷⁰(Erten, 2007).

*“Aynı yolda aynı emek
Gönüllerde tek bir dilek
Türk köyünü önde görmek
Engelleri aşıyoruz
Ülkümüze koşuyoruz
Mehmetçiğin oğlu kızı
Atatürk'ten aldık hızı
Başarıyoruz kavgamızı
Engelleri aşıyoruz
Ülkümüze koşuyoruz”*

Pazarören Köy Enstitüsü'nün yaptıkları ve katkıları bu şekilde iken, içerisinden Köy Enstitüsü sistemine yönelik birtakım eleştiriler de yükselmiştir. Bu eleştirileri yapan kişi okulun ilk müdürü Sabri Kolçak'tır. Bu doğrultu da Sabri Kolçak'ın Enstitü sistemine yönelik eleştirilerine bakmak Pazarören Köy Enstitüsü içerisinden sisteme gelen eleştirilere bakmak demek olacaktır.

⁷⁰ Ziraat Marşı da Köy Enstitüleri Marşı olarak bilinmektedir.

1.2.6. Pazarören Köy Enstitüsü İçerisinden Çıkan Eleştiri Sesi Sabri Kolçak

Konu Pazarören Köy Enstitüsü olunca bu okulun kuruluşunda yer almış, ilk müdür unvanını taşıyan kişi olan ve Enstitü içerisinden Enstitülere gelen eleştirileri bulunan Sabri Kolçak'ın bu eleştirilerine değinmek kaçınılmaz olacaktır.

Sabri Kolçak 1940 yılında Pazarören Köy Enstitüsü'nün ilk müdürü olarak atanmış, bu görevini 1943 yılına kadar sürdürmüş ve kurucu müdür olmuştur (Şahin, 2001:12). Ancak bir takım olumsuzluklar sebebiyle (yapılanma evresindeki olumsuzluklar ve çocuklarının tedavisi için) İstanbul'a tayinini istemiş, İsmail Hakkı Tonguç ise onu İzmir Kızılçullu Köy Enstitüsü müdür yardımcılığına atamıştır. Bununla da kalınmayıp Sabri Kolçak hakkında Pazarören Köy Enstitü müdürlüğü dönemiyle alakalı soruşturma açılmış, mahkeme görülmüş, ancak bu mahkemeden beraat etmiştir. Sabri kolçak bu durumun komplo olduğu düşüncesi ile Köy Enstitüsü sisteminin kurucuları ile yollarını ayırmıştır (Şahin, 2001:18).Yolların ayrılması noktasında ki bir başka bakış açısı ise Kolçak'ın görevden alınması ve alınmasında ki sebeplerdir. Kolçak, Köy Enstitüleri sisteminin temelinde yatan düşünceyi tam anlamı ile benimsemediği, Pazarören Köy Enstitüsü'nün kuruluşunda yapılan inşaatların zamanında bitirilememesi ve öğrencilerin kış günlerinde tam olarak bitmemiş inşaatlarda konaklatılması, öğretmen ve diğer kadro ile uyumlu bir çalışma içerisine girmediği gibi sebeplerden dolayı görevinden alınmıştır. Görevden alınmasını kaldıramadığı içinde sistemi ve bu sistemin öncülerini eleştirmiştir. Kolçak'ın Enstitüler noktasında yaptığı eleştirileri birkaç başlık altında toplamak mümkündür. İlk eleştirisi Enstitülü öğrencilerin fiziksel ortamının yetersizliği noktasındadır. Ona göre Köy Enstitülerinin ortamı sağlıklı ve çalışma koşulları kötüdür.

İkinci eleştiri noktası, Enstitülerde görev yapan öğretmenlere yöneliktir. Kolçak, Enstitü öğretmenlerinin yetersiz olduğunu, bu sebeple öğrencilerinde eksik ve yetersiz olarak okulları bitirdiğini düşünmektedir.

Üçüncü eleştiri noktası, Enstitülerde okutulan ziraat ve teknik derslere yöneliktir. Bu derslerin ağır iş koşulları oluşturmamasının öğretmen adaylarının genel kültür ve mesleki dersler açısından eksik kalmalarına yol açtığını söylemektedir.

Dördüncü eleştiri noktası, Köy Enstitüleri'nin kuruluş prensibi olan köye özel öğretmen yetiştirilmesine yöneliktir. Ona göre köylerin ihtiyaçlarının doğru bir şekilde belirlenememesinden kaynaklı olarak Enstitü mezunlarının köylerde beklenen uyumu yakalayamamış ve istenileni verememiş, başarılı olamamışlardır.

Beşinci eleştirisi, yukarıda bahsettiğimiz köye özel öğretmen yetiştirilmesi politikasının, bakanlık ve Enstitülerde ki yanlış tutuma sebep olması sonucunda öğretmenlerin köy öğretmeni-kent öğretmeni olarak ayrıştırılmasına yol açtığı görüşüdür.

Altıncı eleştiri konusunu ise Köy Enstitüleri'nin amacını aşarak başka bakanlıkların işlerini üstlenmesi oluşturmaktadır. Bu durum Enstitülerin birer fabrika gibi üretim yapması, inşaat yapması, kültürel araştırmalar ile Anadolu kültürünün kaybolan değerlerini ortaya çıkarması ile alakalıdır. Ancak her biri bir bakanlığın konusu olan bu meseleler Köy Enstitüleri'nin ilgisi dâhilindedir.

Yedinci ve son eleştirisi Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerin aldıkları maaş ile alakalıdır. Bu öğretmenlerin az maaş almaları onların ek gelir için tarım ve işe yönelmesine sebep olmuş, bu ise asıl meslekleri olan öğretmenlik ve toplumsal hizmet görevlerinin aksamasına yol açmıştır(Altunya, 2014:122-123). Bu eleştiri konusu da Köy Enstitüleri'nin temel taşlarından birisi olan ve devlet bütçesinin en az masrafla öğretmen yetiştirmesine imkân veren, aynı zamanda köylüye köy hayatıyla örnek olacak öğretmen modelinin de özü olan öğretmenin bir çiftçi ve zanaatkâr olmasına yöneliktir.

Köy Enstitüleri sistemi içerisinde çıkan bir kişinin eleştirilerinin sistemin temel görev ve işleyişlerine yönelik olması, eleştiri konularının ortadan kaldırılmasının Enstitü sistemi gibi bir sistemi yok edeceğinin apaçık ortada durması Sabri Kolçak'ın görevden alınmasının verdiği etkiyle de bu eleştirileri yapmış olabileceğini ortaya koymaktadır. Ancak birçok yönüyle bu eleştirilerin tamamının haksız olduğunu söylemekte yanlış olacaktır. Köy Enstitüleri sisteminin temelini oluşturan iş içinde eğitim ilkesi doğrultusunda ziraat ve teknik derslere yönelik yapılan eleştiriler için gerekenin yapılmasının zaten Enstitü mantığını ortadan kaldıracığını söylemek zor değildir. Ancak Enstitü mezunu öğretmenlerin maaşları, köy-kent öğretmeni ayrımının ortaya çıkması gibi eleştirilerinde haklı olduğu Enstitüler kapatıldıktan sonra ortaya çıkmış, hem devlet hem toplum bu ayrıma gitmiştir.

1.2.7. Kapatılışı

Köy Enstitüleri'nin herhangi birinde olan bir şeyin hemen hemen aynı hali ile diğer Enstitülerde de olması veyahut yaşanan şeylerin diğerlerinde de gerçekleşmesi gibi bir durum söz konusudur. Enstitülere yönelik yapılan eleştiri ve suçlamaların yalnızca bir Enstitü değil, sistemin tamamına yapılması durumu veya eğitim öğretim programlarının

Enstitülerin tamamına yönelik olması ya da Enstitülerin kuruluşunda öğrencilerin çalışması, Enstitülerde ki günlük yaşantının hemen hemen hepsinde aynı olması gibi durumlar Enstitülerde yaşananların ortaklığına örnek olarak verilebilmektedir. Enstitülerin kapatılışı da aynı şekilde olmuştur.

Altında birçok sebep barındırmakla birlikte Enstitülere yönelik yapılan eleştiri, suçlama ve muhalefet ve ülkenin o anki ekonomik, sosyal durumunun da etkisi ile Köy Enstitüleri'nin kapatılması yolu tercih edilmiştir. Bu kapatılış zamana yayarak projenin temel özelliklerini değiştirme yoluyla yapılmıştır. Nihayetinde 1940 yılında kurulan Enstitüler 1946-1947 yıllarında yavaş yavaş temel özelliklerinden koparılmış, Enstitüler üzerinde köklü değişiklikler yapılmış, yönetmelikler değiştirilmiş, iş eğitime son verilmiştir. Bu değişikliklere yukarıda değindik. Son olarak ise 1954 senesinde çıkartılan 6234 sayılı Köy Enstitüleri ile İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesine Dair Kanun ile Köy Enstitüleri resmen ortadan kaldırılmıştır.

Bahsi geçen Enstitülerin kuruluşundan kapatılışına kadar ki süreç Pazarören Köy Enstitüsü içinde geçerli olmuştur. Pazarören Köy Enstitüsü 1940-1954 yılları arasında 1974kadar mezun vermiştir⁷¹. Daha sonra ise okul İlköğretmen Okulu olmuştur. Daha sonra ise Öğretmen Lisesi haline getirilmiş ve Köy Enstitülü öğrencilerin öğretmenleriyle birlikte yaptıkları binalar yıkıma terkedilmiştir.

1.3. Pazarören Köy Enstitüsü ve Siyaset

Rasim Pehlivanoglu ile yapılan görüşmeden çıkartılan sonuç Pazarören Köy Enstitüsü içerisinde belirli bir kutuplaşmanın, sol-sosyalist kesim ile sağ-milliyetçi kesimin varlığını kanıtlamaktadır. Öyle ki Pehlivanoglu kendisinin okulda her iki grup tarafından da sevildiğini, iki kesiminde kendisini yanlarına çekmek için yanına gelip defalarca konuştuklarını söylemiştir. Yine kendisinin ifadesi ile milliyetçi kesimden milli duygulara hitap eden şiirler ve türküler öğrenmiş, sosyalist kesimle ise teorik tartışmalarda bulunmuştur. Aynı görüşmede öğretmenler arasında da bu ayrışmanın olduğunu söylemiştir. Ancak belirtmekte fayda vardır ki Enstitülere yapılan komünist yuvası

⁷¹ Pazarören Köy Enstitüsü Arşivi'nde çıkan yangından dolayı tam sayı tespit edilememiştir. Ali Salman'ın Pazarörenli Yıllar kitabında ve Nedim Menekşe'nin Köy Enstitüleri Gerçeği kitabında 1940-1954 yılları arasında 1180 mezun tespit edilmiştir. Uğur Koçyiğit'in 2003 yılında yazmış olduğu Pazarören Öğretmen Okulları isimli tezde yer alan ve diploma defterlerine dayandırılan mezun sayıları temel alınmıştır. Bu sayı 1974'tür.

suçlamalarına cevapta bura da yatmaktadır. Pehlivanoglu Enstitü içerisinde yer alan solcuları kastederek “o solcularda komünist değildi, onlarda idealistti, onlarda Türkiye’yi kalkındırmak istiyorlardı ama sosyalizm yoluyla kalkındırmak istiyorlardı” demiştir. Kendisi o dönem sosyalist, solcu kesimin de, milliyetçi sağcı kesiminde bu ülke ve milletin geleceği için farklı yolları izleyerek bir şeyler yapmaya çalıştığını da söylemiştir. Bu ifadeden şu an ki sol ve sağ kesimin herhangi birisinin günümüzde ülke geleceğini düşünmeden hareket ettiği veyahut ülkenin daha iyi yerlere gelmesi amacına kasti olarak karşı çıktığı anlaşılmamalıdır. Pazarören Köy Enstitüsü mezunu, idealist bir emekli öğretmenden işittiğim şeyler Enstitüler içerisine siyaset bulaşmasaydı oldu, çünkü Rasim Pehlivanoglu okul içerisinde yalnız ve yalnız köylüye, yaşadıkları topraklara ve bu ülkeye hizmet etmek için canla başla çalıştıklarını ifade etmiştir.

Okul içerisindeki siyasi çekişmeler, özellikle komünist yuvası suçlamaları yalnızca okulda kalmamıştır. Köy Enstitüleri’nin tamamına yapılan komünist yuvası suçlaması okullardan mezun olup köylerine giden öğretmenler üzerine de baskı oluşturmuştur. Pehlivanoglu anlatıyor:

“Pazarören’e bizim güzel Rasim’imiz gittide zehirlendi geldi dediler bana köyde. Neden? Sebep şu; öğrencileri kız erkek ayırt etmeden hepsini okula kaydettim. Kızları okutmuyorlardı. Abimin, amcamın kızıda dâhil hepsini okula kaydettim. Göndermek istemediler hepsine ceza verdirdim. İki defa 10’ar lira ceza verdirdim muhtara. Yine göndermeyenler oldu bu defa mahkemeye verdim. 3 kişiyi mahkeme kararıyla bir ay yatırdım ama kızları kaydettim. Abim göndermedi kızını abime yirmi lira ceza verdirdim onardan, amcama yirmi lira ceza verdirdim onardan. Ondan sonra mecbur kaldılar gönderdiler ve onları okuttum. 16 yaşına kadar çocukları okulda tutmak hakkımdı, tuttum.”

Yine Rasim Pehlivanoglu kız çocuklarının okumasına karşı bu önyargının sebebini kendisine has bir üslup gerçeklikle şu şekilde anlatıyor: “Kocasını askere gidince kocasına mektup yazar. Sırdır, kocasına mektup yazar evin sırrını verir gibi basit bir düşünce ile karşı gelmişlerdir.” Bu denli basit bir sebeple karşılaşması kızların okutulması yönünde ki çabaların ne kadar zorlu bir uğraş olduğunu, öğretmenlerin yalnızca öğrenci ile değil, halkla da uğraşması gerektiğini gözler önüne sermektedir.

Sonuç olarak bütün Enstitülerin komünist yuvası olduğu suçlamaları Pazarören içinde geçerlidir. Bu suçlamalar asıllı, asılsız fark etmeksizin öğrenciler ve mezun olan öğretmenler üzerine bir kıyafet gibi giydirilmiştir. Enstitüler içerisinde ki milliyetçi kesim dahi komünist suçlamalarıyla karşılaşmıştır. Bu siyasal mücadele ve çekişmenin bedelini ise Köy Enstitüleri kurumları ve bu ülkenin geleceği ödemiştir.

1.4. Hasan Âli Yücel ve Pazarören Köy Enstitüsü

Hasan Âli Yücel ile Pazarören Köy Enstitüsü ve öğrencilerinin ilişkisini anlamak için Hasan Âli Yücel'in 4 Temmuz 1942 tarihinde bu okula yaptığı ziyarette yaşananlara bakmak yeterli olacaktır. Hasan Âli Yücel, okulu ziyaretinde öncelikle okulda yapılan çeşitli çalışmaları (tarlada, inşaat alanlarında, derslerde) incelemiştir. Bu ziyaretin akşamında öğrencilerin düzenledikleri eğlenceye katılmıştır. Bu eğlencede öncelikle o dönem üçüncü sınıf öğrencilerinden olan Tufan Doğan kendisi yazdığı aşağıda yer alan Hoş Geldin şiirini okumuştur.

*“Paslanan dimağlara ateş saçan hoş geldin.
Bozkırların başlarında okul açan hoş geldin.
Elimize kazma verdin, çekiç verdin, örs verdin.
Dilimize şive verdin, bize hayat, hars verdin.
Enstitüler sır babası şanlı Yücel, hoş geldin*

*Yarattırdın Anadolu kırlarında eserler,
Kurucuyuz, hem yapıcı elde parlar keserler,
Enstitüler şu köylere can atıyor derseler.
Dağ başında çalışırız, mademki bir dilekler,
Duygunuzla, hissinizle çarpıyorken yürekler,
Bizde varken çelik gibi, işten yılmaz bilekler,
Türklüğe şan, köye irfan veren Yücel, hoş geldin.*

*Biz Enstitü evlatların köyde doğduk yaşarız,
Hiçbir engel dinlemeyiz, yıpratırız aşarız,
Zamantıyla çağlayanız, Seyhan ile coşarız,
Ankara'dan ziyarete gelen Yücel hoş geldin.”*

Yine ikinci sınıf öğrencilerinden Kamil Arı bu eğlence gecesinde kendi yazmış olduğu ve aşağıda yer alan Babamız Geldi şiirini okumuştur.

*“Haberini aldım, Kars'ta dediler.
Şu donuk gözlerim bakar yoluna,
17 kardeşler yolunu bekler,
Coşarak, koşarım köy yatağına,*

*Yoluna serpilsin bütün çiçekler,
40 bin köyde yurттаş bizleri bekler,
Enstitü sürüsüyle vatani bekler,
Bugünkü işini koymaz yarına.*

*Davamız büyüktür, ölüm hiç kalır,
Beş yüzümüz ölse, beş bini kahr,
Eninde, sonunda köyü kurtarır,
Dönecek köy dağı cennetbağına.*

*Sağ olsun başımız, büyük babamız,
Köylüyü yükseltmek bizim andımız,
Her güçlüğü yener, yılmaz adımız,
Dünya hayret edecek Türk vatanına.*

Avrupa hayretle bize bakacak,

*Köylü nehri artık coşkun akacak.
Türk köyü cennete örnek olacak,
Başkanımız, başımız, bizler oldukça.”(Aydoğan, 1997:154-156).*

Bahsi geçen şiirler Pazarören Köy Enstitüsü mensubu öğrencilerin ve hatta bütün bir Enstitünün Hasan Âli Yücel’e bakışını, ona duyulan sevgiyi ve biat hissini gözler önüne sermektedir. Bu aynı zamanda başlarına olan güven duygusudur. Nitekim Enstitülüler ona “baba” derken, o da Enstitülülere “çocuklarım” diyecektir. Hasan Âli Yücel’in Pazarören Köy Enstitüsü’nde düzenlenen bu eğlencede yaptığı konuşma onun Enstitülere, Enstitülülere ve Pazarören Köy Enstitüsü’ne karşı hissiyatını ortaya koyacaktır. Bu konuşma aşağıda ki gibidir.

“Çocuklar;

Bu akşam insanlara, bu ölümlü mahlûklara verilebilen sıfatların en iyisini bana verdiniz, bana baba dediniz. Hiç birinizin şurada oturan çocuğumdan farkı olmadığını söyleyebilmek, benim için bütün bir hayat mükâfatıdır. Eğer terbiye ve öğretim mesuliyeti bana verilmiş olan Türk çocuklarının sayısı bir buçuk milyona varmasaydı bütün ömrümü aranızda geçirirdim. Bu güzel vatan köşesinde teneffüs ettiğimiz tertemiz yayla havasını bana sevgi halinde duyurdunuz. Gösterdiğiniz bu sıcak evlat muhabbetine baba yüreğimle teşekkür ederim.

Demin konuşan gençlerden biri yurdu cennet yapacağından bahsetti. Aziz Türk vatani, sizin gibi öz yavruların emeğiyle cennetten de güzel olacaktır. Her biriniz, hiç değilse bin vatandaşı bu memleketin hayrına, hakkıyla yetiştirdiği zaman Türk eli (yurdu), hayalimizde tasarladığımızdan kat kat aydın, kat kat bayındır hale gelecektir. O kutlu günlerin hasretiyle yanan gönüllerimiz, vatana hizmet yolunun yolcusu olmakla şad olacaktır.

Çocuklarım;

Daima zihninizde tutmanızı istediğim bir büyük gerçeği size söyleyeceğim. Her inancın başında ve her inançtan önce Türklüğe iman edeceksiniz. Tarihimiz bize gösteriyor ki Türk’e kim bitin yüreğiyle inanmışsa o, memleket için tuttuğu her davada muvaffak olmuştur. İşte Atatürk, işte İnönü... Biz nasıl size inandık, sizleri bu kutsal çatının altında topladıysa, siz de okutacağınız köylü yavrulara tıpkı bizim size inandığımız gibi inanacaksınız. Onların çalışkanlığına, temiz ruhluluğuna, ahlakına ve zekâsına güven besleyeceksiniz. Köylere dağılıp öğretmen olduğunuz zaman benim bu sözümü her vakit hatırlayınız: Türk’e inanmayan Türk değildir.

Sizleri bütün gün ve gece başınızda müdürünüz, öğretmeniniz, köylü baba ve kardeşlerinizle beraber, birbirine yapışmış bir varlık olarak gördüm. Burada gördüğüm bu bahtiyar bütünlüğü, Pazarören ufuklarını aşarak bütün memleket için aynı yekparelikle bakışlarında canlandırmaktayım. Sizler, vatan ve millet beraberliğinin ne güzel bir örneğisiniz. Bu halinizi, bu candan karışmayı görüp te insanın sevinçle gözü yaşarmamak kabil mi? Hepinizi sağlam, canlı, neşeli, saygılı ve bilgili buldum. Verdiğimiz emeklerin çok yerinde olduğunu anladım. Bu anlayışı size duyurmaktan, bilerseniz ne kadar memnun oluyorum. Bir arkadaşınız bu başlar, Atatürk’ün çocuklarının başları dedi. Bu başlar Atatürk’ün Türk köylüsüne baş olmak için istikbale yadigâr ettiği başlardı. Türk milletinin yarınları sizin yakacağınız ışıklarla aydınlanacak, geceleriniz rahat olsun çocuklarım; her geceniz bu güzel gece gibi şen, bu unutulmaz gece kadar aydın olsun evlatlarım.”(Aydoğan, 1997:157-159).

Dönemin Pazarören Köy Enstitüsü müdürü Sabri Kolçak, Hasan Âli Yücel'in yapmış olduğu bu konuşmayı Köy Enstitüleri tarihinde ki en güzel konuşma olarak nitelendirmiştir (Şahin, 2001:17).

Bu şiirleri ve konuşmayı birer diyalog şeklinde düşünerek analiz etmek karşılıklı konuşma havasını verecektir. Hasan Âli Yücel Pazarören Köy Enstitüsü'nü diğer Enstitülere karşıda taşıdığı hissiyatla evi gibi görmüş ve benimsemiştir.

1.5. İsmail Hakkı Tonguç ve Pazarören Köy Enstitüsü

İsmail Hakkı Tonguç Anadolu'da köylerin durum tespitini yapmak için çıktığı bir gezide Pazarören'e de gitmiştir. Pazarören ile olan olumlu münasebeti bu gezide gördüğü halkın Cumhuriyet'e olan bağlılığı ve köyün eğitime yönelik yatırımlar için istekli olması, köy fiziki şartlarının uygunluğu ile başlamıştır. Tonguç bu doğrultuda ilk olarak Pazarören'de Eğitimci kursu, daha sonra ise Köy Enstitüsü açılmasına öncülük etmiştir. Pazarören Köy Enstitüsü'nün kurulmasını bizzat takip etmiş, hatta kurucu müdür Sabri Kolçak ile araları Enstitü binalarının vaktinde bitmemesi sebebiyle açılmıştır.

Köy Enstitüsü olarak Pazarören açıldıktan sonra Tonguç diğer Enstitülere yönelikte yaptığı gibi bu okul ile de yakından ilgilenmiş, ihtiyaçları doğrultusunda çalışmış, öğrencilerle mümkün olduğunca bir araya gelme çabasına girmiştir.

1.6. Pazarören Köy Enstitüsü Mezunları

Pazarören Köy Enstitüsü 17 Nisan 1940 tarihinde eğitim hayatına başlamıştır. Eğitim hayatına başladığı 1940 yılından, Enstitülerin 6234 sayılı Köy Enstitüleri ile İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesine Dair Kanun ile İlköğretmen Okulu olduğu 1954 yılına kadar 1974 mezun verilmiştir. Pazarören Köy Enstitüsü arşivinde çıkan bir yangından dolayı tam mezun sayısına ulaşılamamıştır. Bu sebeple mezun sayısı Uğur Koçyiğit'in yazmış olduğu Pazarören Öğretmen Okulları konulu yüksek lisans tezinde yer alan diploma defteri kayıtları kaynak olarak alınmış ve 1974 mezun belirtilmiştir. Pazarören Köy Enstitüsü ilk mezunlarını 1943 yılında vermiştir. Nedim Menekşe'nin yazmış olduğu Köy Enstitüleri Gerçeği isimli kitapta yer alan ilk mezunların verilmeye başlandığı 1943 yılından itibaren Pazarören Köy Enstitüsü mezunlarının tespit edilen isimleri aşağıda ki gibidir.

Tablo 57: 1943-1952 Yılları Arası Pazarören Köy Enstitüsü'nden Mezun Olanların İsimleri

1943-1944 MEZUNLARI			
1. Ali Dündar	21. Kemal Özdemir	41. Fatma Atabey	61. Muhlis dursun
2. Veli Delek	22. Hüseyin Öztürk	42. Münire Atabay	62. Mahmut Aydemir
3. Turgut Kavraal	23. Mehmet Taştan	43. Nesibe Atabay	63. İsmail Duman
4. Hatun Efe	24. Emin Adlım	44. Mehmet Özhan	64. Kumru Özhan
5. Mehmet Gökdemir	25. İbrahim Aytekin	45. Ahmet Özhan	65. Sadi Selçuk
6. Naci Tatar	26. Sami Yaldir	46. Eşef Işık	66. Sami Selçuk
7. Selahattin Şimşek	27. İsa Kaygısız	47. Hasan Şen	67. Yakup Yazarel
8. Nazım Tuğ	28. Halil Kaya	48. Halis Öztürk	68. Selahaddin Aral
9. Ahmet Erim	29. Mehmet Durukan	49. Mustafa Kaplan	69. Vasıf Aralık
10. Gazi Koç	30. Seyfi Özcan	50. Kemal Güngör	70. Seyfi Ünal
11. Y. Ziya Çalışkan	31. Ragıp Çıtak	51. Şakir Kaya	71. Orhangazi uğur
12. Yahya Turan	32. İbrahim Beyazıt	52. Neşet Şahingöz	72. Mustafa Hergüner
13. Arif Baş	33. Durmuş Tavşan	53. Mehmet Açıkgöz	73. Harbiye Koç
14. Ali Özal	34. Dudu Başar	54. Hamdi Öztürk	74. Nadir Şener
15. Hasan Yapıcı	35. Meliha Cedit	55. Hacı Öztürk	75. Abdullah Türker
16. Tufan Doğan	36. Hasan Kendir	56. Yusuf Öztürk	76. Ali Baş
17. Hüseyin Karadeli	37. Zekiye Özkan	57. Kemal Tahan	77. Halil Bal
18. Veli Doğanay	38. Emine Özhan	58. Musa Altıparmak	78. Ahmet Erdem
19. Hüseyin Yılmaz	39. Nigar Cüce	59. Sabri Altıparmak	79. Hamit Alp
20. Zekeriye Aslan	40. Nuri cüce	60. Ali Dursun	
1944-1945 MEZUNLARI			
1. M. A. Gültekin Oyan	14. Hasan Erol	27. Sami Can	39. Hanife Sarpkaya
2. Bekir Albayrak	15. Cafer Gök	28. Hüseyin Biçer	40. Ahmet Özdemir
3. Abdullah Koptur	16. Muharrem Çetin	29. Veli Yazar	41. Hasan Koçak
4. Sadık Demir	17. Mustafa Demirci	30. Ahmet Sungur	42. Haydar Özdemir
5. Garip Aslan	18. Tahir Gülez	31. Ahmet Akkoyunlu	43. Ömer Bıkmaz
6. Haydar Orhan	19. Mustafa Coşkun	32. Mustafa Eren	44. Ali Güner
7. Hüseyin Aydoğan	20. İbrahim Kalemci	33. Fuat Erciyes	45. Ali Yalman
8. Cafer Akyürek	21. Emin Taş	34. İsa Sarıaslan	46. Süleyman Akpınar
9. Bahattin Sekreter	22. Sadık Duygun	35. Kemal Dilcan	47. Kazım Genç
10. İsmail Altan	23. Mehmet Tümen	36. Mehmet Ceylan	48. Eyüp Şahin
11. Seyfi Koca	24. İhsan Köşk	37. Seyit Kayhan	49. Mustafa Ercan
12. Mehmet Aslan	25. Hikmet Şahin	38. Niyazi Şimşek	50. Abdi Tanrıvardı
13. Mustafa Öztürk	26. İsmet Baran		
1945-1946 MEZUNLARI			
1. İbrahim Karabulut	11. Mehmet Keleş	21. Hasan Canpolat	31. Mehmet Avcı
2. Mehmet Yerbasan	12. Kemal Şahingöz	22. Yusuf Erkoç	32. Saadettin Akbulut
3. Mehmet Çağlı	13. Abdullah İbiş	23. Cemal Gürel	33. Mehmet Büyük
4. İzzet Erdem	14. Mehmet Ali Bayoğlu	24. Mehmet Cambaz	34. Hacı Kılıç
5. Necati Işık	15. Hasan Akış	25. Bekir Darıcı	35. Advieye Gür
6. Feridun Nevruz	16. Mustafa Akı	26. Sabri Altıparmak	36. Saniye Avşer
7. Mevlut Akay	17. Muhittin Efe	27. Mehmet İspekter	37. Refiye Gündüz
8. Hüseyin Karaaslan	18. Muhittin Kılıç	28. Mehmet Bozdoğan	38. Mustafa Koca
9. Sadet Kayatlı	19. Ahmet Kargı	29. Ali Bozdoğan	39. Seyit Kayhan
10. Yakup Yazgan	20. Bahri Gültekin	30. Bedriye Gülova	
1946-1947 MEZUNLARI			
1. Hasan Durmuş	15. Muzaffer Keleş	28. Nuri Yıldırım	41. Selahattin Öztürk

2. Rasim Pehlivanoglu	16. Bahri Sarı	29. Hüsnü Karalı	42. İsmail Ülken
3. Eyüp Yaşar	17. Mehmet Bozan	30. Mustafa Değirmenci	43. Mustafa Ulusoy
4. Ahmet Kargı	18. İsmail Topak	31. Mustafa Kansu	44. İsmail Albayrak
5. Halil Layhan	19. Ahmet Yarımcı	32. Mehmet Demircioğlu	45. Ahmet Öztürk
6. Halil Helvacı	20. Muhlis Tekkol	33. Hüseyin İlbasmış	46. Mahmut Ulusoy
7. Yaşar Dişli	21. Ömer Atsak	34. Hakkı Ulusoy	47. Mahmut Dağ
8. Hacı Atak	22. Kemal Şarvan	35. Garip Ulusoy	48. Ahmet Altuner
9. Hüseyin Eranıl	23. İbrahim Güler	36. Nihat Altıntaş	49. Mutullah Çırçır
10. Mustafa Başgöl	24. Cemal Akı	37. Hulusi Yağmur	50. Şakir Reyhan
11. Mehmet Doğru	25. Süleyman Tokgöz	38. Ali Rıza Sümengen	51. Şevket Şentürk
12. Hami Kabukçu	26. İsmail Arık	39. Behice Atalay	52. Murat Doğru
13. Hüsrev Keçeli	27. Ali Binboğa	40. Latife Karabacak	53. İsmail Açıık
14. Ahmet Yıldırım			

1947-1948 MEZUNLARI

1. Hidayet Taştekin	11. Mehmet Uzunağaç	21. Murat Özuzun	31. Ömer Nayman
2. Nuri Erdoğan	12. H. Hüseyin Özmen	22. Mahmut Akkılıç	32. Hasan Dar
3. Mihrali Erdoğan	13. Saffet Özbakır	23. Nurettin Caner	33. Mustafa Akyürek
4. Mehmet Kayhan	14. İsmail fidancı	24. Fehmi Altındağ	34. Ali Tanrıkulu
5. Hasan Şahin	15. İsmet Sezen	25. Cemal Laz	35. Ali Taşkın
6. İlyas Doğan	16. Mahmut Ulucan	26. Mehmet Çelik	36. Mehmet Tekdemir
7. Bekir Caner	17. Ali Pınarbaşı	27. Mustafa Pala	37. Hacı Güngör
8. Mustafa Dayan	18. Servet Çalışkan	28. Yakup Karpuz	38. Muhsin Ardahan
9. Habip Akgüller	19. Ahmet Çalışkan	29. Âdem Hodul	39. Cemal Aşan
10. Kuddusi Kayaközü	20. Bekir Öztürk	30. Mithat Kayhan	40. Cemal Eryılmaz

1948-1949 MEZUNLARI

1. İsmail Erdemir
2. Ömer Ünsal

1949-1952 MEZUNLARI

Tespit Edilememiştir.

Kaynak: Menekşe, 2005:458-459.

1.7. Pazarören Köy Enstitüsünün Kapatılışından Günümüze Kadar Okulun Durumu

1954 yılında 6234 sayılı Köy Enstitüleri ile İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesine Dair Kanun'un çıkartılmasıyla Köy Enstitüleri resmen kapatılmıştır. Bu kanunla birlikte Köy Enstitüleri İlköğretmen Okullarına dönüştürülmüştür. Ancak bu okullar İlköğretmen Okulları olarak da kalmamış, günümüze değin çeşitli isimler ve özelliklerle yaşamına devam etmiştir. Bu doğrultu da kısa kısa günümüze değin Pazarören Köy Enstitüsü kapatıldıktan sonra okulun yaşadıkları aktarılacaktır.

Pazarören Köy Enstitüsü kapatıldıktan sonra veya Köy Enstitüleri İlköğretmen Okulları ile birleştirildikten sonra Mimar Sinan İlköğretmen Okulu olmuştur. İlköğretmen okulu olduktan sonra okul ile halk arasında Köy Enstitüsü dönemindeki yüksek ilişki düzeyi yok

olmuştur, İlköğretmen okulu döneminde sulama suyu ile alakalı tartışmalar üzerine halk ile okulun arası açılmıştır (Koçyiğit, 2003:42). Bu okul Köy Enstitüleri'nin temelini oluşturan birçok uygulamanın kaldırıldıktan sonraki hali ile benzerlik göstermiş, yine köy çocuklarının okuması için açık bir kapı olmuştur.

İlköğretmen Okulları 1989-1990 yıllarına kadar varlığını sürdürmüş, bu yıllarda İlköğretmen Okulları Öğretmen Liselerine dönüştürülmüştür. Mimar Sinan İlköğretmen Okulu'nun ismi ise aynı kalmış, Mimar Sinan Anadolu Öğretmen Lisesi olmuştur. Bu okullardan mezun olan kişiler iki yıllık Eğitim Enstitüleri'ni de tamamladıktan sonra sınıf öğretmeni olmuşlardır. Daha sonra ise bu Eğitim Enstitüleri kapatılmış ve üniversitelere (Eğitim Fakültelerine) bağlanmıştır.

Öğretmen Liseleri ise 2014 senesinde alınan bir kararla Fen Liselerine, Sosyal Bilimler Liselerine ve Anadolu Liselerine dönüştürülmüştür. Mimar Sinan Anadolu Öğretmen Lisesi ise bu dönüşümden Mimar Sinan Anadolu Lisesi olarak çıkmıştır. Bugün eğitim-öğretim hayatına Anadolu Lisesi olarak devam eden okul içerisinde Enstitü binaları yıkıma terkedilmiş bir halde beklemektedir.

Öğretmen yetiştiren, öğretmenliği meslek olarak gören ve öğretmenlik mesleğine uygun şekilde programları olan, ilk öğretmen okulları sayılan Dârülmuallimînler'in 1848 yılında açılışının üzerinden 166 yıl sonra öğretmen okulları geleneği ortadan kaldırılmıştır. Bu aynı zamanda bir kültürün yok oluşu olarak tarihe geçmiştir.

SONUÇ ve GENEL DEĞERLENDİRME

Tarihsel süreç olgusu beraberinde değişim ve gelişimi getirmektedir. Devletlerin ve toplumların hayatta kalabilmeleri ise tarihsel sürecin getirmiş olduğu değişim ve gelişime ayak uydurmalarına bağlıdır. Bu ayak uydurma politikalar geliştirmek, kurumları gereklere uygun tasarlamak ve hatta insan zihniyetine müdahale etmek; bunları güncel tutmak şeklinde olmaktadır. Bu durum tarihin her döneminde eski ve yeninin olması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bugün yeni olan bir şey gelecekte eski olacaktır. Çünkü bahsi geçen değişim ve gelişim, yaşamın her alanında hiçbir zaman bitmeyecek bir döngü halindedir. Değişim ve gelişimin benimsenerek topluma aktarılması durumu ise eğitim alanıyla yakından alakalıdır. Dolayısıyla tarihsel süreç içerisinde toplumların ve devletlerin varlıklarını devam ettirebilmesi ve gelişerek büyümesi için eğitim her zaman önemli olmuştur. Öyle ki devlet ve toplum içerisindeki mekanizmaların sağlıklı bir şekilde işleyişinin devam etmesi, o devletin ve toplumun eğitim alanına verdiği değerle doğru orantılıdır. Buradan hareketle kalkınma, gelişme ve varlığını devam ettirebilme meseleleri eğitimin mevcut durumu ve dönemsel ihtiyaçlara göre güncellenmesi ile ilişkilidir. Eğitimin kalkınma ve varlığını devam ettirme ile ilişkili olmasının iki sebebi vardır. Birincisi eğitim aracılığıyla yetişmiş kişilerin devletin ve toplumun geleceğine yön vermesidir. Bir diğer açıdan bakıldığında eğitim almış, niteliksel açıdan yüksek bireyler devletin ve toplumun devamlılığını sağlayacaktır. İkinci sebep ise devletin ve toplumun kötüye gitmesinin, bir diğer ifade ile bozulmasının eğitim de yaşanan bozulma olarak algılanmasıdır. Yani eğitimi devlet ve toplumla alakalı bütün işlerin başlangıcına koymak gerekmektedir.

Türk eğitim tarihi milattan öncelere dayanmaktadır. Eğitimin bir süreç ve tecrübeler bütünü olduğu fikri çalışmada varılan genel sonuçlardan birisi olarak değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda eğitim alanının öğretmen, program ve öğrenci temelinde okul eğitiminin başlangıç çizgisi sayılan ilköğretim ile öğretmen yetiştiriciliği Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan başlayarak Köy Enstitüleri'nin kapatılışına kadar incelenmiştir. İnceleme

sonucunda Osmanlı Devleti'nin gerileme dönemine kadar eğitim-öğretim programı, eğitim kurumları, öğretmen ve öğrenci profillerinin yeterli görüldüğü, eğitim meselesinin geleneksel bir hal aldığı tespiti yapılmıştır. Osmanlı Devleti'ndeki bu yapının ana kolonlarını ise Sıbyan Mektepleri ve medreseler oluşturmuştur. Sıbyan Mektepleri Osmanlı Devleti'nin ilkokul kurumlarıdır. Bu okullar fiziksel çevre bakımından ayrı ve özel bir yapıya sahip değildir; ya camiler Sıbyan Mektebi olarak kullanılmış ya da cami köşesinde oluşturulan bir oda Sıbyan Mektebi olmuştur. Öğretmenlik bu dönemde ayrı bir meslek grubu olarak görülmediği için bu görevi imamlar ya da müezzinler yürütmüştür. Sıbyan Mekteplerinde eğitimin mahiyeti ise dinidir. Öğrencinin yaşamını ve ahiretini ilgilendiren dini bilgilerin öğrenciye öğretilmesi yeterli görülmüştür. Ancak zamanla bu yapı yetersiz kalmış, devlet gerileme sürecine girmiştir. Devletin gerileme sürecine girdiğinin fark edilmesi savaşların kaybedilmeye başlamasıyla olmuştur. Bu doğrultuda öncelikle orduda yenileşme hareketlerine girişilmiştir. Bu yenileşme hareketi ordunun modernize edilmesi ve eğitimiyle yakından ilgilidir. Zamanla bozulmanın yalnızca orduda olmadığı, aslında bütün kurumların temelini oluşturan eğitim alanında da olduğu anlaşılmıştır. Bu farkındalık üzerine yenileşme hareketleri eğitim alanına, özellikle ilköğretim alanına yöneltilmiştir. İlköğretim konusuna yönelimin sebebi ilköğretimin eğitimin ilk basamağını oluşturmasından dolayıdır. Bu yönelimin bir diğer sebebi ise ilk yenileşme hareketlerinin orduda olması sonucunda yeni askeri mekteplerin açılmasıyla alakalıdır. Askeri okullar açıldıktan sonra Sıbyan Mekteplerinden yetişen öğrencilerin askeri okullar için yeterli düzeye gelmeden mezun oldukları gerçeği ile karşılaşmıştır. Sıbyan Mektepleri çeşitli düzenlemelerle, özellikle 1847 tarihinde yayımlanan “Sıbyan Mekâtibi Hâce Efendilerine İta Olunan Talimatname” ile çalışılmıştır. Ancak istenilen sonuç elde edilememiştir. Bu durum yenileşme hareketleri içerisinde yeni kurumlar olan ve Sıbyan Mektepleri ile askeri okullar arasında köprü görevi görecektir olan Rüştiye Mekteplerinin açılmasına vesile olmuştur. Açılan ilk Rüştiye Mektepleri 1837 yılında olmakla birlikte genel Rüştiyelerin açılması 1846 tarihinden sonradır.

Rüştiye Mektepleri dönemin modern ilkokulları ya da -askeri okullarla Sıbyan Mektepleri arasında köprü vazifesi gördüğü için- ortaokulları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu okullarda dini eğitimin yanı sıra modern yöntemlerle matematik, tarih, coğrafya, hesap vs. gibi derslerinde verilmesi amaçlanmıştır. Ancak modern tarzda eğitim verebilecek öğretmen modelinin olmaması sıkıntısı ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda modern tarzda eğitim verebilecek öğretmenlerin yetiştirilmesi için ilk açılan öğretmen okulları sayılan

Dârümuallimînler 1848 yılında açılmıştır. Dârümuallimînlerin açılmasını kız öğretmen okulları olan Dârümuallimâtlar takip etmiştir. Fakat Rüştîye Mekteplerinin yanında Sıbyan Mektepleri, Dârümuallimînler ve Dârümuallimâtların yanında ise medreseler varlığını devam ettirmiştir. Bu durum yeni ile eskinin (medreseciler-Tanzimatçılar, Sıbyan Mektepleri-Rüştîyeler) çatışmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda Sıbyan Mekteplerinin Evkaf Nezaretine, Rüştîyelerin Maarif Nezaretine bağlı olması, yani eski ve yeni kurumların bağlı oldukları üst kurumların farklı olması eğitimde çift başlılığa sebep olmuştur. Çift başlılık ise karmaşık bir sisteme ve ortama neden olmuştur. Şunu belirtmekte fayda var ki, dönemin modern öğretmen okulları olan Dârümuallimînler ve Dârümuallimâtların eğitim kadrosu hoca yokluğu sebebiyle medrese kökenli kişilerden oluşmuştur. Yine yeni açılan bu öğretmen okullarının öğrenci kaynağını medreseler sağlamıştır. Bu sebepler dolayısıyla eğitimde yenileşme çabaları istenilen şekil ve ölçüde gerçekleştirilememiştir.

1869 yılına gelindiğinde dönemin en büyük yenilik düzenlemelerinden sayılan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi yayımlanmıştır. Bu nizamnamenin en önemli özelliği ise eğitim sorununu baştan sona ele alıp düzenleme amacında olmasıdır. Bu doğrultuda eğitimdeki düzensiz yapı daha tutarlı hale getirilmeye çalışılmıştır. Ancak 1869 nizamnamesi, dönemi açısından devrim niteliğindeki kararları içerisinde barındırsa da eğitim sorununun halledilmesinde yeterli olmamıştır. Fakat bu nizamname ve benzeri uygulamalar eğitimde yenileşmenin önünü açan, cesaretlendiren faktörler olarak işlev görmüştür.

II. Abdülhamit dönemine gelindiğinde eğitim alanında yapılan yenilik hareketleri aynı doğrultuda devam ettirilmiştir. Bu dönemde özellikle eğitimde çift başlılık sorunu ile uğraşılmıştır. Ancak bu soruna karşı uygulanan çabalar köklü devrimler niteliğinde olmamıştır. Bir diğer ifade ile eski kurumlar olan Sıbyan Mektepleri ve medreseler ortadan kaldırılarak yeni tür okullar varlığını tek okul olarak devam ettirmemiştir. Sadece yeni kurumların eski kurumların baskısından kurtulması ve ön plana çıkması için sayıları artırılmıştır. Öğretmenlik mesleği ise bu dönemde de hak ettiğini bulmamış, nicel yoksunluklardan dolayı asıl mesleği öğretmenlik olmayan ancak öğretmenlik yapabileceği düşünülen devlet memurları da öğretmenlik yapmıştır.

II. Abdülhamit'in tahttan indirilip II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle yeni bir dönem başlamıştır. Ancak İTF'nin yönetimini kapsayan bu dönemde eğitim açısından yasal birtakım düzenlemeler (özellikle Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-i Muvakkati (İlköğretim

Geçici Kanunu, 1961 yılında çıkartılan İlköğretim Eğitim ve Öğretim Yasası'na kadar omurga görevi görmüştür) ve eğitim-öğretim programlarında değişiklik yapmanın ötesine geçilememiştir. Bu dönem siyaseten çalkantılı, yoğun ve savaşların olduğu bir dönem olmuştur. Eğitim alanında belirli bir seviye üzerinde gelişilememesinin en büyük sebebi bu siyasi yoğunluktur. Eğitim, ilköğretim ve öğretmen yetiştirme işleri bu dönemde de istenilen seviyeye ulaştırılamamış ve bu işler birer sorun olarak varlığını devam ettirmiştir.

II. Meşrutiyet döneminin ardından Milli Mücadele dönemi başlamıştır. Bu dönemde Anadolu halkı varlığını devam ettirebilme mücadelesi vermiş, elinde avucunda ne varsa bu mücadelenin başarıya ulaşabilmesi için feda etmiştir. Bu dönem imkânsızlıklar ve yokluklar dönemidir. Eğitim alanında yenilik ve iyileştirme yapılamasa bile savaşın ortasında Maarif Kongresi'nin ülkenin çeşitli yerlerinden gelen öğretmenlerin katılmasıyla toplanması eğitim-öğretim işlerine ve öğretmene verilen değerin ve duyulan saygının en büyük göstergesi olmuştur. Bu kongre aynı zamanda savaş sonrasında yapılacak işlerin konuşulması açısından milli mücadelecilere mesaj vermektedir. Bitmemiş bir savaşın ortasında savaş kazanılmış gibi ilerisini ilgilendiren toplantılar yapmak elbette ki Milli Mücadele taraftarı insanlara cesaret kaynağı olmuş ve zafer inancı sağlamıştır.

Milli Mücadele'nin başarıya ulaşması, ardından Cumhuriyet'in ilan edilmesi yeni bir ortam ve yeni işleri beraberinde getirmiştir. Cumhuriyetle birlikte devrimler silsilesi başlamıştır. Bu devrimler yeni kurulan rejimin gerekleri olarak ortaya çıkmış ve Batılılaşma hedefinde yapılmıştır. Ancak Cumhuriyet'le birlikte yapılan devrimler ve Cumhuriyet'in gereklerinin halka anlatılması ve benimsetilmesi sorunu ortaya çıkmıştır. Bu sorunun üstesinden gelme vazifesi ise eğitime verilmiştir. Bu doğrultuda halkın yüzde yüzünün okuma-yazma öğrenmesi amacıyla halk eğitimi çabaları bir seferberlik halini almıştır. Halka vatandaşlık bilincinin kazandırılması, okuma-yazma öğretilmesi ve Cumhuriyet rejiminin halka benimsetilip bu rejimin koruyucuları olması için birçok kurum devreye sokulmuştur. Bahsi geçen kurumlar Türk Ocakları, Öğretmen Birlikleri ve devamında Halkevleri, Halkodalarıdır. Bu kurumlar aracılığıyla başarılı sonuçlar elde edilmesine karşın eğitim için amaçlanan hedeflere ulaşılamamıştır. Bu durum yeni arayışları beraberinde getirmiştir. Yurtdışından uzmanlar getirilmiş, memleketten yurtdışına insanlar gönderilmiş ve eğitim sorunlarının halledilmesi için çareler aranmıştır. Bu arayışlar beraberinde bazı öneriler ortaya çıkarmıştır. Cumhuriyet döneminin eğitim sorunsalını ve eğitimin hedefini köyler oluşturmuştur. Bunun sebebi ülke nüfusunun yüzde 75'inin ülkede yer alan 40 000 köyde

yaşaması ve bu 40 000 köyün 32 000 tanesinde okul ve öğretmen olmamasıdır. Yani köylere okul yapılıp, öğretmen sağlanıp köylü eğitilmedikçe eğitim sorunu halledilmeyecektir. Cumhuriyet rejimi halk tarafından tam anlamıyla benimsenmiş olmayacaktır. Aynı zamanda ülke kalkınmasını gerçekleştirilmesi için tarım sektörünün üreticisi olan bu nüfus kitlesi eğitilmedikçe kalkınmada istenilen seviyede olmayacaktır. Köylünün eğitilmesi sorununun eğitimin halletmesi gereken hedefleri arasında yer almasının bir diğer sebebi ise asırlar boyu Anadolu köylüsünün devlet tarafından ihmal edilmiş olmasıdır. Bu durum kentli ile köylü; aydın kesim ile halk arasında birçok açıdan uçurum oluşturmuştur. Köylünün eğitimi konusunun mahiyeti bu uçurumun ortadan kaldırılması amacını içerisinde barındırmaktadır. Bunun için köylü halka yalnızca okuma-yazma öğretmek, vatandaşlık bilincini vermek yeterli olmayacaktır. Kentli ile köylü arasındaki maddi koşulların eşitlenmesi de gerekmektedir. Maddi açıdan eşitlenme elbette ki aynı imkânların köylüye sağlanmasıyla olmayacaktır. Nihayetinde şehir imkânları ile köy imkânları aynı değildir. Ancak köylünün gelirini artırıcı öğrenimler yapılması, köy çocuklarının nitelikli insan olmasını sağlayacak okulların açılması, köylerinde sağlık imkânlarından faydalanması kentli-köylü ayrımının ortadan kaldırılması ya da bu ayrımın belirginliğinin en alt düzeye indirilmesi açısından önem arz etmektedir. Köylünün maddi sorununun halledilmesi burada üretimle ilişkilendirilmiştir. Üretim aynı zamanda ülke kalkınması için gereklidir. Dolayısıyla bunun sağlanması için köye birçok açıdan nitelikli, köylüye liderlik edebilecek tarzda öğretmen yetiştirilmesi gerekmektedir. Bir diğer ifade ile yetiştirilecek öğretmen hem öğretmenlik mesleğinin gereklerine hâkim hem modern üretim tekniklerini olması hem de Cumhuriyeti benimsemiş, hizmet etmeye gönüllü olmalı ve bahsi geçen tarımsal modernliği, vatandaşlık bilincini köylüye aktarabilmelidir. Dolayısıyla köye özel öğretmen yetiştirilmesi gerekmektedir. Bahsi geçen niteliklere sahip köy öğretmeni tipinin yetiştirilmesi için ise Köy Enstitüleri ismi altında okullar kurulmuştur.

Köy Enstitüleri yalnızca okul niteliğinde değildir. Köy Enstitüleri bir sistem olarak düşünülmüş, oluşturulmuş ve kurulmuştur. Bu sistemin amacı köylünün eğitilmesi (bunun için köylere okul yapılması ve öğretmen yetiştirilmesi gerekmektedir), köylerin kalkındırılması ve köylerin kalkındırılması aracılığıyla ülkenin kalkınmasıdır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için Köy Enstitüleri'nin fikir babası İsmail Hakkı Tonguç ve uygulayıcısı Hasan Âli Yücel ile dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü sistemle bizzat ve özenle ilgilenmiştir. Köy Enstitüleri sistemi amaçları doğrultusunda yalnızca köy köylü

çocukları köylerine hizmet etmesi için eğitime yöntemini izlemiştir. Öğretmen olarak köylerinde görev yapacak köylü çocukların köylerinde modern tarım tekniklerini uygulaması, modern tarım aletlerini kullanması ve bu şekilde köylüye örnek olması gerekmektedir. Bu gereklilik eğitim-öğretim programının oluşturulmasında etkili olmuştur. Öğrencilere öğretmenlik mesleği için gerekli derslerin yanı sıra teorik ve uygulamalı olarak zirai derslerde verilmiştir. Yine köye faydalı olacak bir meslekte öğretmenlere teknik dersler adı altında teorik ve uygulamalı olarak öğretilmiştir. Köy Enstitüsü'nden mezun olup köyünde öğretmenliğe başlayan kişi öğrendiği mesleği de köylünün faydasına kullanacak ve köylüye öğretecektir. Nitekim köylünün öğretmenin teknik mesleğine ihtiyacı olduğunda öğretmenler köylülere yardım etmiştir. Bunun en basit örneğini demircilik dersi alan öğrencilerin köylünün atlarının nalını üretmesi olarak göstermek mümkündür. Ancak köylerin tek sorunu öğretmen ve okul eksikliği değildir. Köyler sağlık hizmetinden de yoksun kalmıştır. Bu sorunun aşılması için yine Köy Enstitüleri devreye girmiş ve köylere sağlıkçılarda yetiştirmiştir. Buradan Köy Enstitüleri sisteminin köyün her türlü sorunu ile alakalı olduğu ve çözüm sunmaya çalıştığı sonucu çıkartılmıştır.

Köy Enstitüleri'nin sistem olarak adlandırılmasının bir diğer sebebi ise ülkenin çeşitli bölgelerine dağıtılarak açılması ve her Enstitünün kendi bölgesinden sorumlu tutulmasıdır. 21 ayrı bölgede 21 ayrı Köy Enstitüsü kurulmuştur. Bu Enstitüler sorumlu oldukları bölgede yer alan köylere, köyde görev yapan öğretmenlere destek olma vazifesine sahiptirler. Enstitü derslerinin uygulamalı olması sonucu bu kurumların birer fabrika gibi üretim yapması köylere ve öğretmenlere destek olması açısından önem taşımaktadır. Enstitüler derslerde ürettikleri malzemelerle köylere ve öğretmenlere destek olmuştur.

Köy Enstitüleri sistemi 1940-1954 yılları arasında açık kaldığı süre zarfında kendi emeğiyle yaptıkları okullarda okuyan öğrencilerden çok nitelikli öğretmenler yetiştirmiştir. Öğrencilerin okulların inşaatını üstlenmesi onların hem teknik derslerinin öğrenimi anlamına gelmekte hem de öğrenciler okul binalarını yaparak üretim yapmış olmakta ve devlet bütçesine en alt düzeyde yük olmak anlamını taşımaktadır. Bu şekilde yetiştirilen öğretmenler aracılığıyla Köy Enstitüleri sistemi üstün bir başarı sergilemiştir. Bu başarılar sayesinde Köy Enstitüleri, tarım ülkelerine özellikle Güney Amerika ülkelerine UNESCO tarafından örnek gösterilmiştir. Sistemin UNESCO tarafından örnek gösterilmesi Köy Enstitüleri projesinin dünya çapında bir proje olduğunu kanıtlamaktadır. Ancak bu sistemsiyasi birtakım çekişmeler sonucunda 14 yıl gibi kısa bir süre hayatta

kalabilmiştir. Siyasi çekişmelerin Enstitülerde yer alan öğrenci ve öğretmenler arasında da vukuu bulması bu kurumların sonunun gelmesinde ki en önemli etmenlerdendir. Çünkü Enstitüler üzerine yapılan suçlamaların bir kısmı Enstitü içerisinde yer alanlardan olmuştur. Yine siyasi açıdan Köy Enstitülerine komünist yuvası yakıştırmaları yapılmıştır. Bu yakıştırma halkın Köy Enstitüleri'nden soğumasına ve giderek uzaklaşmasına sebep olmuştur. Yine halkın kurumlara bakış açısının olumsuz olması buralardan mezun olup köylerde göreve başlayan öğretmenlerin halkın içerisinde dışlanmasına, öğretmenlerin köylü ile anlaşamamasına neden olmuştur. Enstitü mezunu öğretmenlerin zihni ve fikri yetişmişlikleri onların toplum içerisinde sivrilmesine neden olmuş, toprak ağaları Enstitü mezunu öğretmenleri rakip olarak görmüştür. Devlet nezdinde de komünist yaftası üzerlerine giydirilen bu kişiler diğer öğretmenlerden ayrı tutulmuş ve birçok yönden hakları gasp edilmiştir. Ülkeye büyük katkılar sağlayan bu kurumlar siyasal şartlar ışığında kurban edilmiş ve ülkenin geleceğinin çok farklı yerlerde olmasının bilerek ya da bilmeyerek, isteyerek ya da istemeyerek önüne geçilmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde gerekli değerlendirmeler yapılmıştır. Son olarak ise çalışmanın önerisine yer verilecektir. Eğitim alanının ve eğitim politikalarının dönemsel ihtiyaçlar ve gereklilikler üzerine ve hatta ihtiyaçların ötesi temel alınarak oluşturulması gerekmektedir. Köy Enstitüleri kendi döneminin, devletin ve toplumun ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulmuştur. Köy Enstitüleri ülkesel kalkınma için kurulmuş çok yönlü kurumlardır. Çok yönlü kurumlar olması Enstitülerin yalnızca öğretmen yetiştirmek üzere değil aynı zamanda köye liderlik edecek ve örnek olacak kişiler yetiştirmek için kurulmasındandır. 1930-1940'lar Türkiye'si bir tarım ülkesidir. Ülke nüfusunun yüzde 75'inin köyde yaşaması yani yüzde 75'inin tarım sektörü içerisinde bulunması bu kesimin tarım alanında modernleştirilmesi ve ülke kalkınmasına yaptıkları katkıların payının artırılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda Enstitü içerisinde yetişen öğrencilere bir iş alanını ilgilendiren derslerle birlikte zirai dersler de verilmiştir. Bu dersler teoride kalmamış, Enstitüler için oluşturulan imkânlar dâhilinde uygulamaya dökülmüştür. Ziraat dersleri ve teknik derslerin uygulamaya dökülmesi bu alanlarda üretim yapılması anlamını taşımaktadır. Bahsi geçen üretim zamanla artmış ve açılan Enstitülerin tamamı birer okul olmanın yanı sıra birer fabrika halini almıştır. Enstitülerin fabrika gibi çalışmasında yalnızca verilen eğitimin uygulamalı olması etkili olmamıştır. Okulların yatılı olması ve bu durumun ortaya çıkardığı birlik ortamı, beraber yaşama ve ülkeye hizmet etme isteği de okulların kapasitelerini zorlayarak üretmesine vesile olmuştur.

Günümüzde dünya üzerinde olduğu gibi ülkemizde de şartlar ve ihtiyaçlar çok farklılaşmıştır. Köy Enstitüleri döneminde tarım alanı ülkemiz için oldukça ehemmiyete sahipti. Bu alanın öneminin hiçbir zaman azalmayacağı gerçeği yadsınamaz bir gerçekliktir. Ancak üreticimizin modern tarım aletlerini kullanması ve modern tarım yöntemlerini tam manası ile öğrenmesi için her köye önderlik edecek bir bireye ihtiyacı yoktur. Teknoloji çağının faydalarından yararlanarak ve bilinçli bir birey olarak herkes bahsi geçen üretim yöntemlerini öğrenebilmekte, devlet teşviki ile modern tarım aletleri edinilebilmektedir. Bugün bizim için önemli olan dünyada ki diğer ülkelerle rekabet edebilmemizi sağlayacak nitelikte alanlara yönelmek ve bu alanların gerektirdiği nitelikte insanlar yetiştirmektir. Bu doğrultuda Köy Enstitüleri projesi ve ruhu günümüze uyarlanabilmek için beklemektedir. Teknoloji çağında teknolojist yetiştirebilmemiz şarttır. Tek gerekli olan bu insanların yetiştirilebilmesi değildir. Gerekli olan aynı zamanda bu insanların öğrenirken üretmesi ve hep daha iyisi için gayret etme arzusudur. Ülkemizde nitelikli üretici yetiştirme amacıyla olan meslek liselerinin hali ortadadır. Meslek liselerinin hemen hemen hepsi çağın gerisinde kalmış teknolojilerle öğrenim görmektedir. Öğrenciler okullarından mezun olduklarında öğrenim gördükleri alan açısından olmaları gereken donanımlı yapıya sahip değildirler. Burada iki çıkar yol vardır. Birincisi meslek liselerinin teknoloji le donatılması ve bu liselerin üretici pozisyona geçerek Tonguç'un “*iş içinde; iş vasıtasıyla; iş için eğitim*” formülünün uygulanmasıdır. Devlet eğer ki sağlıklı, kaliteli ve artan üretim istiyorsa bu yapılmalıdır. İkinci çıkar yol ise Enstitü modelinin yani yatılı ve merkezden uzak okul modelinin çağın gereklerine dolayısıyla teknolojik üretim amacına uyarlanarak dizayn edilmesidir. Bu okullar yalnızca çağın gereklerini karşılamak için çalışmamalıdır. Aynı zamanda çağ ötesinde araştırmalar yapmalıdırlar. Okulların yatılı ve merkezden uzak olması durumu öğrencinin yaptığı ve yapacağı işlere odaklanması için gereklidir. Günümüz ihtiyaçlarının ötesinde araştırmalar yapılması hem teknoloji hem sivil sanayi hem de güvenlik sektörü alanında gelişim göstermemize yardımcı olacaktır. Bugün gençlere iş sahibi olmanın değil, ülkemizin en iyi konumda olduğunun hayallerini kurdurmak eğitimin temelini oluşturmalıdır.

Köy Enstitüleri uyarlaması ile kurulması önerilen kurumlar aynı zamanda meslek liselerine de öğretmen yetiştirmelidir. Böylelikle teknik eğitim kalitesi artacak ve her zaman dönemsel ihtiyaçların ötesini düşünen öğretmenler yetişmiş olacaktır. Bunun yansıması ise meslek liselerinin teknolojik gelişim seviyeleri üzerine olacaktır. Bu durum Enstitülerin köylü ve köy okullarının ihtiyaçlarını karşılamak için ürettiğine benzemektedir. Meslek

liselerinde kullanılacak malzemenin bu okullar tarafında üretilmesi demek devlet bütçesinden minimum gelikle maksimum kalite eğitim demektir.

Bu okul modeli kurulurken zihniyetlere de yatırım yapılması gerekmektedir. Türk siyasal hayatında defalarca yaşadığımız ama bir türlü ders çıkaramadığımız; Köy Enstitüleri'nin kapatılma sebeplerinden birisi olan siyasal kutuplaşma ve çekişmelere yer verilmemesi gerekmektedir. Her birey farklı bir görüşe sahip olabileceği gibi öğrencilerin de dünyevi görüşleri uymayabilir. Burada iş öğretmenlere ve okul yönetimine düşmektedir. Öğrencilere birliği ve bütünlüğü öğretecek olan, ortak paydada ülke için çalışma ve üretme arzusunu verecek olan eğitimcilerdir. Okullarda öğrencilerin siyasal çekişmeleri değil, üretimi ve ülke kalkınmasını tartışması sağlanmalıdır. Buradan ö ebetteki öğrencilerin tartışma ortamından ve siyasal fikir alışverişi yapılan ortamlardan uzak tutulması anlaşılmamalıdır. Siyasal görüş ve çekişmelerin öğrenciler üzerindeki ayrıştırıcı ve parçalayıcı etkilerinin öğrenciler üzerinden uzak tutulması anlaşılmalıdır. Hangi siyasal görüşten olursa olsun öğrencilere ve gençlere ortak paydada ülke sevgisi ve ülke için çalışma erdemi verilmelidir. Herkes bu ortak paydayı amaç edinmelidir. Burada ise görevli yapı eğitim yapısıdır. Yani okuldur, programdır ve öğretmendir. Ve son söz olarak unutulmamalıdır ki Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün dediği gibi *“Geleceğin güvencesi sağlam temellere dayalı bir eğitime, eğitim ise öğretmene dayalıdır.”*

KAYNAKÇA

- Abazaoğlu, İ. & Yıldırım, O. & Yıldızhan, Y. (2016). Geçmişten Günümüze Türk Eğitim Sisteminde Öğretmen Yetiştirme. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* (6), 143-160.
- Ahmad, F. (2016). *Modern Türkiye'nin Oluşumu*. (Y. Alogan, Çev.) İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Akbal, İ. & Hacıfettahoğlu, İ. (2010). Milli Mücadele Dönemi-I. A. Çaylak & M. Dikkaya & C. Göktepe & H. Kapu (Ed.). *Osmanlı'dan İkininli Yıllara Türkiye'nin Politik Tarihi İç ve Dış Politika* (s. 137-162). içinde Ankara: Savaş Yayınevi.
- Akgün, S., & Uluğtekin, M. (1989). Misak-ı Maarif. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 1(3), 285-349.
- Akpınar, D., & Kanalgı, R. (2014). Kayseri Millet Mektepleri. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 31-44.
- Aksoy, İ. (2008). II. Meşrutiyet Dönemi Eğitim Politikası ve Satı Bey. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*(3), 67-83.
- Akyüz, Y. (1978). *Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri (1848-1940)*. Ankara: Doğan Basımevi.
- Akyüz, Y. (1994). İlköğretimin Yenileşme Tarihinde Bir Adım: Nisan 1847 Talimatı. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*(5), 01-47.
- Akyüz, Y. (2006). Türkiye'de Öğretmen Yetiştirmenin 160. Yılında Darülmualimîn'in İlk Yıllarına Toplu ve Yeni Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*(20), 17-58.
- Akyüz, Y. (2007). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2007*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Altın, H. (2008). 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ve Öğretmen Yetiştirme Tarihimizdeki Yeri. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(13:1), 271-283.
- Altın, H. (2011). Osmanlı Son Döneminde Muallim Okulları Dışındaki Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Genel Bir Bakış. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 11-23.
- Altınışik, A. H. (2011). Atatürk-İnönü Dönemi Kültür Politikaları Temelinde Türk Tarih ve Türk Dil Kurumu. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altunya, N. (2000). C. Kavcar (Dü.) içinde, *60. Kuruluş Yıldönümünde Köy Enstitüleri Türk Eğitim Derneği VIII. Anma Toplantısı*. Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Altunya, N. (2014). *Köy Enstitüsü Sistemi Toplu Bakış*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Arı, A. (2002). Tevhid-i Tedrisat ve Laik Eğitim. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 181-192.
- Arıkan, M., & Deniz, A. (2004). Türk Ocaklarının Kapatılışı, Borçları ve Emlâkinin Tasfiyesi. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(15), 401-432.
- Arıkan, Z. (2014). Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk yolu Dergisi*, 6(23), 261-281.

- Arsan, N. (Dü.). (2006). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906 – 1938)*. Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- Arslan, M. (2007). Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programları ve Belli Başlı Özellikleri. *Milli Eğitim Dergisi* (146). 18 Mayıs 2018 tarihinde https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/146/aslan.htm sayfasından erişilmiştir.
- Atatürk Maarif Kongresini Açarken*. (t.y.). 07 Mayıs 2018 tarihinde <http://www.atam.gov.tr/ataturkun-soylev-ve-demecleri/egitim-kongresini-acarken> sayfasından erişilmiştir.
- Avcı, C. (2013). Harf İnkılabı ve Millet Mektepleri . *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi / Mediterranean Journal of Humanities*, 3(1), 43-60.
- Aydemir, Ş. S. (2011). *Tek Adam Mustafa Kemal 1922-1938* (Cilt III). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aydın, B. (2015). 20 Haziran 2018 tarihinde <https://turkiye.net/yazarlar/bahtiyar-aydin/koy-enstitulerini-inonu-neden-kapatmisti-1/> sayfasından erişilmiştir.
- Aydın, B. M. (2013). *Köy Enstitüleri ve Toplum Kalkınması*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aydın, M. Ş. (1987). Medreselerin Gerileyiş Sebepleri Üzerine. *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(4), 321-336.
- Aydoğan, M. (Dü.). (1996). *Köy Enstitüleri: Amaçlar-İlkeler-Uygulamalar*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Aydoğan, M. (Dü.). (1997a). *Hasan Âli Yücel Köy Enstitüleri ve Köy Eğitimi İle İlgili Yazıları-Konuşmaları* Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı.
- Aydoğan, M. (Dü.). (1997b). *İsmail Hakkı Tonguç Kitaplaşmamış Yazıları* (Cilt I). Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Aydoğan, M. (Dü.). (2000). *İsmail Hakkı Tonguç Kitaplaşmamış Yazıları* (Cilt II). Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Aysal, N. (2005). Anadolu'da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*(35-36), 267-282.
- Babacanoğlu, M. D. (2014). Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü. *Köy Enstitüleri*(42), 6-7.
- Bahadır, Z. (2002). Köy Enstitüsü. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 26, s. 283-285). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- Baltacı, C. (2004). Mektep. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 29, s. 6-7). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- Başgöz, İ., & Wilson, H. E. (1968). *Türkiye Cumhuriyetinde Eğitim ve Atatürk*. Ankara: Dost Yayınları.
- Batır, B. (2004). Türk Eğitim Reformunda Bir İsim: Mehmet Tahir Münif Paşa. *Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*(2), 11-24.
- Baytal, Y. (2000). Tanzimat ve II. Abdülhamid Dönemi Eğitim Politikaları. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*(11), 23-32.

- Bilecik, S. (2016). Eğitime Siyasi ve İdeolojik Yaklaşımlar Bağlamında Köy Enstitüleri ve İmam Hatip Okulları. *Mütefekkir Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 3(6), 329-347.
- Binbaşoğlu, C. (1994). Köy Enstitülerinin Kurulması ve İlk Mezunları ile İlgili Bir Tören. *Abece Dergisi*(91), 9-12.
- Bozaslan, B. M., & Çokoğullar, E. (2015). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Modern Eğitimin İnşası: Devletin Kurtulmasından Devletin Kurulmasına. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), 309-329.
- Bozkurt, İ., & Bozkurt, B. (2009). Yeni Alfabenin Kabulü Sonrası Mersin'de Açılan Millet Mektepleri ve Çalışmaları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 8(18-19), 117-135.
- Bozkurt, N., İpşirli, M., Birişik, A., & Orman, İ. (2003). Medrese. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 28, s. 323-340). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- Budak, L., & Budak, Ç. (2014). Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne İlkokul Programları (1870-1936). *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*(3/1), 377-393.
- Buluç, B. (1997). Tanzimat Döneminde İlköğretim. *Çağdaş Eğitim Dergisi*(232), 36-39.
- CHP (1942). Halkevleri ve Halkodaları (1932-1942).www.tbmm.gov.tr. 17 Mayıs 2018 tarihinde <http://hdl.handle.net/11543/532> sayfasından erişilmiştir.
- Cüçük, E., Bay, E., & Doğan, A. (2017). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı'da Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Öğrenci Giriş Şartları ile Usullerinin Belirlenmesi ve Değerlendirilmesi (Nizamnâme ve Talimatnâmelere Göre). *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16(1), 136-161.
- Çalışır Hovardaoğlu, S. (2014). Pazarören Köy Enstitüsü'nün Sosyo-Mekânsal Etkilerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Kırsal Tarih Araştırması (1938-1954). *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*(19), 581-599.
- Çelik, A. (2007). Hatıralarla Sıbyan Mektepleri. *Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*(27), 125-135.
- Çelik, F. (2011). Ölümünün 50. Yılında Büyük Eğitim ve Siyaset Adamı Hasan Âli Yücel (1897-1961). *Yükseköğretim Dergisi*, 1(2), 111-112.
- Çelik, H. (2008). Cumhuriyet Dönemi Vatandaşlık Eğitiminde Önemli Adımlar. *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(1), 359-369.
- Çetinoğlu, O. (2008a). *Açıklamalı Yorumlu Kronolojik Kültür Sanat Tarih Ansiklopedisi (7007 Yıllık Dünya Tarihi)* (Cilt I). İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Çetinoğlu, O. (2008b). *Açıklamalı Yorumlu Kronolojik Kültür Sanat Tarih Ansiklopedisi (7007 Yıllık Dünya Tarihi)* (Cilt II). İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Çetinoğlu, O. (2008c). *Açıklamalı Yorumlu Kronolojik Kültür Sanat Tarih Ansiklopedisi (7007 Yıllık Dünya Tarihi)* (Cilt III). İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Çetinoğlu, O. (2008ç). *Açıklamalı Yorumlu Kronolojik Kültür Sanat Tarih Ansiklopedisi (7007 Yıllık Dünya Tarihi)* (Cilt IV). İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.

- Çolak, Y. (2010). 1923-1929 Dönemi Türkiye'de İç Politika. *Osmanlı'dan İkininli Yıllara Türkiye'nin Politik Tarihi İç ve Dış Politika* (s. 219-230). içinde Ankara: Savaş Yayınevi.
- Demir Görür, E. (2015). İnas Rüşdiye Mektepleri: Yanya Hamidiye İnas Rüştiye Mektebi Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(36), 311-322.
- Demirtaş, Z. (2007). Osmanlı'da Sıbyan Mektepleri ve İlköğretimin Örgütlenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 173-183.
- Dikmen, M. (2014). Küttâb. *Osmanlıca-Türkçe Sözlük*. içinde İstanbul: Cihan Yayınları.
- Dilek, H. (2016). 1927 Köy Muallim Mektepleri ile Köy Okulları Müfredat Programının Analizi ve Yurttaşlık Bilgisi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 92-110.
- Doğan, R. (1997). Osmanlı Eğitim Kurumları ve Eğitimde İlk Yenileşme Hareketlerinin Batılılaşma Açısından Tahlili. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 37(1), 407-442.
- Duman, T. (1999). Osmanlı'da Öğretmen Yetiştirme Sistemi. *Osmanlı Ansiklopedisi* (Cilt 5, s. 306-314). içinde Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Dündar, C. (2015). *Köy Enstitüleri*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Erdem, Ç. (2008). Cumhuriyet Yönetiminin 1930'lu Yıllarda Köyde ve Köylülükte "Dönüşüm"ü Gerçekleştirme İsteğinin Bir Aracı Olarak "Köy Eğitim Kursları". *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(3), 187-200.
- Ergün, M. (2000). Medreseden Mektebe Osmanlı Eğitim Sistemindeki Değişme. *Yeni Türkiye*(32), 735-753.
- Erten, T. (2007).Kuruluşunun 67.Yılında Köy Enstitüleri ve Pazarören Köy Enstitüsü.tuncererten.wordpress.com. 29 Haziran 2018 tarihinde <https://tuncererten.wordpress.com/gecmis-zaman-olur-ki/pazaroren/> sayfasından erişilmiştir.
- Gedikoğlu, Ş. (1949). *Niçin? Eğitim Kursları-Köy Enstitüleri*. Ankara: İdeal Matbaa ve Ciltevi.
- Gedikoğlu, Ş. (1971). *Evreleri, Getirdikleri ve Yankalarıyla Köy Enstitüleri*. Ankara: İş Matbaacılık ve Ticaret.
- Genç, S. Z. (2007). Cumhuriyetten Günümüze İlköğretimde Program Geliştirme Çabaları. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 123-137.
- Geray, C. (1980). Halk Eğitimi ve Toplum Kalkınması Açısından Köy Enstitüleri. *Eğitim ve Bilim*, 5(25), 4-11.
- Gözütok, F. D. (2003). Türkiye'de Program Geliştirme Çalışmaları. *Milli Eğitim Dergisi*(160). 10 Haziran 2018 tarihinde http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/160/gozutok.htm sayfasından erişilmiştir.
- Gurbetoğlu, A. (2015). Tanzimat'tan Günümüze Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Çabaları ve Geçmişten Alınmayan Dersler. *TYB Akademi Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(13), 75-94.

- Güler, D. S., & Öztürk, F. (2003). Türkiye'de Okul Öncesi Öğretmeni Yetiştirmeye Dönük İlk Program ve Uygulamalar. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 2(4), 261-275.
- Güneş, İ. (2012). *Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türkiye'de Hükümetler Programları ve Meclisteki Yankıları (1908-1923)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gürsel, Ö., Tekergül, E., Turan, K., Toraman, B., Karagöz, Ö., & Gültaş, M. (2009). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bir Eğitim Modeli Köy Enstitüleri. S. Altın (Dü.) içinde, *1. İnşaat Mühendisliği Eğitimi Sempozyumu* (s. 121-127). Antalya: İnşaat Mühendisleri Odası Antalya Şubesi .
- Hasan Âli Yücel Biyografisi. (t.y.).<http://www.meb.gov.tr/meb/hasanali/hayati/halibiyografi.htm> (ET:12 Nisan 2018).
- http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1047 (ET:15 Mayıs 2018).
- İhsanoğlu, E. (1993). Dârülfünun. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 8, s. 521-525). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- İşçel Bakkal, B. (1999). Türkiye'de Köy Enstitüleri (Kuruluşu, Kapanışı ve Faaliyetleri). *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Kalyoncuoğlu, Z. (2010). Köy Enstitüleri'nde Hasan Âli Yücel'in Yeri. *Folklor Edebiyat Dergisi*, 16(64), 237-244.
- Kapluhan, E. (2012). Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*(26), 172-194.
- Kapluhan, E. (2014). 1921 Maarif Kongresi'nin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri ve Önemi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), 123-134.
- Karaömerlioğlu, M. A. (2009). Türkiye'de Köycülük, Köy Enstitüleri. T. Bora, M. Gültekingil, & A. İnsel (Dü.) içinde, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Kemalizm* (Cilt II, s. 284-297). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kınacı, A. (2008). Her Sayıda Bir Enstitü: Hasanoğlan Köy Enstitüsü. *Köy Enstitüleri*(6), 1.
- Kirby, F. (1962). *Türkiye'de Köy Enstitüleri*. Ankara: İmece Yayınları.
- Kısıklı, E. (2012). Atatürk Döneminde Cumhuriyet Kültürünü Yerleştirme Çabaları Çerçevesinde Halkevleri ve Millet Mektepleri. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 331-340.
- Koç, N. (2013). *Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitüleri*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Koçyiğit, U. (2003). Pazarören Öğretmen Okulları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kodal, T. (2014). Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Ocakları. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*(52), 295-314.
- Kodaman, B. (1999). *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Korkmaz, A. (2011). *Köy Enstitülerinin Kuruluşunun 71.Yılı*. 21 Haziran 2018 tarihinde <http://ekampus.orav.org.tr/blogger/akorkmaz02/page/40816/koy-enstitulerinin-kurulusunun-71-yili> sayfasından erişilmiştir.
- Korkmaz, T. (2016). *Tipolojik ve Kuramsal Bağlamda Milliyetçilik ve Anadoluculuk*. Ankara: Binyıl Yayınevi.
- Köklügiller, A. (2016). *Köy Enstitüleri Nedir? Ne Değildir?* İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Köy Öğretmenleri Kanunu (1937). 12 Mayıs 2018 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc017/kanuntbmmc017/kanuntbmmc01703238.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Köy Enstitüleri (Albüm). (1997). M. Özel (Der.) T.C. Kültür Bakanlığı.
- Köy Enstitüleri Kanunu. (1940). 25 Mayıs 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/4491.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Köy Enstitüleri Öğretim Programı*. (1943). Ankara: Maarif Matbaası.
- Köy Enstitüsü Programları*. (2004). Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Köy Kanunu. (1924). 02 Haziran 2018 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu*. (1942). 03 Haziran 2018 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/5141.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Kutay, A. (2017). *Demokrat Parti'yi Kuran Büyük Toprak Sahipleri Toprak Mahsulleri Vergisi'ne (1943-1946) Neden Karşı Çıktı*. 10 Haziran 2018 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/320004434_Demokrat_Parti'yi_Kuran_Buyuk_Toprak_Sahipleri_Toprak_Mahsulleri_Vergisi'ne_1943-1946_Neden_Karsi_Cikti sayfasından erişilmiştir.
- Maarif Teşkilâtına Dair Kanun. (1926). 29 Mayıs 2018 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc004/kanuntbmmc004/kanuntbmmc00400789.pdf adresinden erişilmiştir.
- Medrese. *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi* (1986) (C. 15, s. 7915-7917). İstanbul: Milliyet.
- Medrese. *Dictionnaire Larousse (Ansiklopedik Sözlük)* (1993) (C. 4, s. 1621-1622). İstanbul: Milliyet.
- Memioğlu, A. Z. (2003). İmparatorluktan Cumhuriyet'e İlk Öğretimimiz. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* (21), 241-252.
- Menekşe, N. (2005). *Köy Enstitüleri Gerçeği*. İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği.
- Okur, M. (2005). Milli Mücadele ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Milli ve Modern Bir Eğitim Sistemi Oluşturma Çabaları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 199-217.
- Ortaş, İ. (2006). Ülkemizin Kaçırdığı En Büyük Eğitim Projesi: Köy Enstitüleri. *PİVOLKA* (17), 3-5.
- Öcal, M. (1991). Âmin Alay. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 3, s. 63). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.

- Özdemir, Y., & Aktaş, E. (2011). Halkevleri (1932'den 1951'e). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*(45), 235-262.
- Özkan, İ. (2016). Türk Eğitiminde Öğretmen Okulları ve Öğretmen Yeterliliklerine Dair Düşünceler. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 5(15), 19-27.
- Öztürk, C. (1991). Atatürk Devri'nde Köy Öğretmeni Yetiştirme Politikası. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*(3), 237-259.
- Öztürk, C. (1993a). Dârülmuaallimin. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 8, s. 551-552). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- Öztürk, C. (1993b). Dârülmuaallimât. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 8, s. 549-550). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- Öztürk, C. (2005). *Türkiye'de Düünden Bugüne Öğretmnen Yetiştiren Kurumlar*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Öztürk, C. (2008). Rüşdiye. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 35, s. 300-303). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- Pazarören Köy Enstitüsü 1942-1943 Eğitim-Öğretim Yılı 1.,2.,3. Sınıflara Ait sınıf Geçme Defterleri.
- Pehlivanoglu, R. (2016). *Türkiye'de Köy Enstitüleri ve Pazarören Köy Enstitüsü*. Kayseri.
- Sakaoğlu, N. (2003). *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*. İstanbul:İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Salman, A. (2013). *İçinde Yaşayanların Anlatımıyla Pazarörenli Yıllar*. Kayseri: Geçit Yayınları.
- Sarıkaya, Y. (1999). Osmanlı Medreselerinin Gerilemesi Meselesi: Eleştirel Bir Değerlendirme Denemesi. *İslâm Araştırmaları Dergisi*(3), 23-39.
- Sarınay, Y. (2012). Türk Ocağı. *TDV İslâm Ansiklopedileri* (Cilt 41, s. 545-546). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- Somel, S. A. (2015).Tanzimat Döneminde Eğitim Reformunun Dönüm Noktası: 1869 Tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, Esbab-ı Mucibe Layihası ve İdeolojik Temelleri.*Sabancı Üniversitesi*.12 Ocak 2018 tarihinde http://research.sabanciuniv.edu/27113/1/Somel_1869_Tarihli_Maarif-i_Umumiye_Nizamnamesi_Esbab-%C4%B1_Mucibe_Layih%C4%B1_Makale.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Soysal, İ. (1996). Fransa-Türk Fransız İlişkileri. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 13, s. 181-184). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- Sümer, F. (1985). *Selçuklular Devrinde Milletlerarası Büyük Bir Fuar Yabanlu Pazarı*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Şahin, M. (2001). Sabri Kolçak'ın Pazarören Köy Enstitüsü Anıları. *Toplumsal Tarih*(88), 12-18.
- Şahin, M., & Tokdemir, M. A. (2011). II. Meşrutiyet Döneminde Eğitimde Yaşanan Gelişmeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 851-876.
- Şanal, M. (2009). Osmanlı İmparatorluğu'nda Kız Öğretmen Okulu (Dârülmuaallimât), Kuruluşu, Okutulan Dersler ve Kapatılışı (1870-1924). *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*(26), 221-244.

- Şanal, M., & Karagöz, S. (2006). Türk Eğitim Tarihi İçerisinde Kayseri Zincidere Köy Muallim Mektebi ve Faaliyetleri (1926-1932). *Milli Eğitim*(172), 183-202.
- Şen, A. (2013). Osmanlı'dan Günümüze Modernleşme Çabaları. *EKEV Akademi Dergisi*(57), 477-492.
- Şeren, M. (2008). Köye Öğretmen Yetiştirme Yönüyle Köy Enstitüleri. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 203-226.
- Şimşek, H. (2014). Osmanlı Döneminde Kısa Süreli Öğretmen Yetiştirme Uygulamaları (Darulamelîyat ve Taşrada Öğretmen Yetiştirme). *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 77-95.
- Tekeli, İ., & İlkin, S. (1999). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Tonguç, E. (2001). *Bir Eğitim Devrimcisi: İsmail Hakkı Tonguç* (Cilt 1). Ankara: Güldikenî Yayınları.
- Tonguç, E. (2004). *Bir Eğitim Devrimcisi: İsmail Hakkı Tonguç* (Cilt II). Ankara: Güldikenî Yayınları.
- Tongul, N. (2004). Türk Harf İnkılâbı. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*(33-34), 103-130.
- Toprak, G. N. (2008). Cumhuriyetin İlk Döneminde Türk Eğitim Sistemi ve Köy Enstitüleri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tozlu, N. (1991). *Kültür ve Eğitim Tarihimizde Yabancı Okullar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tunaya, T. Z. (1988). *Türkiye'de Siyasal Partiler II. Meşrutîyet Dönemi*. Hürriyet Vakfı Yayınları.
- Türk, İ. C. (2006). Osmanlı Devleti İlköğretim Okulları Tarih Müfredat Programları-Tarih Öğretim Usulleri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*(14), 333-346.
- Türkoğlu, P. (1997). *Tonguç ve Enstitüleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük: Balık baştan kokar (t.y.). 16 Aralık 2017 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=bal%C4%B1k%20ba%C5%9Ftan%20kokar&cesit=3&guid=TDK.GTS.544fa56a6b83b9.97252223 sayfasından erişilmiştir.
- Uzunçarşılı, İ. H. (2014). *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ürekli, F. (2002). Tanzimat Dönemi Osmanlı Eğitim Sistemi ve Kurumları. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 382-406.
- Yalçın, G. (2012). *Canlandırılan Ütopya Köy Enstitüleri*. İstanbul: E Yayınları.
- Yaşaroğlu, M. K. (2012). Üç Aylar. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 42, s. 276). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.

- Yetişgin, M., & Dumanoglu, S. C. (2017). Osmanlı Darülmualimin Mektebi: Maraş Darülmuallimini . *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16(4), 1083-1100.
- Yiner, A. (2012). Köy Enstitüleri Üzerine Bir Deneme. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(4), 307-317.
- Yüceer, S. (2002). Türkiye'nin Aydınlanma Sürecinde Bir Kültür Devrimi Millet Mektepleri. *Atatürkçü Bakış*, 1(1), 13-32.
- Yücel, H. Â. (2011). *Davam*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

EKLER

KANUNLAR

789 Sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun

Maarif teşkilâtına dair kanun

(Resmî Ceride ile neşir ve ilân : 3/IV/1926 - Sayı : 338)

No.
789

BİRİNCİ MADDE — Türk dili ve buna müteallik bilcümle ilmi meseleler ile iştigal etmek üzere Maarif vekâletinde bir dil heyeti teşkil edilmiştir. Heyet azalarının ne suretle tayin edilecekleri ve vazifelerinin hududu İcra Vekilleri Heyetince yapılacak bir talimatname ile gösterilir.

İKİNCİ MADDE — Münhasıran talim ve terbiye işleriyle iştigal etmek üzere Maarif vekâletinde bir talim ve terbiye dairesi ihdas olunmuştur. Bu daire bir reisin idaresi altındadır. Dairenin şubelerile teşkilâtını idare etmek üzere reisten başka azamî on mütahassıs bulunacaktır. Daireye lüzumu kadar memur tayin olunur. Daire reisi, vekâletin; azalar, daire reisinin teklifi ve vekâletin inhasile İcra Vekilleri Heyetince tayin olunur. Dairenin teşkilâtı ve vazifesinin hududu İcra Vekilleri Heyetince yapılacak bir talimatname ile tesbit ve tayin edilir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Maarif vekâleti veya diğer bir vekâlet tarafından açılmış veya lüzumuna göre açılacak mekteplerle bilûmum hususî mekteplerin derecelerinin tayini Maarif vekâletine aittir. Diğer vekâletlere merbut orta tedrisat derecesindeki mekteplerin programları alâkadar vekâletle Maarif vekâleti tarafından müştereken yapılır. Yüksek tedrisat mekteplerinin programları - Maarif vekâletinin mütaaleası alınmak şartile - ait olduğu vekâlet tarafından tanzim ve Maarif vekâletince tescil olunur.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Türkiyede hiç bir mektep Maarif vekâletinin ruhsat ve muvafakatî olmaksızın açılmaz. Vekâletler muayyen tahsil dereceleri haricinde kendi memur ve mensupları için muvakkat kurs ve talingâhlar açabilirler.

BESİNCİ MADDE — İlk mektepleri:

- 1 - Şehir ve kasaba gündüz,
- 2 - Şehir ve kasaba yatı,
- 3 - Köy gündüz,
- 4 - Köy yatı mektepleridir.

Gündüz ilk mektepleri vilâyetlerin idarei hususiye varidatı ile açılır.

Şehir ve kasaba yatı mekteplerini muhtaç kimsesiz çocuklara mahsus olmak üzere Maarif vekâleti açar. Bu nevi mektepler aranılan şartları haiz olmak üzere vekâletin müsaadesile mahallî idareler ve belediyeler tarafından dahi açılabilir.

Köy yatı mektepleri, mektebi olmayan köylerin çocuklarına mahsustur. Bu mektepler gerek umumî ve gerek hususî bütçelerle idare olunabilir.

Bilûmum köy mektepleri idare ve talim heyetleri, çocukları köy hayatından ayırmayacak bir talim ve terbiye usulünü tatbik ile mükelleftir.

Köy mekteplerinin tahsil müddeti en az üç senedir.

ALTINCI MADDE — İlk tedrisat mektepleri Maarif vekâletinin müsaadesile açılır. Bunların programları ile tedris tarzlarının tayini ve murakabesi Maarif vekâletine aittir. İlk tahsil çağındaki çocuklar meslek mekteplerine giremezler. İlk tahsil çağını geçirmiş ve hiç tahsil görmemiş çocukları kabul eden müesseseler bunlara ilk tahsili de vermeğe mecburdur.

YEDİNCİ MADDE — Orta tedrisat mektepleri:

- 1 - Liseler,
- 2 - Orta mektepler,
- 3 - İlk muallim mektepleri,
- 4 - Köy muallim mektepleridir.

Bu mekteplerden başka yüksek ve orta muallim mektepleri vardır.

Yüksek muallim mektebi lise muallimlerini, orta muallim mektebi orta mekteplerle ilk ve köy muallim mekteplerinin muallimlerini ve ilk tedrisat müfettişleriyle tatbikat müdürlerini yetiştirir.

SEKİZİNCİ MADDE — İlk, orta ve yüksek muallim mektepleri mezunları vekâletin göstereceği yerlerde sekiz sene hizmet etmeğe mecburdurlar. Bu müddet zarfında kendi isteğiyle meslekten ayrılan muallim mektebi mezunlarının, tahsilde bulundukları müddete ait mektep masraflarından hisselerine düşen miktarı, yüzde elli fazlasıyla ve aslının faizile birlikte, kendilerinden veya kefillerinden tahsili emval kanununa tevfikân tahsil edilir. Bu gibi muallim mektebi mezunları borçlarını ödemedikçe Devlet dairelerinden hiç birinde kullanılamazlar. Mecburî hizmetten kaçan muallimleri badelihtar istihdam eden malî ve iktisadî müesseselerle ticarethaneler, bu tazminatı üzerlerine almış sayılırlar. Muallim mektepleri talebesinden tahsili isteğiyle bırakanlarla muallim mekteplerinden şimdiye kadar çıkmış olanlar ve ecnebi memleketlerde Devlet parasıyla tahsil edenler aynı ahkâma tâbidirler.

DOKUZUNCU MADDE — İlk tedrisat muallimlerinin maaşları en az on beş liradır. İlk tedrisat muallim muavinlerinin maaşları en az sekiz liradır.

Orta tedrisat sabit muallimleri staj müddetinde iki bin kuruş maaş alırlar. Muallim unvanını kazandıkları tarihten itibaren maaşları iki bin beş yüz kuruşa iblâğ edilir. Orta tedrisat mevkut muallimlerinin maaşı bin beş yüz kuruştan başlar. Staj müddetinin nihayetinde bin yedi yüz kuruşa çıkarılır.

Gerek orta ve gerek ilk tedrisat sabit muallimlerinin maaşlarına her üç senede yüzde on beş ve mevkut muallimlerin maaşlarına yüzde on nisbetinde zam icra edilir.

ONUNCU MADDE — Devlet hizmetlerinden birinde müstahdem bulunan bir zata, görülecek ihtiyaca binaen, bir muallimlik verildiği takdirde, o derse ait muallimlik mebde maaşı ile tahsisatı nisbetinde ücret verilir.

ON BİRİNCİ MADDE — İlk tedrisat muallim ve muavinlerine ayrıca ayda bin kuruştan çok, beş yüz kuruştan az olmamak üzere ev kirası verilir.

ON İKİNCİ MADDE — Maarif hizmetinde asıl olan muallimlikdir.

ON ÜÇÜNCÜ MADDE — İlk mektepler müdür ve başmuallimlerine, kıdemlerine göre alacakları muallimlik maaşından başka, idarî hizmetlerine mukabil olmak üzere ücret olarak, ilk tedrisat meclislerinin kararile, ayda on liradan yirmi liraya kadar tahsisat verilir.

İlk tedrisat müfettişleri kıdemlerine göre alacakları maaştan, başka ücret olarak, vilâyet maarif idarelerinin takdiri ve vekâletin tasdiki ile, on beş liradan otuz liraya kadar tahsisat alırlar.

ON DÖRDÜNCÜ MADDE — Orta mektep müdürleri kıdemlerine göre kanunen alacakları maaştan başka idarî vazifelerine mukabil, ayda yirmi liradan otuz liraya kadar ücret alırlar.

Lise ve muallim mektepleri müdürleri kıdemlerine göre kanunen alacakları maaştan başka, idarî hizmetlerine mukabil, otuz liradan altmış liraya kadar ücret alırlar.

ON BEŞİNCİ MADDE — Vazifesinde müsbet mesaisi, ehliyet ve iktidarı mahallinin en büyük maarif makamı tarafından esbabı mucibeye müsteniden beyan edilerek kendilerine takdirname verilmesi teklif olunan muallimlere, müdürler encümeninin inhasile, vekâlet tarafından takdirname verilir. İki senelik hizmeti fiiliye zarfında üç takdirname alan muallimin müddetine bir sene zammedilir.

İki sene zarfında bu suretle üç defa tevbih cezasına uğrayan muallimlerin kıdemleri bir sene tenzil olunur.

ON ALTINCI MADDE — Maarif meslekinin her hangi şubesinde vazife ifa eden muallimlerle mebus ve asker olanların müddeti hizmetleri kıdemlerine zammolunur. Ancak mazereti makbuleye müstenit olmaksızın muallimlikten çekilen ve bilâhare muallimliğe gelmek isteyen kimselerin eski kıdemleri nazarı itibare alınmaz.

ON YEDİNCİ MADDE — Uzaklıklarına veya sıhhi ve idarî esbaptan dolayı hususî vaziyetleri haiz olmalarına binaen İcra Vekilleri Heyetince tayin ve tefrik ve dereceleri tesbit olunan mahallere bu mahaller haricinden gönderilen muallimlere, sülûsten misle kadar maaş zam ve ana göre tahsisatı fevkalâde ita ve iki senei kâmileye mukabil bir seneye kadar zammolunur. Bu gibi mahallere gönderilen muallimler üç senei kâmile nihayetinde başkamahalle tahvillerini bihakkın talep edebilirler. Müracaatları ertesi tedris senesi iptidasına kadar terviç olunmayan muallimlerin istifaları mücaz olup kendilerine memuriyeti sabıkalarına muadil memuriyet verilinceye kadar tam maaş ve tahsisat ita kılınır.

ON SEKİZİNCİ MADDE — Maarif vekâletinin meslekî hizmetleriyle mektep müdürlüklerine munhasıran müderris ve muallimler tayin olunur.

✓ **ON DOKUZUNCU MADDE** — Bu kanunun neşrinden sonra ilk muallim mektepleriyle köy muallim mekteplerinden mezun olanlara elbise ve teçhizat bedeli olarak bir defaya mahsus olmak üzere seksener lira verilir.

YİRMİNCİ MADDE — Türkiye maarif teşkilâtı itibarile mntakalara ayrılmıştır. Bir veya bir kaç vilâyetten teşekkül eden her mntakada bir maarif emini bulunur. Her vilâyette ayrıca bir maarifmüdürü veya memuru dahi vardır.

YİRMİ BİRİNCİ MADDE — Maarif emini, ilk mektep muallim ve muallim muavinleriyle müdür ve başmuallimlerini, ilk tedrisat müfettişlerini, eminlik maiyetindeki kalem heyetini, maarif mntakası dahilindeki vilâyetlerin maarif kalemi başkâtip ve kâtiplerini ve vekâletçe tayin ve vekâlet emrine alınmaları kendilerine bırakılacak diğer maarif müntesiplerini kanun ve talimatnameler dairesinde tayin ve vekâlet emrine alır. İhtar, tektir ve katı maaş gibi cezalar da verir. Maarif eminleri vilâyet bütçelerindeki maarif tahsisatı hakkında meclisi umumîlere arz edilmek üzere vilâyetlere teklifatta bulunurlar. Maarif eminleri, mntakası dahilindeki orta tedrisat mekteplerini de murakabe ederler.

YİRMİ İKİNCİ MADDE — Maarif vekâleti muallimleri - maaş ve sınıflarına hâlel gelmemek üzere - lüzum gördüğü yere tahvil eder. Bilâmazeret kabul etmeyenler müstafi addolunur.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ MADDE — Maarif hizmetine dahil olan muallimlerin maaşlarından yirmi yaşına kadar aidatı tekaüdiye tevkif edilmez.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ MADDE — Türkiyede yapılacak resmî mektep binaları, kütüphaneler ve müzeler ancak Maarif vekâletinin hazırladığı projeler dairesinde yapılır.

YİRMİ BEŞİNCİ MADDE — Diğer kanunların bu kanuna uymayan ahkâmı muallimler hakkında meri olamaz.

YİRMİ ALTINCI MADDE — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

YİRMİ YEDİNCİ MADDE — Bu kanunun ahkâmını icraya Dahiliye, Maliye ve Maarif vekilleri memurdurlar.

22 mart 1926

<i>Cumhuriyet Riyasetine tebliği</i>	:	24 - III - 1926 tarih ve 1/838 No. lı tezkere ile
<i>Berayi neşir ve ilân kanunun Başvekâlete tebliğ edildiğini misir Cumhuriyet Riyasetinden mevru tezkerenin tarih ve numarası</i>	:	25 - III - 1926 ve 4/300
<i>Müzakeratı ihtiva eden zabıt ceridelerinin cilt ve sayfası</i>	:	Cilt Sayfa
	:	22 41
	:	23 235:236,303:324,327,333,334:336,339,349,353:355
<i>İşbu kanunun alâkadar olduğu diğer kanunların numaraları</i>	:	832,1409

3238 Sayılı Köy Eğitimcileri Kanunu

— 982 —

Köy eğitimcileri kanunu

(Resmî Gazete ile neşir ve ilâm : 24/VI/1937 - Sayı : 3639)

No.
3238

Kabul tarihi
11 - VI - 1937

BİRİNCİ MADDE — Nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek, Ziraat işlerinin fennî bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik etmek üzere köy eğitimcileri istihdam edilir.

İKİNCİ MADDE — Köy eğitimcileri, Maarif ve Ziraat vekillikleri tarafından; ziraat işleri yaptırılmağa elverişli okul veya çiftliklerde açılan kurslarda yetiştirilir.

Eğitmen yetiştirme kurslarının masrafları Maarif ve Ziraat vekillikleri bütçelerinden ödenir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Maarif vekilligince seçilecek ve mezun sayılarak kurslara vazife görmek üzere gönderilecek ilk öğretim müfettişleriyle ilk okul öğretmenleri bu kurslarda bulundukları müddetçe mükteseb hakları olan maaşlarını ve makam ücretlerini tam olarak alırlar.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Eğitimci bulunan köylerden lüzumu kadari birleştirilerek bir bölge teşkil edilir. Her bölgeye gezici bir başöğretmen veya öğretmen tayin olunur ve bunlar köy eğitimci yetiştirme kurslarına iştirak etmiş ilk okul öğretmenlerinden seçilir.

Gezici öğretmen veya başöğretmenlerin mükteseb hakları olan maaş ve makam ücretleri mensub oldukları hususî idare bütçelerinden ödenir.

Bunların gezmeleri için harcırah mukabili olarak bölge merkezi haricinde vazifeten geçirecekleri her gün için 100 kuruşu geçmemek üzere Maarif vekilligince tayin edilecek miktarda mezkûr Vekillik bütçesinden tediyat yapılır.

BEŞİNCİ MADDE — Köy eğitimcilerine İcra Vekilleri Heyetince tasdikli kadrolarda tesbit edilecek miktar üzerinden ve Maarif vekâleti bütçesine mevzu vilâyetlere yardım tahsisatından alâkadar vilâyetlerce aylık ücret;

Ziraat vekâleti bütçesinden de meccanen tohum, fidan, damızlık ve ziraat aletleri gibi vesait verilir.

ALTINCI MADDE — Köy eğitimcilerinin kurslara alınmaları, yetiştirilme tarzları, köylerdeki ödevleri, beşinci maddede yazılı vesaiti icabında köylü lehine nasıl kullanacakları, işlerinin takib ve teftişi Maarif ve Ziraat vekilliklerince müştereken kararlaştırılır.

YEDİNCİ MADDE — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

SEKİZİNCİ MADDE — Bu kanunun hükümlerini icraya Dahiliye, Maarif, Maliye ve Ziraat vekilleri memurdur.

15 haziran 1937

Cumhuriyet Reisliğine yazılan tezkerenin tarih ve numarası : 12 - VI - 1937 ve 1/862
Bu kanunun neşir ve ilânının Başvekilliğe bildirildiğine dair Cumhuriyet Reisliğinden gelen tezkerenin tarih ve numarası : 15 - VI - 1937 ve 4/521
Bu kanunun müzakerelerini gösteren zabıtların cild ve sayfa numaraları : Cild Sayfa
19 48,145,213

3704 Köy Eğitim Kurşları İle Köy Öğretmen Okullarının İdaresine Dair Kanun

Köy eğitim kursları ile köy öğretmen okullarının idaresine dair kanun

Kanun No: 3704

Kabul tarihi: 7/7/1939

Madde 1 — Öğretmen yetiştirilmek üzere Maarif Vekilliğince köylerde açılmış ve açılacak öğretmen okulları ile Maarif ve Ziraat Vekilliklerince köy eğitimci yetiştirilmek maksadile 3238 sayılı kanuna göre açılan eğitim kursları ihtiyaçlarına kifayet edecek miktarda Maarif Vekilinin talebi üzerine tahsis edilecek Devlete aid tarla, çiftlik, bağ ve bahçe vesaire gibi arazi İcra Vekilleri Heyetince kararlaştırılacak esaslar dairesince tefrik ve tesbit olunur.

Madde 2 — Köy öğretmen okulları ile eğitim kurslarının her biri için Maarif Vekâleti bütçesinden 20 000 liraya kadar mütedavil sermaye verilebilir. Bu işler için icab eden vasıtalar da bu sermayeden temin edilir.

Madde 3 — Bu öğretmen okulları ile eğitim kurslarının mütedavil sermayeden yapacakları alım ve satım işleri 2490 sayılı Arttırma, Eksiltme ve İhale Kanunu hükümlerine tâbi olmadığı gibi Divanı Muhasebatın vizesinden de müstesnadır. Ancak mütedavil sermaye muhasibi Divanı Muhasebata hesap vermekle mükelleftir. Mütedavil sermayenin işletilmesinden elde edilecek varidat fazlası malsandığına yatırılır.

Muvakkat madde — Köy öğretmen okulları ile eğitim kurslarından Ziraat Vekâletine aid iâşe ve ibateye müteallik her türlü eşya ve malzeme ile ziraat işlerinde kullanılan hayvan, alet ve her türlü ziraat vasıtaları Maarif Vekâletine devir ve mevcut kıymetleriyle mütedavil sermayeye ilâve edilir. İkinci madde mucibince 1939 senesinde mütedavil sermaye hesabına verilecek paralar Maarif Vekâleti bütçesinin 667 nci faslının birinci maddesinden verilir.

Madde 4 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 5 — Bu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

10/7/1939

Kanun No.	Bağlığı	Düştur Tertib	Cild	Sahife	Resmî Gazete Sayı
2490	Arttırma, Eksiltme ve İhale Kanunu	3	15	1057	2723
3238	Köy Eğitimcileri Kanunu	3	18	1316	3639

3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanunu

— 233 —

Köy enstitüleri kanunu

(Resmî Gazete ile neşir ve ilânı : 22/IV/1940 - Sayı : 4491)

No.
3803

Kabul tarihi
17 - IV - 1940

BİRİNCİ MADDE — Köy öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde, Maarif vekilliğince Köy enstitüleri açılır.

İKİNCİ MADDE — Bu enstitülerin 1 numaralı cedvelde gösterilen maaşlı muallim ve memurları 3656 sayılı kanunun ikinci maddesine bağlı cedvelin Maarif vekilliği kısmına ilâve edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Enstitülere tam devreli köy ilk okullarını bitirmiş sıhatli ve müstaid köylü çocuklar seçilerek alınır.

Enstitülerin tahsil müddetleri en az beş yıldır.

Öğretmen olamayacağına kanaat getirilen talebenin ayrılacağı mesleklerin tahsil müddetleri Maarif vekilliğince tesbit edilir.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Enstitülere kabul edilenler sıhhi sebepten gayri sebeplerle müesseseden ayrıldıkları veya çıkarıldıkları takdirde okudukları müddete isabet eden masraf, kendilerinden veya kefillerinden alınır.

BESİNCİ MADDE — Bu müesseselerde tahsillerini bitirerek öğretmen tayin edilenler, Maarif vekilliğinin göstereceği yerlerde yirmi sene çalışmaya mecburdurlar. Mecburî hizmetlerini tamamlamadan meslekten ayrılanlar Devlet memuriyetlerine ve müesseselerine tayin edilemezler. Bu gibilerin kendilerinden veya kefillerinden müessesede bulundukları zamana aid masrafın iki misli alınır.

ALTINCI MADDE — Köy enstitülerinden mezun öğretmenler, tayin edildikleri köylerin her türlü öğretim ve eğitim işlerini görürler. Ziraat işlerinin fennî bir şekilde yapılması için bizzat meydana getirecekleri örnek tarla, bağ ve bahçe, atelye gibi tesislerle köylülere rehberlik eder ve köylülerin bunlardan istifade etmelerini teğmin ederler. Bu öğretmenlerin disiplin işlerinin ne suretle görüleceği bir nizamname ile tayin edilir.

YEDİNCİ MADDE — Köy enstitülerinden mezun olan öğretmenler, ayda (20) lira ücretle Maarif vekilliğince tayin edilirler. Muvaffakiyetle hizmet görenlerin ücretleri 6 ncı ders yılı başında 30, 15 ncı ders yılı başında da 40 liraya çıkarılır. Bu öğretmenlerin istihkakları üç ayda bir peşin olarak yılda dört defada ödenir. Öğretmenlerin aylık ücretleri ve vazife mahalline gitme zarurî yol masrafları Maarif vekilliği bütçesinden ödenir.

SEKİZİNCİ MADDE — Köy enstitülerinden mezun olan öğretmenler hasta oldukları takdirde, 788 sayılı kanunun 84 ncü maddesinin A, B ve C fıkralarındaki hükümlere göre, ücretlerini alırlar.

DOKUZUNCU MADDE — Köy enstitülerinden mezun öğretmenlerin filî askerlik hizmetleri esnasında kayıdleri terkin olunmayacağı gibi kendilerine 1076 numaralı kanun mucibince astegmenlik veya askerî memurluk tevcihine kadar

almakta oldukları ücretin üçte ikisi aylık tazminat olarak verilir.

Aynı öğretmenler, seferberlik, talim ve manevra gibi sebeplerle silâh altına alındıkları takdirde, 3041 numaralı kanun ahkâmına tâbi tutulurlar.

ONUNCU MADDE — Köy enstitülerinden mezun olanlara, Maarif vekilliği bütçesinden ve bir defaya mahsus olmak üzere vazifeye başladıkları ay içinde zatî teçhizat bedeli olarak (60) lira verilir.

ON BİRİNCİ MADDE — Köy enstitülerinden mezun öğretmenlere istihsale yarayıcı âletler, ıslah edilmiş tohum, çift ve irad hayvanları, cins fidan gibi istihsal vasıtaları, köy öğretmenlerinin tayin edildikleri okulların demirbaşına geçirilmek suretile Devletçe parasız olarak verilir.

ON İKİNCİ MADDE — Köy öğretmenlerinin tayin edildikleri okullara, köy hududu içindeki ziraat işlerine elverişli araziden Köy kanununa göre satın alınarak öğretmenin ve ailesinin geçimine, okul talebesinin ders tatbikatına yetecek miktarda arazi tahsis edilir. Köyde Devlete aid arazi bulunduğu takdirde okula tahsis edilecek arazi tercihan bunlardan ayrılır.

ON ÜÇÜNCÜ MADDE — Köy öğretmenlerinin okul namına meydana getirdikleri her türlü işletmelerdeki mahsul, hayvan ve binalar kuraklık, sel, yangın, çok hasar yapan nebat ve hayvan hastalıkları ve bilûmum cevî hâdiseler gibi sebeplerle ziyana uğradıkları takdirde işletmeği yeniden tesis maksadile ve Maarif vekilliği bütçesinden zamanında okul namına zarar ve ziyânı karşılayacak bir yardım yapılır.

ON DÖRDÜNCÜ MADDE — Köy okuluna aid her türlü demirbaş eşya, hayvan ve saire okulun malı olup bu işletmeden elde edilecek hasılat, öğretmene aittir. Ancak, öğretmenin ayrılışında bu demirbaşlar yeni gelen öğretmene, bu mümkün olmadığı hallerde yeni öğretmen gelinceye kadar köy ihtiyar heyetine, işletilmek üzere, aynen teslim edilir. İşletmeyi köy ihtiyar heyeti teslim ettiği takdirde işler imece ile yapılır. Bu suretle elde olunan mahsullerden satılması zarurî olanlar, ihtiyar heyetlerince satılarak nakden ve diğerleri aynen muhafaza ve yeni öğretmene devir ve teslim olunur.

İşletmeye aid eşya ve tesisat ile hayvanlar Devlet emvali muamelesine tâbi tutulur.

ON BEŞİNCİ MADDE — Köy öğretmenlerinin işleri, gezici başöğretmenler ve ilk tedrisat müfettişleri tarafından takib ve teftiş edilir.

Köy öğretmenlerinin işlerinin normal bir şekilde yürütülmesine Devlet teşkilâtı mensupları yardım ederler.

ON ALTINCI MADDE — Köy öğretmenlerinin tayin edilecekleri okulların binaları ve öğretmen evleri Maarif vekilliğince verilecek plânlara göre Köy kanununa tevfikân, bölge ilk tedrisat müfettişi ile gezici başöğretmenin nezaretinde köy ihtiyar heyetleri tarafından yaptırılır ve öğretmen tayin edilecek köylere keyfiyet üç yıl önce bildirilir. Köy bütçesinde de ona göre tedbirler alınır. Öğretmen işe başlamadan evvel okul binası ile öğretmen evi tamamen bitirilir.

Köy okulları binalarının tamiri ve okulun daimî masrafları köy ihtiyar heyetlerince teğmin edilir.

ON YEDİNCİ MADDE — Köy enstitülerine aşağıda adları yazılı müesseselerden mezun olanlar öğretmen tayin edilirler:

- 1) Yüksek okullar ve Üniversite fakülteleri mezunları,
- 2) Gazi Terbiye enstitüsü mezunları,
- 3) Öğretmen okulları mezunları,
- 4) Ticaret liseleri ve Orta ziraat okulları mezunları,
- 5) Erkek sanat okulları ve Kız enstitüleri mezunları,
- 6) Köy enstitüleri mezunları,
- 7) İnşaat usta okulları mezunları,
- 8) Bunlardan başka her türlü teknik ve mesleki okullar mezunları.

Bu enstitülerde mutahassis işçiler yevmiye veya aylık ücretle usta öğretici olarak çalıştırılabilir. Köy enstitülerinde çalıştırılacakların ne suretle tayin edilecekleri, terfi şekilleri ve bu enstitülerin idari işlerinin nasıl yürütüleceği bir nizamname ile tesbit olunur.

ON SEKİZİNCİ MADDE — Bu kanun hükümlerine tâbi olacak köy öğretmenleri için Maarif vekilliği tarafından : Hükmi şahsiyeti haiz ve mercii Vekillik olmak üzere «Köy öğretmenleri tekaüd sandığı» ve «Köy öğretmenleri sağlık ve içtimai yardım sandığı» teşkil edilecektir.

a) Tekâüd sandığının sermayesi ve gelirleri şunlardır:

1 - Maarif vekilliği bütçesine Köy enstitüleri masrafı olarak her yıl konulacak tahsisat yekûnunun binde biri,

2 - Aylıkları arttırılan, sandığa dahil, köy öğretmenlerinin ücretlerinden kesilecek ilk aylık zamları,

3 - Sandık sermayesinin bütün gelirleriyle bilûmum müteferrik gelirler.

Tekâüd sandığının mevcud alacakları Devlet emvaline mahsus hak ve rûçhanları haizdir. Bu paralar ve alelûmum aidat ile faiz ve temettüleri bir gûna harç ve resme tâbi olmadığı gibi haciz ve temlik edilemez. Hizmet müddetleri (30) seneyi dolduran ve sandığa dahil bulunan köy öğretmenleri tekaüdlüklerini talep edebilirler. Bu gibiler ayda 20 lira ücretle tekaüde sevk edilirler. Tekâüdlük ücretleri üç ayda bir peşin olarak ödenir.

b) Sağlık ve içtimai yardım sandığının sermayesi ve gelirleri şunlardır:

1 - Maarif vekilliği bütçesine Köy enstitüleri masrafları namile her yıl konulacak tahsisat yekûnunun binde biri,

2 - Sandığa dahil öğretmenlerin aylıklarından kesilecek yüzde birler,

3 - Teberrütlere,

4 - Sandık sermayesinin gelirleriyle sair bilûmum gelirler.

Her iki sandığın tediyeleri Divanı muhasebat vizesine tâbi değildir.

ON DOKUZUNCU MADDE — Bir öğretmenin vefatı halinde okula aid olub menfaati öğretmene tahsis edilmiş bulunan emvalin ölüm yılı içinde elde edilecek hasılatının yarısı yardım sandığına ve yarısı da gelecek öğretmene verilir.

Ölen öğretmenin mirasçıları, okul emvalinin hasılatı üzerinde hiç bir hak iddia edemezler.

YİRMİNCİ MADDE — Köy öğretmenleri tekaüd sandığı ile Köy öğretmenleri sağlık ve içtimai yardım sandığının idaresi, işleyiş tarzı, öğretmenlerin tekaüde sevk usulleri, yapılacak yardımların şekilleri, velhasıl bu iki sandığın bütün işlerine müteferri bilûmum hususlar birer nizamname ile tesbit olunur.

Bu nizamnamelerde hükmi şahsiyeti haiz Devlet müesseselerinde kurulmuş mümasil sandıkların azalarına teğmin eylediği menfaatlara mütenazır menfaatler gösteren hükümlerin bulunması şarttır.

YİRMİ BİRİNCİ MADDE — Köylerde çalışan öğretmenlerin ve ailelerinin, köy okullarındaki talebenin sıhhat işlerine meccanen bakmak üzere Maarif vekilliğince sıhhat müfettişi hekimler tayin edilir.

Köy öğretmenleri, öğretmenlerin eşleri ve çocukları Maarif vekilliği prevan-toryom ve sanatoryomunda parasız tedavi edilirler.

YİRMİ İKİNCİ MADDE — Bu enstitülerin tesisat, inşaat ve tamirat işleri 2490 sayılı Arttırma ve eksiltme ve ihale kanununa tâbi değildir.

MUVAKKAT MADDE — A) 1 numaralı cedvelde gösterilen kadrolardan ilişik 2 sayılı cedvelde yazılı muallimlikler ve memuriyetler 1939 yılı Umumi muvazene kanununun 16 ncı maddesine bağlı (L) cedvelinin Maarif vekilliği kısmına konulmuştur.

B) 7 - VII - 1939 tarih ve 3704 numaralı kanunda adı geçen köy öğretmen okulları bu kanunla köy enstitülerine kalbedilmişlerdir. Mezkûr kanunun metnin-deki köy öğretmen okulları tâbirleri köy enstitüleri şeklinde değiştirilmiştir.

18 - I - 1940 tarih ve 3782 sayılı kanunun 7 ncı maddesile açılan (Köy öğret-men okulları her türlü masrafı) unvanlı fasıl (Köy enstitülerinin maaş, ücret ve her türlü masrafları) şeklinde değiştirilmiş ve bu fasla fevkalâde tahsisat ola-rak (250 000) lira konulmuştur.

C) 1939 ve 1940 malî yıllarında bu enstitülerde çalıştırılacak ücretli müs-tahdemler kadrosu İcra Vekilleri Heyetince tesbit edilir.

D) 1939 malî yılı umumî muvazene kanununun 4 ncü maddesine bağlı (D) cedvelinin Maarif vekilliği kısmında yazılı leyli talebeler meyanına (Köy ens-titüleri) talebesi namile 2 000 aded talebe kadrosu ilâve edilmiştir.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanun neşri tarihinden nuteberdir.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ MADDE — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Ve-killeri heyeti memurdur.

20 nisan 1940

[1] NUMARALI CEDVEL

*Köy enstitüleri muallimlerine ve memurlarına
aid kadro*

D.	Memuriyetin nevi	Aded	Maaş	D.	Memuriyetin nevi	Aded	Maaş
4	Muallim	16	90	12	Muallim	111	25
5	»	20	80	13	»	88	20
6	»	25	70	14	»	40	15
7	»	30	60	12	Memur	14	25
8	»	45	50	13	»	24	20
9	»	76	40				
10	»	63	35			613	
11	»	61	30				

[2] NUMARALI CEDVEL

Köy enstitüleri muallim ve memurları kadrosundan mevkuf tutulacaklara aid cedvel

D.	Memuriyetin nevi	Aded	Maaş	D.	Memuriyetin nevi	Aded	Maaş
4	Muallim	16	90	12	Muallim	71	25
5	»	18	80	13	»	48	20
6	»	17	70	14	»	10	15
7	»	10	60	12	Memur	8	25
8	»	25	50	13	»	2	20
9	»	46	40				
10	»	23	35			320	
11	»	26	30				

Cumhuriyet Reisliğine yazılan tezkerenin tarih ve numarası : 18 - IV - 1940 ve 1/339
 Bu kanunun neşir ve ilânının Başvekilliğe bildirildiğine dair Cümhur Reisliğinden gelen tezkerenin tarih ve numarası : 20 - IV - 1940 ve 4/518
 Bu kanunun müzakerelerini gösteren zabıtların cild ve sayfa numaraları : Cild 9 Sayfa 26,27
 10 62,70:92,92,99:102

Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanunu

Kanun No: 4274

Kabul tarihi: 19/6/1942

BİRİNCİ BÖLÜM

Teşkilât

A) Okullar ve İdareleri

Madde 1 — Köylerde resmî, mecburi ve parasız ilk öğrenim okulları ve kursları şunlardır:

- 1 - Eğitimci köy okulları;
- 2 - Öğretmenli köy okulları;
- 3 - Öğretmenli ve eğitimci köy okulları;
- 4 - Pansiyonlu veya pansiyonsuz bölge köy okulları (Bu okulların durumu ve arazisi maksada elverişli olduğu takdirde, nahiye merkezlerinde açılmaları tercih olunur);
- 5 - Akşam okulları;
- 6 - Köy ve bölge meslek kursları.

Bu okullar ve kurslar idare, öğretim, eğitim, ziraat, sanat, sağlık korunması, çocuk bakımı ve köy halkını yetiştirme yönünden sırasıyla aşağıda yazılı mercilere bağlıdırlar:

- a) Bölge gezici öğretmenliklerine ve gezici başöğretmenliklerine;
- b) Bölge ilk öğretim müfettişliklerine;
- c) Bölge köy enstitüsü müdürlüklerine;
- d) Kaza maarif memurluklarına;
- e) Vilâyet maarif müdürlüklerine.

Madde 2 — Öğitmenler ve köy enstitüsü mezunu öğretmenler, Maarif Vekilliğine tesbit edilecek olan gezici öğretmenlik veya gezici başöğretmenlik bölgelerindeki köylerde kurulan okullara tayin edilirler.

Bu bölgelerdeki öğretmen ve öğretmenlerin vazife ile ilgili her türlü işlerini görmek üzere, her bölgeye köy enstitülerinden mezun ve köylerde başarı göstermiş öğretmenlerden 3238 sayılı kanuna göre bir gezici öğretmen veya gezici başöğretmen tayin edilir.

Gezici öğretmen ve gezici başöğretmenler kaza merkezlerinde görülecek işler bakımından kaza maarif memurluklarına;

Eğitmeni, öğretmeni ve köy halkını yetiştirmekle ilgili işler yönünden bölge ilk öğretim müfettişliklerine bağlıdır.

Bunlar, ziraat işlerinin gelişmesi için Ziraat Vekâleti mütehassıslarıyla valilik ziraat müdürleri ve ziraat muallimleriyle işbirliği yaparlar. Bu işbirliğinin mahiyet ve şekli Maarif ve Ziraat Vekillikleri arasında kararlaştırılır.

Madde 3 — İkinci madde hükümlerine göre teşkil edilecek gezici öğretmenlik veya gezici başöğretmenlik bölgelerinden lüzumu kadarı birleştirilerek bir teftiş bölgesi kurulur. Bu bölgeye giren okul, eğitmen, öğretmen, gezici öğretmen ve gezici başöğretmenlerin her türlü işleri bir ilk öğretim müfettişi tarafından teftiş, murakabe ve idare edilir.

Müfettişlik merkezi, teftiş bölgesi içindeki kaza veya nahiyelerden birinin merkezidir.

Bölge ilk öğretim müfettişleri, bölgelerindeki okulları ilgilendiren idare işleri bakımından maarif müdürlüklerine bağlıdır. Bölgelerinde çalışan eğitmen, öğretmen, gezici öğretmen ve gezici başöğretmenlerin, köy enstitülerini ilgilendiren işleri yönünden o kesimdeki köy enstitüsü müdürlükleriyle işbirliği yaparlar.

Madde 4 — Köy enstitüsü müdürlükleri, kendi kesimlerine giren valiliklerin köylerinde çalışan eğitmen, öğretmen, gezici öğretmen, gezici başöğretmen ve ilk öğretim müfettişlerine bu kanunda yazılı esaslara göre her türlü yardımlarda bulunurlar. Köy okullarının gelişme ve yükselmesiyle ilgili işleri planlaştırılır.

Madde 5 — Kaza maarif memurları, kazalarında bulunan diğer ilk okullar ve Maarif Vekilliğinin idarelerine vereceği maarif kurumları gibi birinci maddede yazılı bütün köy okullarını ilgilendiren idare işlerini de görürler.

Madde 6 — Maarif müdürleri, vilâyetleri içinde bulunan bütün diğer okullar ve maarif kurumları gibi, birinci maddede yazılı köy okullarını da idare, teftiş ve murakabe ederler.

Valilik ziraat müdürleri birinci maddede yazılı okulların ziraat işlerini teftiş edebilirler. Teftiş neticelerini valilik yoluyla Maarif Vekilliğine bildirirler.

Vekillik sıhhat müfettişleri, valilik sıhhat müdürleri ve Hükümet tabipleri birinci maddede yazılı köy okullarının sağlık durumlarını teftiş edebilirler. Teftiş sonunda yazacakları raporları, müfettişler doğrudan doğruya, sıhhat müdürleriyle Hükümet tabipleri valilik yoluyla Maarif Vekilliğine gönderirler.

B) Disiplin kurulları

Madde 7 — Valilik merkez kazasıyla diğer kazalara bağlı köylerin öğretmenleriyle köy enstitülerinden mezun öğretmenlerin disiplin işlerine bakmak üzere, teftiş bölgesi müfettişinin bulunmadığı takdirde maarif memurunun başkanlığında her kaza merkezinde beşer üyeli birer (Kaza, köy öğretmenleri ve eğitmenleri disiplin kurulu) teşkil edilir. Bu kurulun üyeleri şunlardır:

1 - Merkez kazası başöğretmenlerinden bölge ilk öğretim müfettişinin göstereceği üç namzet arasından maarif müdürünün seçeceği bir başöğretmen;

2 - Kaza içindeki bölgelerde çalışan gezici öğretmenlerle gezici başöğretmenler arasından maarif müdürlüklerince seçilecek bir gezici öğretmen veya gezici başöğretmen;

3 - Kaza köylerinde çalışan eğitmen ve öğretmenlerin aralarından seçecekleri bir eğitmen ve bir öğretmen.

Madde 8 — Her valilik merkezinde maarif müdürünün veya muavininin başkanlığında gezici öğretmenlerle gezici başöğretmenlerin disiplin işlerine bakmak ve yedinci maddedeki kurulun kararları için ikinci derecede tetkik mercii olmak üzere beşer üyeli bir (Valilik köy öğretmen ve eğitmenleri disiplin kurulu) teşkil edilir. Bu kurulun üyeleri şunlardır:

1 - Merkez kazası bölge ilk öğretim müfettişi;

2 - Valiliğin bütün kazalarında vazife gören gezici öğretmen ve gezici başöğretmenlerin kendi aralarından seçecekleri iki namzetten Vekillike seçilecek bir gezici öğretmen veya gezici başöğretmen;

3 - Merkez kazası köy eğitmen ve öğretmenlerinin kendi aralarından seçecekleri ikişer namzetten maarif müdürünün seçeceği bir eğitmen, bir öğretmen.

Madde 9 — Yedinci ve sekizinci maddelerde yazılı disiplin kurulları üyeleri iki yıl için seçilir. Bu kurullara seçim yoluyla girecek üyelerin ne suretle seçilecekleri Maarif Vekilliğince tesbit edilir. (Kaza ve valilik köy öğretmen ve eğitmenleri disiplin kurulları) kararlarını mürettep âzanın çokluk reyile verirler. Bu kurullar rey nisabı mahfuz kalmak üzere âzanın çokluk sayısı ile de toplanabilirler.

İKİNCİ BÖLÜM

Köy eğitmen ve öğretmenlerinin vazife ve salâhiyetleri

Madde 10 — Köy eğitmen ve öğretmenlerinin vazife ve salâhiyetleri ikiye bölünür:

A) Okul ve kurslarla ilgili işler;

B) Köy halkını yetiştirmekle ilgili işler.

A) Köy eğitmen ve öğretmenlerinin okul ve kurslarla ilgili vazife ve salâhiyetleri şunlardır:

1 - Köy okulu binasının, işliğinin yapılışında ve bahçesinin kuruluşunda çalışmak; 3803 sayılı kanunun on birinci, 3238 sayılı kanunun beşinci maddelerine göre bu okullara verilen eşyayı iyi bir şekilde muhafaza etmek; hayvanlara bakmak ve onları üretmek;

2 - Okula mahsus araziye örnek olabilecek şekilde işlemek, boş bırakmamak;

3 - Köy okulu işliğini, köylülere de faydalı olabilecek şekilde işletmek;

4 - Köyde okul talebesinin eğitim ve öğretilmesiyle ilgili her türlü tedbirleri almak ve aldurtmak;

5 - Talebenin sağlık durumlarını tehdit edici vakaları önlemeye ve gidermeye çalışmak ve bunun icabettirdiği tedbirleri almak ve aldurtmak;

6 - Teftiş bölgesine giren köylerin okul binalarını yapmak, fidanlık kurmak gibi elbirliği isteyen işlerde birlikte çalışmak ve yardımlaşmak.

B) Köy eğitmen ve öğretmenlerinin köy halkını yetiştirmekle ilgili vazife ve salâhiyetleri şunlardır:

1 - Köy halkının millî kültürünü yükseltmek, onları sosyal hayat bakımından aşırın şartlarına ve icaplarına göre yetiştirmek, köy kültürünün müspet kıymetlerini yaymak ve kuvvetlendirmek için gereken tedbirleri almak; millî bayram günlerinde, okulların açılışlarında, mahalli ve millî âdetlere göre kutlanan iş günlerinde törenler yapmak ve bunları, halk türkülleri, oyunları, marşları ve müzik aletleri esas tutulmak suretiyle tertip, tanzim ve idare etmek; köy halkını radyodan âzami derecede faydalandırmak;

2 - Köyün ekonomik hayatını geliştirmek için ziraat, sanat, teknik alanlarında köylülere örnek olabilecek işler yapmak; okullarda sergiler açmak ve diğer münasip yerlerde panayırılar açılmasına yardım etmek; istihsalın artırılması ve ürünlerin kıymetlendirilmesi, köy iş hayatına canlandırılmasıyla ilgili tedbirlerin alınmasında köylülere gereken yardımlarda bulunmak; gidip gelinmesi mümkün yerlerdeki pazar, sergi, panayır, fuar, müze gibi ekonomik hayatın gelişmesiyle ilgili kuruluşlarla halkı ve talebeyi ilgilendirmek, onların buraları ziyaret etmelerine kılavuzluk etmek; ormancılığa ait bilgilerin artırılmasına çalışmak ve ormanların faydalarını ve korunmalarını anlatmak; kurulmuş köy ormanlarının bakımıyla korunmasında ve yeniden kurulacakların kurulmasında yardım etmek;

3 - Köyde ve yakın muhitlerde bulunan tarih eserleriyle memleket güzelliğini teşkil eden tabii ve teknik kıymeti haiz eser ve anıtların onarılması; neslinin tükenmemesi ve körelmemesi lâzımgelen hayvan ve bitki cinslerinin tesbiti ve korunmasıyla ilgili işlerde muhtarlar, köylülerle ve ilgili diğer teşkilatlarla beraber çalışmak;

4 - Köy halkının saadet ve felâketiyle ilgili bütün işlerde elden gelen her türlü yardımı yapmak, gerekli koruyucu tedbirleri almak ve bu gibi hallerde Hükümet teşkilatını ilgilendiren işleri zamanında ilgililere yazı ile bildirmek veya gidip haber vermek;

5 - Devletin ve köy halkının umumî menfaatleri ve mukadderatıyla ilgili Millî Müdafaa, imce, asker ailelerine yardım, orman ve köy yangınlarını söndürme, ortaklama ziraat ve nakil vasıtaları edinme, her türlü kooperatifleri kurma ve işletme gibi hususlarda köylülerle işbirliği yapmak ve bu işlerin icaplarına göre çalışmak;

6 - Muhte ve temin edilecek vasıtalarla köy gençlerinin yüzcü, kayakçı, güreşçi, bînci, atıcı, avcı, bisiklet, motosiklet ve traktör kullanıcısı gibi hareketli ve canlı vasıflarda yetiştirilmeleri için gereken her türlü teşebbüslerde bulunmak, mümkün olan tedbirleri almak ve bu hususların gerçekleşmesi için çalışmak.

Ziraat işleri için mümkün olan yerlerde Vekâlet ziraat mütehasıslarıyla valilik ziraat müdür ve muallimlerinin mütalâaları alınır.

Madde 11 — Onuncu maddede yazılı işlerin gerçekleştirilmesi için ilgili köylüler bu kanunda yazılı esaslara göre ve diğer kanunlarda tesbit edilen hükümlere uygun olmak şartıyla öğretmen ve öğretmenlere yardım etmek ve onlarla işbirliği yapmak vazifesiyle mükellefler.

Bu mükellefiyetlerden kaçınanlarla işleri aksatanlar ve bu işlere fesat karıştıranlar hakkında eğitim ve öğretmenlerin ihbarı üzerine ilk öğretim müfettişi tarafından yapılacak tetkik üzerine verilecek rapora nazaran takibe lüzum görüldüğü takdirde köyün bağlılığına göre kaymakam veya valinin yazacağı bir müzekkere ile Cumhuriyet müddeiumumiliğine gönderilir. Müddeiumumilik bu evrakı sulh mahkemesine tevdi eder ve mahkemece de bu hareketleri sabit görülenler üç günden on beş güne kadar hafif hapis veya beş liradan yirmi beş liraya kadar hafif para cezasıyla cezalandırılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Okullara kabul ve devam

Madde 12 — Köy okullarının çalışma zamanları, eğitim ve öğretmenlerle bölge gezici öğretmen veya gezici başöğretmenleri ve ilk öğretim müfettişleri tarafından, köylülerin iş durumlarına, mevsimlerin ve köylerin hususiyetlerine göre birlikte tesbit edilir ve Maarif müdürlüğüne tasdik olunarak valiliğe tasdik ettirildikten sonra ilgililere bildirilir. Köy okullarının çalışma müddetleri bir yıl içinde yedi aydan az olamaz.

Bu okullarda açılacak meslek kurslarının devam müddetleri ve çalışma usulleri Maarif Vekillliğince tesbit edilir.

Madde 13 — Köylerde her yıl eylül ayının sonuna kadar altı yaşını bitirmiş olanlar, ilk okula ve ilk okulu bitirdikten sonra, daha yüksek okullara devam etmeyenlerden on altı yaşını tamamlamamış bulunanlar varsa bunlar da birinci maddede yazılı meslek kurslarına devam mecburdurlar.

Eğitmen veya öğretmeni bulunan her köyün muhtarı, her yıl okul açılmadan on beş gün evvel eğitim, öğretmen, gezici öğretmen veya gezici başöğretmenle birlikte bu esasa göre köyün mecburi öğrenim yanında olan çocuklarının bir cetvelini tanzim ederek mühürlar. Bu cetvelde adları yazılı çocuklardan okula devam mecbur olanlar, bu müddet içinde velilerine bildirilir.

Henüz nüfus hüviyet cüzdanı alınmamış çocuklar varsa bunların yaşları bu kurullarca çocukları görmek suretiyle tayin ve tesbit edilerek işlerinden mecburi öğrenim çağında olanların adları cetvele yazılır.

Madde 14 — Bölge pansiyonlu köy okullarına; bölgeye giren köylerden bu köylerin nüfus durumlarına göre en müstait çocuklar alınır. Bunlar bölge ilk öğretim müfettişinin veya gezici öğretmen ve gezici başöğretmenin başkanlığında bölge okulu başöğretmeniyle çocuk alınacak köyün eğitimci veya öğretmeni ve muhtarının gireceği bir (Bölge Okulu Kurulu) tarafından seçilir. Seçimde gözetilecek şartlar ve esaslar Maarif Vekillliğince tesbit olunur. Bu çocuklar bölge okulunda pansiyonlu olarak köyü hesabına okutulur. Yiyecekleriyle yatak takımları kendi köylerinin ihtiyar meclislerince temin edilir.

Bu hususta köylüye tahmil olunacak mükellefiyetlerin nevi ve miktarının tayin ve tahsilinde Köy Kanunu hükümleri tatbik olunur.

Bu mükellefiyetlere karşı yapılacak itirazlarda ve bunların tetkik edilmesinde ve karara bağlanmasında 3664 sayılı kanun hükümlerine uyulur.

Pansiyonlu bölge köy okullarına bu okulların bulundukları köylerle yakınlarındaki köylerin çocukları gündüzlü olarak da devam edebilirler.

Madde 15 — Okula devam edemeyecek derecede hasta olan çocuğun velisi keyfiyeti gününde eğitimci veya öğretmene bildirir. Hastalığının kanaat getirilen çocuk, hasta olduğu günler için devamsız sayılmaz ve hakkında takibat yapılmaz. Çocuğa zaruri sebeplerle öğretmen, eğitimci veya başöğretmen tarafından bir ders yılı içinde on günü geçmemek üzere verilen izinlere müstenit okula gelmeyişler de takibat bakımından devamsızlık sayılmaz.

Henüz on altı yaşını bitirmedikleri halde ilk okula devamları Maarif Vekillliğince Medeni Kanun bakımından şahsi halleri itibarıyla mahzurlu görülenler akşam okullarına veya meslek kurslarına devama mecbur tutulurlar.

Madde 16 — On üçüncü ve on beşinci maddelerde yazılı olan sebeplerden gayri bir sebeple çocuğunu mecburi öğrenim kurumlarına hiç göndermeyen veya gönderdikten sonra devamını temin etmeyen veliler hakkında aşağıda yazılı hükümler tatbik olunur :

1 - Devam etmeyen çocuğun velisine eğitimci veya öğretmen tarafından en çok üç gün içinde muhtar vasıtasıyla çocuğun okula gönderilmemesi sebebinin bildirilmesi veya bir mazereti yoksa devamının temini yazılı olarak tebliğ edilir.

2 - Bu tebliğ üzerine çocuk yine mazeretsiz olarak gelmezse öğretmen veya eğitimci tarafından en çok beş gün içinde keyfiyet muhtara ihbar edilir.

3. Bu ihbar üzerine muhtar ihtiyar meclisini hemen toplar ve bu meclisçe okula devam etmeyen veya gönderilmeyen çocuğun velisi hakkında her gelmediği gün için yirmi beş kuruştan yüz kuruşa kadar para cezası alınmasına en çok bir hafta içinde karar verilir ve çocuğun velisiyle muhtara ve ilgili Eğitimci veya öğretmene tebliğ olunur.

4 - Çocuğun okula gönderilmemesinden veya devamsızlığından dolayı eğitimci veya öğretmen tarafından birinci ve ikinci fıkrada yazılı tebliğ ve ihbar muamelesi, müddetleri içinde yapılmaz veya muhtara ihbar edildikten sonra da ihtiyar meclisi toplanıp müddeti içinde keyfiyeti bir karara bağlamazsa ceza takip düşer. Bu hallerde vaktinde tebliğ ve ihbarı yapımayan eğitimci ve öğretmenlere bu kanunda yazılı disiplin cezası ve muhtarla ihtiyar meclisi azaları hakkında da Köy Kanununun 27 nci maddesinde yazılı ceza tatbik olunur.

5 - İhtiyar meclisleri tarafından verilecek kararlara karşı beş gün içinde veli, eğitimci, öğretmen, gezici öğretmen ve gezici başöğretmen nahiye müdürlüğüne itirazda bulunabilirler. İtiraz yazı ile yapılır. Veliler ihtiyar meclislerine şifahi beyanda bulunarak zabıt tutulmak suretiyle de itiraz edebilirler. Gezici öğretmen ve gezici başöğretmenin itirazına eğitimci veya öğretmene yapılan tebliğ başlangıç sayılır.

Vilâyet merkez kazasına veya doğrudan doğruya diğer bir kazaya bağlı köylerde bu itiraz vali veya kaymakama yapılır.

Bu makamlarca verilen kararlar kesin olup başka hiçbir kazai veya idari mercie başvurulamaz.

6 - İki defa para cezasına mahkûm edildikten sonra çocuğunu okula göndermeyen veya devamını temin etmeyen veliler sulh mahkemeleince bir haftadan bir aya kadar hafif hapis cezasına mahkûm edilirler. Tekerrür halinde evvelce verilen ceza iki kat olarak hükümlenir ve ayrıca beş liradan cili liraya kadar da hafif para cezasına mahkûm edilirler.

7 - Çocukların okula gönderilmemesinden veya devamlarının temin edilmemesinden dolayı girişilecek takip, çocuğun velisi olan baba veya anası ve bunlar hayatta bulunmadıkları veya köyde olmadıkları takdirde okula karşı veliliği üstlerine alanlarla köyde oturan kanuni mümessilleri hakkında yapılır.

8 - Kesinleşen para cezalarının tahsilî Köy Kanununun 66 ncı maddesine göre yapılır.

Madde 17 — On altıncı madde hükmüne göre karar verilen para cezalarının tahsilî imkânı olmadığı anlaşırsa kesinleşen kararın bir örneği vali veya kaymakamlık yoluyla Cumhuriyet Müddeiumumiliğine gönderilir. İhtiyar meclisince verilen karar müddeiumumilikçe bir lira için bir gün olmak üzere hapse çevrilerek infaz olunur. İnfaz sırasında karar altına alınan para cezası ödendiği takdirde umumî hükümlere göre hapsedildiği müddetin para cezasıyla mahsubu yapılarak mahkûm salıverilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Talebinin ders araçları

Madde 18 — Mecburi öğrenim okullarına devam eden çocukların Maarif Vekillliğince tesbit olunacak ders ve iş araçlarıyla sanat ve ziraat

aletlerini çocukların velileri temin etmeye mecburdurlar. Bunu yapmayan çocuk velilerinden, eğitmen ve öğretmenlerle başöğretmenlerin, gezici öğretmenler veya gezici başöğretmenlerin yazılı teklifi üzerine bu araçları ve aletleri temine yetecek para üç gün içinde Köy Kanununun altmış altıncı maddesine göre ihtiyar meclisi kararıyla velilerinden tahsil olunur. Tahsil olunan paralarla ihtiyar meclisleri çocuğun ihtiyaçlarını temin ederler.

Madde 19 — Ders ve iş araçlarıyla sanat ve ziraat aletlerini temin edemeyecek kadar fakir olan ailelerin çocuklarının bu ihtiyaçlarını temin etmek maksadıyla köy bütçelerine tahsisat konulur.

Fakir ailelerin çocuk sayısı ve bu çocukların ihtiyaçlarına karşılık olmak üzere köy bütçelerine konacak tahsisat miktarı eğitmen, öğretmen, gezici öğretmen veya gezici başöğretmenin teklifi üzerine köy ihtiyar meclislerince kararlaştırılır.

Madde 20 — 3803 sayılı kanunun 16 ncı maddesine göre okulun sıra, masa, yazı tahtası, harita, tebeşir, soba, odun, kömür, lamba, petrol, süpürge gibi daimi ihtiyaçlarını temin etmek üzere köy bütçelerine köyün gelir kaynaklarıyla uygun olarak tahsisat konur.

Okulun bu ihtiyaçlarını bütçenin tanziminden bir ay evvel köy muhtar ve ihtiyar meclisine eğitmen ve öğretmenler yazı ile bildirirler.

Köyün geliri müsait olduğu halde bu tahsisatı bütçelerine koymayan muhtar ve ihtiyar meclisi azaları hakkında köyün bağlı bulunduğu vilâyet veya kaza idare heyetleri kâzılarıyla Köy Kanununun yirmi yedinci maddesinde yazılı ceza tatbik olunur. Hükmolunan para cezasını vermiyenlerden bu para Tahsilî Emval Kanununa göre tahsil edilir. İdare heyetlerinin bu husustaki kararları kesin olup bunlar aleyhine hiçbir mercie baş vurulamaz.

Bu maddeye göre tahsil olunan paralarla ve ihtiyar meclisi kararıyla okulun birinci fıkrada yazılı ihtiyaçları temin olunur.

Madde 21 — On dokuz, yirmi, yirmi iki ve yirmi üçüncü maddelerde yazılı işlerin karşılanması için tahsisatı zamanında bütçelerine koymayan köyler için bu tahsisat, bütçeleri tasdikla salâhiyetli idare âmirleri tarafından doğrudan doğruya konulur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Okul yapımı ve onarımı.

Madde 22 — 3803 sayılı kanunun 16 ncı maddesine göre yapılacak köy okul binalarının yapılması ve onarılması için gereken tahsisat gelirleri elverişli iken bütçelerine koymayan veya koyup ta karşılığı bulunmadığı halde sehipsiz sarfetmiyen ve bu iş için lüzumlu arsa ile araç ve gereci zamanında sağlamıyan muhtar ve ihtiyar meclisi azaları hakkında yirminci maddenin üçüncü fıkrası hükmü tatbik olunur.

Madde 23 — Bölge köy okulları binalarının veya bu binalara eklenecek dersane, yatakhane, yemekhane, hamam, çamaşılık, ahır, depo ve ılık gibi yapıların ve bunlarla ilgili yolların, su yollarının yapılması ve onarılmasıyla bölge köylerinin ortak malları olarak tesis edilecek fidanlık, dutluk, kavaklık, çayırılık gibi kuruluşlar, bölgeye giren köylerde oturan köylülerin birlikte çalışmalarıyla ve gelir kaynaklarına uygun olarak bu köylerin bütçelerine her yıl için bu maksatla konulacak tahsisatla meydana getirilir.

Yirmi ikinci madde ile bu maddede yazılı işler için para ve imcece olarak gerekli karşılık miktarı on dördüncü maddede adı geçen bölge okulu kurulunca tesbit edilir ve bölgeye giren köylerin bağlı oldukları valiliğe veya kaymakamlığa veya nahiye müdürlüğüne bildirilir.

Vali, kaymakam ve nahiye müdürleri, bu mükellefiyetlerden bedence ve malca yeterlik göz önünde bulundurularak her köye düşen miktarı programa göre tesbit ederler ve her sene bütçelerin tanzimi sırasında ilgili köy muhtar ve ihtiyar meclislerine yazı ile bildirirler.

Vali, kaymakam ve nahiye müdürleri tarafından bildirilen imcece ve paraya ait tahsisatı bütçeye koymayan veya koyup ta karşılığı bulunmadığı halde bu işlere sebepsiz sarfetmiyen muhtar ve ihtiyar meclisi azaları hakkında yirminci maddenin üçüncü fıkrası tatbik olunur.

Bölge okulundaki kurumlardan bölge içindeki köyler halkı beraberce faydalanırlar. Bu okullardan köylülere ütülmek üzere verilen tohumlar, fidanlar ve damızlıklar için hiçbir para alınmaz.

Madde 24 — 3116 sayılı Orman Kanununun 19 uncu maddesinde yazılı mektebe ait hüküm, öğretmenli veya eğitmenli, yatılı veya yatısız, pansiyonlu veya pansiyonsuz her tip köy ve bölge okullarıyla köy enstitüleri için de tatbik olunur.

Bu okullar için Devlet orman işletmesi hulunmıyan yerlerde verilecek dikili ağaçlardan Devlet orman tarife bedeli alınmaz. İşletmeye açılan yerlerde verilecek kerestelik topraklardan tarife bedeli hariç olmak üzere diğer bütün masraflar ahır.

Madde 25 — Köy halkından olan veya en az altı aydanberi köyde yerleşmiş bulunanlardan 18 yaşını bitiren ve 50 yaşını geçmiyen her vatandaş, köy ve bölge okulları binalarının kurulmasına, bu binalara su temin edilmesine, okul yollarıyla bahçelerinin yapılmasına ve bunların onarılmasına munhasır işler tamamlanuncaya kadar yılda en çok yirmi gün çalışmaya mecbur tutulur.

Bu işlerde çalışma mükellefiyetine tabi tutulacak köylülerin defteri eğitmen ve öğretmen veya gezici öğretmen ve gezici başöğretmenlerin de iştirakiyle ihtiyar meclisleri tarafından tanzim olunur.

Bu defter tanzim edilirken mükelleflerin bedeni kudretleri ve bu işlerde çalışmaya mâni halleri göz önünde tutulur.

Tanzim edilen defter köyde mahallî âdete göre ilân olunur. İlandan 10 gün sonra bu defter köy bütçelerini tasdik edecek makama gönderilir. Bu makam, 10 gün içinde defterin bu kanun hükümlerine uygun bir surette tanzim ediliş edilmediğine bakar ve alâkalılar tarafından itiraz vâkı olmuş ise bu itirazları teklif ve icabına göre tadil veya tasdik eder.

Çalışmaya mecbur olanlar yerlerine haskalarını çalıştırabilecekleri gibi çalışacakları günler için mahallî rayıcı göre amele ücretini vermek suretiyle de bu mükellefiyeti ifa edebilirler.

İşin nev'ine göre hayvanlı arabasıyla veya sahan ve pulluk gibi ziraat aletleriyle birlikte çalışanların bir günlük hizmetleri üç gün sayılır.

Bu işler eğitmen, öğretmen, veya gezici öğretmenin ve gezici başöğretmenlerin teknik, köy muhtar ve ihtiyar meclisinin idari nazaratları altında mahallî iklim ve halkın iş mevsimi göz önünde bulundurularak yukarıda yazılı mükellefiyet defterine göre bir çalışma planı dâhilinde yapılır. Mükelleflerin bu maddeye göre iş gördükleri günlerin mahsuplarını gösteren defter de bunlar tarafından tutulur.

Köylerde arazi veya bahçeleri olanlar ve bunlardan yararlık veya işçi çalıştırmak şeklinde faydalanmakla beraber köy dışında oturanlar bu maddede yazılı yirmi günlük mükellefiyeti mahallî rayıce göre işçi ücretini köy sandığına yatırmak suretiyle ifa ederler. Şu kadar ki, bu ücretin tutarı köydeki arazi veya bahçelerinin bir yıllık arazi vergisinden fazla olamaz.

Madde 26 — Yirmi beşinci maddede yazılı mükellefler arasından:

1 - Mazeretsiz olarak işe gelmiyenler veya işten kaçanlardan çalışmadıkları her gün için köy ihtiyar meclisleri karariye mahallî rayıce göre takdir olunacak amele ücreti alınır. Bu suretle alınacak ücretin mecmuu yirmi lirayı geçemez. Kararlar alâkalılara tebliğ olunur.

2 - Kendilerinden amele ücreti alınmasına karar verilenler, tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde bu karar aleyhine mükellef oldukları işe gelmemelerinin mazerete müstenit olduğu veya ücretin mahallî rayıce uygun bulunmadığı sebeplerine munhasır olmak üzere köylerin bağlılığına göre nahiye müdürlerine, kaymakamlara veya valilere itirazda bulunabilirler. Bu makamlar tarafından verilecek kararlar kesin olup aleyhine hiçbir mercie baş vurulamaz.

3 - Yukarıki fıkraya göre alınacak amele ücretleriyle yirmi beşinci maddenin son fıkrasına göre ödenecek işçi ücretlerini vermıyenlerden bu paralar Tahsilî Emval Kanununa göre istifa olunarak köy sandıklarına yatırılır.

4 - Mükelleflerin yirmi beşinci maddeye göre çalıştırılmasında kayıtsızlığı veya işi aksatacak fena halleri görülen muhtar ve ihtiyar meclisi azaları hakkında yirminci maddenin üçüncü fıkrası hükmü tatbik olunur.

Mükellefiyet işlerinin teknik bakımından idareinde kayıtsızlığı veya işi aksatacak fena halleri görülen eğitmen, öğretmeni, başöğretmeni, gezici öğretmen ve gezici başöğretmenlere ilkin durumları yazı ile bildirilir. İkincisinde bu kanunda yazılı disiplin cezası verilir. Üçüncü defasında umumî hükümlere göre haklarında takibat yapılır.

Madde 27 — Köy okullarıyla enstitülerinin her türlü ihtiyaçları için köy sınırları içindeki araziden şahsî haklar mahfuz kalmak şartıyla tedarik edilecek taş, kireç ve kum gibi yapı gereçlerinden hiçbir vergi, resim ve harç alınmaz.

Okul ve enstitülerin yapılarında ve onarma işlerinde gerekli tuğla ve kerpigleri kesmek, kireci yakmak ve söndürmek için girilen işler serbestçe hiçbir vergi, resim ve harca tabi olmaksızın yapılır. Bu maksatla açılan çukurlar iş bitince kapatılır.

Ormanlardan çıkarılacak bu gibi mallar hakkında 3116 sayılı Orman Kanununun 23 üncü maddesi gereğince Orman İdaresinden izin alınır.

ALTINCI BÖLÜM

Köy okullarına mahsus arazi

Madde 28 — Köy okulunun bulunduğu köy sınırı içindeki ziraat işlerine elverişli araziden öğretmen ve ailesinin geçimine okul talebesinin ders tabibâtına yetecek miktardaki arazinin okula tahsis, satın alınması ve istimlakı aşağıda yazılı esaslara göre yapılır:

A) Bu arazinin yeri, miktarı, bölge ilk öğretim müfettişinin bulunmadığı takdirde gezici başöğretmen veya öğretmenin başkanlığında beş üyeli bir kurul tarafından tesbit ve mazbatası tanzim olunur. Bu kurul: 1. Bölge ilk öğretim müfettişi, 2. Köy muhtarı, 3. Köy ihtiyar meclisi üyelerinin aralarından seçecekleri bir üye, 4. Gezici başöğretmen veya gezici öğretmenin seçeceği bir öğretmen veya eğitimci, 5. Gezici başöğretmen veya gezici öğretmenden teşkil edilir.

1 - Bu kurulca tanzim edilecek mazbatada gösterilen yer Devlet malı olduğu takdirde 3803 sayılı kanunun 12 nci maddesinin son fıkrası gözönünde tutularak mazbata valilik yoluyla Maliye Vekilliğine gönderilir ve Maliye Vekilliğinin tasvibiyle o yer parasız olarak köy okulu adına tahsis olunur.

2 - Mazbatadaki yer hususi eşhase ait ise mutasarrıfı veya zilyeti (A) fıkrasında yazılı kurul tarafından takdir edilecek bedeli kabul ettiği veya satmaya razı olduğu takdirde bu bedel köy sandığına ödenerek arazi köy okulu adına alınır.

3 - Mazbatada gösterilen ve eşhase ait olduğu anlaşılan yer yukarıki fıkraya göre sahibi veya zilyeti tarafından rızasıyla köy okulu adına devir ve ferag olunmadığı takdirde o yer istimlak yoluyla alınır.

4 - Köy okulları için düzümü olan yerin istimlakine vali karar verir. Bu karar üzerine (A) fıkrasında yazılı kurul tarafından istimlak edilecek yer için takdir edilen kıymet mahalli âdetlere göre ilân yoluyla mal sahiplerine veya zilyetlerine bildirilir. İlandan itibaren 15 gün içinde, alâkâhlar rızalarıyla takdir edilen bedeli kabul ile devir ve ferag etmedikleri veya bu bedele karşı mahkemeye müracaatla itirazda bulundukları takdirde istimlak bedeli Ziraat Bankasına ve bulunmayan yerlerde kaza mal sandıklarına yatırılır ve istimlak olunacak yere okul adına elkonur.

5 - Takdir edilen istimlak bedelini kabul etmeyen alâkâhlar yukarıki fıkrada yazılı ilândan itibaren 15 gün içinde mahkemeye müracaatla bu bedel hakkında itirazda bulunabilirler.

Dördüncü fıkrada yazılı ilân yapıldığı yerde bulunmayan alâkâhlar için itiraz müddeti ilânın ıcrasından itibaren üç aydır.

B) Okul için istimlakine karar verilen yerin bedeli köy bütçesinde ödenir.

C) İstimlak edilen veya satın alınan yerin ürünleri yalnız o yıla mahsus olmak üzere ekin tarafından toplanır.

D) Satın alınan veya istimlak edilen yer, köy hükmi şahsiyeti adına tapuya tescil olunur.

Köyün bağlılığına göre valilik veya kaymakamlık tarafından verilecek müzekkere üzerine tapu idareleri bu tescil işini yaparlar.

E) İstimlak edilen yerin mutasarrıfının veya zilyedinin malumî olmaması veya oturdukları yerin bilinmemesi, A fıkrasının 4 numaralı bendi hükmü yerine getirilmiş bulunmak şartıyla o yere elkonma işi bittirilmaz.

Elkonacak yerin tahliye ve teslimi işi köyün bağlılığına göre valilik veya kaymakamlık tarafından yazılacak müzekkere üzerine icra dairelerince bu maddenin A fıkrasının 4 üncü bendinde yazılı ilân yoluyla yapılmış olan tebligattan başka umumî hükümler dairesinde bir tebliğ yapılmaksızın icra ve infaz olunur.

F) Köy okulları için satın alınacak, tahsis veya istimlak edilecek yerlerin tesbiti işlerinde mümkün olduğu takdirde valilik ziraat mütehasısı veya valilik ziraat müdür ve muallimleriyle sıhhat müdürlerinin veya Hükümet tabiplerinin ve Nafia Müdürlüğünün mütalâası alınır.

Madde 29 — Köy okullarına tahsis edilecek gayrimenkullerin tesbiti için yapılacak tekliflere esas olmak üzere yirmi sekizinci maddede yazılı kurul ve salâhiyetli memurlarca ilgili köylülerden istenecek malumat geçiktirmeden verilir. Bu malumat veremeyenler veya doğru olarak bildirmeyenler sulh mahkemelerince üç günden bir aya kadar hafif hapis veya beş liradan yirmi beş lraya kadar hafif para cezasına çarptırılırlar.

Madde 30 — Okula tahsis edilen arazi üzerinde meydana getirilen gayrimenkuller ve tesisler okulun bulunduğu köyün malıdır. Bunlar vazifeli eğitimci veya öğretmen tarafından kullanılır.

YEDİNCİ BÖLÜM

Köy eğitimci, öğretmen, gezici başöğretmen ve gezici öğretmenlerinin mükâfatlandırılması ve cezalandırılması

Madde 31 — Eğitimci, öğretmen, gezici başöğretmen ve gezici öğretmenler 3238 sayılı kanunun birinci, 3803 sayılı kanunun altıncı maddelerinde ve bu kanunda yazılı işleri yaparlarken vazifelerinde gösterdikleri başarıların derecesine göre aşağıda yazılı şekillerde mükâfatlandırılırlar:

- 1 - Üstün başarı sayılmak;
- 2 - Köye hizmet edenler anıtına adı yazılmak;
- 3 - Köydeki bir tesise adı verilmek;
- 4 - Ülkü eri sayılmak.

1 - Üstün başarı sayılmak:

Vazifelerini olağanüstü bir başarı ile yapanlar için bölge ilk öğretim müfettişinin teklifiyle her yıl mart ayı içinde Köy Enstitüleri Müdürlüklerince bir başarı listesi hazırlanarak mütalâalarıyla birlikte ilgili valiliklerin maarif müdürlüklerine verilir. Maarif müdürleri kanaatlerini yazarak listeyi valilik yoluyla Maarif Vekilliğine gönderirler. Listeye girenlerin adları o yıl 17 nisanda gazete ve radyo vasıtasıyla ilân edilir.

2 - Köye hizmet edenler anıtına adı yazılmak:

Kültür bakımından kuvvetlendirilmesi lâzımgelen, tehlikeli ve bu laşıcı hastalıklar hüküm süren, yurt sınırlarına yakın bulunan, ana münakale yollarından uzak olan köylerde vazife gören, mahallin güç şartlarını yenerek öğrenimi geniş bir alana yayan ve işlerini ardı ardına beş yıl olağanüstü bir başarıyla yapan, bulunduğu köyün yetişkin halkının bu müddet içinde en az onda birini okur yazar haline getirenlerin adları, mezun oldukları enstitülerde hazırlanan (Köye hizmet edenler anıtı) na yazılır.

Bu maddede yazılı vasıfları haiz köylerin hangi köyler olduğu bölge ilk öğretim müfettişinin teklifi üzerine 8 inci maddede adı geçen (Valilik Köy Öğretmen ve Eğitimcileri Disiplin Kurulu) tarafından tesbit edilerek her ders yılı başında ilgililere bildirilir.

3 - Köydeki bir tesise adı verilmek:

Köye daimi şekilde faydalı olabilecek vasıflarda ve olağanüstü bir çalışma ile meydana gelebilecek işleri yapanların bu köylerde yeniden yapılan yol, çeşme, kanal, hamam, çamaşırlık, bahçe, koru, kavaklık, çayırılık, değirmen, elektrik santrali, köprü, kooperatif gibi yeni bir tesise adları verilir. Bu gibilerin adları eserin uygun düşen yerine daimi olarak kalacak şekilde yazılır.

4 - Ülkü eri sayılmak:

Bu maddenin birinci ve ikinci fıkrasında yazılı esaslara göre hareket ederek köyün öğretim, eğitim, ziraat, sanat işlerinde birbiri ardınca on yıl hizmet edenler ve bu işlerde olağanüstü başarı gösterenler (Ülkü eri) sayılırlar ve Maarif Vekilliğince tesbit edilip verilecek ay yıldız havi bir işareti taşırlar.

Madde 32 — Otuz birinci maddede yazılı şekillere göre başarıları görülen eğitimci ve öğretmenler, gezici öğretmen veya gezici başöğretmen ve ilk öğretim müfettişinin, gezici başöğretmenler ve gezici öğretmenler de ilk öğretim müfettişinin teklifi ve (Kaza Köy Öğretmen ve Eğitimcileri Disiplin Kurulları) kararlarının ilgili valiliklerce tasdikıyla mükâfatlandırılırlar.

Madde 33 — Köy öğretmen, eğitimci, gezici öğretmen ve gezici başöğretmenlerine işledikleri disiplin suçlarının derecesine göre aşağıda yazılı cezalar verilir:

- 1 - İşinde kusurlu sayılmak;
- 2 - Ücreti kesilmek;
- 3 - Meslekten çıkarılmak.

1 - İşinde kusurlu sayılmak:

Vazifelerinde kusurları görülenlere bu kusurları düzeltilirilecek şekilde yazı ile bildirilir.

2 - Ücreti kesilmek:

Vazifesini aksatmaya teşebbüs eden, aksatan, yapmayanlar, köyü, okulu ve talebeyi zarara uğrattığı sabit olanlar üç günden on beş güne kadar ücret kesilme cezasına çarptırılırlar. Bu hal bir ders yılı içinde ikinci defa tekrarlanırsa bu gibilere altı günden bir aya kadar ücret kesilme cezası verilir.

Bu fiilin aynı ders yılı içinde üçüncü defa tekrarı halinde meslekten çıkarılmak cezası tatbik olunur.

3 - Meslekten çıkarılmak :

Bu kanunda yazılı hükümleri yapmakla mükellef olanları, vazifelerini aksatmaya tahrik ettikleri; eğitmenlik, öğretmenlik, gezici öğretmenlik ve başöğretmenlik şerefini ihlâl edici hareketlerde bulundukları veya iffetsizlikleri sabit olanlar Devlet hizmetinde kullanılmamak üzere meslekten çıkarılırlar.

İşinde kusurlu sayılma cezası eğitmen ve öğretmenlere gezici başöğretmen ve gezici öğretmen, gezici öğretmen ve gezici başöğretmenlere de ilk öğretim müfettişi veya maarif müdürü tarafından verilir. Bu cezaya itiraz edilemez.

Diğer cezalar öğretmen ve eğitmenlere yedinci maddede yazılı kurultay tarafından verilir.

Bu kurulların kararına karşı tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde (Valilik Köy Öğretmen ve Eğitmenleri Disiplin Kurulu) na itiraz edilebilir. Bu kurulca, itiraz üzerine ücret kesilme cezası hakkında kesin olarak karar verilir.

Eğitmen, öğretmen, gezici öğretmen ve gezici başöğretmenlere verilecek meslekten çıkarılmak kararı alâkahırlar tarafından itiraz edilsin edilmesin Maarif Vekillliği İnzabat Komisyonunun re'sen tetkikine tabi olup bu Komisyonun kararıyla kesinleşir.

Disiplin cezasını gerektiren bir hareket aynı zamanda Türk Ceza Kanununun hükümlerine göre bir suç teşkil etmekte ise umumî hükümler dairesinde ayrıca takibat yapılır.

Madde 34 — Disiplin cezasını gerektiren fiiller için :

- a) Eğitmen ve öğretmenler hakkındaki tahkikatı gezici öğretmen veya gezici başöğretmen veya bölge ilk öğretim müfettişi;
- b) Gezici öğretmen ve gezici başöğretmenler hakkındaki tahkikatı da bölge ilk öğretim müfettişi yapar.

Madde 35 — Mazeretsiz ve izinsiz olarak vazifelerinden ayrılan eğitmen, öğretmen, gezici öğretmen ve gezici başöğretmenlerin aylık ücretlerinden her devamsızlık günü için bir günlük ücretinin iki katı kesilir.

Bu hal bir ders yılı içinde aralı veya arasız yirmi günü geçerse birinci fıkrada yazılı «Ücretten kesmek» cezası bir misli artırılır.

Aynı yıl içinde bu hal kırk günden fazla olursa terfili dört sene sonraya bırakılır.

Devamsızlık yukarıki fıkrada yazılı şekilde bir yıl içinde iki defa tekrarlanırsa «Meslekten çıkarılmak» cezası verilir.

Bu maddede yazılı ücret kesilmek muamelesi ilk öğretim müfettişleri tarafından yapılır.

Madde 36 — «Meslekten çıkarılmak» cezasına uğrayanlar, 3803 sayılı kanunun beşinci maddesi hükmüne tabi tutulurlar.

Madde 37 — Gezici öğretmenlere ve gezici başöğretmenlere, sekizinci maddede yazılı kurul tarafından verilen cezalara karşı Maarif Vekillliği İnzabat Komisyonuna on beş gün içinde itiraz edilebilir. Bu Komisyonca kesin karar verilir.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Köy Enstitüleri ve bu Enstitülerin köy okullarıyla ilgili işleri

Madde 38 — Köy Enstitüleri müdürleri, bu kanunda yazılı işlerin düzgün bir şekilde yapılması için, kesimlerince giren köylerde çalışan eğitmen, öğretmen, gezici öğretmen, gezici başöğretmen ve bölge ilk öğretim müfettişlerine ellerindeki bütün vasıtalarla gereken yardımları zamanında yaparlar ve onların işlerini takibederler.

Madde 39 — Köy Enstitüsü idareleri, Enstitünün kesimine giren bütün köyleri tesbit ve teftiş ederek bu köylerin her biri hakkında gereken bilgileri toplarlar. Köylerin durumlarına ve ihtiyaçlarına göre Enstitüden mezun olacak eğitmen ve öğretmenlerin gönderilecekleri köylerle bu köylerden ikinci maddede göre teşkil edilecek bölgeler hakkındaki tekliflerini Maarif Müdürlüklerine bildirirler. Bu teklifler, valiliğin mütalâası ile beraber, tasdik edilmek üzere Maarif Vekillğine gönderilir.

Enstitü idareleri, Enstitüde çalışan öğretmenler vasıtasıyla bu köylerde mezunlarının yapacakları işleri planlaştırarak eğitmen ve öğretmenlere Enstitüden mezun olmazdan evvel bildirirler. 3803 sayılı kanunun on birinci maddesine göre mezunlara alet, tohum gibi şeyleri ve hayvanları verirler.

Madde 40 — Köy Enstitülerinde bulunan öğretmenlerle talebe ve eğitmen namzetlerinin her türlü köy işlerinde çalışmaları temin maksadıyla her enstitüye dolayında bulunan lüzumu kadar köy okulundan bir tatbikat bölgesi ayrılır.

Bu bölgeye girecek köylerin birinci maddede yazılı köy okul türlerinin tamamını içine alması ve en az üç gezici öğretmenlik veya gezici başöğretmenlik bölgesi genişliğinde olması şarttır.

Madde 41 — Köy Enstitüsü öğretmenleri, kırkinci maddede tesbit edilen tatbikat alanında iş görürlerken tatbikat ve sicil verme görevi hariç olmak üzere 3238 sayılı kanuna göre gezici öğretmenlik ve gezici başöğretmenlik vazifesiyle salâhiyet ve mesuliyetini haizdirler. Bu öğretmenlerin enstitüdeki asli vazifeleri gözönünde tutularak tatbikat bölgesi köylerinde her yıl ne gibi işleri görebilecekleri enstitü öğretmenler kurulunca tesbit edilir ve planlaştırılır. Hükûmler bu plânlara göre yapılır.

Madde 42 — Valiliklerin Köy Enstitülerine bağlı köylerinde yapılması gerekli işlerin eğitmen ve öğretmenler tarafından vaktinde yapılması için anlaşırsa gezici öğretmen ve gezici başöğretmen veya bölge ilk öğretim müfettişlerinin teklifi üzerine Köy Enstitüleri idareleri, bu köylerde yapılacak işleri hifz etmek üzere öğretmenlerin başkanlığında enstitü talebesinden gruplar gönderirler. Bu talebe ve öğretmenlerin zaruri yol masrafları ile köylerde kalacakları zamana ait yiyecek masrafları enstitü tahsisatından ödenir.

Madde 43 — Eğitmen ve öğretmenler için Köy Enstitüleri idarelerince icabında kurslar açılır. Eğitmen ve öğretmenlerin bu kurslara gecip gitme zaruri yol paraları ve kursa bulundukları müddetçe yiyecek masrafları Enstitü tahsisatından ödenir.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Köy Enstitülerinde vazife görenlerin tayin, terfi, mükâfatlandırma ve cezalandırma şekilleri

Madde 44 — Köy Enstitülerinde öğretmenliğe yeni tayin edilmiş ve başka bir okulda öğretmenlik yapmamış olanların stajyerlik müddetleri bir yıldan üç yıla kadar devam eder.

Bunların stajyerlikte muvaffak olup olmadıkları; enstitü müdür ve müdür muavinleriyle stajyerin okuduğu dersle yakından ilgili iki enstitü öğretmeninden teşkil edilecek bir kurulun çokluktaki verecekleri kararlarla tesbit edilir ve mazhataları Maarif Müdürlüğü yoluyla Maarif Vekillğine gönderilir.

Stajyerin enstitüdeki işine son verilmesi veya öğretmenliğe geçirilmesi; Maarif Vekillliğince kararlaştırılır.

Öğretmenliğe geçirilenlerin stajyerlikte bulundukları müddet tekkatülüklerinde fiili hizmet sayılır.

Madde 45 — 3803 sayılı kanunun on yedinci maddesine göre iş alacak usta öğreticiler için Köy Enstitüsü müdürlüklerine gündelikle tayin edilirler. Bunlar iki sene çalıştırılabilir. Başarıya görülenler ikinci yıl sonunda Vekillikçe daimi ücretliler kadrosuna geçirilebilir.

Madde 46 — Köy Enstitülerinde masraf, ücret veya gündelikle vazife görenler, Enstitü Müdürlüğüne, Maarif Vekillliğinin tebliğ ettiği esaslar ve programlar dairesinde kendilerine verilecek işlerde, her hafta pazarı sabahından cumartesi saat on üçe kadar çalışırlar. Tatil gün ve saatlerinde her türlü tatbikatların ve teftişlerin yapıldığı zamanlarda, lüzumuna göre hep beraber veya nöbetle iş görürler.

Öğretmen, memur, usta öğretici ve müstahdemler, vazifeli oldukları günlerde Köy Enstitüsü idarelerince tahelâya konarak yedirilirdir ve enstitü taşatlarından faydalanırlar. Bunlar için hiçbir para alınmaz.

Madde 47 — Köy Enstitülerinde vazife gören öğretmen, memur, usta öğretici ve müstahdemlerin oturdukları evlerin dolayında her ev için yarı hektarı geçmemek üzere arazi ayrılır. Bunlar, o araziyi örnek alabilecek şekilde aileleriyle birlikte işlerler; aile ihtiyacını karşılayarak sayda hayvan besleyebilirler. Elde edilen ürünlerden kendileri faydalanırlar. Bunun için hiçbir para alınmaz.

Madde 48 — Köy Enstitüsü öğretmenlerine enstitü öğretmenler kurulu kararıyla ve nöbetle müdürleri tarafından yılda iki ayı geçmemek üzere tatil izni verilir. Bu müddet aralıksız da olabilir.

Madde 49 — Köy Enstitülerinde vazife gören öğretmenler, memurlar, müstahdemler ve usta öğreticiler, başarılarının derecesine göre aşağıda yazılı şekilde mükâfatlandırılırlar:

- 1 - İşinde başarılı sayılmak;
- 2 - Köye hizmet edenler anıtına adı yazılmak;
- 3 - Köylerde yeni bir tesise adı verilme;
- 4 - Ülkü eri sayılmak

- 1 - İşinde başarılı sayılmak:

Vazifelerini olağanüstü bir başarı ile yaptıkları sabit olanlar için Vekillik Müfettişlerinin veya Enstitü Müdürlerinin teklifiyle her yıl mart ayı içinde Maarif Vekilliğince bir başarı listesi hazırlanır. Bu liste-yi girenlerin adları o yıl 17 nisanda gazete ve radyo vasıtasıyla ilân edilir.

- 2 - Köye hizmet edenler anıtına adı yazılmak:

Talebesinin çoğu kültür bakımından kuvvetlendirilmesi lâzımgelen kesimlerden alınan, kesimlerinde tehlikeli ve bulasıcı hastalıklar hüküm süren, yurt sınırlarına yakın ve umumî münakale yollarından uzak yerlerde açılan köy enstitülerinde vazife gören ve ardınca beş yıl olağanüstü başarı gösterenlerin adları, çalıştıkları enstitülerdeki «Köye hizmet edenler anıtı»na yazılır. Bu vasıflardaki enstitülerin hangileri olduğu Maarif Vekilliğince tesbit edilir.

- 3 - Köyde yeni bir tesise adı verilme:

Olağanüstü bir çalışma ile enstitüye veya enstitünün tatbikat bölge-sindeki köylerden birine daimî surette faydası dokunacak iş görenlerin adları kendi çalışmalarıyla meydana getirilen yeni tesislerden birine verilir.

- 4 - Ülkü eri sayılmak:

Enstitünün öğretim, eğitim, ziraat, sanat işlerinde aralıksız on yıl çalışan ve olağanüstü bir başarı gösterenler, «Ülkü eri» sayılırlar ve Maarif Vekilliğince bu unvanı belirtecek ve ay yıldızı ihtiva edecek şekilde tesbit olunan bir işareti taşırlar.

Madde 50 — Kırkdokuzuncu maddede yazılı mükâfatlandırma ve terfi ile ilgili işler, köy enstitüsü müdürleri ve Maarif Vekilliği müfettişlerinin teklifi üzerine veya doğrudan doğruya Maarif Vekilliğince tetkik edilerek sona erdirilir.

Madde 51 — Köy enstitülerinde vazife gören öğretmen, memur, usta öğretici ve müstahdemler suçlarının derecesine göre aşağıda yazılı cezalarla cezalandırılırlar:

- 1 - İşinde kusurlu sayılmak;
- 2 - Ücret veya maaş kesilmek;
- 3 - Enstitüdeki işlerden çıkarılmak;
- 4 - Meslekten çıkarılmak.

- 1 - İşinde kusurlu sayılmak:

Vazifelerini yapmakta ihmali görülenler işlerinde kusurlu sayılırlar. Kusurlarını düzeltmeleri kendilerine yazı ile bildirilir.

- 2 - Ücret veya maaş kesilmek:

Vazifelerini yapmayanların veya vazifelerini yapanlara engel olanların, enstitüyü her hangi bir şekilde zarara uğrattığı sabit olanların; fiillerinin mahiyet ve derecesine göre üç günlükten on beş güne kadar maaşları veya ücretleri kesilir. Bu fiillerin aynı ders senesi içinde tekrar yapılması halinde altı günden bir aya kadar ücret veya maaş kesilme cezası verilir.

- 3 - Enstitülerdeki işlerden çıkarılmak:

Talebesine ve köy enstitüsü mensuplarına iftira eden ve ettirenlerle bir yılda iki defadan fazla ücret kesilme veya cezalandırma alanlara ve bu kanunda yazılı işleri yapmakla mükellef olanları, vazifelerini ik-satmaya tahrik edenlere; öğretmenlik, usta öğreticilik, memurluk ve enstitü şerefine uymıyacak hareketleri görülenlere; enstitüdeki işlerinden çıkarılmak cezası verilir.

- 4 - Meslekten çıkarılmak:

Haysiyetsizliği, iffetsizliği ve vazifesinde bırakılmasına mâni bir suç istimali sabit olanlar, bulundukları işten Devlet hizmetinde kullanılmamak üzere çıkarılırlar.

Disiplin cezasını gerektiren bir hareket aynı zamanda Türk Ceza

Kanununun hükümlerine göre bir suç teşkil etmekte ise umumî hükümler dairesinde ayrıca takibat yapılır.

Madde 52 — İşte kusurlu sayılmak cezası, gereken tetkikleri yapmak suretiyle enstitü müdürü tarafından verilir ve Vekillige bildirilir.

Ücret veya maaş kesilmek cezası, enstitü müdürünün raporlarıyla; diğer cezalar Vekillik müfettişleriyle enstitü müdürünün veya maarif müdürüyle enstitü müdürünün müşterek raporlarıyla tahkik ve tesbit edilerek Maarif Vekilliği İnzibat Komisyonunca kararlaştırılır.

Enstitü müdürü hakkında verilecek cezalar hangi derecede olursa olsun Vekillik müfettişlerinin raporlarıyla ve Maarif Vekilliği İnzibat Komisyonunca karara bağlanır.

İşinde kusurlu sayılma cezası kesindir. Buna itiraz olunamaz. Diğer cezalar için umumî hükümler dairesinde ve ilgiliye kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde idari kaza mercine başvurulabilir.

Madde 53 — Köy Enstitülerinde vazife gören öğretmen, memur, usta öğretici ve müstahdemlerden aşağıda yazılı halleri görülenler, istifa etmiş sayılırlar:

- 1 - Vazifesine yeni tayin edilip mazeretsiz olarak on beş gün içinde işine başlamamak;
- 2 - Tatil izni sonunda mazeretleri olmadan vaktinde işlerine gelmemek;
- 3 - Mazeretsiz olarak aralıksız bir hafta işine devam etmemek;
- 4 - Bir ders yılı içinde mazeretsiz ve aralıksız olarak bir ay vazifelerine gelmemiş olmak.

Bunlardan mecburi hizmete tabi olanlar hakkında kanunlarına göre ayrıca takibat yapılır.

ONUNCU BÖLÜM

Müteferrik maddeler

Madde 54 — Bu kanunda yazılı vazifeleri gören eğitmen, öğretmen, usta öğretici, gezici öğretmen ve gezici başöğretmen, müfettiş, muhtar ve ihtiyar meclisi âzalarıyla bu vazifelerle ilgili işleri yapmaya memur edilenlerden birisine veya kurullarına karşı işlenecek ve Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının üçüncü babının dokuzuncu faslında ve dördüncü babının üçüncü faslında ve dokuzuncu babının ikinci ve yedinci faslında mevcut cezalarla ilgili görülecek suçlardan ağır ceza mahkemesinin vazifesi dışında kalanlar; cumhuriyet müddeiumumiliğinin iddia-namesiyle doğrudan doğruya mahkemeye verilir.

Madde 55 — 1609 sayılı kanun hükümlerine temas eden bir suç işleyen eğitmen ve öğretmenler, gezici öğretmen ve gezici başöğretmenler o kanunun birinci maddesinin ikinci fıkrasında yazılı memurlar hakkında yapılacak muameleye tabi tutulurlar.

Madde 56 — Köy enstitülerinden ve eğitmen kurslarından mezun olanlara, köylerdeki sağlık vazifelerini yaptıkları esnada faydalanacakları acele sıhhi imdada mahsus emalemeyi bavi birer sıhat çantasını; Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti, bütçesinden temin eder.

Madde 57 — Köy enstitülerini en yakın istasyon, iskele, kaza ve valilik merkezine bağlayan yol ilgili vekillik veya valiliklerce en kısa zamanda yaptırılır.

Bu enstitülere en yakın duraklar ve iskeleler en kısa bir zamanda ilgili vekillikçe yükletme ve boşaltmaya elverişli hale getirilir.

Madde 58 — Köy enstitülerinin ve köy okullarının her türlü muhabere evrakı diğer resmî teşkillerin evrakı gibi köy posta teşkilâtı vasıtasıyla getirilip götürülür.

Bu kurumlar resmî işlerinde köy ve jandarma telefonlarından para-sız faydalanırlar.

Madde 59 — Bu kanunun on üç, on dört, on dokuz, yirmi, yirmi iki, yirmi üç, yirmi dört, yirmi beş ve yirmi sekizinci maddelerinde, 3803 sayılı kanunun on iki, on dört, on altıncı maddelerinde yazılı hizmetler; 422 sayılı Köy Kanununun on ikinci maddesiyle mecburi sayılan işlerdendir.

Köyün mecburi işleriyle bu kanunda yazılı diğer işlerin vaktinde ve gereken şekilde yapılıp yapılmadıklarını vali, kaymakam ve nahiye müdürleri takip ve mürakabe ederler.

Madde 60 — Birinci maddede yazılı okullar yılda iki ayı geçmemek üzere tatil edilir.

Eğitmen, öğretmen, gezici öğretmen, gezici başöğretmenler her türlü tatil müddetince ücretlerini tam olarak alırlar.

Eğitmen ve öğretmenlerin izinlerinin başlangıç ve sonunu gezici öğretmen veya gezici başöğretmenler, gezici öğretmenlerle gezici başöğretmenlerinkini de bölge ilk öğretim müfettişleri tayin ve takibederler.

Okulla ilgili çalışma zamanları içinde mazeretleri dolayısıyla eğitimci ve öğretmenlere gezici öğretmen veya gezici başöğretmenler, gezici öğretmenlerle gezici başöğretmenlere de bölge ilk öğretim müfettişleri tarafından mecmu yılda bir haftayı geçmemek şartıyla izin verilebilir.

Madde 61 — Köy enstitüsü binalarından birini veya bir köy okulu binasını Maarif Vekilliğine verilecek plânlara göre yaptıran veya bu okul ve enstitülere tarla, bağ, bahçe, fidanlık, değirmen gibi bir gayrimenkulü bağışlayan iyilik severlerin veya hayır müesseselerinin adları bunlara daimi olarak anılmak üzere verilir.

Madde 62 — Köy enstitülerinde ve okullarındaki öğretmen, eğitimci, talebenin ve köy halkının ihtiyaçları gözönünde tutularak, ana statüsü Maarif Vekilliğine hazırlanan ve bu vekilliğin murakabesi altında işletilen birer (Köy enstitüsü veya okulu istihlak veya istihsal kooperatifi) kurulabilir.

Ortaklarına kazanç dağıtmayacak olan enstitü ve okul istihlak veya istihsal kooperatiflerinden hiçbir vergi, resim ve harç alınmaz.

Bu kooperatifler kendi aralarında ana statüsü Maarif Vekilliğine kabul ve tasdik edilen ve bu vekilliğin murakabesi altında işletilen «Kooperatifler Birliği» kurabilirler.

Bu kooperatifler ve birlikleri; köy içinde tedariki mümkün olmamak ve köy okullarıyla enstitülerinin kanunlarla tayin edilmiş maksatlarını gerçekleştirmeye yaramak şartıyla köy halkının muhtaç olduğu eşyayı da satabilirler.

Madde 63 — Köy enstitülerine kabul edilen talebeden başarısızlıkları yüzünden aynı sınıfta üst üste iki ders yılı kalamaları ayrı ayrı sınıflarda iki defa kalamaları enstitüden çıkarılırlar.

Çıkarılanlar hakkında 3803 sayılı kanunun dördüncü maddesi hükümü tatbik olunur.

Bunlardan köye faydalı sanatakar olabilecekleri enstitü öğretmenler kurulunca kararlaştırılanlara yapabilecekleri işlere göre birer belge verilir.

Madde 64 — 3803 sayılı kanunun on sekizinci maddesinde yazılı «Sağlık ve ictimai yardım sandığı»nın alacakları. Devlet emvaline mahsus hak ve rüşhanları haizdir. Bu sandığın gelirleri, faiz ve kazançları hiçbir harç, vergi ve resme tabi değildir.

Sandığın paraları; ilgili eğitimci, öğretmen ve müfettişler tarafından başkalarına temlik edilemez ve şahsi borçları için de haczolunamaz.

Yardımlar sandık azasına aşağıda yazılı hallerde yapılır:

- 1 - Vazifesi başında kazaya uğrayanların sekatlanmalarında veya ölümünde; (Bu hüküm köy enstitüsü talebesine de şâmilidir);
- 2 - Ailelerinin ölümünde, hastalıklarında, çocuklarının doğumunda;
- 3 - Hayvanlarının vazife esnasında ölmeleri veya kazaya uğramalarında;
- 4 - Evlerinin veya eşyasının tamamen yanması halinde;
- 5 - Evlenmelerinde.

Sandık azasına istihsal vasıtası edinme, işlik tesis etme, teklik seyahati yapma, çocuklarını okutma gibi sebeplerle de sandıktan ödünç para verilebilir.

Madde 65 — 3803 sayılı kanunun on sekizinci maddesine göre kurulan köy öğretmenleri tekaüt, sağlık ve ictimai yardım sandıklarında çalıştırılacak müstahdemler, memurlar 3656 sayılı kanun hükümlerince yapılacak bir nizamnameye göre tekaüt edilirler. Bunların tekaüdiveleri çalıştıkları sandıklardan ödenir.

Madde 66 — Köy eğitimci, Köy enstitüsü mezunu öğretmenler, Köy Enstitüsünde vazife gören öğretmen, usta öğretici ve memurlarla gezici öğretmen ve gezici başöğretmenler, bölge ilk öğretim müfettişleri 3803 sayılı kanunun 18 nci maddesine göre kurulan «Köy Öğretmenleri Sağlık ve İctimai Yardım Sandığı»nın azasıdır.

Eğitmen, öğretmen, gezici öğretmen ve gezici başöğretmenler, okullarla ilgili işlemlerden elde ettikleri safi ürünlerin Maarif Vekilliğinin takdiriyle yüzde ikisinden yüzde beşine kadar olanını, her yıl bu sandığa yardım hissesi olarak vermekle mükelleftirler.

Madde 67 — Bu kanunun birinci maddesinde yazılı okul ve kurs-

larla ilgili işlerin görülmesinde eğitimci, öğretmen, gezici öğretmen ve gezici başöğretmenlere yardım etmek ve vazifeleri iki yıl sürmek üzere her okul için üçer üyeli birer «Köy okulu yardım kurulu» teşkil edilebilir. Bu üyeler gezici öğretmen veya gezici başöğretmen ve bölge ilk öğretim müfettişleri tarafından köy halkının yirmi ile elli yaş arasında bulunanlarından seçilir.

Madde 68 — Bu kanunda yazılı vazifeleri görenlerle işbirliği yapan köy muhtarlarından, ihtiyar meclisi azalarından, bölge köy okulu kurullarıyla köy okulu yardım kurulları üyelerinden ve gönüllü olarak bu işbirliğine katılan köylülerden, katıldıkları işlerde dört yıl üstün başarı ile çalıştıkları bölge gezici öğretmen veya gezici başöğretmen ve ilk öğretim müfettişleri tarafından tesbit edilenler (Valilik köy öğretmen ve eğitimci disiplin kurulu) kararıyla (Yardım eri) sayılırlar.

Bu gibilerin adları Maarif Vekilliğine radyo ve diğer yayımlarla her yıl on yedi nisanla ilân olunur.

Yardım erlerinin şahsi emek ve gayretleriyle köyde yeniden meydana getirdikleri, bölge ilk öğretim müfettişinin raporuyla sabit olan bir tesise (Valilik köy öğretmen ve eğitimci disiplin kurulu) kararıyla bunların adları verilir.

Madde 69 — Köy enstitülerine ve köy okullarına paralı veya parasız olarak tahsis, temlik ve tescil edilen bütün gayrimenkullerin tefah ve intikal muameleleriyle bu muamelelerle ilgili olacak tanzim edilecek kâğıtlar ve senetlerden her türlü vergi, harç ve resim alınmaz.

Madde 70 — Bu kanun neşri tarihinden yürürlüğe girer.

Madde 71 — Bu kanunun hükümlerini yürütmeye İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

20/6/1942

No	Tarih	Düster Tarih	Cilt	Sahife	Resmî Gazete Sayısı
422	Tahvil Emval Kanunu	13/8/1925	2	1	624
	Muhtasatı aza ve azatı binalarından emval olarak devlet de ve enstitülerinin kütüphanelerine tasdik edilmiş mahallî ihtiyar komitelerinin tasdikıyla ifa edilmişlerdir.				
765	Türk Coş Kanunu	13/3/1926	3	1	850
1609	Beri cümlelerinden dolayı memurlar ve emvali hakkında teki ve muamele usulüne dair kanun	20/2/1930	3	11	191
2116	Osman Kanunu	18/2/1937	3	18	289
3258	Köy Eğitimci Kanunu	24/6/1937	3	18	1316
3656	Devlet Memurları Aylıklaması Tevhit ve Tazminatı dair kanun	8/7/1939	3	28	1397
3684	Köy Kanununun maddesi 2491 sayılı kanunun birinci maddesine dahil edilmesi ve muhtasar kanun birer hükümler ilavesine dair kanun	11/7/1939	3	28	1350
3885	Köy Enstitüleri Kanunu	22/4/1940	3	21	692

Millî Müdafaa İstikrazı hakkında Kanun

Kanun No: 4275

Kabul tarihi: 19/6/1942

Madde 1 — Haslatı Millî Müdafaa Vekâletinin fevkalâde masraflarına karşılık tutulmak üzere 150 milyon liraya kadar dahili istikraz akdine Maliye Vekili mezdurur.

Madde 2 — Bu kanun mucibince yapılacak istikraz için müteaddit tertiplerde hâmiline muharrer tahvil ihraç olunur. Her tertibe ait tahvillerin itibari kıymetiyle ihraç fiatı arasındaki fark % 5 ten fazla olamaz. Her tertipte çıkarılacak tahviller yalnız faizli veya faizsiz olarak ikramiyeli olabilir. Tahvillerin senelik faizi veya faizle ikramiye tutarı itibari kıymetinin % 7 sini geçemez.

İkramiyeli tahvillerin ikramiyeleri kur'a keşidesi suretiyle tevzi olunur.

Madde 3 — Her tertipte çıkarılacak tahviller yirmi senece ifa olunur. Hem faiz hem de ikramiyeli olan tahviller kur'a keşidesi suretiyle, yalnız faizli tahviller borsada itibari kıymetlerinden aşağı fiatla satıldığı müddetçe buradan satın alma yoluyla, aksi takdirde kur'a keşidesi suretiyle ifa olunur.

Her tertibe ait tahviller fevkalâde hallerin hitamı ilân olduğunda zarfından itibaren ancak iki sene geçtikten sonra itibari kıymetleri başa baş tekiye edilmek şartıyla tedavülde kaldırılabilir.

Madde 4 — Tahvillerin faiz ve ikramiyeleri, muvakkat ve katı tahviller ve bunların kuponlarıyla tediyelerine ait evrak ve senetler, ilân ve istikraz mütaallik diğer muameleler istikrazın tamamen ifasına kadar her türlü vergi ve resimden muafır.

Madde 5 — Bu kanun mucibince çıkarılacak tahviller umumi ve mülhak bütçe ile idare olunan daire ve müesseselerce, vilâyet hususi idareleri ve belediyelerce yapılacak artırma, eksiltme ve mukavelelerde teminat olarak itibari kıymetleri üzerinden başa baş kabul olunur.

4459 Sayılı Köy Ebeleri ve Köy Sağlık Memurları Teşkilat
Yapılanmasına ve 3017 Numaralı Sıhhat ve İctimai Muavenet
Vekâleti Teşkilât ve Memurin Kanununun Bazı Maddelerinin
Değiştirilmesine Dair Kanun

T.C. Resmî Gazete

Tesis tarihi : 7 Teşrinievvel 1336 - 1920

<i>İdare ve yazı işleri için Başvekhâlet Neşriyat ve Müdevvenat Umum Müdürlüğüne müracaat olunur</i>	16 TEMMUZ 1943 CUMA	SAYI : 5457
--	------------------------	-------------

KANUNLAR

**Köy ebeleri ve köy sağlık memurları teşkilâtı yapılma-
sına ve 3017 numaralı Sıhhat ve İctimai Muavenet
Vekâleti Teşkilât ve Memurin Kanununun bazı
maddelerinin değiştirilmesine dair kanun**

Kanun No : 4459

Kabul tarihi : 9/7/1943

Madde 1 — 3017 numaralı kanunun 26 ncı maddesinin (D) fıkrası
aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

D) Köy sağlık teşkilâtı :

- 1 - Köy hekimleri,
- 2 - Köy ebeleri,
- 3 - Köy sağlık memurları.

1) Köy hekimleri: Gerekli olan köylere veya köy gruplarına birer
köy hekimi tayin olunur.

2) Köy ebeleri : Gerekli olan köylere veya köy gruplarına birer
köy ebesi tayin olunur. Bu ebeler köy gruplarına memur edildikleri
takdirde seyyar vazife görürler. Kendi gruplarına ait köylerdeki seya-
hatlarından dolayı bunlara merkezleri dışında geçirecekleri her gün
için Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekillliği bütçesinden 100 kuruşu geç-
nemek üzere yol masrafı verilir.

Köy ebeleri iki sınıftır.

Birinci sınıf köy ebeleri; Köy enstitüleri kız talebeleri arasından
Maarif ve Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekilliklerince kararlaştırılacak
şartlar dahilinde köy ebesi yetiştirilmek üzere her yıl Maarif ve Sıhhat
ve İctimai Muavenet Vekilleri tarafından müştereken tayin oluncak
adette ayrılıp köy ebe mekteplerinde tahsil ettirilenlerdir.

İkinci sınıf köy ebeleri; Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekilligine
açılmış olan ikinci derece ebe mekteplerine kabul olunup bu mektepler-
de tahsillerini bitirenlerdir.

3) Köy sağlık memurları: Gerekli olan köylere veya köy grup-
larına birer köy sağlık memuru tayin olunur. Köy gruplarına tayin
olunan sağlık memurları seyyar vazife görürler. Bunlar hayvan beslemek
mecburiyeti hakkındaki 4192 numaralı kanunun hükmüne tâbi değildir-
ler. Bunlara kendi gruplarına ait köylerdeki seyahatlerinden dolayı mer-
kezleri dışında geçirecekleri her gün için Sıhhat ve İctimai Muavenet
Vekillliği bütçesinden 100 kuruşu geçmemek üzere yol masrafı verilir.

Köy sağlık memurları; Köy enstitüleri talebeleri arasından Maarif
ve Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekilliklerince kararlaştırılacak şartlar
dahilinde her sene Maarif, Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekillikleri tar-
afından müştereken tayin oluncak adette ayrılıp hususi öğretime tâbi
tutulurak yetiştirilir. Bunların tahsil enasasında tatbikat için hastanelere

ve diğer müesseselere gidiş geliş yol masrafları Sıhhat ve İctimai Mu-
avenet Vekillliği bütçesinden verilir.

Madde 2 — Birinci sınıf köy ebeleri ve köy sağlık memurları köy
enstitüleri kanununun 7 nci maddesi gereğince köy öğretmenleri gibi
aylık alırlar. Ancak bunların aylıklarının artırılması için adı geçen
maddede yazılı ders yılı, hizmet yılı olarak sayılır.

Birinci sınıf köy ebeleri ve köy sağlık memurlarına merkezleri olan
köylerde 3803 sayılı kanunun 16 ncı maddesi gereğince öğretmenlere
yaptırılacak evler gibi birer ev yaptırılır. Bu evler bölgeye dâhil bütün
köylerin bütçelerine bu maksatla konulacak tahsisatla meydana getirilir.

Birinci sınıf köy ebe ve sağlık memurlarının merkezleri olan köy-
lerin sınırları içinde ziraat işlerine elverişli araziden ailenin geçimine
yetecek kadar arazi Köy Kanununa göre satın alınarak tahsis olunur.
Arazinin bedeli bölgeye dâhil bütün köylerin bütçelerine bu maksatla
konulacak tahsisattan ödenir. Yaptırılacak evlerle tahsis oluncak arazi
parçaları, bedeline ve işçiliğine iştirak eden bölgeye dâhil köylülerin
müşterek mallarıdır. Bu araziden inifa hakkı vazifede bulunduğu müd-
detçe ebe ve sağlık memurlarına aittir. Bu arazinin tahsis, satın alın-
ması ve istimali 4274 sayılı kanunun 28 ve 29 uncu maddelerine göre
yapılır.

Birinci sınıf köy ebe ve sağlık memurlarına 3803 sayılı kanunun
11 inci maddesine göre istihale yarıyacak aletler, ıslah edilmiş tohum,
çift ve ziraat hayvanları bu memurların demirbaşlarına geçirilmek
suretiyle Devletçe parasız olarak verilir.

Köy enstitülerinden mezun olan köy sağlık memurları askerlikleri
halinde köy enstitülerinden mezun öğretmenler gibi 3803 sayılı kanunun
9 uncu maddesi hükmüne tabidirler.

Birinci sınıf köy ebeleri ve köy sağlık memurları 3803 ve 4274
sayılı kanunlarla köy öğretmenlerine temin edilen diğer her türlü hak-
lardan da faydalanırlar.

İkinci sınıf köy ebeleri, birinci sınıf köy ebeleriyle sağlık me-
murlarının bu haklarından faydalanamazlar.

Madde 3 — Birinci sınıf köy ebesi ve sağlık memuru olacaklarını
3803 sayılı kanunun beşinci maddesi gereğince Maarif Vekilligine karşı
tashhüt ettikleri mecburi hizmet, tahsillerinin bitiminde Sıhhat ve İcti-
mai Muavenet Vekilligine devredilmiş sayılır. Mecburi hizmetlerini yap-
mayanlar hakkında adı geçen maddedeki müeyyideler aynıyla tatbik
olunur.

Köy ebe mekteplerine enstitü dışından alınıp parasız tahsil gö-
rerek yetiştirilen ikinci sınıf köy ebeleri dört sene müddetle Sıhhat ve
İctimai Muavenet Vekilliginin göstereceği yerlerde köy ebeliği yap-
maya mecburdurlar. Bu mecburiyeti yerine getirmekten kaçınanlardan

kendileri için yapılan masraf nizamî faiziyle birlikte aynen ve Tahsilî Emval Kanununun hükümlerine göre tahsil olunur.

Madde 4 — Köy ebeleri ve sağlık memurları münhasıran köylerde vazife görürler. Bunların şehir ve kasabalarda sanatlarını icra etmeye hakları yoktur.

Köy ebeleriyle sağlık memurları Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekilligince tesbit edilecek esaslar dahilinde memur oldukları köy ve köy gruplarında doğum vardımı yapmak, ebelerin sağlık durumunu takip etmek, çocuk bakımı işleriyle uğraşmak ve diğer sağlık işlerini görmekle mükelleftirler. Bunlar yapacakları bu hizmete mukabil halktan ücret alamazlar.

Madde 5 — Birinci sınıf köy ebeleri ve köy sağlık memurları vazifeli oldukları ebelik ve sağlık işlerinden başka 4274 numaralı kanunun 10 uncu maddesinin (B) fıkrasında yazılı vazifelerden, Maarif ve Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekilliklerince beraber tesbit edilecek olanları da, yapmakla mükelleftirler. Vazifelerinin ifası sırasında adı geçen kanunun 11 inci maddesindeki hak ve salâhiyetleri köy öğretmenleri gibi kullanırlar.

Madde 6 — Birinci sınıf köy ebeleri ve köy sağlık memurları bulundukları köyün veya köy grubu merkezinin İhtiyar meclisinin tabii üyesidirler.

Madde 7 — Köy ebeleri ve köy sağlık memurları mntakalarına dâhil oldukları köy hekimlerinin köy hekimî bulunmadığı takdirde nahiye veya kaza Hükümet tabiplerinin emri altındadırlar.

Vilâyet Sıhhat ve İctimai Muavenet müdürleri de köy sağlık teşkilâtının murakabe ve idaresiyle mükelleftirler. Valiler, kaymakamlar, nahiye müdürleri köy ebeleri ve sağlık memurlarının vazifelerini iyi görmelerini murakabe ederler.

Madde 8 — Köy ebeleri ve köy sağlık memurlarının vazifelerinin yapılması sureti bağlı bulundukları köy hekimleri, nahiye veya kaza Hükümet tabipleri, Sıhhat ve İctimai Muavenet müdürleri ve müfettişleri tarafından teftiş edileceği gibi 4274 numaralı kanunun 10 uncu maddesinin (B) fıkrasında yazılı vazifeler dolayısıyla adı geçen kanunun 2 nci ve 3 üncü maddeleri gereğince, gezici öğretmen, gezici başöğretmen ve ilk öğretim müfettişleri tarafından teftiş ve murakabe olunabilir.

Madde 9 — Köy ebeleri ve köy sağlık memurlarının disiplin işleri 4274 sayılı kanunun 7 nci ve 8 nci maddelerinde gösterilen disiplin kurulları tarafından görülür. Ancak köy ebe ve sağlık memurları hakkında verilecek kararlar için adı geçen kanunun aynı maddelerinde yazılı disiplin kurullarına iki köy ebesi ve iki sağlık memuru üyeliği ilâve edilmiştir.

Köy ebeleri ve köy sağlık memurları hakkında karar vermek üzere toplanan kurulların reisliği vilâyetlerde, Sıhhat ve İctimai Muavenet müdürleri veya muavinleri, kasabalarda Hükümet tabipleri tarafından yapılır. Disiplin kurullarına seçilen köy ebe ve köy sağlık memurlarının müddetleri ve ne suretle seçilecekleri aynı kanunun 9 uncu maddesi hükümüne tâbidir.

Madde 10 — Köy ebeleri ve köy sağlık memurları vazifelerini yaparken gösterdikleri başarılar derecesine göre aşağıda yazılı şekillerde taltif edilirler ve işledikleri disiplin suçlarının derecesine göre de aşağıda yazılı şekilde cezalandırılırlar:

A) Mükâfat şekilleri şunlardır:

- 1 — Üstün başarılı sayılmak;
- 2 — Köye hizmet edenler anıtına adı yazılmak;
- 3 — Köydeki bir tesise adı verilmek;
- 4 — Ülkü eri sayılmak.

1 — Üstün başarılı sayılmak:

Vazifelerini, bu meydana gebe ve lohusaların sağlık durumlarını ilgi ile takip edenler, çocuklara çiçek aşısı tatbikinde olağanüstü başarı gösterenler için köy hekimî veya nahiye tabibi veya nahiye müdürünün teklifiyle her yıl mart ayı içinde kaza Hükümet tabipleri tarafından bir başarı listesi hazırlanarak vilâyet Sıhhat Müdürlüğüne verilir. Sıhhat Müdürlüğü de kanatlarını yazarak listeyi valilik yoluyla Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekilligine gönderirler. Vekillik listeye girenlerin adlarını 6 yıl içinde 17 nisan günü gazete ve radyo ile ilân eder.

2 — Köye hizmet edenler anıtına adı yazılmak:

Havası fena, merkezlerden uzak, bulaşıcı hastalıkların beledi olarak hüküm sürdüğü köylerde vazife gören, mahallin güç şartlarını yenererek doğum işlerini iyi bir surette takibeden ve bulaşık hastalıklara karşı

münasip tedbirler almakla beraber bunları vaktinde haber veren ve bu vazifeleri beş yıl olağanüstü bir başarı ile yapanlar ve kendilerine aslı vazifelerinden gayri munzam olarak verilen kültürel, sosyal, ekonomik, zirai ve sair köy kalkınmasına yarayan hizmetleri başarı ile yapanların adları mezun oldukları köy enstitülerinde hazırlanan köye hizmet edenler anıtına yazılır.

Mahalli şartların güç olduğu yerler valilik disiplin kurulu tarafından tesbit edilir ve ilgililere bildirilir.

3 - Köylerdeki bir tesise adı verilmek:

Yardım ettiği doğum sayısını arttırmaya, çocuk ölümünü azaltmaya; bu işlerde halkı aydınlatmaya muvaffak olan ve çocuk bakımı hakkında annelere lazımgelen bilgileri öğretmede başarı gösteren, temizlik ve bulaşıkla kaideleri hakkında köylüyü iyice aydınlatan ve köyde münasip bir temizleme yeri yaptırmaya muvaffak olanların ve köye faydalı olacak işleri olağanüstü bir çalışmaya ile başaranların adları bu köylerdeki yeni bir tesise verilir. Bu gibilerin adları tesisin uygun düşen bir yerine daimî olarak kalacak şekilde yazılır.

4 - Ülkü eri sayılmak :

Yukarda yazılı üç maddedeki esaslara göre hareketle on yıl başarılı hizmet görenler ve kurulum sıhhi ve ictimai eserlerin iyi korunmasını sağlıyanlar ülkü eri sayılır. Bunlar Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekilligince münasip şekilde yaptırılıp kendilerine verilecek ay yıldızlı bir alâmeti taşımak hakkını kazanırlar.

B) Ceza şekilleri şunlardır :

- 1 - İşinde kusurlu sayılmak;
- 2 - Ücreti kesilmek;
- 3 - Meslekten çıkarılmak.

1 - İşinde kusurlu sayılmak :

Vazifelerinde kusur veya noksanlıkları görülenlere ve mazaretsiz olarak İhtiyar meclisi toplantılarına gitmeyenlere bu kusurlarını düzeltmeleri yazı ile bildirilir.

2 - Ücreti kesilmek :

Vazifelerini aksatanların, çağırılan doğumlara ve sağlık yardımlarına vaktinde icabet etmeyenlerin, memur oldukları köy gruplarındaki köyleri sık sık dolanmayanların, ağırları zamanında yapmayanların, gebe ve lohusalar hakkında lüzumlu ihtimamda bulunmayanların, vazife yerini sık sık terk ile başka yerlere gidenlerin, alâmeti gizlenemeyecek derecede sarhos olanların üç günlükten on beş güne kadar ücretleri kesilir. Bu haller bir sene içinde ikinci defa tekrarlanırsa bu gibilerin altı günlükten bir aya kadar ücretleri kesilir. Aynı haller bir yıl içinde üç defa tekrerrür ederse meslekten çıkarma cezası verilir.

3 - Meslekten çıkarılmak :

Kendi vazifesini yapmadıktan başka başkalarını da vazifeyi aksatmaya tahrik edenler, ebelik ve sağlık memurluğu geref ve haysiyetiyle telif edilemeyecek ve âr ve hicabı mucip hareketlerde bulunanlar, Kumar oynamağı ve sarhoşluğu âdet edenler, iftisziligi sâbit olanlar, mesleki vazife dolayısıyla öğrendiği şahsi ve ailevi sırları kanuni mecburiyet olmaksızın ifşa edenler, kaçakçılık yapanlar meslekten çıkarılırlar.

Birinci sınıf köy ebeleriyle sağlık memurlarına bu kanunun beşinci maddesinde verileceği söylenen munzam vazifelerin ifasında dolayı taltif veya teziyeleri lüzumu 4274 sayılı kanunun 2 ve 3 üncü maddeleri mucibince gezici öğretmen, gezici başöğretmen ve ilk öğretim müfettişleri tarafından kaza hükümet tabibliğine teklif olunabilir.

İşinde kusurlu sayılma cezası köy hekimî, nahiye veya kaza Hükümet tabibi veya Sıhhat ve İctimai Muavenet Müdürü tarafından verilir. Bu cezaya itiraz edilemez.

Diğer cezalar kaza disiplin kurulu kararıyla verilir. Bu kurulların kararına karşı 15 gün içinde üstkurula itiraz edilebilir. Üstkurulun kararı ücret kesilmesi cezası hakkında kesindir.

Meslekten çıkarma cezası Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekilligi İnzibat Komisyonunca tasdik edilmedikçe tatbik edilemez. Bu kararlar itiraz edilsin edilmesin vekâlet İnzibat Komisyonunca tekkâla tâbidir.

İşlenen suç aynı zamanda Türk Ceza Kanunu mucibince takibati müstelzim bulunduğu takdirde faili hakkında ayrıca umumi hükümlere göre kanuni takibat da yapılır.

Madde 11 — Köy ebelerine ve köy sağlık memurlarına tahsillerini bitirdiklerinde zâtî teçhizat bedeli olarak bir defaya mahsus olmak üzere Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekilligi bütçesinden 60 lira verilir. Vazifelerini görmeleri için lüzumlu âletlerle kitap ve sair sıhhi teçhizat ta aynı vekillik bütçesinden tedarik ve aynen demirbaş olarak kendilerine

teslim edilir. Bunlar seleften halefe devrolunur. Bu âletleri ve teçhizatı ihmalleri yüzünden ziyaa uğratanlar ödemekle mükelleftirler.

Madde 12 — Köy ebeleri ve köy sağlık memurlarına Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekilliği tarafından köy ebeliği ve sağlık memurluğu diploması verilir. Bu diplomalar her türlü harç ve resimden muaftır.

Madde 13 — Köy ebe ve sağlık memurlarının bilgilerini yenilemek için Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekilliğince münasip görülecek zamanlarda doğumevlerinde, hastanelerde ve diğer sıhhi müesseselerde tekâmül kursları açılır. Bu kurslara gelip gitme yol masrafları ve kursun devamı müddetine yiyecek ve yatacak masrafları Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekilliği bütçesinden verilir.

Madde 14 — Köy sağlık memuru yetiştirilecek talebenin tedvini için köy enstitülerine Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekilliği tarafından lazımlı tabib muallimler tayin olunur. Bunlar 4274 sayılı kanunun 46, 47 ve 48 inci maddelerine göre vazife görürler. Disiplin işlerinde de haklarında aynı kanunun 49, 50, 51, 52, 53 ve 54 üncü maddeleri hükümleri tatbik olunur.

Köy ebeleri ve köy sağlık memurlarının tavin ve sair zat muameleleri Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekilliğince yapılır.

Madde 15 — Birinci sınıf köy ebeleri ve köy sağlık memurları talebesinden mesleki tedrisat esnasında başarısızlıkları yüzünden aynı sınıfta üstüste iki ders yılı kalanlarla aynı sınıflarda iki defa kalanlar hakkında 4271 sayılı kanunun 63 üncü maddesi hükümleri tatbik olunur.

Madde 16 — Birinci sınıf köy ebeleri ve köy sağlık memurlarının tekaüflükleri köy enstitülerinden mezun köy öğretmenlerinin tâbi tutulduğu hükümlere göre yapılır. Bunlar köy öğretmenleri için kurulan sağlık ve ictimai yardım sandığından da aynı şartlar dahilinde faydalanırlar. İşbu ebe ve sağlık memurları tekaüf ve ictimai yardım sandıklarına âza yazılmağa mecburdurlar.

Madde 17 — Köy ebeleri ve köy sağlık memurları yapacakları posta, telgraf ve telefon muhaberelelerinde 4274 sayılı kanunun 58 inci maddesinden faydalanırlar.

Madde 18 — Birinci sınıf köy ebeleri ve köy sağlık memurları 4274 sayılı kanunun 62 nci maddesi mucibince kurulacak köy enstitüsü ve köy okulu istihlak ve istihsal kooperatiflerinden de faydalanırlar ve bu kooperatiflere âza yazılmağa mecburdurlar.

Madde 19 — İşbu kanuna bağlı (A) işaretli cetvelde gösterilen memuriyetler 4258 numaralı kanuna merbut 2 numaralı cetvelin maaşlı memurlar kısmından çıkarılmış ve yine bu kanuna bağlı (B) işaretli cetvelde gösterilen maaşlı ve ücretli memuriyetler 4258 sayılı kanuna bağlı 2 numaralı cetvelin ait oldukları kısımlarına eklenmiştir.

Madde 20 — 4258 sayılı kanuna bağlı 2 numaralı cetvelde işbu kanuna bağlı (C) işaretli cetvelde gösterilen köy ebesi ve köy sağlık memurları kadroları (Köy sıhhat teşkilâtı) unvanıyla ilâve olunmuştur.

Madde 21 — 4258 sayılı kanuna bağlı 3 numaralı cetvelde, işbu kanuna bağlı (K) işaretli cetvelde gösterilen üttisat mevkilerine ait kadrolar ilâve olunmuştur.

Muvakkat Madde 4 — 1943 mali yılı Muvazenei Umumiye Kanununa bağlı (L) cetveline (Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti) başlığı altında ilişik (1) sayılı cetvelde yazılı kadrolar ilâve edilmiştir.

Muvakkat Madde 2 — 1913 mali yılı bütçesine bağlı (D) cetvelinin Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti kısmına ilişik (2) sayılı cetvel ilâve edilmiştir.

Muvakkat Madde 3 — 1943 mali yılı Muvazenei Umumiye Kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti kısmının 457 nci faslının birinci memurlar ücreti maddesinden 107 332 lira tenzil edilerek 456 nci faslın birinci memurlar maaşı maddesine nakil edilmiştir.

Muvakkat Madde 4 — 1913 mali yılı Muvazenei Umumiye Kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti kısmının ilişik (3) sayılı cetvelde yazılı tertiplerine 119 095 lira munzam tahsisat verilmiştir.

Muvakkat Madde 5 — 1943 mali yılı Muvazenei Umumiye Kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti kısmının 476 nci (Mektep, müessese ve yurtlar) faslında (Köy sağlık memurları yetiştirme masrafları) adıyla açılan 6 nci maddeye 10 000 lira fevkalâde tahsisat konulmuştur.

Muvakkat Madde 6 — 1943 mali yılı Muvazenei Umumiye Kanununa bağlı (R) cetvelinin Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti kısmına ilişik (4) sayılı cetvel ilâve edilmiştir.

Muvakkat Madde 7 — Gerek 3238 sayılı kanunun 4 üncü maddesi gereğince gezici öğretmen ve başöğretmenlere ve gerekse işbu kanunun birinci maddesinin (2) ve (3) üncü fıkraları gereğince köy ebeleriyle köy sağlık memurlarına verilmesi kabul edilen yol masraflarına, fevkalâde halin devamı müddetine münhasır olmak üzere, yüzde elli zam yapılmıştır.

Muvakkat Madde 8 — 1943 mali yılı Muvazenei Umumiye Kanunun 4 üncü maddesine bağlı (D) cetvelinin Maarif Vekilliği kısmında yazılı köy enstitüleri talebesinin sayısı, 300 köy ebesi ve 300 sağlık memuru yetiştirilmek üzere, 15 000 den den 15 600 ze çıkarılmıştır.

Madde 22 — Bu kanun neşri tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 23 — Bu kanunun hükümlerini yürütmeye İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

10/7/1943

A — İŞARETLİ CETVEL

Derece	Memuriyetin nev'i	Aded	Maaş
	MERKEZ		
	<i>Hususi Kalem</i>		
7	Müdür	1	60
	<i>Hukuk Müşavirliği</i>		
6	Hukuk Müşaviri	1	70

B — İŞARETLİ CETVEL

4258 sayılı kanuna bağlı (2) numaralı cetvelde eklenen kadro

	<i>Maaşlı Memurlar</i>		
	MERKEZ		
	<i>Hususi Kalem</i>		
6	Müdür	1	70
	<i>Hukuk Müşavirliği</i>		
4	Hukuk Müşaviri	1	90
	<i>Refik Saydam Merkez Hijyassıhha Müessesesine bağlı Serum Çiğirliği</i>		
5	Çiftlik Müdürü	1	80
6	Ziraat Mütchassısı	1	70
6	Veteriner	1	70
11	Hayvan Sağlık Memuru	1	30
40	Ayniyat Mutemedi	1	35
12	Muhayaa Memuru	1	25
12	Ambar Memuru	1	25
13	Kâtip	1	20

VİLAYETLER TEŞKİLÂTI

Hastaneler, Sıhhi ve İctimai Muavenet müesseseleri Mütchassısı

5	Birinci Sınıf Mütchassısı	3	80
6	İkinci » »	1	70

Köy Sağlık Memurları Tedrisatı Muallimleri

5	Muallim	7	80
6	»	10	70

Hastaneler, Sıhhi ve İctimai Muavenet Müesseseleri eczacıları

7	Birinci Sınıf Eczacı	1	60
---	----------------------	---	----

Hastaneler, Sıhhi ve İctimai Muavenet Müesseseleri Hemşireleri

11	Başhemşire	1	30
12	Birinci Sınıf Hemşire	5	25

Derece	Memuriyetin nev'i	Aded	Maaş
<i>Hastaneler, Sıhhi ve İctimai Muavenet Müesseseleri idari Memurları</i>			
11	İdare Memuru	1	30
12	Mutemet ve Mubayaa Memuru	1	25
12	Ayniyat Mutemedi	1	25
13	Depo ve Ambar Memuru	1	20
13	Kâtip ve Mubayaa Memuru	1	20
13	Kâtip	1	20
14	"	1	15
13	Hasta kabul memuru	1	20
15	İmam ve Gassal	1	10

İstanbul Sıhhat ve İctimai Muavenet Müdürlüğü Kalemî

13	Sıhhi Müesseseler Satınalma Komisyonu Kâtibi	1	20
----	--	---	----

Doğumvelelerine bağlı Köy Ebe Mektepleri Mütahhası ve Memurları

7	Doğum Mütahhasısı	11	60
12	Müzakereci Ebe	26	25

Doğum ve Çocuk Bakımcıları

4	Baştabip ve Müdür	1	90
6	Çocuk hastalıkları mütahhasısı	1	70
11	Başhemşire (Ebe)	1	30
13	Hemşire	1	20
13	Ebe	2	20
12	Ayniyat mutemedi ve ambar memuru	1	25
13	Kâtip ve mutemet	1	20

Tuberkül mücadele teşkilâtı

12	Sıhhat memuru	6	25
13	Kâtip	1	20

Vetem mücadele dispanserleri

6	Baştabip	2	70
7	Tabip	2	60
11	Ziyaretçi Başhemşire	2	30
12	Ziyaretçi hemşire	8	25
12	Kâtip ve ayniyat mutemedi	2	25

ÜCRETLİ MEMURLUKLAR

Hastaneler, Sıhhi ve İctimai Muavenet müesseseleri baştabipleri

Derece	Memuriyetin nev'i	Aded	Ücret
12	Baştabip ücreti	2	75

Hastaneler, Sıhhi ve İctimai Muavenet müesseseleri asistanları

13	Asistan	3	60
----	---------	---	----

Sıtma mücadele muntakaları

12	Sıtma mücadele sıhhat memuru	15	75
----	------------------------------	----	----

C — İŞARETLİ CETVEL

Memuriyetin nev'i

	Aded	Ücret
<i>Köy sıhhat teşkilâtı kadrosu</i>		
<i>Köy sağlık memurları</i>		
Köy sağlık memuru	500	20
" " "	300	30
" " "	200	40
<i>Birinci sınıf köy ebeleri</i>		
Köy ebesi	500	20
" "	400	30
<i>İkinci sınıf köy ebesi</i>		
Köy ebesi	250	40
" "	150	50

Derece	Memuriyetin nev'i	Aded	Maaş
--------	-------------------	------	------

Maaşlı ihtisas mevkileri

Köy ebe mektepleri mütahhası ve memurları

7	Doğum mütahhasısı	11	60
6	Köy sağlık memurları tedrisatı muallimi	10	70
5	" " " "	7	80

[1] SAYILI CETVEL

*Sıhhat ve İctimai Muavenet Teşkilâtı
Refik Saydam İhtisassıhha Müessesesine bağlı
Serum Çiğitliği*

Derece	Memuriyetin nev'i	Aded	Maaş
--------	-------------------	------	------

6	Ziraat Mütahhasısı	1	70
---	--------------------	---	----

Köy Sağlık Memurları Tedrisat Muallimleri

6	Muallim	1	70
---	---------	---	----

Köy Sağlık Memurları

Memuriyetin nev'i	Aded	Ücret
Köy Sağlık Memuru	500	20
Köy Sağlık Memuru	300	30
" " "	200	40

Birinci Sınıf Köy Ebesi

Köy Ebesi	500	20
" "	300	30

İkinci Sınıf Köy Ebesi

Köy Ebesi	100	40
" "	50	50

[2] SAYILI CETVEL

Vazifelinin nev'i

	Aded	Ücret
<i>Doğum ve Çocuk Bakım Evleri</i>		
Çamaşırıcı	10	50
Aşçı	10	50
Hastabakıcı, Hizmetçi, vesaire	60	25

[3] SAYILI CETVEL

F. M.	Tahsisatın nev'i	Zam
455	1 Memurlar maaşı	30 390
468	1 Daimi memuriyet bacası	10 000
475	6 Doğum ve çocuk bakım evleri	78 705
	Yekûn	119 095

[4] SAYILI CETVEL

F.	Tertibi
----	---------

475 Hastaneler, Sıhhat ve İctimai Muavenet Müesseseleri.

476 Mektep, müessese ve yurtlar.

Köy Enstitülerinden köy ebe mekteplerine nakledilecek talebinin naklinin istilzam ettiği her türlü masraf 475 inci fashın 6 ncı maddesinden tesviye edileceği gibi bunların işe, ibate, ilhas masrafları ve aylıkları, gerek köy ebe mekteplerinden ve gerekse köy enstitülerinin sağlık memurları sınıflarından mezun olacak talebeye verilecek zâtî teçhizat ve bunlar için alınacak demirbaş eşya bedelleri, köy enstitülerinden sağlık memurları sınıfları taleberinin staj için hastanelere gidiş, geliş yol ve stajın devamı müddetince yiyecek ve yatacak masrafları da bu fashların alakalı maddelerinden verilir.

No.	Başlık	Düster Tertibi	Cilt	Sahife	Bord Gazetesi No.
<i>Bu kanunda sözü geçen :</i>					
442	Kor Kanunu	1	5	696	—
3017	Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâlet Teşkilâtı ve Memurları Kanunu	23/6/1926	1	17	1217
3238	Köy Ebe Mektepleri Kanunu	24/6/1937	1	18	1316
3803	Kor Enstitüleri Kanunu	22/1/1930	3	21	692
4192	Akademik sermaye köy ebe memurlarına havuzun yem beledi verilmesine dair kanun	25/3/1942	3	23	392
4258	Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâlet Teşkilâtı ve Memurları Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine dair kanun	20/6/1942	3	23	1583
4274	Köy Okulları ve Enstitüler Teşkilât Kanunu	23/6/1942	3	23	1573

5012 Sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanununun 25'inci
Maddesinin Birinci Fıkrasında Değişiklik Yapılması Hakkında
Kanun

**Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanununun 25 inci
maddesinin birinci fıkrasında değişiklik yapılması
hakkında Kanun**

Kanun No: 5012

Kabul tarihi: 19/2/1947

Madde 1 — 4274 sayılı kanunun 25 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Köy halkından olan veya en az altı aydanberi köyde yerleşmiş bulunanlardan 18 yaşını bitiren ve 50 yaşını geçmiyen her erkek vatandaş köy ve bölge okulları binalarının kurulmasına, bu binalara su temin edilmesine, okul yolları ile bahçelerinin yapılmasına ve bunların onarılmasına ve 23 üncü maddede yazılı diğer tesislerin vücade getirilmesine münhasır işler tamamlanıncıya kadar yılda en çok 20 gün çalışmaya mecbur tutulur.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

21/2/1947

No.	Başlık	Düzen Tartip	Cilt	Sahife	Resmî Gazete Sayı	
4274	İlgili Kanun: Koy Okulları ve Enstituları Teşkilât Kanunu,	25/6/1942	3	23	1575	5141

5082 Sayılı Köy Ebeleri ve Köy Sağlık Memurları Teşkilatı
Yapılanmasına ve 3017 Sayılı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı
Kuruluş ve Memurları Kanununun Bazı Maddelerinin
Değiştirilmesi Hakkındaki Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair
Kanun

**Köy Ebeleri ve Köy Sağlık Memurları Teşkilâtı' yapılmasına
ve 3017 sayılı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı
Kuruluş ve Memurları Kanununun bazı mad-
delerinin değiştirilmesi hakkındaki
kanunda değişiklik yapılmasına
dair Kanun**

Kanun No: 5082

Kabul tarihi: 16/6/1947

Madde 1 — 9/7/1943 tarihli ve 4459 sayılı kanunun 2 nci maddesinin
ikinci fıkrasına aşağıda yazılı hüküm eklenmiştir:

Bu binaların ve müstamlakatinin yapılmasında, genişletilmesinde ve
onarılmasında kadınlar çalıştırılmaz.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

18/6/1947

No.	Bağlı	Düster Tertip	Cilt	Sahife	Resmî Gazete Sayı
4459	İlgili Kanun: Köy ebeleri ve köy sağlık memurları teşkilâtı yapılmasına ve 3017 numaralı Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti Teş- kilâtı ve Memurları Kanununun bazı maddelerinin değiştiril- mesinde dair Kanun	3	24	1499	6487

5117 Sayılı Köy Enstitüleri Kanununa Ek Kanun

Köy Enstitüleri Kanununa ek Kanun

Kanun No: 5117

Kabul tarihi: 18/6/1947

Madde 1 -- Köy Enstitülerinden mezun olan öğretmenlerden,

A) 17/4/1940 tarihli ve 3803 sayılı ve 19/6/1942 tarihli ve 4274 sayılı kanunlar gereğince kendilerinin işlemesi için okul arazisi tahsis edilememiş olanlara.

B) Enstitüden mezun olanlardan köy öğretmenliğine tayin edilenlere hizmete başladıkları tarihten başlayarak altı ay müddetle,

İstihsal tazminatı adı ile aylıklarıyla birlikte ayda 25 lira verilir.

B fıkrasına göre enstitülerin 1946 yılı mezunlarına verilecek olan istihsal tazminatı bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihi kovalıyan ay başından itibaren verilir.

Geçici Madde -- Birinci maddede yazılı istihsal tazminatı, 1947 yılı Bütçe Kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin Millî Eğitim Bakanlığı kısmındaki 546 ncı (3233, 3704, 3803, 4274, 4357, 4459 sayılı kanunlar gereğince ödenecek köy okullarıyla enstitüleri ve köy öğretmenleri ücret ve giderleri) bölümünün 5 inci (köy öğretmenleri gerekli yol paraları, donatım ve çalışma vasıtaları karşılıkları ve tazminat) maddesinden ödenir.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve 1948 yılı sonuna kadar yürürlükte kalır.

Madde 3 — Bu kanunu Maliye ve Millî Eğitim Bakanları yürütür.

20/6/1947

No.	Başlığı	Düzen Tartip	Cilt	Bahçe	Resmî Ceset Sayı	
3803	1 — İlk Kanun: Köy Enstitüleri Kanunu	22/4/1940	3	21	692	4491
4274	2 — Sözü geçen Kanunlar: Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanunu	25/6/1942	3	23	1573	5141
4997	1947 yılı Bütçe Kanunu	2/1/1947	—	—	—	6495

5129 Sayılı Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmenlerle Köy Sağlık Memurlarının Geçimlerini Düzenlemek Üzere 3803, 4274 ve 4459 Sayılı Kanunlara Ek Kanun

T.C. Resmî Gazete

Kuruluş tarihi : 7 Ekim 1336 - 1920

İdare ve yasa işleri için Başbakanlık Hıfzıssıhha ve Mâdencilik İşleri Müdürlüğüne Mâruzatı olunur	10 EYLÜL 1947 ÇARŞAMBA	SAYI: 6703
---	-----------------------------------	-------------------

KANUN

Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerle köy sağlık memurlarının geçimlerini düzenlemek üzere 3803, 4274 ve 4459 sayılı kanunlara ek Kanun

Kanun No: 5129

Kabul tarihi: 4/9/1947

Madde 1 — Köy Enstitüsünden mezun olan öğretmenler Millî Eğitim Bakanlığınca, sağlık memurları Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca ayda (100) lira ücretle tayin olurlar. Başarı ile hizmet gördükleri usulüne göre saptanan öğretmen ve sağlık memurlarının ücretleri her üç yıl bitiminde (10) lira artırdır. Bu öğretmenlerin sağlık memurlarının istihkakları 3 ayda bir peşin olarak yılda dört defada ödenir. Öğretmenlerin aylık ücretleri ve vazife mahalline gitmek için zaruri yol masrafları Millî Eğitim Bakanlığı, sağlık memurlarının aylıkları ve zaruri yol masrafları Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bütçesinden verilir.

Madde 2 — Köy okullarının bitişinde veya yakınında bir uygulama bahçesi, olunur. Bu bahçe mahallî şartlara, öğrenci ve öğretmen sayısına göre iki dekaradan az on dekaradan çok olabilir. Bu bahçede öğrenciler, öğretmenleriyle birlikte bölgenin tarım istihsal nevelerine göre tarım derslerini uygulurlar. Bahçenin ürünleri öğretmenlerindir. Uygulama bahçesinin işletilmesi için gerekli fidan, tohum, tarım araçları ve hayvanlar okul denurbaşına kaydedilmek üzere Millî Eğitim Bakanlığınca verilecek ödenekle sağlanır. Uygulama bahçesinde bölge özelliklerine göre kurulacak tesislerin nelerden ibaret olacağı il millî eğitim ve tarım müdürlüklerinin iştirak ettikleri komisyon tarafından kararlaştırılır.

Madde 3 — Uygulama bahçesinde kurulan tesisler idare amirleri, bakanlık müfettişleri, millî eğitim ve tarım müdürleri, ilk öğretim müfettişleri, gezici başöğretmenler tarafından denetlenir. Kuraklık, yangın, sel, hayvan ve nebat hastalıkları yüzünden ve öğretmenin takdiri olmaksızın bu tesislerde vukua gelen zarar usulü dâhilinde tesbit edildiği takdirde Millî Eğitim Bakanlığınca verilecek ödenekle tazmin edilir. Bu tesislere zarar gelmesinde kusurlu görülen öğretmen hakkında kanun kovuşturması yapılır ve zarar kendisine ödetilir.

Madde 4 — Köy okullarına şimdiye kadar tahsis edilmiş olan Devlet ve köye ait nizasız ve ihlâksız topraklarla aynı şartlar dâhilinde verilecek olan topraklar, köy ihtiyar meclisinin kararı, illerde vali, ilcelerde kaymakamın onamı ile köy halkı tarafından imce ve sair suretlerle işletilir. Hâsıl olan gelir okul yapımı, okul araçları temini ve okul eksiklerinin giderilmesi başta olmak üzere köyün geri kalan mecburi işlerine harcanmak üzere köye irat kaydolunur.

Madde 5 — 4 üncü maddede göre köy okullarına verilecek olan topraklar için illerde vali, ilcelerde kaymakamın yetkili kılacakları bir memurun başkanlığında bir komisyon kurulur. Bu komisyon merkez veya ilçe millî eğitim memurlarıyla tarım, maliye, tapu, özel idareler tarafından görevlendirilecek birer memurdan ve tahsis yapılacak köyün muhtarından ve köy ihtiyar meclisinin seçeceği bir kişiden teşekkül eder. Komisyon okula tahsis icabından Devlet malı toprakların cins, miktar ve yefihli gösteren bir tutanak düzenliyerek valiliğe gönderir. Tutanak va-

lik yoluyla Maliye Bakanlığınca gönderilir ve Maliye Bakanlığının onayıyla o yer parasız olarak köy okulu adına tahsis olunur.

Madde 6 — Uygulama bahçesi için lüzumlu toprağın tahsis yoluyla sağlanamayacağı valilikçe anlaşıldığı takdirde bu toprağı bir kısmı veya tamamı satın alınır veya kamulaştırılır.

Uygulama bahçesinin satın alınmasına veya kamulaştırılmasına valilik karar verir; satınalma ve kamulaştırma işleminde Köy Kanununun 44 üncü maddesi uygulanır. Satınalınacak veya kamulaştırılacak uygulama bahçesinin yerini ve miktarını tayin ederken ihtiyar kuruluna gezici başöğretmen, varsa tarım öğretmeni ve bölge ilk öğretim müfettişi de katılır. Karar çoklukla verilir; ilcelerde kaymakamın, merkez ilcelerinde valiliğin onayıyla yürürlüğe girer. Arazisi kamulaştırılan kimsenin ilraz merclî merkez ilcelerinde, il, ilcelerde ilçe idare kurullarıdır. İdare kurullarının bu husus hakkındaki kararlarına söz yoktur.

Satınalma ve kamulaştırma bedeli köy sandığından usulüne uygun olarak ödenmedikçe araziye el konamaz.

Madde 7 — Okula tahsis olunan Devlet toprakları Maliye ve Tarım Bakanlıklarının muvafakatı alınarak uygulama bahçesi sağlanmak üzere değiştirilebilir.

Madde 8 — Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerle sağlık memurları için Millî Eğitim Bakanlığınca tarafından tüzeltikliği olan ve merclî Millî Eğitim Bakanlığınca bulunan «Köy Öğretmenleri ve Köy Sağlık Memurları Emeklilik Sandığı» ve Köy Öğretmenleri ve Köy Sağlık Memurları Sosyal Yardım Sandığı kurulmuştur.

A) Emeklilik Sandığının sermayesi ve gelirleri şunlardır:

1 - Millî Eğitim ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıkları bütçelerine köy öğretmenleri ve köy sağlık memurları gideri olarak her yıl konacak ödenek toplamının binde biri,

2 - Aylıkları artırılan sandığa dâhil köy öğretmenlerinin ve sağlık memurlarının ücretlerinden kesilecek ilk aylık zamları,

3 - Sandık sermayesinin bütün gelirleriyle her çeşit gelirler.

Emeklilik Sandığının mevcudu ve alacakları Devlet mallarına mahsus hak ve rüchhanları haizdir. Bu paralar ve aleflümün aidat ile fakz ve temettüleri hiç bir harç ve resme tabi olmadıkları gibi haciz ve temlik de edilemez.

Hizmet süresi 25 yılı dolduran sandığa dâhil köy öğretmenleri ve sağlık memurları emekliliğe ayrılmayı isteyebilirler. Bu gibiler son aldıkları ücretin yarısıyla tekaüt edilirler.

MÂİÜLÜK ve sair sebeplerle normal hizmet süresinden az hizmet karşılığında tanınacak emeklilik hakları 3803 sayılı kanunun 20 nci maddesinde belirtilen tüzükle tesbit olunur.

Emeklilik ücretleri üç ayda bir peşin olarak ödenir. 25 yıldan fazla hizmetin her yılı için emeklilik ücretlerine % 1 zamm edilir.

B) Sağlık ve Sosyal Yardım Sandığının sermayesi ve gelirleri şunlardır:

1 - Millî Eğitim Bakanlığınca bütçesine Köy Enstitüleri giderleri adıyla her yıl konulacak ödenek toplamının binde biri,

2 - Sandığa dâhil öğretmenler köy sağlık memurlarının ayrıklarından kesilecek % 1 ler,

3 - Bağışlar,

4 - Sandık girmeyenlerin gelirleriyle satır çeşitli gelirler.

Bu sandığa öğretmenler, Köy Enstitüsünde vazife gören öğretmenler, usta öğreticiler ve memurlarla gezici öğretmen ve gezici başöğretmenler ve bölge ilk öğretim müfettişleri üye olabilirler.

Sandık 9 uncu madde dışında kalan yardımları yapar.

Her iki sandıktan yapılacak ödemeler Sırasıyla vucudun Tabii değildir.

Madde 9 - Köy Enstitüsü mezunu öğretmen ve sağlık memurları 788 sayılı Memurlar Kanununun 84 üncü maddesi ve 4598 sayılı kanunla Devlet memurlarına tanınmış olan bütün haklardan istifade ederler. Ancak bunlara her çocuk için 5 lira verilir.

Geçici Madde 1 - 3808, 4274 ve 4459 sayılı kanunlar hükümlerine göre arazi, enstitü mezunu öğretmenlerle ve sağlık memurlarının göçün toprakları olarak kamulaştırmış bulunanlar 1948 yılı sonuna kadar illerde valiyeler, ilçelerde kaymakamlara başvurdukları ve 1949 yılı sonuna kadar bedelini tamamen ödedikleri takdirde kamulaştırma bedeli köy sandığına tamamen geri verilmek şartıyla bu topraklar eski sahiplerine geçebilir. Köy bütçesine irai kaydedilen bu parseller okul yapısına, okul elverişliliğinin giderilmesine, okul uygulama bahçesi sağlanmasına harcanır.

Üzerine öğretmen ve sağlık memurları için ev yapılmış göçün topraklarından birer yer 1000 500 metre karelik kısmın bedeli tenkis edilerek geri verilir.

Geçici Madde 2 - Geçici 1 inci madde gereğince tasfiye edilememiş veya Devlet ve köy tarafından okula tahsis olunmuş topraklar bu kanunun 4 üncü maddesi hükümlerine göre köy tüzelikliğine bırakılmıştır.

Geçici Madde 3 - Köy okullarının ve sağlık memurlarının donatımı için Milli Eğitim ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıkları bütçelerinden verilen ödeneklerle satın alınan tarım demirbaşları içinden Köy Enstitülerine ihtiyacı olanlar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ayrılır. Geri kalanları satılmak üzere malmüdürlüklerine devrolunur. Tuhumluklar öğretmenlere bırakılır.

Bu tasfiye Milli Eğitim Bakanlığı ile Maliye Bakanlığı arasında kararlaştırılacak esaslara dâhilinde 2490 sayılı kanuna göre 1948 yılı sonuna kadar bitirilir.

Öğretmen ve sağlık memurları satılmak üzere malmüdürlüklerine teslim mecbur oldukları hayvan ve diğer demirbaşları diledikleri takdirde demirbaş kaydındaki fiyatlarıyla 1948 yılı içinde dört takette ödemek üzere kendileri satın alabilirler.

Geçici Madde 4 - Bu kanunun yayımı tarihinde kıdem mütareleri üç yıl bulmuş enstitü mezunu köy öğretmenleriyle sağlık memurlarından bağışları usulüne göre onanmış olanlara 110 lira ücret verilir.

Geçici Madde 5 - Bu kanunun 1 inci ve geçici 4 üncü maddelerine göre öğretmenlerin artan ücret farklarıyla 9 uncu maddeye göre öğretmenlere verilecek ödenekler ve çocuk zamları 1947 yılı Bütçe Kanununa bağlı (A) İşaretli cotelin Milli Eğitim Bakanlığı kapsamındaki 546 ncı (3238, 3704, 3803, 4274, 4357, 4459 sayılı kanunlar gereğince ödenen köy okullarıyla enstitüler ve köy öğretmenleri ücret ve giderleri) bölümünün 5 inci (Köy öğretmenleri gerekli yol paraları, donatım ve çalışma vasıtaları karşılıkları ve tuxumnat) ve 531 inci (4178, 4598 sayılı kanunlar

gereğince yapılacak zamlar ve yardımlar) bölümünün 5 inci (Aynı yardımlar) maddelerinden ödenir.

Sağlık memurlarına verilecek ücret farklarıyla diğer ödenekler Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının 1947 yılı bütçesinin 666 ncı (Okullar, kurumlar, yurtlar), bölümünün 6 ncı (Köy Enstitülerindeki sağlık memurları yetiştirme ve cihazlandırma giderleri) maddesine konmuş ödenekten verilir.

Madde 10 - 3803 sayılı kanunun 7, 11, 12, 13 ve 18 inci maddeleriyle 1274 sayılı kanunun 28 ve 66 ncı maddeleri ve 4459 sayılı kanunun 2 ncı maddesinin 3 ve 4 üncü fıkraları ve 5117 sayılı kanun kaldırılmış ve 4274 sayılı kanunun 39 uncu maddesinin 2 ncı fıkrasının son cümlesi ve aynı kanunun 59 uncu maddesinden (28 ve 12) ibareleri çıkarılmıştır. 4274 sayılı kanunun 10 uncu maddesinin 1 numaralı bendinde yazılı (3803 sayılı kanunun 11 inci, 3238 sayılı kanunun 5 inci maddelerine) ibaresi kaldırılmış, yerine (3238 sayılı kanunun 5 inci maddesine) ibaresi konulmuştur. Yine aynı kanunun 64 üncü maddesinin 1 inci fıkrası başında bulunan (3803 sayılı kanunun 18 inci maddesinde yazılı) ibaresi kaldırılmış, yerine (Enstitü mezunu öğretmen ve sağlık memurları için kurulan) ibaresi konulmuştur. Aynı kanunun 65 inci maddesinin 1 inci fıkrası başında bulunan (3803 sayılı kanunun 18 inci maddesine göre kurulan köy öğretmenleri) ibaresi çıkarılmış, yerine (Köy Enstitüsü mezunu öğretmen ve sağlık memurları için kurulan) ibaresi konulmuştur.

Madde 11 - Enstitü mezunu öğretmen ve sağlık memurlarına 4178 ve 4599 sayılı kanunlara göre ödenen fıkvalâde zam ve aynı yardım verilmeyiz.

Madde 12 - Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 13 - Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

6/9/1947

No.	Başlık	Düzenleme Tarihi	Çifti	Tahsis	Kesim Cümleleri
I - İhtil Kanunları:					
3803	Köy Enstitüsü Kanunu	22/4/1940	3	21	692
4274	Köy Okulları ve Enstitüler Teşkilat Kanunu	25/6/1942	3	23	1578
4357	Köy okulları ve köy sağlık memurları teşkilatı yapısına ve 2017 numaralı Şihhi ve İhtimal Muavene Vakıfları Teşkilatı ve Memurları Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair Kanun	16/7/1943	3	24	1499
II - Sağlık Kanunları:					
448	Köy Kanunu	18/3/1940	3	5	696
788	Memurlar Kanunu	31/3/1938	3	7	607
3690	Arzın, Eklilme ve İhtil Kanunu	10/6/1934	3	15	1057
3238	Köy Öğretmenleri Kanunu	24/6/1937	3	18	1316
8704	Köy öğretmenleriyle köy öğretmen okullarının idaresine dair Kanun	14/7/1939	3	30	1700
4178	Memur ve müstahdemlere verilecek fıkvalâde zam hakkında Kanun	30/1/1942	3	23	223
4357	Huami idarelerinden masaf olan ilköğretim öğretmenlerinin kadrolarına, terfi, taltif ve emsalatmalarına ve bu öğretmenler için teşkil edilmiş sağlık ve ihtimal yardım san dığı ile yapı sandığına ve öğretmenlerin alınmalarına dair Kanun	19/1/1943	3	24	248
4598	Devlet memurları ayrıklarının tevhit ve tesdiline dair olan 3636 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkında Kanun	26/6/1941	3	25	1107
4699	Fıkvalâde hallerin devamı müddetince memur ve müstah demlere yapılacak yardım hakkında Kanun	24/6/1944	3	25	1111
4997	1947 yılı Bütçe Kanunu	2/1/1947	—	—	—
III - Yürürlükten kaldırılan Kanunlar:					
3137	Köy Enstitüler Kanunu ve Kanun	26/6/1947	—	—	—

5210 Sayılı 3803, 4274 ve 4459 Sayılı Kanunların Köy Okulu, Öğretmen Evi, Köy Sağlık Memurları ve Ebeleri Evleri İnşa Ettirilmesiyle İlgili Maddelerinin Değiştirilmesi ve 5012 ve 5082 Sayılı Kanunların Kaldırılması Hakkındaki Kanun

T.C. Resmî Gazete

Kuruluş tarihi: 7 Ekim 1836 - 1920

<i>İdare ve yasa işleri için Bazı Bakanlık Nefisat ve Mühürat Umumi Müdürlüğüne müracaat olunur</i>	31 MAYIS 1948 PAZARTESİ	Sayı: 6919
---	------------------------------------	-------------------

KANUNLAR

Muhasebe Umumiye Kanununun 50 nci maddesinin değiştirilmesi hakkında Kanun

Kanun-No 5209

Kabul tarihi 24/5/1948

Madde 1 — 26/5/1927 tarihli ve 1050 sayılı Muhasebe Umumiye Kanununun 50 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir

"Bakanlar bütçe ile verilen ödeneklerden fazla yüklenme ve harcamalarda bulunmayacakları gibi bu ödenekleri özel gelirlerle de karşılamazlar. Ancak sürekli hizmetlerden harb kuvvetlerinin yiyecek, giyecek, donatım, silahlanma ihtiyaçlarıyla bunlarla ilgili maddelerin yapım işleri, okul, cezaevi ve hastanelerin yiyecek ihtiyaçları, yapı, onarma ve tashihinde bağlanacak her çeşit tapma ve 5127 sayılı kanun gereğince yaptırılacak etüd ve proje işleri için yılları bütçelerindeki ödeneklerin yarısını geçmemek üzere ve Bakanlar Kurulu kararıyla gelecek yıla geçici yüklenmeler girilmesi caizdir

Madde 2 — Bu kanun yayımı gününde yürürlüğe girer

Madde 3 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür
27/5/1948

[Genel Muhasebe Kanunu'nun bu maddesi ile T. B. M. M. Kararları 51/6/1947 tarih ve 5742 sayılı Resmî Gazete'ye Şişli Rüşd-i Fikriye 9 inci sınıftaki 5077 sayılı beşinci beşinci altın taksit edilmiştir.]

No.	Başlık	Dünya Tarih	Cilt	Sayı	Resmî Gazete Sayı
5122	Atınca, Etilme ve İthal Kanununa ek Kanun 9/9/1947.	9	28	1494	5782

3803, 4274 ve 4459 sayılı kanunların köy okulu, öğretmen evi, köy sağlık memurları ve ebeleri evleri inşa ettirilmesiyle ilgili maddelerinin değiştirilmesi ve 5012 ve 5082 sayılı kanunların kaldırılması hakkında Kanun

Kanun No: 5210

Kabul tarihi: 24/5/1948

Madde 1 — Köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin tayin edilecekleri okulların binalarıyla öğretmen evleri ve köy sağlık memurları köy ebelerinin hizmet görecekları bölge merkezlerinde bunlar için yapılacak evler, Milli Eğitim ve Bayındırlık Bakanlıkları tarafından tesbit edilecek

veya onanacak tip plânlara göre vakıflarca aşağıdaki kaynaklardan sağlanacak yardımlarla yaptırılır

a) Her yıl Devlet ve özel idareler bütçelerinden ayrılan ödeneklerden programa göre yapılması gereken işler gösüsünde tutularak her il'e düşecek hisse nakit veya ayrı;

b) Bu kanunun 5 inci ve 6 ncı maddeleri gereğince köylü yurttaşların çalışma mükellefiyetleri.

Madde 2 — Her yıl yaptırılacak köy okullarıyla enstitü mezun öğretmenlere, köy sağlık memurlarına ve köy ebelerine tahsis edilecek evlerin ve köy enstitülerinin inşaatında kullanılacak topraklardan orman içinde ve bitişğinde bulunan ilocelerin ihtiyacı 3116 sayılı Orman Kanununun 19 uncu maddesine ve bunun dışında kalan il ve ilocelerin ihtiyacı da 4274 sayılı kanunun 24 üncü maddesinin son bendine göre Milli Eğitim ve Tarım Bakanlıklarının kararlaştıracakları esaslar ve fiyatlar dâhilinde Devlet, Orman İşletmelerinin nakliyatı elverişli istik yerlerinden sağlanır.

Madde 3 — Milli Eğitim Bakanlığının köy okullarıyla enstitü mezun öğretmenlere, köy sağlık memurlarına ve köy ebelerine tahsis edilecek evlerin inşaatında kullanılacak emsalem 2490 sayılı kanunun hükümleri dâhilinde toptan satın alıp ilere dağıtılır.

Madde 4 — İnşa ettirilmiş ve ettirilerek olan köy okulları, işlik ve diğer okul müstamlâti, öğretmen, sağlık memuru ve ebe evleri köy tüzel kişiliği adına tesbit edilir. Bunların dâimî bakımı ve onarımı köye aittir.

Madde 5 — Okul binası veya öğretmen, sağlık memuru ve ebe evi yaptırılacak köylü erkek hakkında yaşları 18-50 arasında bulunanlar (Bu yaşlar dâhil) İçişleri ve Çalışma Bakanlıklarının mütalâasından sonra Milli Eğitim Bakanlığınca bizzat ve vakıflarıyla çalıştırılır. Çalışma mükellefiyeti köylünün başlıca istihsal faaliyeti zamanlarını dâhilinde ve yılda (20) gündü geçmemek üzere düzenlenir. Okula eklenecek derne, yemekhane, çamaşılık, işlik ve depo gibi yapılarla bunlarla ilgili yollar ve su yolları yapılması ve bunların onarılması da çalışma mükellefiyetine dâhildir.

Madde 6 — Çalışma mükellefiyetine tabi olanlar bunu bizzat çalışarak, yerine rızasıyla çihil birini çalıştırarak veya mahallî rayice göre tesbit edilecek bedel ödeyerek ifa ederler. Bu bedel her gün için bir kradan az ve iki kradan çok olamaz. Fakir vasfalarıyla çalışanlardan hayvanıyla çalışanların bir günlük işi iki, tekerlekli vasfalarıyla çalışanların bir günlük işi üç günlük sayılır. Çalışmayacak derecede mahall ve aynı zamanda fakir olanlar çalışma mükellefiyetine tabi tutulmaz.

Madde 7 — Bu kanunun 5 inci ve 6 ncı maddelerinde yazılı çalışma mükellefiyetine tabi olanlardan:

a) Mâzeretsiz olarak işe girmeyenler veya işten kaçanlar, çalışmadıkları her gün için köy ihtiyar heyetleri kararıyla mahallî rayice göre

takdir alınacak işçi ücreti verilir. Bu suretle alınacak ücretin tutarı bider gün için iki liraya geçmemek üzere hesaplanır. Kararlar alâkârlara tebliğ olunur.

b) Kendilerinden nasile ücreti alınmasına karar verilenler tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde işe gelmemelerinin mazerete dayandığı veya takdir olunan ücretin rayise uygun olmadığı sebeplerine inhisar etmiş üzere köyün bağlı bulunduğu idari merce itirazda bulunabilirler. Bu mazeretler tarafından verilecek kararlara söz yoktur.

c) 5 inci ve 6 ncı maddelere göre ödenecek bedeni mükellefiyet bedelini vermeyenlerden bu para Tahsilî Emlal Kanununa göre alınarak köy sandıklarına yatırılır.

d) Çalışma mükellefiyetine tabi olanların çalıştırılmasında kayıt-üstüğü veya işi aksatacak fena halleri görülen muhtar ve ihtiyar heyeti üyeleri hakkında 4274 sayılı kanunun 20 nci maddesi tatbik olunur.

Madde 8 — Millî Eğitim müdürlüklerinde okulların, öğretmen, sağlık memuru ve ebe evlerinin inşaatına ait teknik işlerle uğraşmak üzere geçici olarak yapı ustası ve kalfası, fen memuru, mühendis ve mimar, bekleci ve işçi kullanılabilir.

Bu elemanların teknik faaliyetleri ve okulların inşaatı Bayındırlık müdürlüklerince denetlenir.

Madde 9 — Köy okullarıyla öğretmen, sağlık memuru ve ebe evlerinin ve köy enstitülerinin inşaatında kullanılacak bütün malzemenin Devlet Demir ve Denizyolları vasıtalarıyla taşınmasında nakliye bedelleri Millî Eğitim ve Ulaştırma Bakanlıkları arasında kararlaştırılacak esaslar dâhilinde Ulaştırma Bakanlığınca tesbit edilecek temzilatlı özel tarife üzerinden ödenir.

Madde 10 — 4274 sayılı kanunun 20 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Madde 20 — Köy okullarının sıra, masa, yazıtahtası, harita, tebeşir, soba, odun, kömür, lamba, petrol, süpürge gibi daimi ihtiyaçlarını temin etmek üzere köy bütçelerine köyün gelir kaynaklarıyla uygun olarak tahsisat konur.

Okulun bu ihtiyaçlarını bütçenin tanziminden bir ay evvel köy muhtar ve ihtiyar heyetine öğretmen ve öğretmenler yazı ile bildirirler.

Köyün geliri müsait olduğu halde bu tahsisatı bütçelerine koymayan muhtar ve ihtiyar heyeti üyeleri hakkında köyün bağlı bulunduğu il veya ilçe idare heyetleri kararıyla Köy Kanununun 27 nci maddesinde yazılı ceza tatbik olunur. Hükmolunan para cezasını vermeyenlerden bu para Tahsilî Emlal Kanununa göre tahsil edilir. İdare heyetlerinin bu husustaki kararları kesin olup bunlar aleyhine hiç bir merce başvurulamaz.

Bu maddeye göre tahsil olunan paralarla ve ihtiyar heyeti kararıyla okulun birinci fıkrada yazılı ihtiyaçları temin olunur.

Madde 11 — 4274 sayılı kanunun 21 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Madde 21 — 19 uncu ve 20 nci maddelerde yazılı işlerin karşılanması olan tahsisatı zamanında bütçelerine koymayan köyler için bu tahsisat, bütçeleri tasdikta salâhiyetli idare Amirleri tarafından doğrudan doğruya konur.

Madde 12 — 4274 sayılı kanunun 39 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Madde 39 — Köy enstitüsü idareleri, enstitünün kestmine giren bütün köyleri tesbit ve tetkik ederek bu köylerin her biri hakkında gereken bilgileri toplarlar. Köylerin durumlarına ve ihtiyaçlarına göre enstitüden mezun olacak öğretmen ve öğretmenlerin gönderilecekleri köylerle bu köylerden 2 nci maddeye göre teşkil edilecek bölgeler hakkındaki tekliflerini millî eğitim müdürlüklerine bildirirler. Bu teklifler valiliğin mütalâasıyla beraber tasdik edilmek üzere Millî Eğitim Bakanlığınca gönderilir.

Madde 13 — 4274 sayılı kanunun 59 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Madde 59 — Bu kanunun 13, 14, 19, 20 ve 24 üncü maddeleriyle 3803 sayılı kanunun 14 üncü maddesinde yazılı hizmetler; 422 sayılı Köy Kanununun 12 nci maddesiyle mecburi sayılan işlerdendir.

Köyün mecburi işleriyle bu kanunda yazılı diğer işlerin vaktinde ve gereken şekilde yapılıp yapılmadıklarını vali, kaymakam ve bucak müdürleri takip ve murakabe ederler.

Madde 14 — 4459 sayılı kanunun, 2 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Madde 2 — Birinci sınıf köy ebeleri ve köy sağlık memurları, 5129 sayılı kanunun 1 inci maddesi gereğince, köy öğretmenleri gibi aylık alırlar. Ancak bunların aylıklarının artırılması için, öğretmenlerde olduğu gibi ders yılı hizmet yılı olarak sayılır.

Köy enstitülerinden mezun olan köy sağlık memurları, askerlikleri halinde, köy enstitülerinden mezun öğretmenler gibi 3803 sayılı kanunun 9 uncu maddesi hükmüne tabidirler.

Birinci sınıf köy ebeleri ve köy sağlık memurları 3803 ve 4274 sayılı kanunlarla köy öğretmenlerine temin edilen her türlü haklardan da faydalanırlar.

İkinci sınıf köy ebeleri, birinci sınıf köy ebeleriyle sağlık memurlarının bu haklarından faydalanamazlar.

Madde 15 — 3803 sayılı kanunun 16 ncı maddesiyle 4274 sayılı kanunun 22, 23, 25, 26, 38, 41, 42 nci maddeleri ve 5012 ve 5082 sayılı kanunlar kaldırılmıştır.

Geçici Madde 1 — 1948 yılı Bütçe Kanununa bağlı (A) İşaretili cetvelin Millî Eğitim Bakanlığı kısmındaki 560 ncı (Geçici hizmetliler ücreti) bölümüne (100 000) lira ve 606 ncı (İlçere) bölümünün 3 üncü (İlkokul yapıları için yapılacak para ve ayın yardımı için) maddesine (6 000 000) lira ek ödenek verilmiştir.

Geçici Madde 2 — 1948 yılı Bütçe Kanununa bağlı (R) İşaretili cetvelin Millî Eğitim Bakanlığı kısmına, ilâk formülü eklenmiştir.

Madde 16 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 17 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürüttür.

27/5/1948

1948 yılı Bütçe Kanununa bağlı (R) İşaretili cetvelin Millî Eğitim Bakanlığı kısmına eklenecek formül

Bölüm	Madde	Ödenegin çeşidi	Hangi hizmetlere harcanabileceği		
606	3	İlkokul yapıları için yapılacak para ve ayın yardımı için	Köy okulları inşaatı için alınacak her türlü yapı malzemesi satın alınması, bunların taşıma ve gerekli imal giderleri, bu işlerde çalıştırılacak usta ve işçi gündelikleri ve bunların kanunî yollukları, taşıt kiralariyle işletme giderleri.		
No.	Başlık	Düzen Tarih	Cilt	Sahife	Resmî Gazete Sayı
1 — Sözü geçen Kanunlar:					
	Tahsilî Emlal Kanunu	13/8/1925	2	1	624 T.V. 315
422	Köy Kanunu		3	5	696 —
2490	Artırma, Eksilime ve İbale Kanunu	10/6/1934	3	15	1057 2728
3116	Örtme Kanunu	18/2/1937	3	18	309 3537
5161	1948 yılı Bütçe Kanunu	2/1/1948	—	—	6795
2 — İlgili Kanunlar:					
3803	Köy Enstitüleri Kanunu	22/4/1940	3	21	692 4491
4274	Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu	25/6/1942	3	25	1573 5141
4459	Köy ebeleri ve köy sağlık memurları teşkilatı kurulmasına ve 3017 maddesiyle Şahat ve İçtimai Muavenet Vakıfları Teşkilatı ve Memurları Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair Kanun	16/7/1943	3	24	1499 5457
5129	Köy Enstitüsü mezun öğretmenlerle köy sağlık memurlarının geçimlerini düzenlemek üzere 3803, 4274 ve 4459 sayılı kanunlara ek Kanun	10/9/1947	3	28	1496 6703
3 — Kaldırılan Kanunlar:					
5012	Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanununun 25 inci maddesinde birinci fıkrasında değişiklik yapılması hakkında Kanun	24/2/1947	3	28	921 6540
5082	Köy ebeleri ve köy sağlık memurları teşkilatı kurulmasına ve 3017 sayılı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Kuruluş ve Memurları Kanununa bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanunda değişiklik yapılmasına dair Kanun	21/6/1947	3	26	1287 6658

İLÂNLAR

Gömrük Muhafaza Genel Komutanlığından:

100 adet manyatolu telefon satın alınacaktır. Tahmin edilen bedel beheri 200 lira olup geçici akçası 1500 liradır. Kapalı zarf eksilt-

mesi 9/6/1948 Çarşamba günü saat 11 dedir. Şartname hergün Komisyon-
da görülür. İsteklilerin teklif mektuplarını eksiltme saatinden bir saat
evveline kadar Komutanlık Merkez Satınalma Komisyonu Başkanlığına
vermeleri. 1688/4-3

5352 Sayılı Köy Enstitüleri Kanununun 9'uncu Maddesinin
Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun

**Köy Enstitüleri Kanununun 9 uncu maddesinin
değiştirilmesi hakkında Kanun**

Kanun No: 5352

Kabul tarihi: 14/3/1949

Madde 1 — 3803 sayılı kanunun 9 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerin eylemli askerlik hizmetleri esnasında kayıtları silinmiyeceği gibi kendilerine, 1076 sayılı kanun gereğince astegmenlik veya askerî memurluk tevcihine kadar almakta oldukları ücretin üçte biri verilir.

Madde 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

15/3/1949

No.	Başlık	Başlatma Tarihi	Düster Tertip	Cilt	Sahife	Resmî Gazete Sayı
1 — İlgili Kanunlar:						
3803	Köy Enstitüleri Kanunu	22/4/1940	3	21	692	4491
5129	Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerle köy sağlık memurlarının geçimlerini düzenlemek üzere 3803, 4274 ve 4459 sayılı kanunlara ek Kanun	10/9/1944	3	28	1496	6703
2 — Sözü geçen Kanun:						
1076	İhtiyat Zâbitleri ve İhtiyat Askerî Memurları Kanunu	9/7/1927	3	3	733	628

5479 Sayılı Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmenlerle Köy Sağlık Memurlarının Geçimlerini Düzenlemek Üzere 3803, 4274 ve 4459 Sayılı Kanunlara Ek 5129 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerle köy sağlık memurlarının geçimlerini düzenlemek üzere 3803, 4274 ve 4459 sayılı kanunlara ek 5129 sayılı kanunda değişiklik yapılması hakkında Kanun

Kanun No: 5479

Kabul tarihi: 26/12/1949

Madde 1 — 4/9/1947 tarihli ve 5129 sayılı kanunun birinci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Köy enstitülerinin öğretmen kısmını bitirenler Milli Eğitim, sağlık memuru kısmını bitirenler de Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıkları tarafından stajyer öğretmen ve stajyer sağlık memuru olarak 105 lira maktu aylık ücretle ihtiyaç görülen köylere tayin edilirler Bunların ücretleri her ay peşin olarak ödenir.

Stajyerlik süresi mesleğe giriş tarihinden itibaren üç yıldır. Başarı gösteremeyenler için bu süre uzatılabilir. Ancak bu süre 6 yılı geçemez.

Stajyer öğretmen ve sağlık memurluğu sırasında meslekteki başarısının tam ve genel gidişinin iyi olduğu usulüne göre saptananlar öğretmenliğe ve sağlık memurluğuna geçirilirler. Bunlara 3656 sayılı kanun gereğince öğretim derecelerine göre aylık verilir.

Stajyer öğretmenlerle stajyer sağlık memurlarına görevleri yerine getirmeleri için zaruri yol masrafları verilir.

Madde 2 — Aynı kanunun 9 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Stajyer öğretmenlerle stajyer sağlık memurları 788 sayılı Memurların Kanununun 84 üncü maddesi ve 4598 sayılı kanunla Devlet memurlarına tanılan bütün haklardan faydalanırlar.

Geçici Madde — Halen 110 lira ücret almakta olan öğretmenlerle köy sağlık memurlarına aylıklı kadrolara geçirilinceye kadar bu ücretlerin her ay 115 lira olarak peşin ödenmesine devam olunur.

Madde 3 — Bu kanunun birinci maddesiyle geçici maddesi 1 Ocak 1950 ve ikinci maddesi de 1 Mart 1950 tarihlerinde yürürlüğe girer.

Madde 4 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

29/12/1949

No.	Başlık	Düster Tertip	Cilt	Sahife	Resmî Gazete Sayı
I — İlgili Kanun :					
5129	Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerle köy sağlık memurlarının geçimlerini düzenlemek üzere 3803, 4274 ve 4459 sayılı kanunlara ek Kanun 10/9/1947	3	28	1496	6788
II — Sözü geçen Kanunlar :					
788	Memurların Kanunu 31/3/1926	3	7	667	136
4598	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve tesdülüne dair olan 3656 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkında Kanun 24/6/1944	3	25	1107	5799

5541 Sayılı Köy Enstitüleri Kanununun 3'üncü Maddesinin Birinci Fıkrasının Değiştirilmesi Hakkında Kanun

Köy Enstitüleri Kanununun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının değiştirilmesi hakkında Kanun

Kanun No: 5541

Kabul tarihi: 16/2/1950

Madde 1 — 3803 sayılı kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Köy Enstitülerine köy ve bucaklarla, belediye teşkilâtı bulunan kasaba mahiyetindeki köy ve bucakların, merkez nüfusu 2000 den aşağı olan ilçe merkezlerinin beş sınıflı ilkokullarını bitiren ve bu yerlerde sakin ve kayıtlı olan çocuklarla, ailesi köyde oturmakla beraber tam teşkilâtli okulu bulunmadığı için tahsilini kasaba okullarında ikmal eden köylü çocuklardan müsteit ve sıhhatli olanlar seçilerek alınır.

Madde 2 -- Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 - - Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

17/2/1950

No.	Başlığı	Düster Tertip	Cilt	Sahife	Başv. Genel Sayı	
İlgili Kanunlar :						
3803	Köy Enstitüleri Kanunu	22/4/1940	3	21	692	4491
4274	Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanunu	25/6/1942	3	23	1573	5141
4459	Köy ebeleri ve köy sağlık memurları teşkilâtı yapılmasına ve 3017 numaralı Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti Teşkilât ve Memurin Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair Kanun	16/7/1943	3	24	1499	5457

6234 Sayılı Köy Enstitüleri İle İlköğretmen Okullarının
Birleştirilmesine Dair Kanun

T.C. Resmî Gazete

Kuruluş tarihi: 7 Ekim 1336-1920

İdare ve yazı işleri için Başvekkâlet Neşriyat ve Müdevvenat Umum Müdürliğüne müracaat olunur	4 ŞUBAT 1954 PERŞEMBE	Sayı : 8625
--	--------------------------	-------------

KANUNLAR

Köy enstitüleri ile ilköğretmen okullarının birleştirilmesi hakkında Kanun

Kanun No : 6234

Kabul tarihi : 27/1/1954

Madde 1 — Köy enstitüleri ile ilköğretmen okulları, «İlköğretmen okulları» adı altında birleştirilmiştir.

Madde 2 — İlköğretmen okullarının tahsil müddeti, ilkökul mezunları için (6) ortaokul mezunları için (3) yıldır.

İlköğretmen okullarında, gerekirse hazırlık sınıfları da açılabilir.

Madde 3 — İlköğretmen okullarına alınacak öğrenciler imtihanla seçilir. Bu okullara her yıl alınacak öğrencilerin % 75'inin köy ilkokulları mezunlarından olması şarttır.

Madde 4 — İlköğretmen okullarına alınan öğrencilerden ilk tahsil yılı içinde, bulundukları okulu öğretmenler kuruluca, öğretmen olamayacaklarına karar verilenlerin okula iliskileri kesilir. Bu gibiler hakkında tazminat kovuşturması yapılmaz.

Madde 5 — İlköğretmen okulu mezunları, mecburi hizmetlerini tamamlayıncaya kadar köy okullarında çalıştırılırlar. Bunlardan öğretmen yetiştiren yüksek öğrenim müesseselerine devam edecek olanların mecburi hizmetleri Milli Eğitim Vekâletince tecd olunur.

Madde 6 — 5129 sayılı kanunun 8 inci maddesi ile kurulmuş olan «Köy Öğretmenleri ve Köy Sağlık Memurları Sosyal Yardım Sandığı»nın adı «Köy Öğretmenleri ve Köy Sağlık Memurları Sosyal Yardım Sandığı»na gevrilmiştir. Bu sandığın idaresi, işleyiş tarzı, yapılacak yardımların çokluları ve her türlü işleri ile ilgili hususlar bir tüzükde belirlenir.

Madde 7 — 4274 sayılı kanunun 46 ncı maddesinin birinci bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

İlköğretmen okullarının öğretmenleri, haftada 17 saat ders okutmaya ve bunlarla ilgili uygulamaları yapmaya mecburdurlar. Bu öğretmenlere 1702 sayılı kanunun 8 üncü maddesinin (b) bendinde yazılı ücretle 7 saat daha ders verilebilir.

İlköğretmen okullarının öğretmenleri, mesai saatleri içinde okula kalarak, kendilerine verilen eğitim ve öğretim işlerini görmek, ders dışı faaliyetlere katılmak ve ayrıca nöbet vazifelerini yapmakla mükelleflerler.

Madde 8 — Milli Eğitim Vekâleti Kuruluş Kadrolarıyla Merkez Kuruluş ve Görevleri hakkındaki 2287 sayılı kanunda değişiklik yapılmasına dair 4926 sayılı kanuna bağlı (1) ve (2) sayılı cetvellerde gösterilen

kadrolardan ilisk cetvelde yazılı bulunan kadrolar kaldırılmış ve yerine, bağlı (1) ve (2) numaralı cetvellerde gösterilen kadrolar konulmuştur.

Madde 9 — 1953 yılı Muvazenei Umumiye Kanununa bağlı (K) işaretli cetvele dâhil köy enstitüsü mezunu başöğretmenlere ait ek görev kadroları bu cetvelden çıkarılmış ve (İlkokul başöğretmeni) unvanıyla ilisk (3) numaralı cetveldeki kadrolar 5166 sayılı kanuna bağlı (2) sayılı cetveldeki kadrolara eklenmiştir.

Madde 10 — 1953 yılı Muvazenei Umumiye Kanununa bağlı (K) işaretli cetvele dâhil ücretli stajyer köy öğretmenleri ile stajyer sağlık memurları kadroları 26/12/1949 tarihli ve 5479 sayılı kanuna eklenmiştir. Bu stajyerler hakkında çeşitli kanunların (K) cetvelinde bulunanlar hakkındaki hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

Madde 11 — İlköğretmen okullarının idare, eğitim ve öğretim işleri İlköğretim Genel Müdürlüğünün görevleri arasına alınmıştır.

Geçici madde 1 — Köy enstitülerinden mezun öğretmenler, bu kanun yürürlüğe girdiği tarihten sonra, ilk öğretmen okullarından mezun öğretmenler hakkındaki hükümlere tabi olurlar. Ancak bunlardan aynığa geçirilmemiş olanlar hakkında 5479 sayılı kanun hükümleri uygulanır.

Geçici madde 2 — Köy enstitüsü mezunu öğretmenlerden aynığa geçmemiş olanların eylemli askerlik hizmetleri esnasında kayıtları silinmez ve kendilerine almakta oldukları ücretin üçte biri verilir.

Geçici madde 3 — Köy enstitüsü mezunu öğretmenler, aynığa geçirilmeyece kadar bu kanunun 8 ncı maddesinde yazılı «Köy Öğretmenleri ve Köy Sağlık Memurları Sosyal Yardım Sandığı»nın üyeliği hakkını muhafaza ederler.

Geçici madde 4 — Halen köy enstitülerinde çalışanlardan Milli Eğitim Vekâletince tesbit ve kabul edilen öğretmen okulları, ziraat okulları, sanat okulları ve enstitüleri mezunu öğretmenlerin öğretmen okullarında istihdamlarına devam olunur.

Geçici madde 5 — İlişik (4) numaralı cetvelde ücret ve adedi yazılı ek görev kadroları 1953 mali yılı Bütçe Kanununa bağlı (L) işaretli cetvele eklenmiştir.

Madde 12 — 8303 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu ile 5352 ve 5541 sayılı kanunlar ve 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanununun 1, 2, 3, 4, 5, 6, 11, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 43, 44, 45, 49, 50, 51, 52, 53, 62 ve 63 üncü maddeleri ve 10 uncu maddesinin (a) bendinin 1, 2, 3 ve 6 ncı fıkraları ve 5210 sayılı kanunun 12 ncı maddesi, 6076 sayılı 1953 yılı Muvazenei Umumiye Kanununun 11 inci maddesiyle 4644 sayılı kanunun 12 ncı maddesi kaldırılmış ve 3704, 4274, 5129, 5210 sayılı kanunlarda geçen «Köy enstitüleri» tabiri «İlköğretmen okulu» olarak değiştirilmiştir.

4926 sayılı kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin (Lise, öğretmen okulu ve orta okullar öğretmen ve memurları) başlığı ile (2) sayılı cetvelin (Lise, öğretmen okulu ve orta okullar idarecileri) başlığından (Öğretmen okulu) tábiriîri çıkarılmıştır.

Madde 13 - Bu kanun neşri tarihinden itibaren mer'îdir.

Madde 14 - Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

1/2/1954

C E T V E L

4926 sayılı kanuna bağlı (1) numaralı cetvelden kaldırılan kadrolar

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
<i>V. Ortaöğretim Genel Müdürlüğüne bağlı okul ve kurumlar</i>			
3	Öğretmen	1	100
4	"	3	90
5	"	4	80
6	"	7	70
7	"	14	60
8	"	17	50
9	"	16	40
10	"	26	35
11	"	82	30
11	İç Hizmetleri Şefi	2	30
11	Memur	1	30
12	"	12	25
13	"	4	20
14	"	12	15

VII. Köy enstitüleri

3	Öğretmen, Eğitim Danışmanı, Kesim Denetmeni	4	100
4	"	12	90
5	"	20	80
6	"	25	70
7	"	30	60
8	"	45	50
9	"	116	40
10	"	95	35
11	"	103	30
12	"	111	25
13	"	118	20
10	Asistan	8	35
11	"	8	30
9	Memur	5	40
10	"	9	35
11	"	12	30
12	"	20	25
13	"	30	20

4926 sayılı kanuna bağlı (2) numaralı cetvelden kaldırılan kadrolar

Görevin çeşidi	Sayı	Ücret
<i>III. İsc, öğretmen okulu ve ortaokullar idarecileri</i>		
Müdür	2	90
"	6	80
"	1	60
"	9	50
"	3	40
"	3	35
"	10	30

Görevin çeşidi	Sayı	Ücret
<i>V. Köy enstitüleri</i>		
Müdür	5	120
"	16	100
"	3	85
"	26	60
Eğitim başı	26	60
Yapı ve Sanat başı	18	60
Tarım başı	18	60
"	3	50
"	26	40
"	3	30
Müzik başı	3	60
Denizcilik Spor başı	2	60
Küme başı	408	25
İşlik ve Balıkçılık başı	29	30
Sağlık başı	4	300
"	4	200
"	3	170
"	10	140
"	3	120
Hayvan Hastalıkları başı	1	60
Teknik İşleri başı	1	100

(1) NUMARALI CETVEL

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
<i>VII. İlköğretim okulları</i>			
3	Öğretmen ve Kesim Denetmeni	5	100
4	"	15	90
5	"	24	80
6	"	32	70
7	"	44	60
8	"	62	50
9	"	132	40
10	"	129	35
11	"	193	30
12	"	111	25
13	"	118	20
9	İç Hizmetleri Şefi ve Memuru	5	40
10	"	9	35
11	"	15	30
12	Memur	32	25
13	"	34	20
14	"	12	15

(2) NUMARALI CETVEL

Görevin çeşidi	Sayı	Ücreti
<i>V. İlköğretim okulları</i>		
Müdür	13	120
"	17	100
"	5	80
Müdür Yardımcısı, Yardımcısı ve Eğitim Şefi	5	100
"	5	80
"	25	60
"	25	50
"	113	40
Atelye Şefi	35	50
Tarım İşleri Şefi	35	50
Grup Öğretmeni	180	30
Sağlık İşleri Şefi (Tabip)	4	300
"	4	200
"	4	170
"	13	150
"	3	125
"	6	90

(3) NUMARALI CETVEL

Ücret	Aded	
10	18 000	İlkokul Başöğretmeni

(4) NUMARALI CETVEL

Ücret	Aded	
10	6 250	İlkokul Başöğretmeni

No.	Başlığı	Düster Tertip	Cilt	Sahife	Resmî Tutarı Say
Sözü geçen Kanunlar :					
1702	İlk ve orta tahsisat muallimlerinin terfi ve tecziveleri hakkında Kanun 29/6/1930	3	11	1826	1532
2287	Maarif Vekâletî menkez teşkilâtı ve vazifeleri hakkında Kanun 22/6/1933	3	14	1459	2434
3704	Köy Eğitim kurslariyle köy öğretmen okullarının idaresine dair Kanun 14/7/1939	3	20	1700	4258
3803	Köy Enstitüleri Kanunu 22/4/1940	3	21	692	4491
4274	Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanunu 25/6/1942	3	23	1573	5141
4644	Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadulüne dair olan 3656 sayılı kanuna ek Kanun 12/8/1944	3	25	1270	5781
4926	Millî Eğitim Bakanlığı Kuruluş Kadrolariyle Merkez Kuruluş ve Görevleri hakkındaki 2287 sayılı kanunda değişiklik yapılması hakkında Kanun 15/6/1946	3	27	1272	6334
5129	Köy enstitüsü mezunu öğretmenlerle köy sağlık memurlarının geçimlerini düzenlemek üzere 3803, 4274 ve 4459 sayılı kanunlara ek Kanun 10/9/1947	3	28	1496	6703
5166	Özel idarelerden aylık alan ilkokul öğretmenlerinin kadrolarının Millî Eğitim Bakanlığı teşkilâtına alınması hakkında Kanun 2/2/1948	3	29	742	6821
5210	3803, 4274 ve 4459 sayılı kanunların köy okulu öğretmenleri, köy sağlık memurları ve ebeleri evleri inşa ettirilmesi ile ilgili maddelerinin değiştirilmesi ve 5012 ve 5032 sayılı kanunların kaldırılması hakkında Kanun 31/5/1948	3	29	1025	6910
3352	Köy Enstitüleri Kanununun 9 uncu maddesinin değiştirilmesi hakkında Kanun 18/3/1949	3	30	812	7159
5479	Köy enstitüsü mezunu öğretmenlerle köy sağlık memurlarının geçimlerini düzenlemek üzere 3803, 4274 ve 4459 sayılı kanunlara ek 5129 sayılı kanunda değişiklik yapılması hakkında Kanun 2/1/1950	3	31	326	8395
5541	Köy Enstitüleri Kanununun 3 uncu maddesinin birinci fıkrasının değiştirilmesi hakkında Kanun 18/2/1950	3	31	819	7436
6076	1953 mali yılı Muvazenei Umumiye Kanunu 2/3/1953	3	34	863	8348

6951 Sayılı Köy Enstitüleri İle İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesine Dair 6234 Sayılı Kanunun Muvakkat Birinci Maddesine İki Fıkra İlavesi Hakkında Kanun

— 772 —

Köy enstitüleri ile ilk öğretmen okullarının birleştirilmesine dair 6234 sayılı Kanunun muvakkat birinci maddesine iki fıkra ilâvesi hakkında Kanun .

(Resmî Gazete ile ilân : 26 . IV . 1957 - Sayı : 9595)

No.
6951

Kabul tarihi
19 . IV . 1957

MADDE 1. — Köy enstitüleri ile ilk öğretmen okullarının birleştirilmesine dair 6234 sayılı Kanunun muvakkat birinci maddesine aşağıda gösterilen fıkralar ilâve edilmiştir :

Öğretmen, eğitmen, gezici öğretmen ve gezici başöğretmenlerden 4274 sayılı Kanunun 33 nci maddesine istinaden Devlet hizmetinde kullanılmamak üzere meslekten çıkarılmış bulunanlar (işledikleri suçlar Memurin Kanununun 33 nci maddesi şümulüne girenler hariç) 4357 sayılı Kanunun 7 nci maddesinin (E) bendine göre bir daha meslekte ve teşkilllerinde kullanılmamak üzere meslekten çıkarılmış sayılırlar.

Öğretmen, eğitmen, gezici öğretmen ve gezici başöğretmenlerden 4274 sayılı Kanunun 35 nci maddesine istinaden Devlet hizmetinde kullanılmamak üzere meslekten çıkarılmış olanlar 4357 sayılı Kanunun 8 nci maddesine göre istifa etmiş sayılırlar. Bunlardan tekrar mesleğe alınmaların mecburi hizmet dolayısıyla Hazineye olan hükümle kesinleşmiş borçları, henüz tahsil edilmeyen miktarları nispetinde, mecburi hizmete çevrilir; Hazineye olan hükümle kesinleşmemiş borçları, 4353 sayılı Kanunun 30 ve 31 nci maddelerindeki usule bakılmaksızın, Maarif Vekâletince terkin olunur ve bunlar borçları nispetinde mecburi hizmete tâbi tutulur.

MADDE 2. — Bu kanun neşri tarihinden itibaren mer'îdir.

MADDE 3. — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

20 Nisan 1957

Riyaseti Cumhura yazılan tezkerenin tarih ve numarası	: 19 . IV . 1957 ve 1/345
Bu kanunun ilânının Başvekâlete bildirildiğine dair Riyaseti Cumhurdan gelen tezkerenin tarih ve numarası	: 20 . IV . 1957 ve 4/191
Bu kanunun müzakerelerini gösteren zabıtların Cilt Sayfa	: 8 262
cilt ve sayfa numaraları	: 18 90,125:126,226:227

[İnikat : 56, 61 — 151 sıra sayılı matbua 56 ncı İnikat Zabıt Ceridesine bağlıdır.]

BELGE VE FOTOĞRAFLAR⁷²

⁷² Enstitü döneminden sonrası ile ilgili fotoğraflar ve diplomalarda mevcuttur.

İDARE BİNASI BALKONUNDA DİNLENEN ÖĞRETMENLER

1-KEMAL UZUN(TARİH) 2-AHMET KAYALIDERE(MÜZİK) 3-HALİL DOLAY(MATEMATİK) 4-HAŞİM NEHİR(MESLEK SANAT) 5-AHMET ERBATU(MESLEK DERSLERİ,pedagoji-psikoloji) 6-ŞÜKRÜ YILMAZ(COĞRAFYA) 7-SABRİ ÖZDEMİR(FİZİK)

(Pazarören Köy Enstitüsü Arşivi)

Kayseri Pazarören Köy Enstitüsünden bir kesit

postahane 1 revir 2 idari bina 3 kooperatif 4 derslikler ve yatakhane 5

(Pazarören Köy Enstitüsü Arşivi)

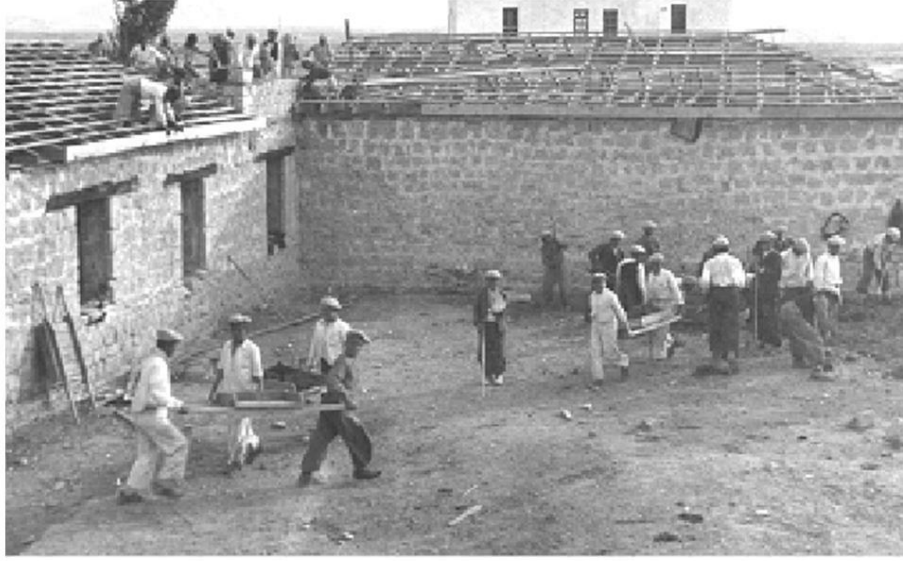

(Pazarören Köy Enstitüsü Arşivi)

Bina yapımında taş taşıyan öğrenciler

(Pazarören Köy Enstitüsü Arşivi)

Bina yapımında çalışan öğrenciler

(Pazarören Köy Enstitüsü Arşivi)

Ziraat dersinde çapa yapan öğrenciler

(Pazarören Köy Enstitüsü Arşivi)

Tahminen Okuma Saati Esnasında Çekilmiştir. (Pazarören Köy Enstitüsü Arşivi)

Tahminen Ziraat Dersi Esnasında ya da Bir Çevre Gezisi Sırasında Çekilmiştir. (Pazarören Köy Enstitüsü Arşivi)

22- Pazarören Eğitmen

Kursunda kara tahta

başında.

23- Kastamonu

Seremettin eğitimli

İlkokulu (4.8.1943)

(Pazarören Köy Enstitüsü Arşivi)

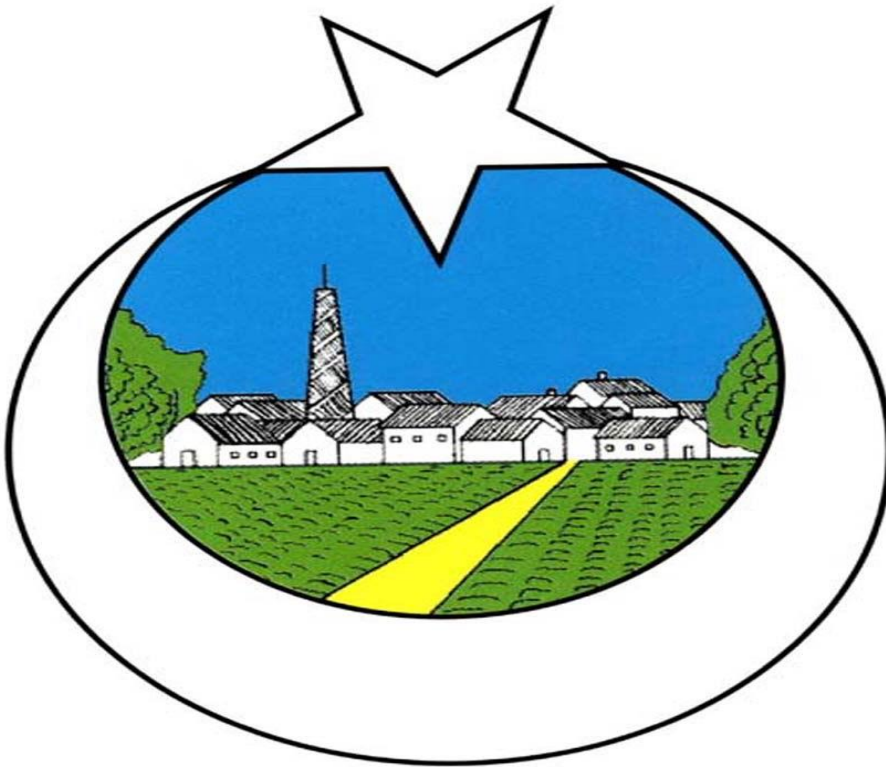
19 mayısta kayseriye gösteri için gelen Pazarören Köy Enstitüsü öğrencileri, gösteri öncesi resmi geçitler...

(Pazarören Köy Enstitüsü Arşivi)

1949...1955 YILLARINDA ÖĞRENCİ OLAN TEVFİK GEDİKLİ'DEN ÖNCEKİ DÖNEMLERE AİT BİR RESİM
1-MUSTAFA DAYIOĞLU(MÜDÜR),2-SEYFİ SÖYLEMEZ(OKUL DOKTORU) 3-KADİR GÖLE(SANAT ÖĞRETMENİ)
4-MUAZZEZ HANIM(BİÇKİ-DİKİŞ)

(Pazarören Köy Enstitüsü Arşivi)

Köy Enstitüleri Amblemi

1953/3880

Ad ve soyadı	Mehmet Babacan		
Baba adı	Ödemiş		
Doğum yeri	Aküpel		
Doğum yılı	11.1953		
Diplomayı veren okul	Mimarşinin İlköğr. Ok.		
Öğrencinin okul No	355		
İmtihani bitirme ders yılı ve dönemi	1970-1971 Haziran		
Mecburi hizmet süresi	Dokuz yıl		

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
İLK ÖĞRETMEN OKULU
DİPLOMASI

DİPLOMA NUMARASI: 1793

Ödemiş Oğlu Mehmet Babacan
 Öğretmen okulu öğrenimini, bitirip geçir-
 diği bitirme imtihanında - 3. sıradaki - derece
 ile "İlköğül öğretmenliği" diploması al-
 mağa hak kazanmıştır.

11/7 1981

Milli Eğ. Müdürü
 Selahattin Öztürk

Okul Müdürü
 E. Ziya Bolayır

Pul

(Stok No.: 87, 95)

1970-1971 Eğitim-Öğretim Yılına Ait İlköğretmen Okulu Diploması (Mehmet Babacan Arşivi)

Ad ve soyadı	Ömer Sönmez
Baba adı	Besir
Doğum yeri	Sarıoğlu
Doğum yılı	1-1-1950
Diplomayı veren okul	Mumarsinan İlköğretim Okulu
Öğrencinin okul No	582
İmtihana bitirme ders yılı ve dönemi	1968-1969 Kasım
Mecburi hizmet süresi	Dokuz yıl

Pul

TÜRKİYE CUMHURİYETİ MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI İLK ÖĞRETMEN OKULU DİPLOMASI

DİPLOMA NUMARASI : 1552

Besir Oğlu Ömer Sönmez,
Öğretmen okulu öğrenimini bitirip geçir-
diği bitirme imtihanında -ıylı- derece
ile « İlkokul öğretmenliği », diploması al-
mağa hak kazanmıştır.

1 VII 1969

Milli Eğ. Müdürü

Okul Müdürü

Sadıkatullah Özcan

Muhittin Toksoy

Eziz. Yılmaz

1968-1969 Eğitim-Öğretim Yılına Ait İlköğretmen Okulu Diploması (Ömer Sönmez Arşivi)

Mimar Sinan İlköğretmen Okulu MEZUNLARI

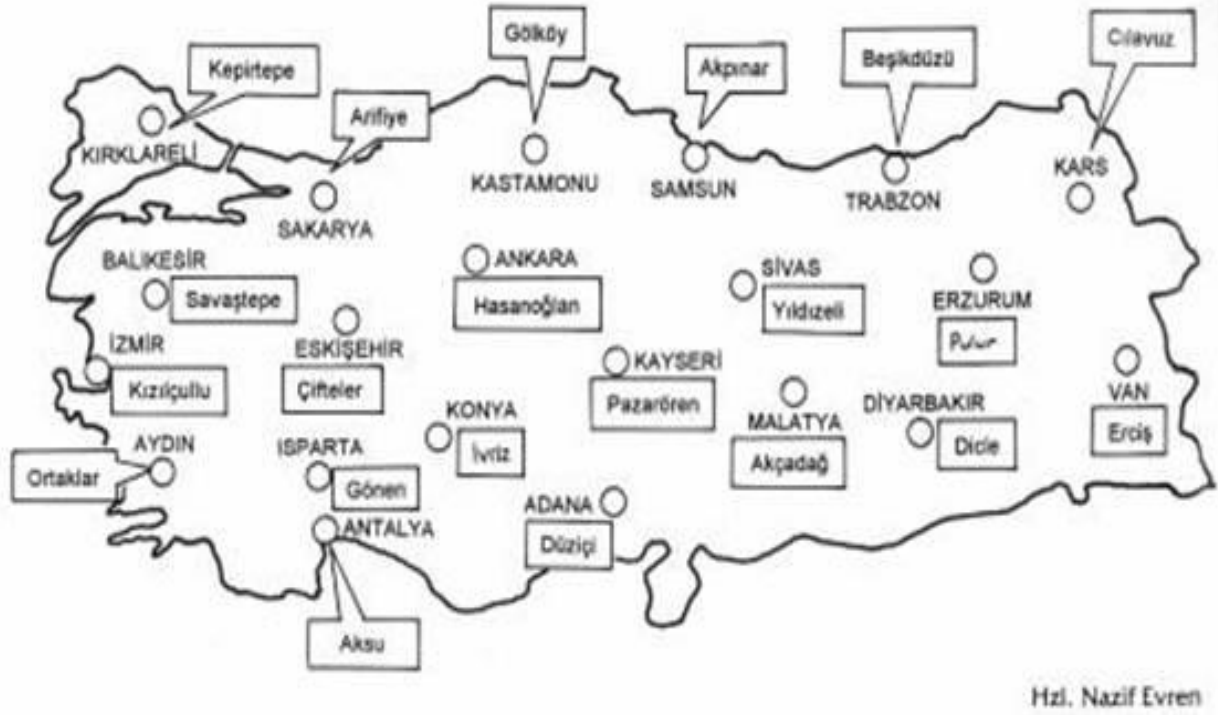

1968-1969 Yılı İlköğretmen Okulu Mezunları (Ömer Sönmez Arşivi)

- Eski yaşıyan binalar
- Eski yıkılmış binalar
- Yıkıma hazırlanan binalar
- Yeni binalar.

Pazarören Köy Enstitüsü Planı (Mimar Ali Salman Arşivi)

Türkiye’de Kurulmuş Olan 21 Köy Enstitüsü

Köy Enstitüleri’nin Bölgeleri